בעזרת השם יתברך

מִי שֶׁלּוֹמֵד בְּכָל יוֹם אֶת שָׁלֹשׁ
הַלְּמוּדִים הָאֵלּוּ, בּוֹנֶה לְעַצְמוֹ

בַּי"ת נִצְחִי

וְזֶה מַה־שֶּׁהוֹלֵךְ לְפָנָיו לְעוֹלְמֵי
עוֹלָמִים וּלְנֵצַח נְצָחִים (אשר בנחל).

לְמוּד יוֹמִי

בַּבְלִי יְרוּשַׁלְמִי תּוֹסְפְתָּא

בַּעֲרִיכָה מְפֹאֶרֶת מְנֻקֶּדֶת וּמְפֻסֶּקֶת

פרשת וירא תשפ"ז

ד״יכל הקוד״ש ברסלב

181 Huschke Road, Liberty NY 12747

ד״יכל הקוד״ש

ווילי׳אמסבורג

27 Skillman Street
Brooklyn NY 11205
718.384.1652

ד״יכל הקוד״ש

כארא פארק

1415 55th Street
Brooklyn NY 11219
347.760.5924

ד״יכל הקוד״ש

קרית יואל

8 Hayes Ct.
Monroe NY 10950
845.662.4888

ד״יכל הקוד״ש

קרית יואל

8 Premishlan Way.
Monroe NY 10950
845.467.5299

ד״יכל הקוד״ש

בלומינגראוו

24 Merriewold LN S
Monroe NY 10950
845.238.0804

ד״יכל הקוד״ש

מאנסי

34 Union Rd.
Spring Valley, NY 10977
845.445.9314

ד״יכל הקוד״ש

ירושלים

רחוב רבי נחמן מברסלב 15
054.845.6150

ד״יכל הקוד״ש

בני ברק

רחוב ירושלים 2
052.760.5715

נד״פס ע״י

קרן הדפסה היכל הקודש

2623 State Route 52
Liberty, NY 12754

718.387.2691

www.BreslevCenter.com

צו הערן די
הערליכע שיעורים
פונעם ראש ישיבה שליט״א
רופט:

קול ברסלב

212.444.9191

חיזוק פאר די אידישע שטוב

212.444.9169

לאפוקי מדרבי יוסי – דמתניתין. **במקום שאין חכם** – הוא יש חכם – הוא לבדו מתירו. **כגון מאן** – הוי אותו חכם. **מבלי דהני תרי כל דהו** – בתמיה. כלומר, אפילו עמי הארץ השנים ועמי הארץ היאך ראויין להצטרף **דמסברי להו** – טעמי הלכות נדרים, וסברי – אותו חכם ילמד את השנים. **מהו דתימא** – הא קיימא לן במסכת גיטין (סז,א): רבי יוסי נימוקו עמו, **ותיהוי הלכתא כוותיה. נימוקו** = טעמו. שהיה מביא טעם לדבריו כל שעה. **תפשוט מהא** – דאמר רב חנגאל משמיה דרב אין הלכה כרבי יוסי, תפשוט דהך קמייתא דאמר רב יהודה לעיל ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל: שלישה מתירין את הבבור – תפשוט: משמיה דשמואל איתמר. דאי משמיה דרב – תרתי למה ליה למימר לרב תרתי זימני דשלשה מתירין את הבבור, ואין הלכה כרבי יוסי **משנה השוחט את הבבור** – ומכר מבשרו. **ונודע שלא הראהו** – לחכם. **מה שאכלו** – הלוקחים, אבלו. **ויחזיר להם הדמים** – משום קנס, דאיסור ספק הוי. **חבשר יקבר** – דבבור תם אסור בהנאה. **מבריזו** – הלוקחים לגוים, הואיל ולא גרם להו איסורא – ישלמו לו דמי בשר טריפה בזול, והוא יחזיר להם המותר. **גמרא קצה** = מואסת, כמו "ואקוץ בם" (ויקרא כ). **יחזיר להם כל הדמים** – דכל מה שאכלו אינו נהנה להם משעה שנודע להם. **יגבה** – והוא יטול קצת בתמיה. **ולימא ליה** – ישראל לכהן שמכר: מה אפסדתך הלא אם היה הבשר בידך היה טעון קבורה, שהרי תם שחוטה! **בגון דזבין ליה** – כהן השוחט, מקום הסום לישראל. **דאמר ליה** – כהן: אם היה בידי, הוה מחזינא ליה כמו שהוא שחוט. **ברבי יהודה** – דאמרינן בפרק "עד כמה" (בבורות כח,א): השוחט את הבבור ואחר כך הראה את מומו, רבי יהודה מתיר. **מבלים** – אמאי יטול קצת ליגבה ליה מוכר לוקוח; אי לאו דאבלתנהו, הוה מתקנא להו! **יין נסך** – אמאי יטול קצת [ומשני]: בגון דלא זבין ליה יין נסך גופיה, אלא עירבו עם יין כשר, ומכרן. לימא ליה: אי הדרתיה ניהלי, הוה מצינא ליה לגויים חוץ מדמי יין נסך שבו.

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

על אלו מומין. **החסחוס** – תנוך האוזן שקורין טנדרי"ן. **אבל לא מן העור** — דהדר בריא, ולא הוי מומא. והאי עור דיינו אליה רכה של אוזן. **פגימה** – אינה בלא חסרון. אבל סדק משמע נמי בלא חסרון. **נפרצת** – כשמשמעותן בה. **גמרא ואמאי פסח ועור כתיב** – שישחוט בבור עליהן, ומידי אחרינא לא. דכתיב: "וכי יזבח בו מום פסח ועור", וסמיך ליה: "בשעריך תאכלנו", דהיינו בלא הקרבה. ומשני: **כתיב נמי כי יהיה בו מום** – דמשמע נמי מומין אחרינו. **ובשל נמי מלאכתו** – כגון פסח – בטל מהילוך, ועור – בטל מראייה. **אלמה תנן נפגמה אזנו** – הוי מום הא אינה בטילה משמיעה! **ריבויא היא** – דכתיב: "כל". ולא דרשינן ליה בבלל ופרט. **אי הכי** – דריבויא הוא, מומין שבסתר נשחוט נמי עלייהו. **חוטין** = ויינצב"ש. **חיצונות** – שבאמצע הפה. **שנפגמו** – שחסרו מעט. **שנגממו** – ונשחתכו בסכין ברוחבו, ולא חיסרו אלא כעין סדק.

הפגימיות – מונשליר"ש.

מום

לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי יוֹסֵי; שְׁלִשָּׁה מְפִירִין אֶת הַנֵּדֶר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין חָכָם - לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא: הָפָרַת נְדָרִים בְּשָׁלֹשָׁה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֶחָד מֵהֶם חָכָם. "בְּמָקוֹם שֶׁאֵין חָכָם" - כְּגוֹן מַאן אָמַר רַב נַחְמָן: כְּגוֹן אֲנָא. "רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֶחָד מֵהֶן חָכָם" - מִכְּלָל דְּהָנָךְ כָּל דְּהוּ אָמַר רַבִּינָא: דְּמִסְתַּבְּרִי לֵיהּ וְקָבַר. "רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִילּוּ יֵשׁ שָׁם עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה" כו'. אָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. - פְּשִׁיטָא, יָחִיד וְרַבִּים הֲלָכָה כְּרַבִּים! - מַהוּ דְּתֵימָא: נְמוּקוֹ עִמּוֹ, קָא מַשְׁמַע לָן. תִּפְשׁוֹט מֵהָא, דְּהָךְ קַמַּיְיתָא מִשְּׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל אֵיתְמַר, דְּאִי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב - תַּרְתֵּי לְמָה לִי - חֲדָא מִכְּלָל דְּחַבִּירְתֵּיהּ אֵיתְמַר. **מִשְׁנָה** הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וְנוֹדַע שֶׁלֹּא הֶרְאָהוּ - מַה שֶּׁאָכְלוּ אָכְלוּ, וַיַּחֲזִיר לָהֶם הַדָּמִים. וּמַה שֶּׁלֹּא אָכְלוּ - הַבָּשָׂר יִקָּבֵר, וַיַּחֲזִיר אֶת הַדָּמִים. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפָּרָה וּמְכָרָהּ, וְנוֹדַע שֶׁהִיא טְרֵפָה - מַה שֶּׁאָכְלוּ אָכְלוּ, וּמַה שֶּׁלֹּא אָכְלוּ - הֵם יַחֲזִירוּ לוֹ אֶת הַבָּשָׂר, וְהוּא יַחֲזִיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים. מְכָרוּהוּ לַגּוֹיִם אוֹ הִטִּילוּהוּ לַכְּלָבִים - יְשַׁלְּמוּ דְּמֵי טְרֵפָה. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנָן: הַמּוֹכֵר בָּשָׂר לַחֲבֵירוֹ וְנִמְצָא בָּשָׂר בְּכוֹר, פְּירוֹת וְנִמְצָא טְבָלִים, יַיִן וְנִמְצָא יַיִן נֶסֶךְ - מַה שֶּׁאָכְלוּ אָכְלוּ, וַיַּחֲזִיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: דְּבָרִים שֶׁהַנֶּפֶשׁ קָצָה בָּהֶן - יַחֲזִיר לָהֶן אֶת הַדָּמִים, וְשֶׁאֵין הַנֶּפֶשׁ קָצָה בָּהֶם - יִגְבֶּה לָהֶם אֶת הַדָּמִים. וְאֵלּוּ הֵן דְּבָרִים שֶׁהַנֶּפֶשׁ קָצָה בָּהֶן: גְּבִילוֹת וּטְרֵפוֹת שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים. וְאֵלּוּ הֵן דְּבָרִים שֶׁאֵין הַנֶּפֶשׁ קָצָה בָּהֶן: בְּכוֹרוֹת, טְבָלִים, יַיִן נֶסֶךְ. - בְּכוֹר - וְלִימָא לֵיהּ: מַאי אֶפְסַדְתָּךְ - לָא צְרִיכָא, כְּגוֹן דְּזַבְנִין לֵיהּ מִמְּקוֹם מוּמָא, דְּאָמַר לֵיהּ: אִי לָאו דַּאֲכַלְתְּ, הָווּ מַחֲזִינָא לֵיהּ וְשָׁרֵי נִיהֲלֵיהּ, כְּרַבִּי יְהוּדָה. טְבָלִים - הָווּ מְתַקְּנִינָא לְהוּ, וַאֲכָלָא לְהוּ. יַיִן נֶסֶךְ - עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבֶת, וּכְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. דְּתַנְיָן: יַיִן נֶסֶךְ שֶׁנִּפַּל לַבּוֹר - כּוּלּוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: יִמָּכֵר כּוּלּוֹ לְגוֹיִם חוּץ מִדְּמֵי יַיִן נֶסֶךְ שֶׁבּוֹ.

הדרן עלך כל פסולי המוקדשין

עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר: נִפְגְּמָה אָזְנוֹ מִן הַחִסְחוּס, אֲבָל לֹא הָעוֹר. נִבְקְעָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חָסְרָה. נִיקְּבָה מִלֵּא כַּרְשִׁינָה, אוֹ שֶׁיָּצְתָה. אֵיזֶהוּ יָבֵשׁ כָּל שֶׁתְּנַקֵּב וְאֵינָהּ מוֹצִיאָה טִיפָּה דָּם. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשֻׁלָּם אוֹמֵר: יָבֵשָׁה - שֶׁתָּהֵא נִפְרֶכֶת. **גמרא** אַמַּאי פְּסַח וְעוֹר כְּתִיב? - כְּתִיב נָמֵי: "כִּי יִהְיֶה בּוֹ מוּם". - וְאֵימָא: "כִּי יִהְיֶה בּוֹ מוּם" - כְּלָל, "פִּסֵּחַ אוֹ עִוֵּר" - פְּרָט, כְּלָל וּפְרָט - אִין בְּכָלָל אֶלָּא מָה שֶּׁבְּפֵרוּשׁ; פִּסֵּחַ וְעִוֵּר - אִין, מִידֵי אַחֲרִינָא - לָא! - "כָּל מוּם רָע" חָזַר וְכָלָל, כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל - אִי אַתָּה דָּן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט, מַה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ - מוּמִין שֶׁבְּגָלוּי וְאֵינָן חוֹזְרִין, אַף כֹּל - מוּמִין שֶׁבְּגָלוּי וְאֵינָן חוֹזְרִין. - וְאֵימָא: מַה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ - מוּמִין שֶׁבְּגָלוּי וּבוֹטֵל מִמְּלַאכְתּוֹ וְאֵינוֹ חוֹזֵר, אַף כֹּל - מוּמִין שֶׁבְּגָלוּי, וּבוֹטֵל מִמְּלַאכְתּוֹ, וְאֵינוֹ חוֹזֵר. אֶלָּמָּה תָּנָן: נִפְגְּמָה אָזְנוֹ מִן הַחִסְחוּס וְלֹא מִן הָעוֹר - "כָּל מוּם רָע" - רִיבּוּיָא הוּא. - אִי הָכִי, מוּמִין שֶׁבַּסֵּתֶר נָמֵי אֶלָּמָּה תָּנָן: חוּטִין הַחִיצוֹנוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ וְשֶׁנִּגְמְמוּ, וְהַפְּגִימִיּוֹת שֶׁנֶּעֱקְרוּ;

נעקרו

תוספות

מפירין את הנדר – לישנא דקרא נקט, אבל גבי חכם שייך לשון התרה. וכן ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא עד,א) גבי בת קול, דקאמר: "ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי". **רבי** יהודה אומר אחד מהם חכם מכלל דהנך כל דהו אמר רבינא דמסברי להו וסברי – כך כתוב ברוב הספרים. ויש ספרים דגרסי: "בגון מאן? אמר רב נחמן: בגון אנא". נמשמע מתוך לשון הקונטרס שכך גריס. ונקשה: היכי פריך עלה "מכלל דהנך כל דהו"? אימא: לא, אלא שפחותים מדרב נחמן! ואם תאמר: לאידך גירסא נמי, מנא ליה "כל דהו"? דלמא, מכלל דהנך פחותים ממומחה, אבל כל דהו לא! ויש לומר: דפשיטא ליה דחכם דרבי יהודה לאו בחכם דלעיל, דאיירי במומחה. דאפילו רבי יהודה מודה דיחיד מומחה מתיר את הנדר. וכאן דלא איירי במומחה – מה שיעור נותן לאינך? ומיהו קשה: דאם כן, מנא ליה דאתי לאפוקי מדרבי יהודה? כיון דרבי יהודה לא איירי במומחה, דלמא רבי חייא בר אבא מודה דבעינן אחד מהם כחכם דרבי יהודה? ודוחק לומר ד"שלשה מפירין את הנדר" משמע ליה שלשתן שוין.

ויין נסך – אף על גב דבפרק שלישי דהוריות (יא,א) קאמר דסתמן הוי אפיקורוס ביין נסך כמו בגבילות, מכל מקום לא חשיב נפש קצה בו. ועוד, דהכא מסקינן על ידי תערובות.

הדרן עלך פסולי המוקדשין

מן החסחוס – לשון תנוך האוזן, כמו "ראשי בנפים והחסחוסין" בפרק "ביצד צולין" (פסחים פד,א). ו"בדל האוזן" מתרגם: חסחוס דאודנא (עמוס ג).

מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואין חוזרין — כהאי גוונא דרשינן בפרק קמא דקדושין (כד,ב) גבי שן ועין, ואם תאמר: ומאי טעמא לא הוי הכא מומא כשנפלאת שינו, כיון דחשיב מום שבגלוי ואינו חוזר? דלקמן בפרק "מומין אלו" (מד,א) לא פסלינן ניטלו שיניו גבי אדם אלא משום מראית העין, דאינו שוה בזרוע של אחרן – מכלל דבהכמה כשר. ואפילו גבי אדם לא מיפסל בשן אחד. ודוקא בחוטין החיצונות שנפגמו ושנגמגמו ובפגימיות שנעקרו, ינצנצ"ש בלעז בדפוסים בקונטרס, קאמר בסמוך גבי בהמה דהוי מום, אבל ניטלו שיניו לאו! ויש לומר: דשאני גבי עבד, דגלי קרא. אבל הכא, שכך דרך שהשיניים נופלות מחמת זקנה — לא הוי בעין פסח הערה. ומיהו, צריך טעם אחר, דהכי נמי עיניו מחמת זקנה. ואם תאמר: מאי שנא דהכהו על אזנו ותרשו חשיב מום התם, ועבד יוצא לחירות, דהוי מום שבגלוי ואינו חוזר. ולקמן בפרק "אלו מומין" (מה,ב) תנן: חרש שוטה (וקטן) פסולין באדם וכשרין בבהמה. באדם לא מיפסלי אלא משום דאינו שוה בזרוע של אחרן, כדמפרש לקמן בין חרש בידי אדם לחרש בידי שמים! ויש לומר: דגבי עבד גלי רחמנא דבדבר קל חשיב מום לצאת בו לחירות, שמשתחרר בשינו.

נעקרו

נעקרו אין נפגמו ונגממו לא – הוי מצי לאתויי מההיא דלקמן, דקא חשיב בהדיא גבי: "ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה" – חוטין הפנימיות שנפגמו ונגממו. אלא ניחא לאתויי מדזיקא דרישא, דמוכח דאף על גב דבחיצוניות הוי מום שבגלוי, בפנימיות לא הוי מום.

השתא מיפרץ לא פרקינן עילויה כו' — ואם תאמר: להאי שנויא קמא, דנפיק מום עובר מקל וחומר, "פסח ועור" מאי אהני ליה? ויש לומר: דקסבר השתא, דאי לא כתיב "פסח ועור", קמרבינן מ"כל מום רע" מום עובר. והוה אמינא דאתא לאפוקי מקל וחומר, ולא ממעטינן נמי מ"מום רע" מומין שבסתר. לרבות כל דבר שנלקח ביד — בפרק קמא דקדושין (כא,ב) מפרש: משום דדרשי ריבויי ומיעוטי, "ולקחת" — ריבה, "מרצע" — מיעט, "ונתת באזנו" — חזר וריבה, מאי רבי — רבי כל מילי, מאי מיעט — מיעט סם, ותימה: דמ"ולקחת" מרבינן כל דבר הנלקח ביד. ואם סם לא מקרי נלקח ביד — למה לי ריבה ומיעט וריבה? מלשון "ולקחת" לחוד לא מתרבי אלא דבר הנלקח ביד! ויש לומר: דמלשון "ולקחת" לא דריש. אלא הכי קאמר: לרבות כל דבר הנלקח ביד, משום דדרשינן ריבויי ומיעוטי. באן לשחוט כאן לפסול — מדפסיל כהן משמע דהוי מום דאורייתא. ושמא האי דאין שוחטין — משום דאין ניכר יפה, וגזרינן אטו מומין שבסתר. אי נמי, האי דמפסיל כהן — משום דאינו שוה בזרעו של אהרן. אי נמי, משום עובר הוא, ובעינן שלא יפסל אפילו לפי שעה, משום דכתיב "ושבו" אל משפחתו", דדרשינן בקדושין (שם) — למותר שבמשפחתו. כדי שינטל מן הדוי וימות — ובבבלא מקדיח ויממת לבית שמאי, כדקאמר בפרק קמא דעירובין (ז,א): וכן לטרפה, ומשמע דאתרוייהו קאי, אשדרה ואגולגולת. אלא בית הלל אתו למימר דשיעורו כמלא מקדח הוי טפי מבדי שינטל מן הדוי וימות לדידהו. ורבינו תם נמי, דמפרש דלא קאי "וכן לטרפה" אגולגולת, מדלא פריך בריש "אלו טריפות" (חולין מב,ב); והאיכא כמה חסרון בגולגולת, כדפריך מחסרון בשדרה, משום דבנקיבת הקרום הוי טריפה בלא חסרון, והא דקרי בעירובין (ז,א) שדרה וגולגולת תרי זוממי דסתרי אהדדי — משום דדוגו פליגי גבי טריפות דאדם, דאיה ליה מזלא ואית ליה טפי חיות, ולא מיטרף בנקיבת קרום בלא חסרון עמו. מכל מקום לפירושו נמי צריך לומר כן כמו שפירשנו, דבשיעורא דבית שמאי יממת (לבית שמאי), כמו לבית הלל בשיעורא דידהו. ומיהו, מה שנתקדק רבינו תם מדלא פריך בריש "אלו טריפות" (חולין מב,ב) מחסרון דגולגולת — לאו פירכא הוא. דמצינן למימר דטריפות של חסרון לא הוי אלא משום דסופו של קרום לינקב, כמו ריאה דמיא לדיותא ולכוחלא (שם מז,ב). ועוד קשה, לפי שמחלק בין דאדם לטרפות דבהמות, דבריש "אלו טריפות" (שם מג,א) מדמי להו, דפריך להו מאיזו: "ישפוך לארץ מירתי", ועדיין איוב קיים. ומיהו, הוה יכול רבינו תם לפרש דלא מטעם מזלא חשיב טריפה בבהמה טפי מאדם. אלא כגון דניקב קרום של מוח העליון ולא התחתון, ובבהמה קרום התחתון רך ואין מגין על המוח, אבל באדם התחתון קשה ומגין — משום הכי בעי חסרון עם נקיבת העליון. אבל בדבר ששוין בזה ובזה — אין לחלק ביניהם כלל.

צריך

נֶעֱקְרוּ - אִין, נִפְגְּמוּ וְנִגְמְמוּ - לָאו! - בָּעֵינָא "מוּם רָע", וְלֵיכָּא. - אִי הָכִי, מוּם עוֹבֵר נַמִּי! אַלְמָה תְּנַן: וְלֹא מִן הָעוֹר - מוּם עוֹבֵר הוּא: הָשְׁתָּא מִיפְּרַץ לָא פָּרְקִינַן עֲלָיְיהּ - מִשְּׁחָט שֶׁחֲטָנָן עֲלָיְיהּ דְּתַנְיָא: "וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יִקָּרְבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַה'" - בְּבַעֲלֵי מוּמִין הַכָּתוּב מְדַבֵּר. אֲתָה אוֹמֵר בְּבַעֲלֵי מוּמִין שֶׁנִּפְגְּמוּ מִדַּבֵּר אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בִּבְהֵמָה טְמֵאָה מֻמָּשׁ! כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "וְאִם בַּבְּהֵמָה הַמְּטֻמְּאָה" - הֲרֵי בְּהֵמָה טְמֵאָה אָמוּר, הָא מַה אֲנִי מְקַיֵּם "אֲשֶׁר לֹא יִקָּרְבוּ מִמֶּנָּה" הֱוֵי אוֹמֵר: זֶה בַּעֲלֵי מוּמִין שֶׁנִּפְגְּמוּ. יָכוֹל יִפְּדוּ עַל מוּם עוֹבֵר תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר לֹא יִקָּרְבוּ מִמֶּנָּה קָרְבַּן לַה'" - מִי שֶׁאֵינָהּ קְרֵיבָה כָּל עִיקָּר, יָצְתָה זוֹ שֶׁאֵינָהּ קְרֵיבָה הַיּוֹם אֶלָּא לְמָחָר. אֵיבָעֵית אֵימָא: אִם כֵּן, פִּסֵּחַ וְעוֹר לָמָּה לִי "בִּבְקָרְךָ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חִבְּרָה". תָּנוּ רַבָּנָן: הַסָּרָק - כָּל שֶׁהוּא, הַפְּגִימָה - בֵּין בִּידֵי אָדָם בֵּין בִּידֵי שָׁמַיִם. מִכְּלָל דְּסָרָק בִּידֵי שָׁמַיִם לָא אָלָא: סָרָק וּפְגִימָה - בֵּין בִּידֵי שָׁמַיִם בֵּין בִּידֵי אָדָם. וְכַמָּה שִׁיעוּר פְּגִימָה כְּדֵי שֶׁתַּחְגּוֹר בָּהּ צִיפּוֹרָן. "נִקְּבָה מְלֵא" וכו'. תָּנוּ רַבָּנָן, כַּמָּה נְקִיבַת הָאוֹזֶן - מְלֹא כַּרְשִׁינָה. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּכַעֲדָשָׁה. וְאֵיזוֹ הִיא יַבֶּשָׁה - שֶׁאִם תִּינָּקֵב וְאַתָּה מוֹצִיאָהּ טִיפַּת דָּם. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשׁוּלָּם אוֹמֵר: יַבֶּשֶׁת כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נִפְרֶכֶת. תָּנָא: קְרוֹבִין דִּבְרֵיהֶן לִהְיוֹת שָׁוִין. דִּבְרֵיהֶן דְּמַאן אִילֵימָא דְּרַבָּנָן קַמָּא וְרַבִּי יוֹסֵי בֶּן הַמְשׁוּלָּם - טוֹבָא אִיכָּא! אֶלָּא דְּתַנָּא קַמָּא וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה. בְּעֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: מְעַצֵּעַ - אֵין לִי אֶלָּא מְרַצֵּעַ, מְנַיִן לְרִבּוֹת הַסּוֹל וְהַסְּרִיסָה וְהַמְּחֻטֶּה וְהַמְּקֻדֶּרֶת וְהַמְּכֻתֶּכֶת תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְלָקְחָתָ" - כָּל דָּבָר שֶׁנִּלְקָח בְּיָד, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אוֹמֵר: "מַרְצֵעַ" - מַה מַּרְצֵעַ מְיוּחָד שֶׁל מַחֲכֶת, אַף כֹּל - שֶׁל מַחֲכֶת; וְקָתָנֵי סֵיפָא: אָמַר רַבִּי, יוֹדֵעַ בְּרַבִּי הָיָה הוֹרֵשׁ: כְּשֵׁהֵן רוֹצְעִין - אֵין רוֹצְעִין אֶלָּא בְּמַיֶּלֶת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין עֲבָד עִבְרִי כֹּהֵן נִרְצָע, מִפְּנֵי שֶׁנִּצְעָשָׂה בַּעַל מוּם; וְאִם תֹּאמַר: בְּפֵילֶת הָיוּ רוֹצְעִין, הֵיאַךְ עֲבָד כֹּהֵן נַעֲשָׂה בַּעַל מוּם הָא אֵין רוֹצְעִין אֶלָּא בְּנוֹבֶה שֶׁל אוֹזֶן. אָמַר רַב חָנָא בַּר קְטִינָא: לָא קַשְׁיָא, כָּאן - לְשַׁחֵט, כָּאן - לִפָּסֵל. מַאי בַּרְשִׁינָה אָמַר רַב שֵׁרֵבְיָא: הִינְדָא. בָּעָא מִינֵיהּ רַב הוֹשַׁעְיָא מֵרַב הוּנָא רַבָּה: בַּרְשִׁינָה הַנִּבְנֶכֶת וְיוֹצְאָה, אוֹ בַּרְשִׁינָה הָעוֹמֶדֶת אָמַר לוֹ: זוֹ לֹא שָׁמַעְתִּי, כְּיוֹצֵא בָּהּ שָׁמַעְתִּי. דְּתָנַן: הַשְּׁדֵרָה וְהַגּוּלְגֹּלֶת שֶׁחִסְּרוּ; כַּמָּה חִסָּרוֹן בַּשְּׁדֵרָה וְלֹא יָהֵא מְטֻמָּא בְּאֹהֶל בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שְׁתֵּי חוּלְיוֹת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: חוּלְיָא אַחַת. וּבְגוּלְגֹּלֶת - בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כְּמֵלֹא מַקְדֵּחַ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כְּדֵי שֶׁיִּנָּטֵל מִן הַחַי וְיָמוּת. וַיְתֵיב רַב חִסְדָּא וְקָמְיַבְּעָיָא לֵיהּ: "כְּדֵי שֶׁיִּנָּטֵל מִן הַחַי" - וְכַמָּה אָמַר לֵיהּ רַב תַּחְלִיפָא בַּר אֲבִידֵימִי, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּכֻלַּע. וְאִיתְמַר, רַב סָפְרָא אָמַר: שְׁמַעְתָּתָא אָמַר לֵיהּ, וְרַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה אָמַר: מַתְנִיתָא אָמַר לֵיהּ, וְסֵימָנֵיהּ: "תְּנֵי רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה". וַאֲמַר לֵיהּ: אִם כֵּן, עֲשִׂיתָה דִּבְרֵי בֵית שַׁמַּאי וְדִבְרֵי בֵית הִלֵּל אֶחָד! דְּתָנַן: מְאוֹר שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה בְּיָדֵי אָדָם שִׁיעוּרוֹ מְלֹא אֲגוֹרָף גָּדוֹל, וְזֶהוּ אֶגְרוֹפּוֹ שֶׁל בֶּן אַבְטִינָס. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְיָשְׁנוֹ כְּרֹאשׁ גָּדוֹל שֶׁל אָדָם. נַעֲשָׂה בְּיָדֵי אָדָם שִׁיעוּרוֹ כְּמֵלֹא מַקְדֵּחַ גָּדוֹל שֶׁל לִשְׁכָּה, שֶׁהוּא כְּפוּנְדְיוֹן שֶׁל הָאִיטַלְקִי, וּכְכֻלַּע נִירוֹנִית, וְיָשְׁנוֹ כְּמֵלֹא

מום רע לא מיקרי — אלא בגלוי, שמנוולו. אי הכי — ד"ל מום" דיבויא הוא. השתא מיפרץ לא פרקינן עליהו — פסולי המוקדשין. מישחט שחיטנה עליהו — בבור בחוץ. כשהוא אומר — פסוק אחר: "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך". אם כן — דבעל מום עובר נמי נפדין, "פסח ועור" מאי אהני ליה דמשמע מומין קבועין ולא עוברין. בידי שמים — שנולד עמו. שתחגור — שתעבד בה צפורן, אם בודקין בבדיקת סכין. אלא דתנא קמא ורבי יוסי — דכרשינה אינה גדולה מעדשה אלא מעט. הסול = קיסם שראשו חד, שקורין ברוק"א. סירא = קרע. מקדח = טרביל"א. מכתב = עט ברזל. אף כל של מחטת — ובפרק קמא דקדושין מפרש פלוגתייהו, דרבי דריש כללי ופרטי, ורבי יוסי דריש ריבויי ומיעוטי. בריבי = אדם גדול. בשילת = אליה. היאך הוא עושה בעל מום — הא הדר בריא! הא אין ריוצין — בניחותא. הא ודאי אין רוצעין אלא בגובה של אוזן, שהוא סחוס, ומכל מקום קשיא, דקתני הכא דמן הרציעה נעשה בעל מום, וקאמר רבי יוסי ברבי יהודה דרציעה ישנה במחט, דלא הוי בעדשה! כאן לשחוט כאן לפסול — יש מומין הרבה בבבור שפוסלים אותו לקרב על גבי מזבח, ואין מכשיריין אותו לישחט, כדתנן: אלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה כו'. חינדא — בלשון זה היו מכיירין. ובלשון לעז ויג'. כרשינה — העומד בנקב בדחוק, ואף על פי שאינה נבנסת (עמו) ויוצאת בו, הוי מום. או דלמא לא הוי מום עד שיהא הנקב רחב שכרשינה תהא נבנסת ויוצאת בו. כיוצא בה שמעתי — מסיפא נפקא לן, דקאמר: מקדח וחיסומו שנינו, והדיינו נבנס ויוצא. השדרה והגולגולת — שלימין מטמאין באהל, ושאר עצמות אין מטמאין באהל. ובמה יחסרו ולא ישמאו הכי גרסינן: ויתיב רב חסדא וקמיבעיא ליה. ואיתמר רב ספרא אמר שמעתא אמר ליה — רב תחליפא לרב חסדא, דהכי אתניה שמואל. ומינך — שלא תטעה מי אמר שמעתא ומי מתניתא — "תני רב יהודה בר שמואל", דאשכחן מקומות הרבה בתלמוד דאיירי רב שמואל בר יהודה בלשון מתניתא; "תני רב שמואל בר יהודה" במסכת עבודה זרה, רפואות ד"אין מעמידין" (כח,ב), ואמר ליה — רב חסדא לרב תחליפא. אם כן — דבית הלל בסלע אמר, עשית בית שמאי ובית הלל אחד. מאור — חלון שלא נעשה בידי אדם, שנפל הכותל מאליו מעט בין בית לבית. שיעורו — להביא טומאה מבית זה לבית זה. כמלא אגרוף גדול — דבין דלא נעשה בידי אדם, בציר מהכי לא חשיב. בן אבטינס — שם האיש בעל בשר. וישנו — לאותו אגרוף, של לשכה — שמונח בלשכה, לקדוח את הצריך לבדק הבית. בפונדיון האיטלקי ובכלע נירונית — כלומר, לזה ולזה דומה. וישנו לאותו סלע ולאותו פונדיון.

כמלא

כמלא נקב של עול – שעושין בו נקב, ותוקעין בו יתד לקשור רצועות העול. אלמא מקדח הוי בסלע, ומאי איכא בין בית שמאי ובין בית הלל **אישתיק** – רב תחליפא. **ואמר ליה רב חסדא שמא מקדח** – דקאמר בית שמאי בגולגולת – מקדח וחיסומו מצידי הנקב, ומרחיבין את הנקב כדי שיכנס מקדח ויוציא בריוח. והיינו "חיסום" — שנוטל מה שחיסם וסותם את הנקב ואינו מניח לכיבוס המקדח ברוחב. ומקדח וחיסומו הוי יותר מסלע. **אמר ליה רב תחליפא** – לרב חסדא: לא תימא "שמא", אלא אימא: ודאי מקדח וחיסומו שנינו. **וצריך אתה להתלות עליה** — בלומר, יכול אתה לסמוך על דבר זה. **כחזקיה אבי עקש** – שנמסך על עדותו, שלא היה תלמיד חולק עליו. **אין לו אחוריים להליקה** — שאין אחוריו חלוקים מתוכו. דלא אמרינן: אם נטמא גבו – גבו טמא ותוכו טהור. אלא, אם נטמא גבו – נטמא תוכו. אותו צד שמשתמשין בו קרי "תוך", אף על גב דאין לו בית קיבול. וקפריך: **כלי חרס בתוכו תלה רחמנא** — דאין מטמא אלא מתוכו, דכתיב "וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו" וגו'. **כנגדו בכלי שטף** — בלומר, דבוותיה בכלי שטף שאין לו נמי תוך — אין לו אחוריים. ולקמן מפרש לה. כלי שטף = כלי עץ, דכתיב (ויקרא טו) "וכל כלי עץ ישטף במים". ולקמיה פריך: וכי אין לו תוך, מי מקבל פשוטי כלי עץ טומאה ואיכא דאמרי: כלי שטף היינו כלי מתכות. ושעות הוא בידם, דאם כן, אמאי פריך לקמן "מי מקבלי פשוטי כלי שטף טומאה?" לאו פירכא היא, דודאי פשוטי כלי מתכות טמאים! **הא קא משמע לן כו'** — להכי תלייה לכלי שטף בכלי חרס, דהיכא דיש לו תוך — נטמא תוכו נטמא גבו. **אי בטומאה דאורייתא הכי נמי** — דפשיטא לן שאם נטמא גבו נטמא תוכו, בין יש לו תוך בין אין לו תוך. והכא במאי עסקינן, דביש לו תוך נטמא גבו לא נטמא תוכו, ובאין לו תוך איצטריך לאשמועינן דנטמאה תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו – בטומאת דרבנן, כלי שנטמאו אחוריו במשקין טמאין. **תוכו אוגנו** — דהיינו בית קיבול התחתון שישוב עליה. לישנא אחרינא: אוגנו = שפתו. **אוגנו** — זהו מה שעושין בחביות של חרס לבית אחיזה, שקורין מנעש"י. **ידיו** — כגון כלי חרס שעושין לו זנב לאחוריו. **דמדאורייתא** — אין אובלין ומשקין מטמאין כלי, בפרק קמא דפסחים (יח,א). **משום משקה דוב וזבה** — בגון רוקו וזובו, דהוי אב הטומאה, ומטמא כלי מדאורייתא, אפילו אדם, דכתיב (ויקרא טו): "וכי ירוק הזב" וגו'. **הלכך שויוה רבנן** — לכלי שטף דהנטמא במשקין. **דכלי חרס** — דאורייתא, דאם נטמא גבו – לא נטמא תוכו. **ולא שויוה רבנן בטומאה דאורייתא דנפשיה** — דכלי שטף.

צריך אתה לתלות בחזקיה שהוא אבי עקש — פירוש: צריך אתה לטרוח כדי ליישב הדבר. שאין לשבשה מכח קושיא, כי ברור לי שכך אמר שמואל. כמו עדות חזקיה אבי עקש, שלא היה לשון דבריו מיושב, ומתרץ ליה בסמוך. **כנגדו** בכלי שטף בר' — בכלי עץ נופל לשון זה, דכתיב בהו "(וכל) כלי עץ ישטף במים", כדפירש בקונטרס. ומצינו למימר נמי דכלי מחבות כמו כן מיקרו כלי שטף, משום דכתיב בהו "ומורק ושוטף במים". והא דפריך לקמן: ואין לו תוך בכלי שטף מדאורייתא בר קבולי טומאה היא, דומיא דשק בענין — פשיטא ליה דאיירי נמי בכלי עץ בכל הנהו דמיקרו כלי שטף, מדלא נקט "כלי מחבות".

אין לו אחורים לחלוקה נטמא — "תוך" קרי אותו צד שרגילין להשתמש בו.

הרי הוא בכלי חרס נטמא תוכו נטמא גבו — על ברזו לטמא אחרים קאמר, דלא נפקא מינה מידי למילתא אחריתי. וקשה מכאן לגירסת רבינו שמואל דשבת (סז,א), דמשמע דכלי חרס אין מטמאין מגבייהו כלל. ובסוף פרק קמא דחולין (כד,א), דאמרינן דאויר כלי חרס טמא (וגבו טהור) — היינו דלא מקבל טומאה מגבו, אבל מטמא אחרים מגבו, כדתניא בתורת כהנים: מרובה מדת לטמא ממדת לטימא, שמטמא אחרים מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו. ועוד אמרינן בפרק "המפלת" (נדה כו,א) דאבן היוצא מן התנור טפח, דחשיב יד להוציא טומאה, דלא עדיפא מגב. ואין לומר דעידאי, ואיירי אפילו להכניס. דהתניא בתוספתא דאין טומאה לכלי חרס אלא מאויריו ובהיסטו. ועוד, דדרשינן: הא יש יצמיד פתיל עליו — טהור. ומי לא עסקינן דחידתינהו לאשתו נדה? ואף על גב דבריש סוגיא ד"תערוי הדרתו" (חולין קיח,א), משמע דסבר התלמוד דיד כל תנור להכניס ולהוציא, ועדיף מגבו, במסקנא צריכינן למימר הכי. **בהנך** דחזו למדרסות — אבל שאר פשוטי כלי עץ — טהורים, דזינם פירשתי בפרק "המוכר את הבית" (בבא בתרא סו,א) ובפרק "בכל מערבין" (עירובין לא,א).

וסימניך

כְּמְלֹא נֶקֶב שֶׁל עוֹל! אִישְׁתִּיק. וַאֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא: שֶׁמָּא מַקְדָּח וְחִיסּוּמוֹ שָׁנִינוּ וַאֲמַר לֵיהּ רַב תַּחֲלִיפָא: לָא תֵּימָא "שֶׁמָּא", אֶלָּא: וַדַּאי מַקְדָּח וְחִיסּוּמוֹ; צָרִיךְ לְהִתָּלוֹת עָלָיְהָ בְּחִזְקִיָּה אֲבִי עִקֵּשׁ. דְּתַנְיָא, זוֹ עֵדוּת הֵעִיד חִזְקִיָּה אֲבִי עִקֵּשׁ לִפְנֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּיַבְנֶה, שֶׁאָמַר מְשׁוּם רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן: כָּל שֶׁאֵין לוֹ תּוֹךְ בִּכְלֵי חֶרֶס - אֵין לוֹ אֲחוֹרַיִם לַחֲלִיקָה; נִטְמָא תּוֹכוֹ - נִטְמָא גַּבּוֹ, נִטְמָא גַּבּוֹ - נִטְמָא תּוֹכוֹ - כְּלֵי חֶרֶס, בְּתוֹכוֹ תָּלָה רַחֲמָנָא, אִית לֵיהּ תּוֹךְ - אִיטַּמֵּי לֵיהּ, לֵית לֵיהּ תּוֹךְ - לָא אִיטַּמֵּי לֵיהּ! אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אָבִין, הָכִי קָאָמַר: כָּל שֶׁאֵין לוֹ תּוֹךְ בִּכְלֵי חֶרֶס - כְּנֶגְדּוֹ בִּכְלֵי שֶׁטַּף אֵין לוֹ אֲחוֹרִים לַחֲלִיקָה; נִטְמָא תּוֹכוֹ - נִטְמָא גַּבּוֹ, נִטְמָא גַּבּוֹ - נִטְמָא תּוֹכוֹ. - קָמָּה לִי לְמֵיתְלֵייהּ בִּכְלֵי חֶרֶס נֵימָא. כָּל שֶׁאֵין לוֹ תּוֹךְ בִּכְלֵי שֶׁטַּף - אֵין לוֹ אֲחוֹרִים לַחֲלִיקָה! הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּיֵשׁ לוֹ תּוֹךְ הֲרֵי הוּא כִּכְלֵי חֶרֶס; מָה כְּלֵי חֶרֶס, נִטְמָא תּוֹכוֹ - נִטְמָא גַּבּוֹ, לֹא נִטְמָא תּוֹכוֹ - לֹא נִטְמָא גַּבּוֹ, אַף כְּלֵי שֶׁטַּף, נִטְמָא תּוֹכוֹ - נִטְמָא גַּבּוֹ, לֹא נִטְמָא תּוֹכוֹ - לֹא נִטְמָא גַּבּוֹ. - בְּשִׁלְמָא כְּלֵי חֶרֶס - גְּלֵי בֵּיהּ רַחֲמָנָא "תּוֹכוֹ", אֶלָּא כְּלֵי שֶׁטַּף, מִי גְּלֵי בֵּיהּ רַחֲמָנָא "תּוֹכוֹ" - אִי בְּטוּמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא - הָכִי נָמֵי, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - בְּטוּמְאַת מְשַׁכְּנֵי דְּרַבָּנָן. דְּתַנְיָן: כְּלֵי שֶׁנִּטְמְאוּ אֲחוֹרָיו בְּמִשְׁקִין - אֲחוֹרָיו טְמֵאִין, תּוֹכוֹ אֵינוֹ אֶלָּא יָדָיו טְהוֹרִין; נִטְמָא תּוֹכוֹ - פּוֹלֵט טֻמְאָה. דְּמִדְּאוֹרַיְיתָא אֵין אוֹכֶל מְטַמֵּא כְּלִי, וְאֵין מַשְׁקֶה מְטַמֵּא כְּלִי, וְרַבָּנָן הוּא דְּגָזְרוּ מִשּׁוּם מַשְׁקֶה זָב וְזָבָה. הִלְכָּךְ, שְׁוִיוּהוּ רַבָּנָן בְּטוּמְאָה דִּכְלֵי חֶרֶס, וְלָא שְׁוִיוּהוּ רַבָּנָן בְּטוּמְאָה דְּאוֹרַיְיתָא דִּנְפָשַׁיהּ; עֲבַדוּ רַבָּנָן הֵיכָא כִּי הֵיכָא דְּלָא לִישְׁתְּרוֹף עֲלֵיהּ תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים. - אִי הָכִי, אֵין לוֹ תּוֹךְ נָמֵי, לֵיעָבֵיד נָמֵי הֵיכָא דְּאִיכָּא! - כֵּיוָן דַּעֲבַדוּ הֵיכָא דְּיֵשׁ לוֹ תּוֹךְ, יָרְעִי דְּאֵין לוֹ תּוֹךְ - דִּרְבָּנָן, - וְאֵין לוֹ תּוֹךְ בִּכְלֵי שֶׁטַּף, דְּאוֹרַיְיתָא בַּר קְבוּלֵי טוּמְאָה הוּא דְּיוּמְיָא דְּשֵׁק בְּעֵינָן, מַה שֵׁק מִיסְתַּלְמֵל מָלֵא וְרֵיקָן - אַף כֹּל מִיסְתַּלְמֵל מָלֵא וְרֵיקָן - בָּהָנֵךְ דַּחֲזוּ לְמִדְרְסוֹת. - אִי הָכִי, חֵרֶס נָמֵי! - אֵין מְדָרֵס בִּכְלֵי חֶרֶס. רַב פָּפָּא אָמַר: "מַקְדֵּחַ גָּדוֹל" שָׁנִינוּ, מִכְּלָל דְּמַסְּתָם סָתָם - זוֹטְרָא נָמֵי מְסַתֵּם. - הָנֵיחָא לְרַבִּי מֵאִיר, אֶלָּא לְרַבָּנָן מַאי אִיכָּא לְמֵימַר דְּתַנְיָן: בְּאֵיזֶה מַקְדֵּחַ אָמְרוּ - בְּקָטָן שֶׁל רוֹפְאִים, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בְּגָדוֹל שֶׁל לִשְׁכָּה! - וּלְרַבִּי מֵאִיר מִי נִיחָא הָוֵה לֵיהּ מְקוֹלֵי בֵּית שַׁמַּאי וּמֵחוֹמְרֵי בֵּית הִלֵּל, וַאֲנַן, דְּתַנְיָן - תְּנַן, דְּלָא תְּנַן - לָא תְּנַן! אָמַר רַב נַחְמָן: סֶלַע נִירוֹנִית שָׁנִינוּ בְּמַקְדֵּחַ גָּדוֹל, סֶלַע סָתָם - זוֹטְרָא מְסַתֵּם סָתָם. **משנה** הָרִים שֶׁל עֵין שְׁנִיקֵב, שֶׁנִּפְגַּם, שֶׁנִּסְדַּק; הֲרֵי בְּעֵינוֹ דַּק, תַּבְלוּל, חִלָּזוֹן, נָחָשׁ, עָצֵב, אֵיזֶהוּ תַּבְלוּל - כָּל הַפּוֹסֵק בַּסְּפִינָה וְנִכְנָס בַּשָּׂחוֹר. שָׁחוֹר נִכְנָס בָּלָבָן - אֵינוֹ מוּם. **גמרא** מאי

וסימניך ברקא — משמע דהוי מום קבוע. ותימה: דבפרק "מי שאחזו" (ניתין סט,א) יש רפואות לברקא, ובפרק "המוציא יין" (שבת עח,א) נמי אמרינן: כוחלין לברקות? ויש לומר: דהתם מיירי בממשמשין ובאין, קודם שנקבעו. וכן נמי (צריך) לחרץ אקושיא אחריתי, דהתם בפרק "המוציא יין" קתני (שם): דם — כדי לכחול עין אחת, שכך כוחלין (ליתור) (ליארוך). ובתוספתא (שבת פרק ט) נרסינן להו. ובתוספתא במכילתין (פרק ד) כתוב "יאור" במקום "חוררור", משמע דהכל אחד. וחוררור הקבוע חשיב לקמן מום! ומיהו, איכא למימר דבשבת מיירי באותו שאינו קבוע. ועוד יש לתרץ, דהיכא דאין מתרפא מאליו — חשיב מום. והא דקאמר לקמן גבי מים הקבועים, דאם עובר כשמאכילין אותו לח ויבש של גשמים לא הוי קבוע — אין זו רפואה ממש, אלא בדיקה ונסיון אם הם קבועים אם לאו. אבל רפואה גמורה יכולה להעביר מום קבוע. תדע, דלקמן (לט,ב) אמרינן גבי נפגם הזוזבן: נפגם — נמי — הוי יבול ליטלו. ומיהו, יש לומר: דגבי נפגם תחלה — אין לו תקנה. וקצת יש לדקדק מלקמן, דכתיבא באוריתא והוי מום כדלקמן (מא,א), והיא חזזית המצרית. ובבבא קמא בפרק "מרובה" (פ,ב) משמע דיש לה רפואה, דאמרינן: מחריעין על החיכוך בשבת, ומוקי לה בחזזית המצרית, דלח מבחוץ ויבש מבפנים. ומיהו, יש לפרש: דהא שמחריעין — לאו שתתרפא, אלא שלא תוסיף. דמה נפשך אין לה רפואה, דאמרינן לקמן שלמפסח והולכת עד יום המיתה, וכתיב נמי: "אשר לא תוכל להרפא". ומיהו, יש לדקדק מיבלה, דכתיבא, והויא מום, כדלקמן. ותנן בפרק "המוצא תפיליו" (עירובין קג,א) חותכין יבלת במקדש. וכן חותכין יבלת בפסח (פסחים סה,ב). אלמא יש לה רפואה בחתיכה, וחשיב מום! ואין להעמידה דלית בה עצם. דתלתולי בעלמא הוא, כדלקמן. ומיהו, יש להעמידה ביבלת שבעין, ודלית ביה שער — דאין שוחטין עליה, לא במקדש ולא במדינה, ואף על גב דאמרינן בעירובין (שם): לחה חיבשה, יד ובלי, הכל שייך ביבלת שבעין. **אם** קודם מעשה אמרה שומעין לו — אומר רבינו הם דלא אמרינן הכי אלא היכא דצריך לאותה הוראה, כי הכא. וביבמות בפרק "הערל" (ע,א) גבי חגר חרב כישמעאל, ובפרק "נושאין על האונסה" (יבמות צח,א) גבי גר נושא אשת אחיו מאמו, ובריש "עשרה יוחסין" (קדושין ע,ב) גבי עובדא דרב יהודה, דכל דאמר "מבית חשמונאי אתינא" עבדא הוא, שהיה נראה לרב יהודה שאומר כן לפי שהקניטו. **יצא** מחלב עינימו — לפי הדרשה לבן שבעין קורין חֶלֶב, כדפירש בקונטרס ששם שומן העין, ורוצה לומר — שיצא הרשע לתרבות רעה מרוב שומן שבעין. אבל פשטיה דקרא רוצה לומר שיצא העין בולוט לחוץ, מרוב שומן שבתוכו. שיחזו

מַאי חֲרִים אָמַר רַב פַּפָּא: תּוּרָא בְּרָא דְּעֵינָא. "דַּיְּק תַּבְלוּל". **תְּנוּ רַבָּנַן:** דַּיְּק מְשׁוּקָּע - הֲרֵי זֶה מוּם, צָף - אֵינוֹ מוּם. **וְהַתָּנְיָא אִיפְּכָא** - לָא קַשְׁיָא, הָא בְּשָׁחוֹר, הָא בַּלָּבָן. - **וְהָא אֵין מוּמִין בַּלָּבָן!** אֶלָּא, הָא - בְּדוֹק לָבָן, הָא - בְּדוֹק שָׁחוֹר. דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, סָח לִי אִשְׁיָה דְּמִן אוּשָׁא: דַּיְּק מְשׁוּקָּע - הֲרֵי זֶה מוּם, צָף - אֵינוֹ מוּם; דַּיְּק לָבָן מְשׁוּקָּע - אֵינוֹ מוּם, צָף - הֲרֵי זֶה מוּם. **וְסֵימָנֵיךְ: בְּרֵקָא.** "חִוָּרוֹן נָחָשׁ וְעָצֵב". אִיבַּעְיָא לְהוּ: חִוָּרוֹן הוּא נָחָשׁ, אוֹ דִּלְמָא: חִוָּרוֹן אוֹ נָחָשׁ תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, סָח לִי רַבִּי יוֹנָן בֶּן אֶלְעָזָר: זָקֵן אֶחָד הָיָה בְּשִׁכּוּנָתֵינוּ, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹסֵי לְקָרְיֵנְיָא שְׁמוֹ, וּמֵימֵי לֹא עֲבָרְתִּי לְקָנְיָו. פַּעַם אַחַת עָבַרְתִּי לְקָנְיָו, אָמַר לִי: שֵׁב בְּנִי, שֵׁב! חִוָּרוֹן זֶה - מוּם קְבוּעַ לְשִׁחוּט עָלָיו, וְזֶהוּ נָחָשׁ שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: אֵין אָדָם רוֹאֶה מִימָיו לְעַצְמוֹ - אֲבָל מוֹרֶה הֲלָכָה לְתַלְמִידִים, וְתַלְמִידִים מוֹרִין לוֹ. וְהָאָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא: כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁמּוֹרֶה הֲלָכָה וּבָא, אִם קוֹדֶם מַעֲשֶׂה אָמְרָהּ - שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאִם לָאו - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ! - אֵיהוּ נָמֵי, מוֹרֶה וּבָא הֲוָה מְעַיְּקָרָא. "אֵיזֶהוּ תַּבְלוּל - לָבָן הַפּוֹסֵק אֶת הַסְּרָע". מַתְנִיתִין מָנֵי רַבִּי יוֹסֵי הִיא, דְּתַנְיָא: לָבָן וְנִכְנָם בַּשָּׁחוֹר, שָׁחוֹר וְנִכְנָם בַּלָּבָן - הֲרֵי זֶה מוּם, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לָבָן וְנִכְנָם בַּשָּׁחוֹר - הֲרֵי זֶה מוּם, שָׁחוֹר וְנִכְנָם בַּלָּבָן - אֵינוֹ מוּם, שֶׁאֵין מוּמִין בַּלָּבָן. אָמַר רַב: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי דִּכְתִיב: "יָצָא מֵחֶלֶב עֵינֵימוֹ", תַּרְבָּא דְּעֵינָא אִיקְרֵי, עֵינֵימוֹ סָתְמָא לָא אִיקְרֵי. וְרַבִּי מֵאִיר מַאי טַעְמָא דְּעֵינֵימוֹ מַה לְשׁוֹן "תַּבְלוּל" - דָּבָר הַמְכַבֵּל אֶת הָעֵינַיִם.

מתני' חִוָּרוֹר וְחַמַּת הַקֵּבוּעִין. אֵיזֶהוּ חִוָּרוֹר הַקָּבוּעַ - כָּל שֶׁשָּׁהָה שְׁמוֹנִים יוֹם. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בְּתוֹךְ שְׁמוֹנִים יוֹם. וְאִלּוּ הֵן מַיִם הַקְּבוּעִין: אֲכָל לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל גְּשָׁמִים, לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל שְׁלָחִים, אוֹ אֲכָל הַיָּבֵשׁ וְאַחַר כָּךְ הַלַּח - אֵינוֹ מוּם, עַד שֶׁיֹּאכַל הַלַּח וְאַחַר כָּךְ הַיָּבֵשׁ. **גמ'** מַתְנִיתִין מָנֵי רַבִּי יְהוּדָה הִיא. דְּתַנְיָא: חִוָּרוֹר קָבוּעַ - אַרְבָּעִים יוֹם, וּמֵים הַקְּבוּעִים - שְׁמוֹנִים יוֹם, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חִוָּרוֹר - שְׁמוֹנִים יוֹם. וְאִלּוּ הֵן מַיִם הַקְּבוּעִים: אֲכָל לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל בֵּית הַשְּׁלָחִין, אוֹ שֶׁאָכַל יָבֵשׁ וְאַחַר כָּךְ אָכַל הַלַּח - אֵין מוּם, עַד שֶׁיֹּאכַל יָבֵשׁ אַחַר הַלַּח. וְיֵשְׁנוֹ שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. - וְהָא תְּרֵיהֶן תַּנְּהִי: אֲכָל לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל בֵּית הַשְּׁלָחִין! - חַפּוּרֵי מֵיחְפַּרְא וְהָכִי קָתָנֵי: אֲכָל לַח וְיָבֵשׁ שֶׁל גְּשָׁמִים - הֲרֵי זֶה מוּם, בֵּית הַשְּׁלָחִין - אֵינוֹ מוּם. וְהַגְּשָׁמִים נָמֵי, אֲכָל יָבֵשׁ וְאַחַר כָּךְ אָכַל לַח - אֵינוֹ מוּם, עַד שֶׁיֹּאכַל יָבֵשׁ אַחַר הַלַּח. וְיֵשְׁנוֹ שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. אִינִי? וְהָתַנְיָא, וְהָא רַב אִידִי בַּר אָבִין אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַשְׁיָאן: אֲדָר וְנִיסָן - לַח, אֱלוּל וְתִשְׁרֵי - יָבֵשׁ! - אֵימָא: אֲדָר וְחֲצִי נִיסָן - לַח, אֱלוּל וַחֲצִי תִּשְׁרֵי - יָבֵשׁ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: לַח בְּזִמַּן לַח וְיָבֵשׁ בְּזִמַּן הַיָּבֵשׁ, אוֹ דִּלְמָא: לַח וְיָבֵשׁ בְּזִמַּן הַלַּח תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב אִידִי בַּר אָבִין אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַשְׁיָאן: אֲדָר וְנִיסָן - לַח, אֱלוּל וְתִשְׁרֵי - יָבֵשׁ. - דִּלְמָא פֵּירֵי דְּאֱלוּל וְתִשְׁרֵי מַאֲכִילְנָא לֵיהּ בַּאֲדָר וְנִיסָן! וְכַמָּה מַאֲכִילִין אוֹתוֹ? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי פִּנְחָס בֶּן עֲרוֹבָא: בִּגְרוֹגֶרֶת. אָמַר רָבָא, בְּעֵי בְּמַעֲרָבָא: בִּגְרוֹגְרוֹת בִּסְעוּדָה רִאשׁוֹנָה, אוֹ

תורא ברא דעינא — שורה חיצונה של עין. היינו בת עין, המכסה את העין. **דק משוקע** — דק המשקע את העין — הרי זה מום. **הא בשחור הא בלבן** — השתא קא סלקא דעתך דמוקים חדא בשחור של עין, והדא בלבן של עין. **וסימניך ברקא** = מייל"א. דהוי לבן ורצף, והוי מום. הכא נמי סימן זה יהא לך בדוק, דלבן ורצף הוי מום. **ברקא** — כגון "השוכר את החמור והבריקה" (בבא מציעא עח,א). **זקן אחד** — כהן היה. **לא עברתי לפניו** — שגדול הדור היה. **חלוזן** זה — בבור היה לו לאותו זקן, והיה לו חלזון בעינים. **שמורה הלכה** — הלכה חדשה שלא שמענוה מאחר. **קודם מעשה** — קודם שבא מעשה ההלכה בידו. **שומעין לו** — ועושין מעשה. **אין שומעין לו** — דבשביל המעשה אומרה. והכא, מאן צייתי ליה במאי דאמר דמום קבוע הוא **מתניתין** — דקתני: אין מום בלבן — רבי יוסי היא. **יצא מחלב עינימו** — יצא רשע לתרבות רעה מרוב שומן שבעינו. ושומן העין — בלבן הוא. **דבר המבלבל** — שפושק הסירא, ומערב השחור והלבן. כל היכי דעבר הוי מבלבל. **משנה** חוררור — חולי הוא, שיש טיפין לבנות בעין. **הקבועים** — אתרייהו [קאי], אחוררור ואמים. **בודקין שלש פעמים בתוך שמונים יום** — ואם לא בדקוהו, אף על פי שמום נמצא שם ביום שמונים — לא הוי מום, דשמא בינתים הלך לו וחזר, שכן דרכו. **מים** — שיעניו נוטפות מים. **אלו הם המים הקבועין** — כלומר, במאי ידעינן אי קבועין הן אי עוברים **אבל לח ויבש של גשמים** — אם האכילוהו לרפואה תבן ומספוא שקורין פיצ"א. **לח** — הגדל בניסן, ויבש — הגדל בתשרי, כדמפרש בגמרא. והאכילוהו ביחד **לח ויבש של גשמים** — הגדל בשדה בית הבעל, דסגי ליה בגשמים. **או לח ויבש של שלחים** — קרקע שצריכה להשקות. או שלא אכל לח ויבש ביחד אלא **אכל יבש ואחר כך אכל לח** — לרפואה, אין זו דרך רפואה. אף על פי שלא נתרפא בכך — אינו מום, עד שיאכל יבש אחר הלח, דזו היא דרך רפואתו, ואם לא נתרפא — הוי מום. **גמרא** מתניתין — דקתני: חוררור קבוע שמונים יום — רבי יהודה היא. **אבל לח ויבש** — של בית הבעל, שאין צריך להשקותה — ההוא הוי רפואה. **ולא לח ויבש של שלחין** — דלא הוי רפואה, ולא בדקוה ביה. **או שאכל יבש** — של בית הבעל, ואחר כך לח — אינו נבדק בכך, דאין זו דרך רפואה. **וישנו שלשה חדשים** — דשלשה חדשים בדקינן ליה בהכי. **תרי זה מום** — אם לא נתרפא בכך. **והאנן תרייהו תנן** — דבין של בית הבעל בין של שלחין, ואי אכיל יבש אחר הלח — מסי, ובדקינן. ומתניתין כרבי יהודה אומינא! **חסורי מחסרא** — מתניתין. **לח בזמן לח** — מספוא הגדל באדר וניסן. **ויבש ביבש** — מאכילין אותו באדר וניסן. **ויבש בלח** — מספוא הגדל באלול ותשרי מאכילין אותו בתשרי, דלא שחטי ליה עד שיעברו כל ימי הקיץ, ויבדק בשניהם. **תא שמע** — דלח בזמן לח ויבש בזמן יבש. **וכמה מאכילין אותו** — בכל יום. **בסעודה ראשונה** — שאוכל בכל יום, יהבינן ליה מן הרפואה כגרוגרות.

או

או דלמא כו' אם תימצי לומר בסעודה ראשונה כר' — דאי אמרת בכל סעודה — תו לא מיבעי מידי, דודאי לא איכפת לן אי קודם אכילה או לאחר אכילה, דהא בסעודה שניה אחר אכילה הוא ומוכלינן ליה. אבל אם תימצי לומר דלא יהבינן ליה אלא בסעודה ראשונה שבכל יום, מיבעי לן. **קודם אכילה ודאי מעלי ליה כמכא** — כדרך סם, שכל אדם שותה סם לרפואה קודם אכילה. **לאחר אכילה מאי** — מי הויא בדיקה בהכי או לא הכי גרסינן: **קודם שתיה ודאי מעלי ליה בשערי** — שדרך בהמה לאכול שעורים קודם שתיה. **מותר ודאי מעלי ליה** — דניחא ליה עלמא. **עם חבירו** — נייח ליה בצוותא, ומהניא ליה אכילה. **בשדה** — נייחא ליה באוירא. **גינה הסמוכה לעיר** — הויא כשדה או לא שיהו משולשים — לשלשה חלקים, שאם יראנו היום — יבדקנו מכאן ליום עשרים וששה וחצי, והדר ליום ששה ועשרים וחצי, והדר ליום עשרים ושבעה, דליהוו שמונים. לפי שבשלש זמנים הללו דרך אותו המום לעבור, ואינו נראה, והוי ליה מום עובר. **למימל בפדיונו** — לאו מבבור בעי, דלא שייכא ביה פדיון. אלא בשאר מוקדשין שעיניהם מנטפות, והפריש מיד פדיונם ואמרי: "הרי זן מחוללות על מעות הללו". ואחר כך בדקו, וקודם שתכלה זמן בדיקתו שלש חדשים נזנה מן הפדיון. **אי אמרת בפרץ הוי מומא** — אישתכח דחילולו הוי חילול, ופדיונו קדוש, ומביאין קרבן מעילה. **קרי שמואל עליה** — האי קרא: "פסחים בזמן בז", דהוי דבר שאין הדעת סובלת, שיהו חגרים בזמים ביזמן. כלומר, אתה אינך מחודד, ושאלת שאילה כזו שאיני יודע תשובה. **משנה שפמו** = שפה. **גמרא מבחוץ** — שהנקב נראה, שנקבו מחיצות החיצונות של חוטם. **מבפנים** — שניקבה מחיצה החולקת את החוטם. **אינו מום** — שבמקום סתר הוא. **תורא ברא דשיפתיה** — שורה דחיצונה של שפה. כלומר, חודה של שפה, ולא רחבה. **משנה מתאימות** — שיניים גדולות שקורין מיינשליר"ש, שאחת נראית בשתים. **ואף לא את המתאימות** — שאם נעקרו החוטין בנגדן — לא הוי מום. **גמרא** איזו התיומת — כולה מפרש לקמן. **ותיומת עצמה בלפנים** — ואין שוחטין עליה. **החיצונות** — שבאמצע הפה. **אין משניחין** — דאפילו מן מוזה לא נפסל. **מאי קאמר** — דקאמר: "איזו תיומת — מן התיומת ולפנים" **הכי קאמר איזו היא הפנימית** — דאמרינן עלה במתניתין: נעקרו — הוי מום, נפגמו או שנגנמו — לא הוי מום. **אבל איפכולי מיפכל** — מעל גבי המזבח. וימתין שיפול בו מום אחר, וישחטנו. **פסח ועוד כתיב** — דמשמע: בגלוי — אין, בסתר — לא. **לאישתחוטי** — בכור, על חסרון שבפנים. **ולאפרוקי** — קדשים, לא מיבעיא לי, דלא חשיב מומא כולי האי. **לרצון** — מוזה. **ואת שתי הכליות** — בקרבנות כתיב (כלויות). **יסירנה** — משמע: כוליא אחת יסירנה ויקטירנה. **אין בריה באחת** — אין בריה נבראת בכוליא אחת. והא שאין בה אלא אחת — מיחסר חסר. **הא** — דפסילי — כשנבראת בשתים וחסרו, דחזינן דמקומו ניכר. והא ברייתיה דמכשרת — כגון דנברא באחת, דליכא חסרון. **מר דפסיל כבר אין בריה באחת** — והאי ודאי חסר. ואיכא דאמרי: אמאי לא מקשי ליה נמי "דומיא דשלש קתני" ולדידיה לא קשיא מידי, דכי קא סלקא דעתך דכולי עלמא יש בריה באחת, הוה מקשינן: הואיל ויש בריה באחת, והוא נמי תנייה בהדי שלש — ודאי בנברא באחת נמי פסול. וטעמא לא הוה ידעינן אמאי פסול, דלא מום בגלוי הוא, וחסרון לא הוי בפנים. ומשום האי פירכא אוקמי אליביה דאין בריה באחת, והא מיחסר חסר. ובעל כורחיה לאו דומיא דשלש היא, דהא אין בריה באחת. וכי תימא: נוקים אליביה דיש בריה באחת — אם כן אמאי פסול **חסרה קודם שחיטה** — פסלה.

הצורם

שיהו משולשין — בתחלת שמונים ובסוף שמונים ובאמצע שמונים. ובענין זה יש לפרש בפרק "הקורא את המגילה" (מגילה יט,א) גבי מגילה, דאמר שאם הטיל בה שלשה חותמין גידין כשרה, דקאמר: ובלבד שיהו משולשין. פירוש: בתחלת הדף ובאמצע ובסופו. ושם פירש רש"י שיהיה מראש הדף עד הגיד כמגיד לחבירו, בין מלמעלה בין מלמטה. וההיא דמכות (ט,ב) ודאי היא בענין זה, גבי ערי מקלט: "ושלשת" — שיהו משולשות, שיהא מדרום לחברתן במחברתן לשכם, ומחברתן לשכם במשכם לקדש, ומשכם לקדש במקדש לצפון. ולא אמרינן שיהו בראש ארץ ישראל ובסופה ובאמצעיתה. וכאן פירש רש"י שיהו משולשים לשלשה חלקים, שאם יראהו היום — יבדקנו מכאן ליום עשרים וששה וחצי, והדר ליום עשרים ושבעה כר' דהוא יום שמונים. ודומה שפירש כך לפרש שיהו משולשין (שם). ומיהו לא לגמרי הוי כי ההיא, שהיה לו לפרש שיבדוק לסוף עשרים ולסוף ארבעים ולסוף ששים, שישאר מן השמונים עשרים לאחר בדיקה אחרונה, כמו שיש עשרים קודם בדיקה ראשונה. ולא יתכן לפרש כן בלל, אלא כמו שפרשתי מתחלה, כדמשמע בפרק "הערל" (יבמות פ,א) גבי סריס חמה, דמפרש: כל שלא ראה שעה בכשרותו. ופריך: וליחוש שמא הבריא בינתיים! ומשני: כיון דתחילתו וסופו לקוי — לא חיישינן. משמע דשלש פעמים הייינו תחלה וסופה ואמצעה. ונראה ד"בפרים המשולשים" ב"כיצד מעברין" (עירובין נז,א) לא הוי, לא כי האי, ולא כי ההיא דמכות.

והאמר

אוֹ דִלְמָא בְּכָל סְעוּדָה וּסְעוּדָה אִם תֵּימְצִי לוֹמַר בְּסְעוּדָה רִאשׁוֹנָה, קוֹדֶם אֲכִילָה אוֹ לְאַחַר אֲכִילָה קוֹדֶם אֲכִילָה - וַדַּאי מְעַלֵּי לֵיהּ כְּסַמָּא, לְאַחַר אֲכִילָה מַאי קוֹדֶם שְׁתִיָּה אוֹ לְאַחַר שְׁתִיָּה וְקוֹדֶם שְׁתִיָּה - וַדַּאי מְעַלֵּי לֵיהּ בְּשַׂעֲרֵי, לְאַחַר שְׁתִיָּה מַאי קָשׁוּר אוֹ מוּתָּר מוּתָּר - וַדַּאי מְעַלֵּי לֵיהּ, קָשׁוּר מַאי לְבַדּוֹ אוֹ עִם חֲבֵירוֹ עִם חֲבֵירוֹ - וַדַּאי מְעַלֵּי לֵיהּ, לְבַדּוֹ מַאי בְּעֵיר וּבְשָׂדֶה בַּשָּׂדֶה - וַדַּאי מְעַלֵּי לֵיהּ, בְּעֵיר מַאי בְּעֵי רַב אַשֵׁי: אִם תֵּימְצִי לוֹמַר בַּשָּׂדֶה, גִּינָּה הַסְּמוּכָה לָעִיר מַאי תֵּיקוֹ. "רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר". אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: וּבִלְבַד שֶׁיִּהוּ מְשׁוּלָּשִׁים. בְּעֵי מִינֵּיהּ פַּנְחָס אֲחִיהּ דְּמָר שְׁמוּאֵל מִשְּׁמוּאֵל: אֲבָל וְלָא אִיתְפִּי - לְמִפְרַע הָוֵי מוּמָא, אוֹ מֵיקָן וְלִהְבָּא הָוֵי מוּמָא לְמַאי נָקֵט מִינָּהּ - לְמֵימַל בְּפִדְיוֹנוֹ; אִי אָמְרַתְּ לְמִפְרַע הָוֵי מוּמָא - מֵימַל, וְאִי מֵיקָן וְלִהְבָּא הָוֵי מוּמָא - לָא מֵימַל. מַאי קָרֵי שְׁמוּאֵל עֲלֵיהּ: "פִּסְחִים בִּזְמַנּוֹ" בַּ(ו)ז". **מַתְנִי'** חוֹטְמוֹ שֶׁנִּיקַּב וְשֶׁנִּפְגַּם וְשֶׁנִּסְדַּק, שִׂפְמוֹ שֶׁנִּיקַּב, שֶׁנִּפְגַּם, שֶׁנִּסְדַּק. **גמ'** תָּנוּ רַבָּנָן: נִיקַּבוּ חוֹטְמָיִן זֶה לְתוֹךְ זֶה, מְחֻבָּרִין זֶה עִם זֶה, מִבַּפְנִים - אֵינוֹ מוּם. "שִׂפְתוֹ שֶׁנִּיקְּבָה וְשֶׁנִּפְגְּמָה וְשֶׁנִּסְדְּקָה". אָמַר רַב פָּפָּא: תּוֹרָא בְּרָא דִּשְׂפִיתֵיהּ. **משנה** חוֹטֶן הַחִיצוֹנוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ וְשֶׁנִּגְנְּמוּ, הַפְּנִימִים - שֶׁנִּשְׁעֲרוּ. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: אֵין בּוֹדְקִין מִן הַתֵּיאוֹמֶת וְלִפְנִים, וַאֲף לֹא אֶת הַתֵּיאוֹמֶת. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנָן: הַתֵּיאוֹמֶת, אֵיזֶהוּ תֵּיאוֹמֶת - מִן הַתֵּיאוֹמֶת וְלִפְנִים, וּתְיוֹמֶת עַצְמָהּ בִּלְפָנִים. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קְפוֹצַאי אוֹמֵר: אֵין שׁוֹחֲטִין אֶלָּא עַל הַחִיצוֹנוֹת בִּלְבָד. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: אֵין מַשְׁגִּיחִין עַל הַתֵּיאוֹמֶת כָּל עִיקָּר. מַאי קָאָמַר וְתוּ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קְפוֹצַאי תַּנָּא קַמָּא! - חַסּוּרֵי מֵיחְסְרָא וְהָכִי קָתָנֵי: אֵיזֶהוּ הַפְּנִימִית מִן הַתֵּיאוֹמֶת וּלְפָנִים, וּתְיוֹמֶת עַצְמָהּ בִּלְפָנִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁנִּפְגְּמוּ וְשֶׁנִּגְנְּמוּ, אֲבָל עֲנֻקְרוּ - שׁוֹחֲטִין. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קְפוֹצַאי אוֹמֵר: אֵין שׁוֹחֲטִין אֶלָּא עַל הַחִיצוֹנוֹת, אֲבָל פְּנִימִיּוֹת שֶׁנֶּעֱקְרוּ - מִשְׁחַט עֲלַיְיהוּ לָא שָׁחֲטִינַן, אֲבָל אִפְּסוּלֵי מִיפְּסַל. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: אֵין מַשְׁגִּיחִין עַל הַתֵּיאוֹמֶת כָּל עִיקָּר, וַאֲפִילּוּ אִיפְּסוּלֵי לָא אִיפְּסִיל. בְּעֵי רַב אַחֲדְבוֹי בַּר אֲמֵי: יֵשׁ מְחוּסַּר אֲבָר מִבַּפְנִים, אוֹ אֵין מְחוּסַּר אֲבָר מִבַּפְנִים - לְמַאי אִי לִבְכּוֹר - "פִּסֵּחַ אוֹ עִוֵּר" כְּתִיב, אִי לְקָדָשִׁים - "עִוֶּרֶת אוֹ שָׁבוּר" כְּתִיב! - לְאִישְׁתּוּחֵי וּלְאִיפְּרוֹקֵי לָא אִיבְּעֵיָא לָן; כִּי מִיבְּעֵיָא לָן - לְאִיפְּסוּלֵי, מַאי "תָּמִים יִהְיֶה לְרָצוֹן" אָמַר רַחֲמָנָא, תָּמִים - אִין, חָסְרוֹן - לָא. אוֹ דִלְמָא: "תָּמִים יִהְיֶה לְרִבּוֹת כָּל מוּם לֹא יִהְיֶה בּוֹ", מָה מוּם מְאַבְּרַאי - אַף חָסְרוֹן מְאַבְּרַאי תָּא שְׁמַע: "וְאֶת שְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת" - וְלֹא בַּעַל כּוּלְיָא אֶחָת, וְלֹא בַּעַל שֵׁשׁ כּוּלְיוֹת. וְתַנְיָא אִידָךְ: "יְסִירֶנָּה" - לְרַבּוֹת בַּעַל כּוּלְיָא אַחַת. סְבְרוּהּ: דִּכּוּלֵי עָלְמָא אֵין בְּרִיָּה בְּאַחַת, דְּהָא מִיחְסַר חָסֵר; לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּמָר סָבַר: חָסְרוֹן מִבַּפְנִים שְׁמִיהּ חָסְרוֹן, וּמָר סָבַר: חָסְרוֹן מִבַּפְנִים לָא שְׁמִיהּ חָסְרוֹן; אָמַר רַב חִיָּיא בַּר יוֹסֵף: דִּכּוּלֵי עָלְמָא יֵשׁ בְּרִיָּה בְּאַחַת, וְחָסְרוֹן מִבַּפְנִים שְׁמִיהּ חָסְרוֹן; וְלָא קַשְׁיָא, כָּאן - כְּשֶׁנִּבְרְאָה בִּשְׁתַּיִם שֶׁיִּהְיוּ וְחָסְרוּ, כָּאן - כְּשֶׁנִּבְרְאָה בְּאַחַת מֵעִיקָּרָא. וְהָא דְּתַנְיָא דִּשְׁלֹשׁ קָתָנֵי, מַה שֶּׁלֹּשׁ מֵעִיקָּרָא, אַף אַחַת מֵעִיקָּרָא! - אֶלָּא הָכָא בְּיֵשׁ בְּרִיָּה מֵעִיקָּרָא קָמִיפַּלְגִי, מָר סָבַר: יֵשׁ בְּרִיָּה בְּאַחַת, וּמָר סָבַר: אֵין בְּרִיָּה בְּאַחַת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: דִּכּוּלֵי עָלְמָא אֵין בְּרִיָּה בְּאַחַת, וְחָסְרוֹן מִבַּפְנִים - שְׁמִיהּ חָסְרוֹן; וְלָא קַשְׁיָא, כָּאן שֶׁחָסְרָה קוֹדֶם שְׁחִיטָה, כָּאן - שֶׁחָסְרָה לְאַחַר שְׁחִיטָה. וּלְאַחַר שְׁחִיטָה קוֹדֶם קַבָּלָה מִי שָׁרֵי

והאמר

והאמר רבי זירא אמר רב הצורם — בפרק שני דזבחים (כה,ב) גרסינן: דתניא הצורם. **כולן** בגיד ולא בבריצים — ומיהו טיפיה דקרא ד"בארצכם לא תעשו" איירי אפילו בבריצים, בכל מקום שמטמרט. דאפילו על ידי שיתייפיה אסרינן בפרק "שמונה שרצים" (שבת קי,ב), וגבי מום הוא דלא חשיב מום שבגלוי, כדפירש טעמא בסמוך. **או** שראש הזנב מפעל את העצם — פירש בקונטרס: שנקלף העור והבשר, ונשאר העצם מגולה, כמו "אשר פצל". וקשה: דבלשון משנה והתלמוד הוה ליה למימר "ונקלף"! ונראה לפרש: שמפעל את העצם לשנים, כמו "מפרעלות" דגבי קרנים, חולין (נט,ב) — שמפרעלות לכאן ולכאן). (והתם) בתוספתא (פרק ד) קתני: או שיהיה ראש הזנב מפרעל לשני עצמות.

כמה חוטין הוא נותן בית שמאי אומרים ארבעה — צריך לדקדק אם ארבעה בין הכל, או ארבע ללבן וארבע לתכלת. וגם אם מיררי קודם לפעילות, דבי מיירפיי הוי שיתסר, והוו השתא הנך שמונה חוטין דעבדינן לשם לבן. פירוש: דסבית שמאי פסקינן ב"התכלת" (מנחות מא,ב). ואם נפסק אחד מהם פסול, ואף על גב דמשכשינן דאגרדום תכלת וקם אלבן, דהני כולהו לשם לבן הם. וזו משמע בספרי בפרשת "כי תצא" דארבע חוטין לכל מין ומין קאמר. דקתני התם: כמה גדילים נעשות? אין פחות משלשה חוטין, כדברי בית הלל. בית שמאי אומרים: ארבעה חוטין של תכלת וארבעה של לבן (על) [של] ארבע אצבעות. והלכה כדברי בית שמאי. ומיהו, מהאי ד"התכלת": רבי ירמיה מדיפתי רמי תמניא דאינון שתסרי, מר בריה דרבינא עביד כי דיתן — משמע שרובם עושים כמר בריה דרבינא. ושמא היה מפרש: ארבע ללבן וארבע לתכלת דקאמרי בית שמאי – היינו לבתר דעייפינהו, דהיינו אינם מכל מין קודם שנבפלו. ולפי זה, מה שאנו עושין עכשיו הוי פלגא לשם לבן ופלגא לשם תכלת. ומיהו, שלשה דקאמרי בית הלל — על כרחינו קודם שנבפלו, דשלשה לא משכחת לאחר שנבפלו.

ולא הוי השתא דומיא דארבעה לבית שמאי.

כמה — פירש בקונטרס: תלויה למטה מכנף הבגד. שהרי אין נותנין אותה בשפת הבגד ממש, אלא מגביהין אותה שלש אצבעות לבית הלל, וארבע לבית שמאי. וקשה לפירושו: דלעיל מן הקרן הוא דמשפשינן כמלא קשר גודל. ולא החזכר לשם בתוך שלשה אצבעות אלא לאפוקי למעלה משלש! ונראה כלשון אחר שפירש בקונטרס: כמה תהא משולשת — כמה יהא בה מגדיל, לבד הענף שאינו גדיל. וקאמרי בית שמאי: ארבע אצבעות. והשתא, הידור ציצית — שליש גדיל ושני שלישי ענף הוי. גדיל — ארבע אצבעות, וענף — שמונה אצבעות, שתים עשרה אצבעות בין הכל. וכך משמע "וארבע של לבן (על) [של] ארבע אצבעות". ובפרק "התכלת" (מנחות מא,ב) פירש בקונטרס: משולשת — תלויה בענף לבד מן הגדיל ארבע אצבעות. ולפירושו, הידור ציצית שתי אצבעות גדיל, וארבע ענף. בפירק

וְהָאֲמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב: הַצּוֹרֵם אׇזֶן הַפֶּר וְאַחַר כָּךְ קִיבֵּל דָּמוֹ - פְּסוּלִּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָקַח מִדַּם הַפָּר" - הַפָּר שֶׁהָיָה בְּכָר! - אֶלָּא: כֵּאן - שֶׁחִסְּרָה קוֹדֶם קַבָּלָה, כָּאן - שֶׁחִסְּרָה לְאַחַר קַבָּלָה. - וּלְאַחַר קַבָּלָה קוֹדֶם זְרִיקָה, מִי שָׁרֵי וְהָתַנְיָא: "שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם" - שֶׁיִּהְא תָּמִים בֶּן שָׁנָה בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה; וּמִנַּיִן בְּקַבָּלָה וְהוֹלָכָה וְהַזָּיָיה תַּלְמוּד לוֹמַר: "יִהְיֶה" - שֶׁיִּהְוּ כָּל הַיָּוֹתְיו תָּם וּבֶן שָׁנָה! - תַּרְגְּמָא אַבַּיֵי שָׁנָה. הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא, דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל הַזְּבָחִים שֶׁהַתּוֹרָה שִׁנְּתַתְּיר מֵהֶן כַּזַּיִת בָּשָׂר אוֹ כַּזַּיִת חֵלֶב - זוֹרֵק אֶת הַדָּם. שָׁמַע מִינָּהּ: וּמִי אִיכָּא מִידֵי דְּבִשְׁעַת שְׁחִיטָה חַיּוֹ בֶּן שָׁנָה, וּבִשְׁעַת קַבָּלָה וְהוֹלָכָה חַיּוֹ בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים אָמַר רָבָא, זֹאת אוֹמֶרֶת: שְׁעוֹת פּוֹסְלוֹת בְּקָדָשִׁים. לֵימָא כְּתַנָּאֵי: "תְּמִימָה וְתָמוּת וְנָרְוּת וְקָרוּעַ" - כּוּלָּן בְּבֵיצִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. - בְּבֵיצִים וְלֹא בְּגִיד - אֲמַר: אַף בְּבֵיצִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: כּוּלָּן בְּגִיד. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מָעוּךְ וְכָרוּת - אַף בְּבֵיצִים, נָתוּק וְכָרוּת - בְּגִיד אִין, בְּבֵיצִים לָא. מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּמָר סָבַר: חֶסְרוֹן מִבְּפָנִים - שְׁמֵיהּ חֶסְרוֹן, וּמָר סָבַר: לָא שְׁמֵיהּ חֶסְרוֹן - וְתִסְבְּרָא רַבִּי יוֹסֵי מַאי קָסָבַר אִי קָסָבַר חֶסְרוֹן מִבְּפָנִים שְׁמֵיהּ חֶסְרוֹן - אֲפִילּוּ נָתוּק וְכָרוּת נַמִּי, וְאִי קָסָבַר לָא שְׁמֵיהּ חֶסְרוֹן - אֲפִילּוּ מָעוּךְ וְכָרוּת נַמִּי לָא! אֶלָּא, הָכָא בִּמּוּמִים שֶׁבְּגָלוּי קָמִיפַּלְגִי, רַבִּי יְהוּדָה סָבַר: מָעוּךְ וְכָרוּת הֲוֵי מוּמָא - דְּמִיכְוַיְוצָן, נָתוּק וְכָרוּת הֲוֵי מוּמָא - דְּהָא תַּלְיָין. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב סָבַר: מָעוּךְ וְכָרוּת לָא הֲוֵי מוּמָא - דְּמֵעִיקָּרָא נַמִּי וְמִנַּיִן דְּמִיכְוַיְוצָן, נָתוּק וְכָרוּת לָא הֲוֵי מוּמָא - דְּמֵעִיקָּרָא נַמִּי וּמִנַּיִן דְּתַלְיָין. וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר: מָעוּךְ וְכָרוּת הֲוֵי מוּמָא - דְּהָא לֵיתְנְהוּ, נָתוּק וְכָרוּת לָא הֲוֵי מוּמָא - דְּהָא אִיתְנְהוּ. **משנה** נִפְגַּם הַזּוֹבֵן, הָעֲרֵיָה שֶׁל נְקֵבָה בַּמּוּקְדָּשִׁין. נִפְגַּם הַנָּזֶם מִן הָעֶצֶם אֲבָל לֹא מִן הַחֻרְיָה, אוֹ שֶׁרֹאשׁ זָנָב מִפְּצָל, נִקְלְפָה הָעוֹר וְהִבְשִׁיר וְהָעֶצֶם נִשְׁאֶרֶת, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּשָׂר מְחוּלָּשׁ לְחוּלְיָא מִלֹּא אֶצְבַּע. **גמרא** אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: נִפְגַּם - וְלֹא נִיטַּל, כֵּיצַד - וְלֹא זָרוּת. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: נִפְגַּם - וְלֹא נִיטַּל, כֵּיצַד - וְלֹא זָרוּת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּן הַמְשׁוּלָּם: מַעֲשֶׂה בְּעִיבֵּל אֶחָד שֶׁנִּטַּל זְאֵב, וְחָזַר לְאֵיתָנוֹ. "נִפְגַּמָה הַזָּנָב מִן הָעֶצֶם" וכו'. תָּנָא: אֶצְבַּע שֶׁאָמְרוּ - אֶחָד מֵאַרְבָּעָה בְּטֶפַח שֶׁל כָּל הָאָדָם. לְמַאי הִלְכְתָא אָמַר רַבָּה: לְעִנְיַן תְּכֵלֶת. דְּתַנְיָא: כַּמָּה חוּטִין הוּא נוֹתֵן בַּיִת שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אַרְבָּעָה, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה. וְכַמָּה תְּהֵא מְשׁוּלֶּשֶׁת בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: שְׁלֹשָׁה. וּשְׁלִישׁ שֶׁבַּיִת הִלֵּל אוֹמְרִים - אֶחָד מֵאַרְבַּע בְּטֶפַח שֶׁל כָּל אָדָם. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: לִשְׁתֵּי אֶמּוֹת. דְּתַנְיָן: שְׁתֵּי אַמּוֹת הָיוּ הַצּוֹרֵם אׇזֶן הַפֶּר — כֹּהֵן מְשִׁיחָה לְאַחַר שְׁחִיטָה. **שחיטה כבר** — בְּשׁעת קבלת הדם היה שלם. **תרגמא אבן שנה** — הא דקתני "שיהו כל היותיו" — אבן שנה קאי, אבל תם לא בעינן אלא בשחיטה וקבלה. **הכי נמי מסתברא** — דמהוגה אחר קבלה כשר. **כוית כשר** — דאיכא כדי אכילת אדם. **או כוית חלב** — דאיכא כדי אכילת מזבח. **זורק את הדם** — ואם לא נשתייר כלום — לא זריק, דכתיב (דברים יב): "ועשית עולותיך הבשר והדם", אם אין בשר — אין דם. וקתני מיהא דאם נשתייר בזית — זריק, ואין לך מחוסר גדול מזה שחסר כולה, וקתני דזריק, אלמא: הא דקתני "כל היותיו" — אבן שנה קאי. **שעות פוסלות** — וקאתי לאשמועינן דאם נולד טלה זה אשתקד בארבעה עשר בניסן בשמונה שעות ביום, יזהר עתה שישחטנו קודם שעה תשיעית. דשעה תשיעית פוסלת בו, והוי כבכנס בשנה שניה. **לימא** — דך בעיא דרב אחדבוי, תנאי היא. **כביצים ולא בגיד** — בתמיה. כלומר, אי בגיד ניתנו מי לא הוי מום והא ודאי טפי הוי מום, דגיד בגלוי הוא יותר מן הביצים! **כתות** — שכתתו באבנים עד שנימוח. **נתוק** — ביד לגמרי, אלא שעדיין תלויין בבית. **כרות** — בסכין, ועדיין תלויין בבית, ומעורין קצת. דברות הוי בציר מנתוק, כדאמרן בפירקין דלעיל (לג,ב): להביא נותק אחר כורת. טעמא דרבי יוסי מפרש לקמן. **כולן בגיד** — לא בביצים. רבי יהודה סבר חסרון מבפנים שמיה חסרון. **אלא הכא במומין שבגלוי פליגי** — דכולי עלמא חסרון מבפנים שמיה חסרון. מאן דפסיל בביצים — לאו משום חסרון, אלא משום מום. דקתליין — תולות ונחבטות בביט, ונראין מבחוץ שאין אדוקות למעלה. **זימנין דכוזנן** — רמיירי"ט, אפילו כשהן בריאות. **דהא ליתנהו** — וחסרון הוי. **משנה הזובן** — זהו נרתוק שהכיס חבוי בו. **והעריה של נקבה במוקדשין** — בשאר קדשים, שיש בהן נקבה, דכבור ליכא נקבה. ובשלמים דאיכא נקבה, נפגמה העריה הוי מום. **מן החרק** — אם נפגם בין הפרקים — מעלה ארוכה. אם לא נתחך כל הזנב אלא נפגם מעט. **או שראש הזנב מפציל את העצם** — ראש התלוי למטה נקלף העור ובשר, ונשאר העצם מגולה — שוב אין מעלה ארוכה, דהויא ובראש הזנב הוא. "מפצל" — כמו: "אשר פצל" (בראשית ל). **גמרא נפגם** — הזובן, הוי מום לא הדר בריא. **ולא ניטל** — דניטל לא הוי מום, דחזר לאיתנו. **כיצד** — אם נפגם הוי מום. אבל זכרות, גיד עצמו שנפגם — לא מום הוא, דמעלה ארוכה. **שנטל ואב** — את כל הזובן. **אצבע שאמרו וכו'** — ולא ידעינן השתא היכא קאי, ולהכי בעי: למאי הלכתא אמרו. **אחד מארבעה בטפח** — לפי שאין האצבעות שוות. דאמרינן במנחות בפרק "התכלת" (מא,ב): טפח דאורייתא — ארבע אצבעות בגודל, שית בקטנה, חמש ותילתא באצבע. וקאמר הכא, דהיכא דהזכירו חכמים באצבע אחד מארבע — בטפח של כל אדם בעינן, והיינו גודל. **למאי הלכתא** — הזכירו אצבע. **כמה חוטין** — הזכירו בציצית. **משולשת** — תלויה למטה מכנף הבגד. שהרי אין נותנין אותה בשפת הבגד ממש, אלא מגביהין אותה שלשה אצבעות בתוך הבגד. **אחת מארבעה** — שלשה גודלין, דכל אחד הוי אחת מארבע בטפח. לשון אחר: משולשת — כמה יהא בה מגדיל, לבד מענף שאינו גדיל. **שתי אמות** — שני מקלות שאורכן אמה.

שושן הבירה — יציע שעשוי על שער מזרח, ומקרי "שושן הבירה", במנחות בפרק "שתי הלחם" (צח,א). **שיהו אומנין נוטלין בקטנה** — כשהיו מתנין עם האומנין לעשות כך הכי אמות מלאכה לבדק הבית, היו מתנין בשל משה, ודק עושין למדה הגדולה למדת אחת שעושין בשושן הבירה. **שלא יבואו לידי מעילה** — שלא יהנו מן החקדש. דאם היו עושין באותה מדה שמתנין

בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה, אַחַת עַל קֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית וְאַחַת עַל קֶרֶן מִזְרָחִית דְּרוֹמִית. שֶׁעַל קֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית הָיְתָה יְתֵירָה עַל שֶׁל מֹשֶׁה חֲצִי אַצְבַּע, וְשֶׁעַל קֶרֶן מִזְרָחִית דְּרוֹמִית הָיְתָה יְתֵירָה עָלֶיהָ חֲצִי אַצְבַּע, נִמְצֵאת יְתֵירָה

— שמא יפחתו, דאי אפשר לצמצם, הילכך מחזירין בגדולה. **ותרתי למה לי** — בחד סגי (באותה)[לבד מאותה] של משה, שהיא ששה טפחים: **חדא לרחבא וכפפא** — שמלאכת טורח היא — מתנין בשל משה, ומחזירין לאותה שגדולה הימנה חצי אצבע. **לבנינא** — דחומה, נוטלין בשל משה, ומחזירין באותה שיתירה עליה אצבע. **משנה אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת** — הוי מום. **שני ביצים** — לכל בהמה יש לה לכל ביצה כיס אחת, לפי שהכיס חלוק באמצעיתו. ומבחוץ ניכר, שדרי באמצע הוא משוקע, ונראית בו שורה העמוקה. **ומושיבין אותו על עבוזו** — גרסינן. והכי אמרינן בעירובין בפרק "ביצד מעברין" (נג,ב): "אכזרו" תנן, או "עבוזו" תנן על עבוזו — על עגבותיו אחת מושיבין את הבבור שאין לו אלא ביצה אחת. **וממעך** — ומשמשת בכיס ובכבלים, ואם יש — סופה לצאת, ואם אינה יוצאה — הוי מום. **כבלים** — פלנק"ש. **והתיר רבי עקיבא** — דהוי מום, הואיל ואינה במקומה. **גמרא חסורי מיחסרא** — וכי — ורבי ישמעאל אסיפא הוא דפליג, דקאמר תנא קמא: אין לו אלא ביצה אחת בשני כיסין הוי מום, ואתי רבי ישמעאל למימר: בידוע שיש לו שתי ביצים. אבל אריישא מודינא לך דכי אין לו אלא כיס אחד — כמי שאין לו אלא ביצה אחת, וכמעוך דמי. **בפירן** — שם הכפר. **קדשים בחוין** — שאין בו מום, ובקדושתו הוא. **משנה שנשפשפה יריכו** — כגון דלא אעיבל ניביה. דאי אעיבל ניביה — טריפה נמי הוי, כדאמרינן ב"אלו טריפות" (חולין נד,ב): דאי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה — ניביה. **נבות מחבירתה** — מקום בוקא דאטמא של ירך זו עלה למעלה על הגב יותר מחבירתה. **גמרא לא שנו** — דבעל חמש רגלים או שלשה דהוי מום, ולא טריפה. **אלא** — שהחיסור או הייתור הוו ביד, שיש לו לבעל חמש רגלים שלש ידים ושתי רגלים, ולבעל שלש — שתי רגלים וד אחת, דביד לא שייך טריפות. **בנטול דמי** — ובהמה שנטל ירך וחלל שלה — נבילה. וקיימא לן בבהמה שנתחכו רגליה מן הארכובה ולמעלה — טריפה. ועוד, בוקא דאטמא דשף מדוכתיה — טריפה. **לא תימא** — דמכל וכל דומות לחמור, דעגלין ולא סדיקין. **אלא** כיון דעגלין — כשל חמור — הוי מום, דפרסות בהמה טהורה אינן עגולות. **כבלי** = פלנ"ק. **בתוך הכבל** — כך דרך הבהמה, שהירך מחוברת באליה סמוך לבכסלים, ולא למעלה מן הכבלים דהיינו על גב האליה. **שנשתרבבה יריכו** — שאחת מיריכותיו גדולה מחבירתה. **משנה אף על פי שאינו ניכר** — שהוחזרו למעלה. ואלו הן השלשה שהוסיפו: את שגלגל עינו בר. **לשל חזיר** — מפרש בגמרא. **ריב המדבר** — היינו קצת הלשון שאינו דבוק במלקוחיו. **גמרא מחמת עצמו** — שאין השבר נראה, אבל ניכר הוא מחמת שצולע. והילוך הרגל זו היא מלאכתו. **דלאו היינו אורחיה** — שיהא גלגל של בהמה עגול. **תשב לוכר** — ימי טומאה שבעה, ושלשים ושלשה ימי טוהר. **תשב לנקבה** — ארבעה עשר שמנים ששים ושמונה שהוזרו. **לוכר ולנקבה** — לחומרא. ימי טומאה דנקיבה — שבועים, וימי טוהר דזכר — דלא יהא לה אלא שלשים ושלשה ימי טוהר. **מאי טעמא דרבי מאיר** — דאמר: היולדת מין בהמה — טמאה לידה, כולד מעליא. **הואיל** — דומה לאדם בגלגל העין. **באומבא** — שחור של עין הבהמה (אינו) עגול כשל אדם. **הא בצירא** — כל בית מושב הלובן והסירא קרי "צירא", והוא ודאי (אינו) עגול כשל אדם. **לא תימא** — דבעינן דומה לחזיר מכל וכל, דשפיר ופרוס, שפיר — פיו עגול, פרוס — ששפה עליונה ולחיים העליונות עודפות על התחתונות. ומפי המורה איתמר לן איפכא, דשפיר — שלחייו העליונות הולכות ומתחדדות כשפות. **גמרא מאי תנא** — דדמי להאי מעשה, דקתני:

בפירן של בית מנחם — פירש בקונטרס: שם הכפר. ובתוספתא (פרק ד) כתוב: "בפרה של בית מנחם", כמו בהתוא (ומעשה בפרה של בית מנחם) שניטלה האם שלה (סנהדרין לג,א). **שנשמטה** יריכיו — פירש בקונטרס: אישלוישי"ר בלעז. וכגון דלא אעיבול ניביה, דאי אעיבול ניביה — טריפה נמי הוי, כדאמר ב"אלו טריפות" (חולין נה,ב): דאי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה — טריפה, והני מילי דאעיבול ניביה. וקשיא לפירושו: דאיכא מאן דטריף התם אפילו לא אעיבול ולא אפיסקו אלא יש לפרש: דנשמטה בן מתחלת ברייתה. וכן "נשתרבבה" בסמוך.

פיו

עַל שֶׁל מֹשֶׁה אֲצְבַּע. וְלָמָּה הָיוּ אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה כְּשֶׁהָיוּ אוֹמְנִין נוֹטְלִין בְּקִטְנָּה וּמַחֲזִירִין בִּגְדוֹלָה, שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי מְעִילָה. תִּרְתֵּי לָמָּה לִי חֲדָא דְּכַסְפָּא וַחֲדָא, וַחֲדָא דִּבְנִינָא. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, וְאִי תֵּימָא רַב הוּנָא בַּר נָתָן: לְאוֹתָהּ שֶׁשָּׁנִינוּ "שֵׁשׁ בְּשָׁר בֵּין חוֹלִיָּא לְחוֹלִיָּא מְלֹא אֲצְבַּע".

משנה אֵין לוֹ בֵּיצִים אוֹ אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אַחַת. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אִם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כִיסִין - יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי בֵיצִים, אֵין לוֹ שְׁנֵי כִיסִין - אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אַחַת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מוֹשִׁיבוֹ עַל עֲבוּזוֹ וּמְמַעֲכוֹ, אִם יֵשׁ בֵּיצָה - סוֹפוֹ לָצֵאת. מַעֲשֶׂה שֶׁמְּמָעֲכוֹ וְלֹא יָצָא, נִשְׁחֲטָה, וְנִמְצֵאת דְּבוּקָה בְּכַבְּלִים, וְהִתִּיר רַבִּי עֲקִיבָא וְאָסַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. **גמרא** הָשְׁתָּא אֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אַחַת אֲמַרְתְּ הֲוֵי מוּמָא, אֵין לוֹ כְּלָל מִיבָּעְיָא - חִסּוּרֵי מִיחְסְרָא וְהָכֵי קָתָנֵי: אֵין לוֹ שְׁתֵּי בֵיצִים בְּשְׁתֵּי כִיסִין אֶלָּא בְּכִיס אֶחָד, אִי נַמִי שְׁתֵּי כִיסִין וּבֵיצָה אַחַת - הֲרֵי זֶה מוּם. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי כִיסִים - בְּיָדוּעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי בֵיצִים, אֵין לוֹ אֶלָּא כִּיס אֶחָד - כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא בֵּיצָה אַחַת דָּמֵי. וְאָתָא רַבִּי עֲקִיבָא לְמֵימַר: בְּיָדוּעַ לָא אָמְרִינַן, אֶלָּא מוֹשִׁיבוֹ עַל עֲבוּזוֹ וּמְמַעֲכוֹ, אִם יֵשׁ בֵּיצָה סוֹפוֹ לָצֵאת. "מַעֲשֶׂה שֶׁמְּמָעֲכוֹ וְלֹא יָצָא" וכו'. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּפִירָן שֶׁל בֵּית מְנַחֵם שֶׁמְּמָעֲכוֹ וְלֹא יָצָא, וְנִשְׁחֲטָה וְנִמְצֵאת דְּבוּקָה בְּכַבְּלִים, וְהִתִּיר רַבִּי עֲקִיבָא, וְאָסַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא לְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: עַד מָתַי אַתָּה מַכְלִא מָמוֹנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל! אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְרַבִּי עֲקִיבָא: עַד מָתַי אַתָּה מַאֲכִיל יִשְׂרָאֵל בְּגֵילוּת! - לְאוֹ מִשּׁוּם שֶׁהַטֵּה - אֶלָּא: טְרֵיפוֹת. - לָא אֵיסוּר טְרֵיפוֹת הוּא! - אֶלָּא: עַד מָתַי אַתָּה מַאֲכִיל יִשְׂרָאֵל קָדָשִׁים בְּחוּץ! **משנה** בָּעֵל חֲמֵשׁ רַגְלַיִם, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא שָׁלֹשׁ, וְשֶׁרָגְלָיו שֶׁהוּא קְלוּטוֹת כְּשֶׁל חֲמוֹר, וְהַשָּׁחוֹר וְהַכָּסוּל. אֵיזֶהוּ שָׁחוֹר - שֶׁנִּשְׁמְטָה יְרֵיכוֹ, וְכָסוּל - שֶׁאַחַת מְיָרֵיכָיִם גְּבוֹהוֹת. **גמרא** אָמַר רַב הוּנָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁחָסַר וְיָתֵר בְּיָד, אֲבָל בְּרֶגֶל - טְרָפָה נְמֵי הָוֵי, דְּכָל יָתִיר - כְּנָטוּל דָּמֵי. אָמַר רַב פָּפָּא: לָא תֵּימָא דַּעֲגָלִין וְלָא סְדִיקִין, אֶלָּא כְּיוָן דַּעֲגָלִין - אַף עַל גַּב דִּסְדִיקִין, וְהַשָּׁחוֹר וְהַכָּסוּל" וכו'. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיזֶהוּ כָּסוּל וְאֵיזֶהוּ שָׁחוֹר - שֶׁנִּשְׁמְטָה יְרֵיכוֹ, כָּסוּל - שֶׁרָגְלוֹ אֶחָד בְּתוֹךְ הַכֶּסֶל וְרַגְלוֹ אֶחָד עַל גַּבֵּי הַכֶּסֶל. תָּנָא: הַשָּׁרוּעַ וְהַקָּלוּט; שָׁרוּעַ - שֶׁנִּשְׁתָּרְבַב לוֹ יְרֵיכוֹ, קָלוּט - שֶׁרַגְלָיו קְלוּטוֹת כְּשֶׁל חֲמוֹר וְכִשֶּׁל סוּס. **משנה** נִשְׁבַּר עֶצֶם יָדוֹ וְעֶצֶם רַגְלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נִיכָּר. מוּמִין אֵלּוּ פְּנָה אֶלָּא בִּיבְנָה, וְהוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. וְעוֹד שִׁלְּשָׁה הוֹסִיף, אָמְרוּ לוֹ: לֹא שָׁמַעְנוּ אֶת אֵלּוּ; שֶׁגִּלְגֵּל עֵינוֹ עֲגוֹל כְּשֶׁל אָדָם, וּפִיו דּוֹמֶה כְּשֶׁל חֲזִיר, וְשֶׁנִּיטֵּל רוֹב הַמְדַבֵּר בִּלְשׁוֹנוֹ. בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: הֲרֵי זֶה מוּם. **גמרא** אֵינוֹ נִיכָּר מִי קָא הָוֵי מוּמָא אָמַר רַב פָּפָּא: אֵינוֹ נִיכָּר - מַחֲמַת עַצְמוֹ, אֲבָל נִיכָּר מַחֲמַת מְלָאכָה. "מוּמִין אֵלּוּ פָּנָה" וכו'. לְמֵימְרָא דְּלָאו הֵיינוּ אוֹרְחֵיהּ וּרְמִינְהוּ: הַמַּפֶּלֶת מִן בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף, בֵּין מְטֻמְּאִין בֵּין מְטַהֲרִין, אִם זָכָר - תֵּשֶׁב לְזָכָר, אִם נְקֵבָה - תֵּשֶׁב לִנְקֵבָה; אֵינוֹ יָדוּעַ - תֵּשֶׁב לְזָכָר וְלִנְקֵבָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי טַעֲמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר - הוֹאִיל וְגִלְגֵּל עֵינוֹ עָגוֹל כְּשֶׁל אָדָם! אָמַר רַב יוֹסֵף: לָא קַשְׁיָא, הָא - בְּאוּמְבָּא, הָא - בְּחִיּוְרָא. "וּפִיו דּוֹמֶה כְּשֶׁל חֲזִיר". אָמַר רַב פָּפָּא: לָא תֵּימָא - דִּשְׁפִיר וּפָרוּס, אֶלָּא כְּיוָן דְּפָרוּס אַף עַל גַּב דְּלָא שָׁפִיר. "וְשֶׁנִּיטֵּל רוֹב הַמְדַבֵּר שִׁבְּלְשׁוֹנוֹ". מַתְנִיתִין מָנֵי רַבִּי יְהוּדָה הִיא. דְּתַנְיָא: וְאֶת שֶׁנִּיטַּל רוֹב הַלָּשׁוֹן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רוֹב הַמְדַבֵּר שֶׁל לָשׁוֹן. **משנה** וּמַעֲשֶׂה שֶׁהַלְּחֵי הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֶלְיוֹנָה הֲרֵי זֶה מוּם. **גמרא** מַאי תָּנָא דְּקָתָנֵי "וּמַעֲשֶׂה" - מִשּׁוּם דִּתְנַן: פִּיו דּוֹמֶה לַחֲזִיר, וּפְלִיגִי רַבָּנָן עֲלֵיהּ דִּרְבִּי; וְקָאָמְרִינַן: כִּי פְּלִיגִי רַבָּנָן עֲלֵיהּ דִּרְבִּי בְּשֶׁפָּתוֹ עֶלְיוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה, אֲבָל שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הָעֶלְיוֹנָה הֲרֵי זֶה מוּם.

ומעשה

פיו בלום — פירש בקונטרס בלשון שני: נפוח וכו'. בלשון ראשון שפירש "ובלום" — קצר, דבלום הוא לשון סתימה, כמו "חוטמו בלום" דלקמן בפרק "מומין אלו" (מג,ב), דפירושו: נקביו סתומין, כדפירש לקמן בקונטרס. וכמו "בולם עצמו בשעת מריבה" בפרק "כיסוי הדם" (חולין פט,א). **והא** אין מומין בלבן — ואף על גב דפלוגתא היא לעיל (לח,ב), דא אוקימנא לעיל מתניתין כמאן דאמר אין מומין בלבן.

אלא אידי ואידי בשחור — גרסינן, ולא גרסינן "בלבן".

|דהכי

וּמַעֲשֶׂה נָמִי שֶׁלָּחֵי הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֶלְיוֹן, שֶׁאֵל רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לַחֲכָמִים, וְאָמְרוּ: חֲרֵי זֶה מוּם. - וְהָא גַּבֵּי אָדָם הוּא דִּתְנַן: שָׂפְתוֹ הָעֶלְיוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הַתַּחְתּוֹנָה, אוֹ שֶׁהַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת עַל הָעֶלְיוֹנָה - חֲרֵי זֶה מוּם; גַּבֵּי אָדָם הוּא דִּכְתִיב: "אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן" - אִישׁ שֶׁשָּׁוֶה בְּזֵרְעוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, אֲבָל בִּבְהֵמָה לָא! אֲמַר רַב פַּפָּא: לָא קַשְׁיָא, הָא - דְּאִית בָּהּ עֲצָם, הָא - דְּלֵית בָּהּ עֲצָם. **משנה** אוֹזֶן הַגְּדִי הָיְתָה כְּפוּלָה, אָמְרוּ חֲכָמִים: בִּזְמַן שֶׁהוּא עֲצָם אֶחָד - מוּם, בִּזְמַן שֶׁאֵין בּוֹ עֲצָם - אֵינוֹ מוּם. רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: זַנָּב הַגְּדִי שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְשֶׁל חֲזִיר, וְשֶׁאֵין בָּהּ שָׁלֹשׁ חוּלְיוֹת - חֲרֵי זֶה מוּם. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן: פִּיו בָּלוּם וְרַגְלָיו מְבוּלְמוֹת, מְחֻמֶּת הָרִיחַ - אֵינוֹ מוּם, מַחֲמַת הָעֲצָם - חֲרֵי זֶה מוּם. אָזְנוֹ כְּפוּלוֹת, בְּחֻמֶּת אַחַת - חֲרֵי זֶה מוּם, בִּשְׁתֵּי חֻמָּתוֹת - אֵינוֹ מוּם. "רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: זַנָּב הַגְּדִי שֶׁהוּא דּוֹמֶה לְשֶׁל חֲזִיר". אֲמַר רַב פַּפָּא: לָא תֵּימָא דְּקָטִינָא, אֶלָּא דְּכָרִינָא, אַף עַל גַּב דְּאִימָּא. "אוֹ שֶׁאֵין בָּהּ שָׁלֹשׁ חוּלְיוֹת" וכו'. אָמַר רַב הוּנָא: בְּגָדֵי, שְׁתַּיִם - חֲרֵי זֶה מוּם, שָׁלֹשׁ - אֵינוֹ מוּם; בְּטָלָה, שָׁלֹשׁ - חֲרֵי זֶה מוּם, אַרְבַּע - אֵינוֹ מוּם. מֵיתִיבִי: בְּגָדֵי, אַחַת - חֲרֵי זֶה מוּם, שְׁתַּיִם - אֵינוֹ מוּם; בְּטָלָה, שְׁתַּיִם - חֲרֵי זֶה מוּם, שָׁלֹשׁ - אֵינוֹ מוּם! תִּיוּבְתָּא דְּרַב הוּנָא. וְרַב הוּנָא, מַתְנִיתִין אַטְעִיתְיהּ; אֵיהוּ סָבַר: מִדְּרִישָׁא בְּגָדֵי - סֵיפָא נָמֵי בְּגָדֵי. וְלָא הִיא, רֵישָׁא בְּגָדֵי, וְסֵיפָא בְּטָלָה. **משנה** רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: אֶת שֶׁיֵּבֶלֶת בְּעֵינָיו, וְשֶׁנִּפְגַּם עֶצֶם יָדוֹ וְרַגְלוֹ, וְשֶׁנִּפְרַךְ עַצְמוֹ שֶׁל פִּיו. עֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה, אָזְנוֹ אֶחָד גְּדוֹלָה וְאֶחָד קְטַנָּה, בְּמֵרֵאָה אֲבָל לֹא בְּמִדָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁתֵּי בֵיצָיו, אַחַת גְּדוֹלָה כְּשִׁשִּׁים שֶׁבַּהֲבִירְתָּהּ. וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. **גמרא** לְמֵימְרָא דְּיֵבֶלֶת הֲוֵי מוּמָא וּרְמִינְהוּ, וְאִלּוּ שֶׁאֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן לֹא בַּמִּקְדָּשׁ וְלֹא בַּמְּדִינָה: בַּעַל גֶּרֶב וּבַעַל יַבֶּלֶת! - וְתִסְבְּרָא הָא כְּתִיבָא יַבֶּלֶת בְּאוֹרֵייְתָא! אֶלָּא לָא קַשְׁיָא, הָא - בְּגוּפוֹ, הָא - בְּעֵינוֹ. - מִכְּדֵי קְרָא סְתָמָא, מַה לִּי בְּגוּפוֹ וּמַה לִּי בְּעֵינוֹ אֶלָּא לָא קַשְׁיָא, הָא - דְּאִית בָּהּ עֲצָם, הָא - דְּלֵית בָּהּ עֲצָם. הָא - דְּאִית בָּהּ עֲצָם, מַתְנִיתִין - דְּלֵית בָּהּ עֲצָם; בְּעֵינוֹ - הֲוֵי מוּמָא, בְּגוּפוֹ - לָא הֲוֵי מוּמָא. - וְלֵית לְהּ עֲצָם בְּגוּפָא פְּסוּלָה הֲוֵי דְּתַנְיָא: "אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן" וכו'. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בַּעֲלֵי חַיִּים פְּסוּלִין בָּאָדָם וְכִשֵּׁירִין בִּבְהֵמָה! אֶלָּא, אִידֵי וְאִידֵי בְּעֵינוֹ, וְלָא קַשְׁיָא, הָא - בְּשָׁחוֹר, הָא - בַּלָּבָן. - וְהָא אֵין מוּמִין בַּלָּבָן! אֶלָּא, אִידֵי וְאִידֵי בַּלָּבָן, וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: לָא קַשְׁיָא, הָא - דְּאִית בָּהּ שַׂעֲרָה, הָא - דְּלֵית בָּהּ שַׂעֲרָה. "עֵינוֹ אַחַת גְּדוֹלָה" וכו'. תָּנָא: גְּדוֹלָה - כְּשֶׁל עֶגֶל, קְטַנָּה - כְּשֶׁל גָּוָוז. "אָזְנוֹ אַחַת גְּדוֹלָה" וכו'. וְרַבָּנַן עַד כַּמָּה תַּנָּיֵא, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: אֲפִילּוּ אֵינָהּ לַשְׁנִיָּה אֶלָּא כְּפוֹל - כְּשִׁירָה. **משנה** זַנָּב שֶׁאֵינָהּ מַגַּעַת לָעֲרָקוֹב. אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל מְרֻבֵּית עֲגָלִים בֵּן, כָּל זְמַן שֶׁיִּהְיוּ מְנַדְּלִין הֵן נִמְתָּחוֹת. אֵיזֶהוּ עֲרָקוֹב שֶׁאָמְרוּ רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: בָּעֲרָקוֹב שֶׁבְּאֶמְצַע הַיָּרֵךְ.

גמרא

"עורת או שבור או חרוץ או יבלת". **בגופו** — לא מום גמור הוא. **והא קרא סתמא** — כתיב. **אלא** — בגופו נמי הוי מום, ולא קשיא קרא דמשמע דאפילו בגופו הוי מום, אמתניתין דמשמע דאינו מום גמור אלא בעין, אבל בגופו מום הוא ליפסל ולא לישחט. קרא — דאית ביה עצם, ומתניתין הכא בדעין הוי מום, ואידך מתניתא דבגופו לא הוי מום — בדלית בה עצם. **ולית ביה עצם בגופו פסולה הוי** — בתמיה. **תלתל** — חתיכות בשר התלויים בו, כגון בני אדם שיש להם אצל אזניהם רצועות קטנות של בשר, וממעי אמן הם. **פסולין באדם** — אם כהן הוא — פסול לעבודה, דבעינן שוה בזרעו של אהרן. **אלא אידי ואידי בעין** — אמתניתין קאי, ולא אקרא. **והא אין מומין בלבן** — ואפילו במקדש כשר לשחוט. **אידי ואידי** — הא דקתני: אין שוחטין במקדש ובמדינה — בלבן, והא נמי דקתני: אין מומין בלבן — תרוייהו ליבלת במומין שבלבן, אית ביה שער — מגונה הוא, ועלה קתני מתניתין: אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה. **והא דקתני אין מומין בלבן בדלית בה שער** — ומתניתין דמום גמור הוא — כדאוקימנא: בשחור, ובדלית נמי עצם. וקרא — בדאית בה עצם. דאי מתניתין דהכא בדאית בה עצם, אמאי נקט "בעינו" **וירבן** — דלא הודו לו בביצים, עד כמה תהא חבירתה קטנה דמכשרי **משנה לעֲרָקוב** — לפרק שבירך. ובגמרא מפרש איזה עֲרָקוב. **כל מְרֻבֵּית עֲגָלִים** — כל תרבות מנהג של עגלים כך הוא, שיש זנבן מגיעות לעֲרָקוב. הילכך, בציר מהני הוי מומא, וכשחן גדולים — הולכות ונמתחות עד למטה. **שבאֶמְצַע הַיָּרֵךְ** — מפרש בגמרא.

גמרא

רש"י

גמרא קָפֵץ הָעֶלְיוֹן — קפץ = קשר. העליון — היינו ארכובתו, מקום חבור השוק והירך, ולא קפץ התחתון סמוך לפרסות. **כנגדו בנמל ניכר** — שהגמל יש לו כנגד הארכובה עצם בולט לחוץ. לשון מורי בשחיטת חולין. לשון אחר שמעתי: כגון שזנב גמל מגעת עד אותו ערקום. **וקתני ואתי דיחידאה** — משום דאמרן לעיל: לא שמענו בו׳ אלא את אלו דראשונים שמנה ביבנה. והדר תנא ואתא במומין שאינם סתמא, אלא יחידאי דקאמרי להו, כגון רבי חנינא בן אנטיגנוס ורבי חנינא בן גמליאל. וסלקא דעתך פליגי רבנן עלייהו — להכי הדר וסתם אבולהו: על אלו מומין שוחטין בו׳. **משנה** ובעל יבלת — כדאוקימנא לעיל בו׳ — בדאין בה עצם, דאי איכא עצם — הויא מום גמור. ואין בה שער, ויש בה בלבן של עין. דאי בגופו — תלתול בעלמא הוא. **גרב וחזזית** — מיני שחין. **מזוהם** — מסריח. **ושנעבדה בו עבירה** — שנרבע. **או שהמית אדם על פי עד אחד** — שאין אלא עד אחד, לא ברביעה ולא בנגיחה. **על פי עצמו** — שאין שם עד, אלא בעלים אמרו. דאי הוו שני עדים בדבר — הוי בסקילה, אפילו בהנאה מיתסר. **ומומום ואנדרוגינוס** — ספק זכר וקדשי, ספק נקבה הן ולא קדשי. **אין לך מום גדול מזה** — אאנדרוגינוס קאי. דמקום נקבות הוי כמוום, והוי כבכור בעל מום, ונשחט במדינה, ואסור בגיזה ועבודה. **והכמים אומרים אינו בכור** — דבריה בפני עצמה הוא, ונגזז ונעבד. **גמרא וגרב לא** — הוי מום גמור **והכתיב גרב באורייתא** — (ויקרא כב) גבי "עֹורֶת או שבור", דכתיב: "או גרב או ילפת"! **ותו חזזית לא** — מום גמור הוא והכתיב באורייתא! **זה הרם** — שחין שקשה כחרס. **חזזית המצרית** — שחין שהובא על המצרים. **מלפפת** — דבוקה בו, כדמתרגמינן (שמות לו) "ויחבר" — ולפיף. **אלא תלתא גרב הוו דקרא** — גבי מומין, דדרשינן ביה: זה החרס — יבש בפנים ומבחוץ. **דמצרים** — דהיינו האי בקלולת "ובגרב ובחרס" — יבש בפנים ולח מבחוץ. וכיון דיבש מבפנים — לא מיתסר, ואי הוי בכבור הוי נמי מום גמור. **דתניתין** — לח מבפנים ולח בחוץ. **פורח** — היינו האי שנראה למעלה, דדבר הבולט הוי פורח. **וכתיב אבעבועות** — דהיינו לשון נובע, דמשמע: מבחוץ היה לח. **מנא הני מילי** — דאין שוחטין אותו במקדש. **מן הצאן מן הכשבים** — קרא כתיב ב"ויקרא": "ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים" וגו׳, דדרשינן: "מן הצאן" — ולא כל הצאן. וכן כולהו. **נעבד** — שעשאוהו עבודה זרה. **מוקצה** — שהוקצה והופרש לצורך עבודה זרה. **נוגח** — את האדם, ומת. ופרכינן: **והני בני קטלא נינהו** — ארובע ונרבע ואנוגח קאי. ומשנינן: כגון שאין שם אלא עד אחד בדבר, או הבעלים עצמן הודו מעצמן, דשוב אין נסקלין הבהמות, דמודה במקצ ס — פטור. **דילמא נקבה היא** — ומקריבה לשם בכור ואינו מקדישה. והיא אינה קדושה בבכורה, וקמייתי חולין בעזרה. **וישחט עליה** — דהא כתיב חרוץ באורייתא, דכתיב (ויקרא כב): "עֹורֶת או שבור או חרוץ". **ניון דאמר מר גרב זה החרס** — דראי מיחרץ חריץ, נגע הוא. **וכתיב** — בנגעים (ויקרא יג): "עמוק", דהיינו שפל, כמראה חמה שנראית עמוקה שפל מן הצד. הילכך, ליכתב חריץ דמשמע במקום בשר נמי הויא מום, אף על גב דלא מאיס כגרב, וכל שכן גרב. **דילמא** — נמי דייקינן דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא — היכא דלא מינכר חריץ כל כך כנקבות של בהמה.

תוספות

[הכי גרסינן: גרב זה החרס — תימה: אמאי לא קאמר מההיא גרב דבקלולת של משנה תורה, דכתיב "בגרב ובחרס", וההיא גרב לאו היינו חרס. ומום קבוע הוא, דכתיב ביה "אשר לא תוכל להרפא"! ויש לומר, דמשמע דנקט הכא "זו אף זו": דגרב שהוא חרס יבש מבחוץ ומבפנים והוי מום, ואפילו ילפת נמי שהוא לח מבחוץ ויבש מבפנים, כדקאמרינן בסמוך, הוי מום. וגבי קלולות נקיט "זו אף זו", שילקה בגרב, ואפילו בחרס דקשה טפי. **אלא** תלתא הוו בו׳ — דקרא דגבי מומין, דדרשינן ביה: זה החרס — יבש מבפנים ומבחוץ, דמצרים — לח מבחוץ ויבש מבפנים, וכיון דיבש מבפנים לא מתסי. ואם נתרפאו ממנו המצריים — שנא מעשה נס היה. ויש לתמוה: הא שחין מצרים דנבחב ברישיה דקרא דקלולות, מאן ניהו? דגרב וחרס שאין להם רפואה בהדהוא קרא כתיב?

אילימא

גמרא תָּנָא: קָפֵץ הָעֶלְיוֹן וְלֹא קָפֵץ הַתַּחְתּוֹן, וְכִנְגְּדוֹ בַּגָּמָל נִיכָּר. **משנה** עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר, וּפְסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין נִפְדִּין עַלֵּיהֶן. **גמרא** הָא תּוּ לָמָּה לִי הָא תְּנָא לֵיהּ רֵישָׁא: עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר? - סֵיפָא אִיצְטְרִיכָא: פְּסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין נִפְדִּין עֲלֵיהֶן. - הָא נָמֵי פְּשִׁיטָא! מִשְׁחָט שֶׁחָטִינַן, מִיפְרַק מֵיבָּעֵי אֵלָּא, אַיְידֵי דְּתָנָא: שֶׁלָּשָׁה הוֹסִיף, וְאָמְרוּ לוֹ: לֹא שָׁמַעְנוּ אֶת אֵלּוּ; וְקָתָנֵי וְאָתֵי דִּיחִידָאָה. וְקָא סָתַם לָהּ בְּכוּלְּהוּ: עַל אֵלּוּ מוּמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר וּפְסוּלֵי הַמּוּקְדָּשִׁין נִפְדִּין עֲלֵיהֶן. **משנה** וְאֵלּוּ שֶׁאֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן לֹא בְּמִקְדָּשׁ וְלֹא בְּמְדִינָה: חֲלוּרוֹ וְהַמַּיִם שֶׁאֵין קְבוּעִין, וְחוּטִין הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁנִּפְגְּמוּ אֲבָל לֹא שֶׁנֶּעְקְרוּ, וּבַעַל גָּרֶב וּבַעַל יַבֶּלֶת וּבַעַל חֲזָזִית, זָקֵן וְחוֹלֶה וּמְזוּהָם, וְשֶׁנֶּעֶבְדָה בּוֹ עֲבֵירָה, וְשֶׁהֵמִית אָדָם, עַל פִּי עֵד אֶחָד אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים. וְטוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס, לֹא בְּמִקְדָּשׁ וְלֹא בְּמְדִינָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין לְךָ מוּם גָּדוֹל מִזֶּה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ בְּכוֹר, אֲלָא נִגְזֹז וְנֵעָבֵד. **גמרא** וְגֶרֶב לָא וְהָכְתִיב גָּרֶב בְּאוֹרַיְיתָא! וְחֲזָזִית לָא וְהָכְתִיב יַלֶּפֶת בְּאוֹרַיְיתָא; וְתַנְיָא: "גָּרֶב" - זֶה הֶחָרֶס, "יַלֶּפֶת" - זוֹ חֲזָזִית הַמִּצְרִית; וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ "יַלֶּפֶת" - שֶׁמְּלַפֶּפֶת וְהוֹלֶכֶת עַד יוֹם הַמִּיתָה! בְּשֶׁלָּמָּא חֲזָזִית אַחֲזִית לָא קָשְׁיָא, כָּאן - בַּחֲזָזִית הַמִּצְרִית, כָּאן - בְּחֲזָזִית דְּעָלְמָא. אֶלָּא גָּרֶב אֲגָרֶב קָשְׁיָא! - גָּרֶב אֲגָרֶב נָמֵי לָא קָשְׁיָא, הָא - בְּלַח, הָא - בְּיָבֵשׁ; לַח - אִיתְּפֵי, יָבֵשׁ - לָא מִיתְּפֵי. - וְלַח מִיתְּפֵי וְהָכְתִיב: "כְּבָה ה' בְּשִׁחִין מִצְרַיִם" וגו', וּמִדְּכְתִיב "וּבְחָרֶם" - הֲרֵי גָּרֶב לַח אָמוּר; וְקָאָמַר: "אֲשֶׁר לֹא תוּכַל לְהֵרָפֵא"! אֶלָּא, תִּלְתָא הָווּ: דְּקָרֵא - יָבֵשׁ בֵּין מִבְּפָנִים בֵּין מִבַּחוּץ, דְּמַתְנִיתִין - לַח מִבַּחוּץ וּמִבְּפָנִים, דְּמִצְרַיִם - יָבֵשׁ מִבְּפָנִים וְלַח מִבַּחוּץ, דִּכְתִיב: "וַיְהִי שְׁחִין פֹּרֵחַ אֲבַעְבֻּעוֹת בָּאָדָם". "וְהַנֶּקֶז וְהַחוֹלֶה וְהַמְּזוּהָם". מְנָהֲנֵי מִילֵּי דְּתָנוּ רַבָּנָן: "מִן הַצֹּאן וּמִן הַכְּשָׂבִים וּמִן הָעִזִּים" - פָּרָט לַנֶּקֶז וְלַחוֹלֶה וְלַמְּזוּהָם. וּצְרִיכִי, דְּאִי כָּתַב רַחֲמָנָא לְמַעוּטֵי נֶקֶז - דְּלָא הֲדַר בְּרִיא, אֲבָל חוֹלֶה דַּהֲדַר בְּרִיא - אֵימָא לָא; וְאִי כָּתַב לְמַעוּטֵי חוֹלֶה - דְּלָאו אוֹרְחֵיהּ, אֲבָל נֶקֶז דְּהֵיינוּ אוֹרְחֵיהּ - אֵימָא לָא; וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא תְּרֵי - לְמַעוּטֵי הָנֵי דְּכִשְׁיֵישׁ, אֲבָל מְזוּהָם דְּלָא כִּישׁ - אֵימָא לָא; וְאִי נָמֵי לְמַעוּטֵי מְזוּהָם - מִשּׁוּם דְּמִיאַס, אֲבָל הָנֵי דְּלָא מְאִיסִי - אֵימָא לָא, צְרִיכִי. "וְשֶׁנֶּעֶבְדָה בּוֹ עֲבֵירָה" וכו׳. מְנָא הָנֵי מִילֵּי דְּתָנוּ רַבָּנָן: "מִן הַבְּהֵמָה" - לְהוֹצִיא רוֹבֵעַ וְנִרְבָּע, "מִן הַבָּקָר" - לְהוֹצִיא אֶת הַנֶּעֱבָד, "מִן הַצֹּאן" - לְהוֹצִיא אֶת הַמּוּקְצֶה, "וּמִן הַצֹּאן" - לְהוֹצִיא אֶת הַנּוֹגֵחַ. - הָנֵי בְּנֵי קְטָלָא נִינְהוּ! - עַל פִּי עֵד אֶחָד אוֹ עַל פִּי הַבְּעָלִים. בְּשֶׁלָּמָּא טוּמְטוּם, בְּמִקְדָּשׁ לָא - דִּילְמָא נְקֵבָה הִיא, בִּמְדִינָה, נָמֵי נֵהֵי דְּזָכָר הוּא, וְלֵית בֵּהּ מוּמָא. אֶלָּא אַנְדְּרוֹגִינוֹס, בְּשֶׁלָּמָּא בְּמִקְדָּשׁ לָא - דִּילְמָא נְקֵבָה הִיא. אֶלָּא בְּמְדִינָה, נָמֵי נֵהֵי דְּזָכָר הוּא - תַּעֲשֶׂה נְקֵבוֹת חֲרִיץ, וְיִשְׁחוֹט עָלֶיהָ! אֲמַר קְרָא "אוֹ חָרוּץ אוֹ שָׁבוּר" - חָרוּץ דְּיוֹמְיָא דְּשָׁבוּר, מַה שָּׁבוּר בְּמָקוֹם עָצֶם, אַף חָרוּץ בְּמָקוֹם עָצֶם. רָבָא אָמַר: בְּלָא שָׁבוּר נָמֵי לָא מָצֵית אָמַרְתְּ חָרוּץ בְּמָקוֹם בָּשָׂר חָזֵי מוּמָא. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ חָזֵי מוּמָא; כֵּיוָן דְּאָמַר: "גָּרֶב" וְהוּא חָרֶם - מֵיחָרֵץ חָרִיץ, דְּכְתִיב: "וּמַרְאֵהוּ עָמֹק מִן הָעוֹר", כְּמַרְאֵה חֲמָה הָעֲמוּקָה מִן הַצֵּל, וְלִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא חָרוּץ וְלָא בָּעֵי גָּרֶב, וְאָמֵינָא: חָרוּץ דְּלָא מְאִיס - הָנֵי מוּמָא, גָּרֶב דְּמְאִיס - לָא כָּל שֶׁכֵּן כְּתַב רַחֲמָנָא גָּרֶב, לְמֵימַר דְּחָרוּץ בְּמָקוֹם בָּשָׂר לָא הָנֵי מוּמָא. "רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אֵין לְךָ מוּם גָּדוֹל מִזֶּה". בְּאַבֵּי לָא אָמַר - חָרוּץ דְּיוֹמְיָא דְּשָׁבוּר לָא אַמְרִינַן, כְּרָבָא נָמֵי לָא אָמַר - דִּילְמָא הֵיכָא דְּלָא מִינַּכְּרָא, אֲבָל הֵיכָא דְּמִינַּכְּרָא - "מוּם רָע" קְרֵינָא בֵּיהּ.

בע"י

אילימא תנא קמא (סבר) ספיקא הוא ואתי קרא למעוטי ספיקא — ואם תאמר: מנא ליה דטעמא דתנא קמא משום ספיקא? דילמא הוי בחזקת הפנימיות שנפגמו ושנגממו, דהוי מום לענין דאין שוחטין במקדש, ולא הוי מום לישחט במדינה, ולעולם בבור ודאי? ויש לומר: דמדמאמר רבי ישמעאל בברייתא בכור הוא ומומו עמו, מכלל דלתנא קמא לא הוי ודאי בבור.

ואתי קרא למעוטי ספיקא — כי האי גוונא דפריך בתרא דיומא (עד,א) גבי כור, ובברייתות בפרק "דם שחיטה" (כא,א) ובפרק קמא דחולין (כב,ב) גבי תחלת הצבוע שבזה ושבזה. ולא דמי לשאר דוכתי דמעמעינן ספק מקרא, לקמן בפרק בתרא (נח,ב); עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, וכן בהרת בסוף נזיר (סה,ב); ספק בהרת קדמה ספק שער לבן קדם, דמעמע ליה מ"לטהרו או לטמאו" הואיל ופתח הכתוב בטהרה תחלה. פעמים שהיה כך. וטומטום נמי הוה שייך שפיר למעוטי, שיש מהם זכר ויש מהם נקבה, ופטרו הכתוב כל זמן שהוא ספק. אבל כור ותחלת הצבוע ואנדרוגינוס כולן שוין, דקמי שמיא גליא כוי אם חיה אם בהמה, ואם תחלת צבוע חשוב גדול או קטן, ואם אנדרוגינוס זכר או נקבה. ואם תאמר: הא רב דסבריא ליה דאנדרוגינוס ספיקא הוא, כדמפרש בסוף "המפלת" (נדה כח,א) דמטמא בלובן ובאודם. ומדקאמר בסוף "הערל" (יבמות פג,א): הלכה כרבי יוסי, דלא הכריעו בו אם זכר אם נקבה, ובריה בפני עצמו דקאמר רבי יוסי בברייתא — לאו דוקא, ואפילו הכי ממעט ליה רב לענין ביאת מקדש מדכתיב "מזכר ועד נקבה" — זכר ודאי, נקבה ודאית, ולא טומטום ואנדרוגינוס. והיכי אתי קרא למעוטי ספיקא? ויש לומר: דהכא פריך שפיר, דממעט ליה אנדרוגינוס מ"מזכר" יתיא דכתיב גבי עולה. ואם בא למעוטי אפילו הוה זכר, משום דמשנה משאר זכרים, אם כן מדמעמעינן ליה מ"הזכר" — שמע מינה זכר הוא ולא נקבה אלמא לא אתיא כתנא קמא דאמר: ספיקא הוא. אבל בההיא דרב תרי מיעוטי כתיבי, דהוה מצי למיכתב "מזכר ועד אדם", או מ"נקבה עד אדם", ואתא חד מיניהו לטומטום וחד לאנדרוגינוס. ואם אנדרוגינוס הוה זכר — אתיא מ"זכר" למעוטי, ואם הוה נקבה — אתי "עד נקבה" למעוטי, מטעם שהוא משונה. ולפי טעם זה, אית ליה שפיר לרב הא דאמר רב חסדא בסמוך: מחלוקת באנדרוגינוס, אבל בטומטום — ספיקא הוה, וקרוש הוא מספיקא. פירוש: דלית לן לאוקומי מיעוטא לטומטום, שהוא ודאי או זה או זה, אלא שהוא מבוהכ. והא דאוקי רב מיעוטא לטומטום — משום דאיכא יתורא. ועוד יש לפרש: דצריכי הנך תרי מיעוטי דרב, דכיון שהוצרך לכתוב "זכר" כדי למעט אנדרוגינוס אם הוא זכר, לפי שהוא זכר משונה, ו"עד נקבה" למעוטי אם הוא נקבה — על כרחך צריך לכתוב שניהם, כדי שלא תאמר זכר דוקא ולא נקבה, או נקבה דוקא (אבל) ולא זכר. ולא נפרש דהוה מצי למכתב "עד אדם". ומכל מקום סבר רב דמוקמינן נמי מיעוטא לטומטום, ולא כרב חסדא. דלקמן נמי אשכחן רבי יוחנן דלית ליה דרב חסדא. ומצינו למימר נמי משום טומטום לחודיה, למעוטי ספיקא דידיה מדין זכר — אם אחר כך נמצא נקבה. והוא הדין אנדרוגינוס, לפי שהוא משונה משאר זכר או משאר נקבה, ושקולים הן. ולית ליה לרב דההיא דרב חסדא. וכן אביי בפרק קמא דחגיגה (ד,א) ממעט טומטום משום דאיכא יתורא. ויש לתמוה, דקפריך לקמן: אלא מעתה בערביז ישרך, ומייתי ראיה מברייתא דממעיט ליה מערך איש ואשה מ"הזכר אם נקבה". ומשני: סמי מכאן טומטום. מאי קושיא? התם איכא יתור, דמשום אנדרוגינוס לא צריך אלא חד! ויש לומר: דהתם נמי צריכי תרוייהו לאנדרוגינוס, דאי כתיב "הזכר" למעוטי, הוה אמינא: לא גרע מנקבה, ויהיה בערך נקבה. והא תאמר: והא דפריך מ"אם זכר אם נקבה" להוציא טומטום ואנדרוגינוס, מאי קושיא? דילמא הא גבי שלמים איכא תרי מיעוטי "אם זכר אם נקבה", ד"אם" הוא מיעוט, כדקאמר בפרק "המפלת" (נדה כח,א)! ואומר רבינו יצחק: דגרס "זכר או נקבה" דכתיב בקרא בשלמי צאן, דהכי דריש ליה בתורת כהנים. אבל "אם זכר אם נקבה" דכתיב בשלמי בקר — דריש ליה התם בתורת כהנים, ולעיל בפרק שני (טו,ב), ובתמורה בפרק "אלו קדשים" (יז,ב): לרבות ולד בעלי מומין. והשתא פריך שפיר לרב חסדא, דבהאי קרא לא כתיב אלא חד מיעוטא, והוי "או" למעט, כמו "או כשב" — פרט לבלאים, "או עז" — פרט לנרמז. **וקמעבי** בולהו מינה — פירוש: בולהו — נקבה טומטום ואנדרוגינוס. ולרב חסדא נמי מכאן טומטום, נקט "בולהו" משום נקבה ואנדרוגינוס.

או דילמא ספוקי מספקא ליה — אם זכר הוא או נקבה הוא. והאי דקאמר: "מומו עמו" — "אם תימצא לומר" קאמר: אם תימצא לומר ספק בכור — הרי מומו עמו. **לפילקא עליה בו'** — אי אמרת בכור הוא — לקי, דבכור בעל מום נמי אסור בגיזה ועבודה. ואם ספק הוא — מספיקא לא מלקינן ליה. **אי נמי למיתביה לבהן** — אם בכור הוא — נותנו לבהן, ואובלו במום זה. ואם ספק הוא — אובלו ישראל במום זה, כדין ספק בכור הנאכל במומו לבעלים, דהמוציא מחבירו עליו הראיה. **דילמא אם תימצא לומר קאמר** — כלומר, אם בכור הוא — הרי מומו עמו. הכי גרסינן בתורת כהנים: **זכר ולא נקבה** — "זכר" כתיב גבי עולת בקר, "זכר תמים יקריבנו", ומשמע — ולא נקבה. **כשהוא אומר זכר למטה** — בעולת צאן. **שאין תלמוד לומר** — דלא צריך לגופיה למעוטי נקבה, דהא אימעיטה לה. **להוציא טומטום ואנדרוגינוס** — הוא דאתא. **מני** — האי דאימעיט טומטום ואנדרוגינוס מ"זכר" בתרא. **אילימא תנא קמא** — דמתניתין; הא טומטום ואנדרוגינוס ספק הוא. **ואיצטריכא קרא למעוטי ספיקא** — בתמיה. הא ליכא ספק קמי שמיא! אלא ודאי משום דבריה בפני עצמו הוא קממעט ליה, ודלא כתנא קמא. **אלא רבנן בתראי** — דמתניתין, דפשיטא להו דבריה הוא. וקאמרי: אינו בכור, אלא נגוז ונעבד. תיפוק ליה — טומטום ואנדרוגינוס ונקבה מחד "זכר", דהא גבי בכור לא כתיב אלא חד "זכר", וקממעט מיניה כולהו, טומטום ואנדרוגינוס, מחד "זכר". **אלא פשיטא כדרבי ישמעאל** — מוקמינן לה, וכדבינען לפרושי, דהא כהנך רבנן לא מצינן לאוקומא. ופשיטא ליה דזכר הוא. **חיינו דאיצטריך למעוטי** — דאף על גב דזכר הוא — לא קדוש שום קדושה אם אקדישה לשום עולה, ואפילו בגיזה ועבודה שרי. ומ"זכר" קמא לא נפקא לן למעוטי מקדושה, דהא גבי בכור כתיב חד "זכר" ולא ממעיט לה רבי ישמעאל מגיזה, דלא שרי משום מום אלא לישחט. **אלא אי ספוקי מספקא ליה** — אם זכר הוא — תו לא מיתוקמא הך אליביה (דרבי ישמעאל), דקרא למעוטי ספק נקבה — (ד)לא אתי. וכמאן מוקמת לה **לעולם רבנן בתראי** — ודקאמרת: תיפוק לי מחד קרא, דהא גבי בכור מחד קרא נפקא להו — לא היא, דגבי בכור תרי כתיבי. **הזכר** — "הזכר תקדישי". **הנזרים** — "אשר יהיה לך הזכרים לה". **מחלוקת** — דקאמרי רבנן בתראי בריה הוא — באנדרוגינוס. **אבל טומטום דברי הכל ספק** — ואסור בגיזה. ואינו נשחט לא במקדש ולא במדינה. **אלא מעתה** — דספק הוא — בערבין יערך באדם, או בערך איש או בערך אשה?

אלמה

בְּעֵי רָבָא: מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל מִיפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ: אֲנַדְרוֹגִינוֹס - בְּכוֹר הוּא וּמוּמוֹ עִמּוֹ. אוֹ דִילְמָא סַפּוּקִי מִסַּפְקָא לֵיהּ, וְ"אִם תִּימָּצֵא לוֹמַר" קָאָמַר: אִם תִּימָּצֵא לוֹמַר בְּכוֹר הוּא - הֲרֵי מוּמוֹ עִמּוֹ. לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ - לְמֵילְקָא עֲלֵיהּ מִשּׁוּם גִּיזָּה וַעֲבוֹדָה. אִי נָמֵי, לְמֵיתְבֵהּ לְכֹהֵן. תָּא שְׁמַע, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אֲנַדְרוֹגִינוֹס בְּכוֹר הוּא וּמוּמוֹ עִמּוֹ; שְׁמַע מִינָּהּ: מִיפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ. - וְדִילְמָא "אִם תִּימָּצֵא לוֹמַר" קָאָמַר! תָּא שְׁמַע: "זָכָר" - וְלֹא נְקֵבָה. פְּשִׁיטָא אוֹמֵר לְמַטָּה "זָכָר" - שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר; מַה תַּלְמוּד לוֹמַר - לְהוֹצִיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס מִ"זכר" בתרא. **אילימא תנא קמא - דמתניתין; הא טומטום ואנדרוגינוס ספק הוא. **ואיצטריכא קרא למעוטי ספיקא** - בתמיה. הא ליכא ספק קמי שמיא! אלא ודאי משום דבריה בפני עצמו הוא קממעט ליה, ודלא כתנא קמא. **אלא רבנן בתראי** - דמתניתין, דפשיטא להו דבריה הוא. וקאמרי: אינו בכור, אלא נגוז ונעבד. תיפוק ליה — טומטום ואנדרוגינוס ונקבה מחד "זכר", דהא גבי בכור לא כתיב אלא חד "זכר", וקממעט מיניה כולהו, טומטום ואנדרוגינוס, מחד "זכר". **אלא פשיטא כדרבי ישמעאל** — מוקמינן לה, וכדבינען לפרושי, דהא כהנך רבנן לא מצינן לאוקומא. ופשיטא ליה דזכר הוא. **חיינו דאיצטריך למעוטי** — דאף על גב דזכר הוא — לא קדוש שום קדושה אם אקדישה לשום עולה, ואפילו בגיזה ועבודה שרי. ומ"זכר" קמא לא נפקא לן למעוטי מקדושה, דהא גבי בכור כתיב חד "זכר" ולא ממעיט לה רבי ישמעאל מגיזה, דלא שרי משום מום אלא לישחט. **אלא אי ספוקי מספקא ליה** — אם זכר הוא — תו לא מיתוקמא הך אליביה (דרבי ישמעאל), דקרא למעוטי ספק נקבה — (ד)לא אתי. וכמאן מוקמת לה **לעולם רבנן בתראי** — ודקאמרת: תיפוק לי מחד קרא, דהא גבי בכור מחד קרא נפקא להו — לא היא, דגבי בכור תרי כתיבי. **הזכר** — "הזכר תקדישי". **הנזרים** — "אשר יהיה לך הזכרים לה". **מחלוקת** — דקאמרי רבנן בתראי בריה הוא — באנדרוגינוס. **אבל טומטום דברי הכל ספק** — ואסור בגיזה. ואינו נשחט לא במקדש ולא במדינה. **אלא מעתה** — דספק הוא — בערבין יערך באדם, או בערך איש או בערך אשה?

אלמה

אלמה תניא הזכר — "והיה ערכך הזכר", ומריבויא דה"א נפקא לן: ולא טומטום. ערך נערך, ולחומרא נערך כזכר. **אם זכר אם נקבה** — בשלמים כתיב (ויקרא ג). ומשום ספק לא ממעט קרא. ועוד, בין זכר בין נקבה כשר לשלמים. אלא ודאי בריה הוא. **הזכר ולא נקבה** — דהיינו דך דגבי עולה דפרישית לעיל, להוציא טומטום. ומדמעטיה קרא — בריה הוא, דמשום ספק לא ממעט קרא. **הרובע** — לא גרסינן, דלא שייך בעופות. **הנעבד** — כולה בקרבנות דעופות לקמיירי. **ממאים בגדים אבית הבליעה** — כשאר נבלת עוף טהור, דמליקתו אינה מליקה, והוי נבילה. ואי לאו בריה הוא, אמאי אינה מליקה מה נפשך, אם זכר הוא כשר, ואם נקבה הרי כשר, דהא בעופות לא חלק הכתוב! ועוד, מדרבי אליעזר איכא לאותובויה, דקאמר: כל מקום שאתה מוצא זכר ונקבה, אתה מוציא טומטום. ספיקא מי ממעט ליה קרא אלא ודאי בריה הוא, והיכא דמעטיה מעטיה, אבל בעופות דלא מעטיה — לא מעטיה. **לא קדישין כתנורה** — כלומר, אפילו תמורה שחלה על בעל מום קבוע — אינה חלה עליהן. וטעמא מפרש במסכת תמורה בפרק "יש בקרבנות" (יז,א). **ולא מקדישין בעושי תמורה** — שאם הם קדושין — אין עושין תמורה, והיכי דמי שהן עצמן קדושין — כגון שהיו ולדות קדשים, דקדשי אגב אמן. ואי טומטום ספק הוא, אמאי לא קדוש ממה נפשך **יתום** — דמי לתנך, שפסולין משנולדו. והיכי דמי יתום — כדמפרש בשחיטת חולין בפרק שני (לח,ב): שמתה אמו בשעת לידה, זה פריש למיתה וזה פריש לחיים. **ליטא כתנאי** — הא דרב חסדא, דאיכא דסבירא ליה ספק הוי. **אין קדושה חלה עליו** — בבריה הוא. אבל בטומטום לא פליגי דספק הוא. **להוציא טומטום ואנדרוגינוס** — דטומטום נמי בריה הוא. [מכאן שייך לעמוד ב] **דבולי עלמא טומטום בבריה לא מספקא** — דתיקום לרב חסדא כתנאי, דתימא: ההוא תנא דסבירא ליה בריה הוא, סבירא ליה כרבנן בתראי. **אלא הני תנאי** — דברייתא, בהכי פליגי: דבולי עלמא מטיל במקום זכרות — זכר הוי, וקדוש. ותנא קמא סבר: חיישינן שמא נתפרכה זכרותו — נכפל גידו מבפנים, ומרגיש מים במקום שרגיל נקבות להיות נקבה.

ורבי

רב נחמן בר יצחק: אף אנן נמי תנינא, דקאמר: רבי יהודה פוסל באשה ואנדרוגינוס לקידוש מי חטאת. ומאי שנא גבי מילה — דכתיב (בראשית יז): "המול לכם כל זכר". ויש לתמוה: מאי שנא דבערכין צריך ייתור למעט אנדרוגינוס, ובקידוש לא צריך מיעוט, אלא ממעטינן ליה מהיכא דממעטינן אשה, מ"ונתן" ולא ונתנה, כדאמרינן בפרק "טרף בקלפי" (יומא מג,א). ובמילה, אדרבה, צריך ייתור לרבותן לדין זכרו ומיהו, מקידוש הוה מצינן למימר דשנא איכא מיעוט, אבל מילה קשיא! ויש לומר, דקסבר רבי יהודה: אנדרוגינוס מוצא מכלל זכר בלא שום מיעוט, מסברא, ולהכי פסל ליה (קדושי) (לקידושי). ולענין מילה צריך ייתורא ד"כל זכר" לריבויא. והא דרבי מיעוטא בערכין, היינו משום דמסברא הייתי מעמידו לכל הפחות בערך נקבה, אי לאו דמעטיה מנקבה (לאקומויה בערך). ובריייתא דעולה דלעיל, דאיצטריך קרא למעוטי מ"זכר" — לאו ברבי יהודה, אף על גב דסתם סיפרא היא, דהא בקידוש פוסלו רבי יהודה בלא שום ייתור. ומכל מקום, פשיטא ליה דהוה"א דרבען (ד,א) רבי יהודה, כל כמה דאיכא לאוקומיה סתם סיפרא כוותיה — מוקמינן. ועוד תניא בהדיא בפרק קמא דערכין (ה,ב) דרבי יהודה אומר: הטומטום ואנדרוגינוס מעריכין אבל לא נערכין. ומיהו קשה, לפי שיטה שפירשתי מפרק "הערל" (ביבמות עב,ב), דמשמע התם דלא פסיל ליה רבי יהודה לענין קדוש אלא מספק, דהוי ספק איש ספק אשה. דתניא, רבי יהודה אומר: אף אנדרוגינוס שקדש — קדושו פסול, מפני שהוא ספק אשה, ואשה פסולה לקדש! ונראה לפרש: דספק הוא לרבי יהודה. ולענין מילה, אי באשה גמורה — דיבוהו הכתוב מ"כל זכר". דמשמע כל זכרות. ולענין ערכין מעטו הכתוב מערך איש ואשה לפי שהוא משונה. **טומטום** ואנדרוגינוס אין מטמאין בגדים אבית הבליעה — הוא הדין דלהקרבה נמי בשרין, כדמפרש טעמא. ואלא איידי דנקט הכא קמא "טמא" — נקט רבי אליעזר "אין מטמאין". **ואתא** רבי שמעון בן רבי יהודה משום רבי שמעון למימר טומטום נמי בריה הוא — משמע הכא דקסבר אנדרוגינוס בריה הוא, כמו טעמא דטומטום. ואפילו דמסיק נמי דטומטום מטעמא דידיה מטעם שהוא נקבה כשמטיל מים במקום נקבות, מכל מקום באנדרוגינוס הוי לעולם משום דבריה הוא. ותימה: דפרק "הערל" (ביבמות פא,א) משמע דרבי שמעון חשיב ליה ודאי זכר, לרבי יוחנן, דאמר התם: אף מאכילה בחזה ושוק; ויש לומר: דאפילו הוי ודאי זכר מטעמיה ליה "זכר". אבל נקבה ודאי מימעטא מן טומטום המטיל מים במקום נקבות, לפי המסקנא דאפילו ודאי נקבה הוי, כיון דלא חייש שמא נתפרכה זכרות לנקבות.

כי

"הערל" (ביבמות פא,א) ואנדרוגינוס זכר, ואיכא למאן דאמר: אף מאכילה בחזה ושוק, ואמר רבי אליעזר התם: חייבין עליו סקילה [כזכר]. או כתנאי דברייתות דבסמוך, דתמעט מ"הזכר" טומטום ואנדרוגינוס, או מיתרמא ממעט ליה! ויש לומר: דלפי מה שפירשתי, דמטעמא דמום קא ממעט ליה — ניחא, דמיסתבר ליה לאקומויה כרבי שמעון, כיון דכוותיה מיתקמא לגמרי.

אַלְמָה תָּנְיָא: "הַזָּכָר" - וְלֹא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - סְמֵי מִיכָּן טוּמְטוּם. תָּא שְׁמַע: יָכוֹל לֹא יְהֵא בְּעֵרֶךְ אִישׁ, אֲבָל יְהֵא בְּעֵרֶךְ אִשָּׁה תַּלְמוּד לוֹמַר: "הַזָּכָר... אִם נְקֵבָה" - וְלֹא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס! - סְמֵי מִיכָּן טוּמְטוּם. תָּא שְׁמַע: "אִם זָכָר אִם נְקֵבָה" - זָכָר וַדַּאי נְקֵבָה וַדַּאית, וְלֹא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס! - סְמֵי מִיכָּן טוּמְטוּם. תָּא שְׁמַע: "הַזָּכָר" - וְלֹא נְקֵבָה; פְּשִׁיטָא! אֹמֵר לְמַטָּה "זָכָר" - שֶׁיֵּין תַּלְמוּד לוֹמַר, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר לְהוֹצִיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס! - סְמֵי מִיכָּן טוּמְטוּם. תָּא שְׁמַע: הַנַּעֲבָד וְהַמּוּקְצֶה וְהָאֲתָנָן וְהַמְּחִיר וְטוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - פּוֹלֵן מִטְּמֵאִין בְּגָדִים אֲבַיִת הַבְּלִיעָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - אֵין מִטְּמֵאִין בְּגָדִים אֲבַיִת הַבְּלִיעָה. שֶׁהֲיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר זָכָר וּנְקֵבָה - אָתָּה מוֹצִיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס מִמֵּינֵיהֶם; וְעוֹף, הוֹאִיל וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ זָכָר וּנְקֵבָה - אֵין אַתָּה מוֹצִיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס מִמֵּינֵיהֶם! - סְמֵי מִיכָּן טוּמְטוּם. תָּא שְׁמַע, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הַפֵּרֵיפָה וְהַכִּלְאַיִם וְיוֹצֵא הוֹפָן, טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס - לֹא קְדוֹשִׁים וְלֹא מְקַדִּישִׁין; וְאָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא קְדוֹשִׁים - בִּתְמוּרָה, וְלֹא מְקַדִּישִׁין - לַעֲשׂוֹת תְּמוּרָה! - סְמֵי מִיכָּן טוּמְטוּם. תָּא שְׁמַע, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: חֲמִשָּׁה לֹא קְדוֹשִׁים וְלֹא מְקַדִּישִׁין, וְאֵלּוּ הֵן: הַטְּרֵיפָה, וְהַכִּלְאַיִם, וְיוֹצֵא הוֹפָן, וְטוּמְטוּם, וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס. וְכִי תֵּימָא, הָכָא נָמֵי סְמֵי מִיכָּן טוּמְטוּם - הָווּ לְהוּ אַרְבָּעָה! - אֶפֵּיק טוּמְטוּם וְעָיֵיל יְתוֹם. לֵימָא כְּתַנָּאֵי, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: אַנְדְּרוֹגִינוֹס בְּכוֹר הוּא וּמוֹמוֹ עִמּוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין קְרוּשָּׁה חָלָה עָלָיו. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: חֲרֵי הוּא אוֹמֵר "הַזָּכָר", וְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר זָכָר - אֵינוֹ אֶלָּא לְהוֹצִיא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס. וְכִי תֵּימָא, סְמֵי מִיכָּן טוּמְטוּם - רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה הֵיינוּ רַבָּנָן! אֶלָּא לָאו טוּמְטוּם אֵיפָא בֵּינַיְיהוּ; דְּתָנָא קָמָא סָבַר: אֵין קְרוּשָּׁה חָלָה עָלָיו - אַאַנְדְּרוֹגִינוֹס, אֲבָל טוּמְטוּם - סְפֵיקָא הוּא, וְקָדוֹשׁ מִסְּפֵיקָא. וַאֲתָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן

וכרבי יהודה אתיא, כדמוכח בשבת בסוף פרק "אם לא הביא כלי" (קלו,ב), דאמר רב חסדא: לא לכל אמר רבי יהודה אנדרוגינוס זכר הוא, שאם אתה אומר כן — בערכין יערך, ותניא: "הזכר" ולא טומטום כו'. פירוש: וסתם ספרא רבי יהודה היא (בבורות סא,א). וקאמר

[שייך לעמוד הקודם] **הזכר** הזכרים — ואם תאמר: בלא "הזכרים" נמי מצי למעט אנדרוגינוס מ"הזכר", כמו בסמוך לענין ערכין, ובנדה בפרק "המפלת" (כח,א) גבי טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן או אודם! ויש לומר: דשמנא עוד דרשות אחרות יש, דקראי טובא כתיבי בבכור, בגון (שמות לד) "כל מקנך תזכר", וכולהו צריכי. והא דאמרינן בפרק קמא (בכורות ט,א), אפילו תינוא רבי יוסי הגלילי, שאני הכא דכתיב "הזכרים". [ופריך:] ולגמר מיניה! הא מיעט רחמנא "הזכרים". והכא מוקים לדרשא אחרינא?

יש לומר: דלא סבירא ליה דהכא.

[שייך לעמוד הקודם] **אבל** טומטום דברי הכל

ספיקא הוא כו' — לאו מטעם דלא אתי קרא למעוטי ספיקא דקאמר רב חסדא דקדוש מספיקא. דגבי טומטום, שיש מהם זכר ויש מהם נקבה, דלא שייך בדפרישתי לעיל. אלא לא מיסתברא ליה לאוקומי מיעוטא בטומטום, דחשיב ליה זכר גמור או נקבה גמורה. ורבי יוחנן דפליג עליה דרב חסדא לקמן, דקסבר דבריה הוא ואין קדושה חלה עליו, ואפילו נמצא זכר. והא דאמר: ואמאי לא פריך ארב חסדא מהתיא דריש "ביצר מערימין" (תמורה כד,ב)? "אם זכר — יקרב עולה, ואם נקבה — יזבחי שלמים", דקאמר התם: ילדה טומטום ואנדרוגינוס — אין קדושה חלה עליהם. ומפרש התם: דקסבר ולדות קדושים בהוייהן הן קדושים, דאי במעי אמן הם קדושים — הא תפשיטנהו קדושה דאימיה. ולרב חסדא דאמר טומטום ספיקא הוא — יהיה טומטום קדוש אפילו בהוייתן קדושים, שהרי בפירוש אמר "אם זכר יקרב עולה ואם נקבה יזבחי שלמים"! ואף על גב דאיכא למימר: סמי מכאן טומטום, אמאי פריך בסמוך מבריית? הוה לי למיפרך ממתניתין! ויש לומר, דרב חסדא פירש: אין קדושה חלה עליהן, ומכל מקום בהוייתן תפול עלייהו קדושה, כמו בכל ולדות קדשים, דכיון דהוי ודאי אם זכר או נקבה. והא דלא משני התם: אין קדושת פיו חלה עליהם, ולוקמה בבהמת חולין דלא שייך ליה קדושת אמו — משום דמשמע ליה דקאי בין אבהמה דחולין, בין אבהמה דקדשים דאייתר בה.

אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס — מייתורא קדריש, אבל מ"זכר" לחודיה לא קמשמע, דאמר בסוף "המפלת" (נדה כח,ב), דתמעט מ"הזכר" טומטום ואנדרוגינוס זכר, ואיכא למאן דאמר: אף מאכילה בחזה ושוק, ואמר רבי אליעזר התם: חייבין עליו סקילה [כזכר]. או כתנאי דברייתות דבסמוך, דתמעט מ"הזכר" טומטום ואנדרוגינוס, או מיתרמא ממעט ליה! ויש לומר: דלפי מה שפירשתי, דמטעמא דמום קא ממעט ליה — ניחא, דמיסתבר ליה לאקומויה כרבי שמעון, כיון דכוותיה מיתקמא לגמרי.

[שייך לעמוד הקודם] **אבל** טומטום דברי הכל

ספיקא הוא כו' — לאו מטעם דלא אתי קרא למעוטי ספיקא דקאמר רב חסדא דקדוש מספיקא. דגבי טומטום, שיש מהם זכר ויש מהם נקבה, דלא שייך בדפרישתי לעיל. אלא לא מיסתברא ליה לאוקומי מיעוטא בטומטום, דחשיב ליה זכר גמור או נקבה גמורה. ורבי יוחנן דפליג עליה דרב חסדא לקמן, דקסבר דבריה הוא ואין קדושה חלה עליו, ואפילו נמצא זכר. והא דאמר: ואמאי לא פריך ארב חסדא מהתיא דריש "ביצר מערימין" (תמורה כד,ב)? "אם זכר — יקרב עולה, ואם נקבה — יזבחי שלמים", דקאמר התם: ילדה טומטום ואנדרוגינוס — אין קדושה חלה עליהם. ומפרש התם: דקסבר ולדות קדשים בהוייתן הן קדושים, דאי במעי אמן הם קדושים — הא תפשיטנהו קדושה דאימיה. ולרב חסדא דאמר טומטום ספיקא הוא — יהיה טומטום קדוש אפילו בהוייתן קדושים, שהרי בפירוש אמר "אם זכר יקרב עולה ואם נקבה יזבחי שלמים"! ואף על גב דאיכא למימר: סמי מכאן טומטום, אמאי פריך בסמוך מבריית? הוה לי למיפרך ממתניתין! ויש לומר, דרב חסדא פירש: אין קדושה חלה עליהן, ומכל מקום בהוייתן תפול עלייהו קדושה, כמו בכל ולדות קדשים, דכיון דהוי ודאי אם זכר או נקבה. והא דלא משני התם: אין קדושת פיו חלה עליהם, ולוקמה בבהמת חולין דלא שייך ליה קדושת אמו — משום דמשמע ליה דקאי בין אבהמה דחולין, בין אבהמה דקדשים דאייתר בה.

אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס — מייתורא קדריש, אבל מ"זכר" לחודיה לא קמשמע, דאמר בסוף "המפלת" (נדה כח,ב),

כי פליגי במטיל מים במקום נקבות — והשתא, הא דאמר רב חסדא לעיל: אבל טומטום דברי הכל ספיקא הוא — על כרחך לא אמרו במטיל מים במקום זכרות, דההוא ודאי זכר הוא, אבל במטיל מים במקום נקבות. ואליבא דתנא קמא, אבל רבי שמעון — דלית ליה שום ספיקא בטומטום, דאי הוה מטיל מים במקום נקבות — הוי נקבה ודאי. ואם תאמר: ומנא ליה לרב חסדא דלרבנן בתראי קדוש מספיקא? דילמא סברי כרבי שמעון, ולא קדוש כלל! ויש לומר: כיון דמההוא טעמא דפליגי באנדרוגינוס, משום דבריה הוא, לא מצי פליגי בטומטום, דלרב חסדא לשום תנא לא הוי בריה — מסתמא מודו לתנא קמא בטומטום דכי קדוש הוא מספיקא, כמו שמודה לו רבי ישמעאל. ואם תאמר: לקמן פרק תשיעי (נג,א) דממעט רבי שמעון בן יהודה טומטום ואנדרוגינוס ממעשר בהמה, משום דממעט בקדשים הוזכר ודאי ונקבה ודאית, וליף מעשר מ"תחת" "תחת" מקדשים — מה ענין זה אצל זה? הא בקדשים אימעט מכלל זכר מטעם שהוא נקבה בשמטיל מים במקום נקבות, אבל מעשר — אין חילוק בין זכר ונקבה! ויש לומר, דרב חסדא אומר: סמי מכאן טומטום. וכן ריש לקיש בדסמוך.

לא אמרו טומטום ספק אלא באדם — כרבי שמעון ברבי יהודה דסבירא ליה. ולאו אליבא דבולי עלמא קאמר, דפשיטא לתנא קמא דמתניתין דספיקא הוא, דאין שותפין לא במקדש ולא במדינה.

הדרן עלך על אלו מומין

לֵיה: כְּמַאן - כְּרַבִּי מֵאִיר דְּחַיֵּיש לְמִיעוּטָא! אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנָן, הָהוּא דְּאָמַר - אִישְׁתַּנֵּי! אִית דְּאָמַר - אִישְׁתַּנֵּי, וְאִית דְּאָמַר - לָא אִישְׁתַּנֵּי. לֵימָא אִישְׁתַּנֵּי וְלָא אִישְׁתַּנֵּי תְּנָיָא דְּתָנָיָא: טוּמְטוּם שֶׁקִּדְּשׁוּ - קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין, נִתְקַדֵּשׁ - קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין, וְחוֹלְקִין, וְחוֹלְצִין לְאֶשְׁתּוֹ וּמְיַבְּמִים לְאֶשְׁתּוֹ, וְתָנָיָא אִידָךְ: אֶשֶׁת טוּמְטוּם - חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְייַבֶּמֶת. סָבְרוּהּ, דְּכוּלֵי עָלְמָא פְּרֵי עֲקִיבָא, דְּאָמַר: סָרִיס חַמָּה - לֹא חוֹלֵץ וְלֹא מְיַבֵּם; מַאי לָאו בֶּהָא קָמִפַּלְגִי, דְּמַאן דְּאָמַר חוֹלֵץ וְחוֹלְצִין לְאֶשְׁתּוֹ וּמְיַבְּמִים אֶת אִשְׁתּוֹ - לָא אָמְרִינַן הוֹאִיל וְאִישְׁתַּנֵּי אִישְׁתַּנֵּי, וּמַאן דְּאָמַר חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְייַבֶּמֶת - אָמְרִינַן הוֹאִיל וְאִישְׁתַּנֵּי אִישְׁתַּנֵּי - לָא, דְּכוּלֵי עָלְמָא אָמְרִינַן הוֹאִיל וְאִישְׁתַּנֵּי אִישְׁתַּנֵּי, הָא - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהָא - רַבִּי עֲקִיבָא. וּמַאן תָּנָא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא אֵילֵימָא רַבִּי יְהוּדָה - הָא וַדַּאי סָרִיס מְשַׁמֵּשׁ לֵיהּ! דְּתָנֵן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טוּמְטוּם שֶׁנִּקְרָע וְנִמְצָא זָכָר - הֲרֵי זֶה לֹא יְחַלּוֹץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּסָרִיס! אֶלָּא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּתָנֵיא, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טוּמְטוּם לֹא חוֹלֵץ - שֶׁמָּא יִקָּרַע וְיִמָּצֵא סָרִיס חַמָּה. אִמַּו כָּל דְּמִקָּרַע זָכָר מִשְׁתַּכַּח, נִקְבָה לָא מִשְׁתַּכַּח - שֶׁמָּא קָאָמַר, שֶׁמָּא יִקָּרַע וְיִמָּצֵא נְקֵבָה; אִי נַמִי, זָכָר נַמִי - שֶׁמָּא יִמָּצֵא סָרִיס חַמָּה. מַאי בֵּינַייהוּ אָמַר רָבָא:

לפסול

בֶּן יְהוּדָה לְמֵימַר: טוּמְטוּם בְּרֵיָה הוּא, וְלָא קָדוֹשׁ! - לָא, דְּכוּלֵי עָלְמָא - טוּמְטוּם בְּבְרֵיָה לָא מְפַפְּקָא, זָכָר וְנְקֵבָה הוּא דְּמְפַפְּקָא. מַטֵּיל מַיִם בְּמָקוֹם זְכָרוּת - דְּכוּלֵי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּזָכָר הוּא, כִּי פְּלִיגִי - בְּמַטֵּיל מַיִם בְּמָקוֹם נְקֵבוּת, מָר סָבַר: לָא חָיְישִׁינַן שֶׁמָּא נְקֵבָה זְכָרוּתוֹ לְנְקֵבוּתוֹ, וּמָר סָבַר: לָא חָיְישִׁינַן; כִּי הָא דְּהוֹרָה רַבִּי אֶלְעָזָר: בְּבֶהֱמָה מַטֵּל מַיִם בְּמָקוֹם נְקֵבוּת - חוּלִּין, תְּהֵי בָּהּ רַבִּי יוֹחָנָן: מַאן דְּלָא חָשׁ לְתָנָּא קַמָּא וּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל! וְלֵימָא רַבִּי יוֹחָנָן נַמִי: מַאן דְּלָא חָשׁ לְרַבָּנָן בְּתָרְאֵי; דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: מֻחְלָקוֹת - בְּאַנְדְּרוֹגִינוֹס, אֲבָל בְּטוּמְטוּם - דִּבְרֵי הַכֹּל סְפֵיקָא! - רַבִּי יוֹחָנָן לָא סְבִירָא לֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא. אִי לָא סְבִירָא לֵיהּ, לֵימָא: הוּא דְּאָמַר בְּרֵישָׁא; אִי נַמִי, רַבִּי יוֹחָנָן נַמִי: מַאן דְּלָא סְבִירָא לֵיהּ, לֵימָא: הוּא דְּאָמַר בְּרֵישָׁא; הָכִי נַמִי קָאָמַר: מַאן שָׁבִיק תֵּרֵי וְעָבֵיד בְּחַד! וְרַבִּי אֶלְעָזָר כְּמַאן סָבְרָא - כִּי הָא דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: לֹא אָמְרוּ טוּמְטוּם סָפֵק - אֶלָּא בְּאָדָם, הוֹאִיל וְזְכָרוּתוֹ וְנְקֵבוּתוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד. אֲבָל בְּהֵמָה, מַטֵּל מַיִם בְּמָקוֹם נְקֵבוּת - זָכָר, מַטֵּל מַיִם בְּמָקוֹם נְקֵבוּת - נְקֵבָה. מְתִקְיף לָהּ רַב אוֹשַׁעְיָא: וְלֵיחוּשׁ שֶׁמָּא נֶחְפְּכָה זְכָרוּתוֹ לְנְקֵבוּתוֹ! אָמַר

לֵיהּ: כְּמַאן - כְּרַבִּי מֵאִיר דְּחַיֵּיש לְמִיעוּטָא! אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנָן, הָהוּא דְּאָמַר - אִישְׁתַּנֵּי! אִית דְּאָמַר - אִישְׁתַּנֵּי, וְאִית דְּאָמַר - לָא אִישְׁתַּנֵּי. לֵימָא אִישְׁתַּנֵּי וְלָא אִישְׁתַּנֵּי תְּנָיָא דְּתָנָיָא: טוּמְטוּם שֶׁקִּדְּשׁוּ - קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין, נִתְקַדֵּשׁ - קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין, וְחוֹלְקִין, וְחוֹלְצִין לְאֶשְׁתּוֹ וּמְיַבְּמִים לְאֶשְׁתּוֹ, וְתָנָיָא אִידָךְ: אֶשֶׁת טוּמְטוּם - חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְייַבֶּמֶת. סָבְרוּהּ, דְּכוּלֵי עָלְמָא פְּרֵי עֲקִיבָא, דְּאָמַר: סָרִיס חַמָּה - לֹא חוֹלֵץ וְלֹא מְיַבֵּם; מַאי לָאו בֶּהָא קָמִפַּלְגִי, דְּמַאן דְּאָמַר חוֹלֵץ וְחוֹלְצִין לְאֶשְׁתּוֹ וּמְיַבְּמִים אֶת אִשְׁתּוֹ - לָא אָמְרִינַן הוֹאִיל וְאִישְׁתַּנֵּי אִישְׁתַּנֵּי, וּמַאן דְּאָמַר חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתְייַבֶּמֶת - אָמְרִינַן הוֹאִיל וְאִישְׁתַּנֵּי אִישְׁתַּנֵּי - לָא, דְּכוּלֵי עָלְמָא אָמְרִינַן הוֹאִיל וְאִישְׁתַּנֵּי אִישְׁתַּנֵּי, הָא - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְהָא - רַבִּי עֲקִיבָא. וּמַאן תָּנָא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא אֵילֵימָא רַבִּי יְהוּדָה - הָא וַדַּאי סָרִיס מְשַׁמֵּשׁ לֵיהּ! דְּתָנֵן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טוּמְטוּם שֶׁנִּקְרָע וְנִמְצָא זָכָר - הֲרֵי זֶה לֹא יְחַלּוֹץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּסָרִיס! אֶלָּא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּתָנֵיא, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טוּמְטוּם לֹא חוֹלֵץ - שֶׁמָּא יִקָּרַע וְיִמָּצֵא סָרִיס חַמָּה. אִמּוֹ כָּל דְּמִקָּרַע זָכָר מִשְׁתַּכַּח, נְקֵבָה לָא מִשְׁתַּכַּח - שֶׁמָּא קָאָמַר, שֶׁמָּא יִקָּרַע וְיִמָּצֵא נְקֵבָה; אִי נַמִי, זָכָר נַמִי - שֶׁמָּא יִמָּצֵא סָרִיס חַמָּה. מַאי בֵּינַייהוּ אָמַר רָבָא:

לפסול

רבי שמעון סבר: לא אמרינן הכי, אלא ודאי נקבה הוא. והא דאמר רב חסדא: טומטום דברי הכל ספק הוא — הא אתא לאשמועינן, דלא תימא לרבנן בתראי טומטום נמי בריה הוא, ולא תהא קדושת בכור חלה על שום טומטום; ומיהו, סבירא ליה לרב חסדא, איכא תנא דאפילו ספק לית ליה, דאי מטיל מים במקום זכרות — זכר, ואם במקום נקבות — נקבה. ודכולי עלמא אית להו דרב חסדא, דקדושה חלה על טומטום. **וכי האי דהורה רבי אילעאי** — כלומר רבי שמעון בן יהודה כי הך הוראה סבירא ליה. חולין — ולגבי בכור קאמר דלא קדיש, דוודאי נקבה הוא. והא רבי אלעאי אמורא הוא, ולאו היינו האי דברייתא דאירי לעיל משום רבי ישמעאל.

תהי בה רבי יוחנן — בהך הוראה דרבי אלעאי: **לא לתנא קמא ולא לרבי ישמעאל** — דמתניתין, דאמרי: טומטום אינו נשחט לא במקדש ולא במדינה, משום דספיקא הוא. ורבי ישמעאל לא פליגי אלא באנדרוגינוס דנעשה נקבות שלו חרוץ. **לא סבירא ליה** — לרבי יוחנן דרב חסדא, אלא רבנן בתראי אטומטום נמי אמרי דבריה הוא. **אי לא סבירא ליה** — אמאי קא מתמה הא רבי אילעאי הוא דאמר ברבנן בתראי? **שבק תרי** — תנא קמא ורבי ישמעאל, ועביד בחד — רבנן בתראי. **הואיל וזכרותו ונקבותו במקום אחד** — וליכא למיבדקינהו בהטלת מים, (אבל) בבהמה אין בה שום ספק לדברי הכל. והאי דקאמר תנא קמא דמתניתין אינו נשחט — במטיל מים במקום זכרות קאמר, דוודאי קדוש, הילכך אינו נשחט במדינה. ובמקדש נמי לא חזי להקרבה — דנראה כבעל מום, לפי שאין לו זכרות, דהא ממעטינן ליה מהקרבה בכמה דוכתי "הזכר" — ולא טומטום. ורבי ישמעאל אאנדרוגינוס קאי. ורבנן בתראי אאנדרוגינוס קיימי. אבל טומטום — כולי עלמא מודו דמטיל מים במקום זכרות — זכר, במקום נקבות — נקבה. ורבי אילעאי אליבא דהלכתו הורה.

כרבי מאיר — בתמיה, כלומר, מי חיישינן ליחידאה **אפילו תימא רבנן** — נמי פרכינן הכי: דהואיל ואישתני לענין טומטום — אישתני דנהפכה זכרותו לנקבותו. **ומשני אית דאמר אישתני** — כלומר, איכא למאן דאמר: אמרינן הואיל ואישתני אישתני בבהמה. דהיינו תנא קמא, דפליג לעיל עליה דרבי שמעון בן יהודה דלא חייש שמא נהפכה. ורבי אלעזר כרבי שמעון סבירא ליה. **ליטא** — אי אמרינן הואיל ואישתני, או

לא אמרינן, תנאי היא. **שקדש קדושיו קדושין** — לחומרא, וצריכה גט שמא זכר הוא. **נתקדש** — קדושיו קדושין. וזה שקדשו אסור בקרובותיו של טומטום, כגון באמו ובאחותו, דשמא נקבה הוא. **וחולץ** — לחומרא, שאם אין שם אחר אלא הוא, בעיא ליבמתו חליצה. אבל יש שם אחר — לא חליץ טומטום, דהא האי תנא בנקבה נמי מספקא ליה. **וחולצין לאשתו** — חומרא היא, שמא זכר הוא. **ומייבמים את אשתו** — ממה נפשך, אי זכר הוא — שפיר מייבם אחיו, ואם נקבה הוא — אשה בעלמא הוא דנסב האי אחיו של טומטום לא מייבם, דאינו בן לידה, ולא קרינא ביה "להקים לאחיו שם". **מאי לאו דכולי עלמא כרבי עקיבא** — דאמר ביבמות פרק "הערל" (עט,ב): סריס חמה לא חולץ ולא מייבם, ואשתו לא חולצת ולא מתייבמת, שלא היתה לו שעת הכושר. **ובהא פליגי** — דמאן דאמר מייבמין לאשתו ממה נפשך, סבר: אי זכר הוא — שפיר מייבם, דלא אמרינן: הואיל ואישתני למידחי טומטום — אישתני נמי לספוקי בסריס חמה, שאפילו יקרע ויצא זכר — יהא סריס, ואשת סריס אין מתייבמת. **ומאן דאמר אין מתייבמת סבר אמרינן הואיל ואישתני למידחי טומטום אישתני** — נמי לספוקי למידחי סריס חמה אפילו יצא זכר. הילכך אין מתייבמת אשתו, דנמצאו פוגעים בערוה. דכיון דזכר הוא — קדושין קדושין, וכיון דסריס חמה הוא — אין אשתו זוקקה ליבם, הויא כאשת שוק שיש לה בנים, והמייבמה מתייבמת אשתו, ומיהו חליצה בעיא, דלא פשיטא לן שהוא סריס, דשמא לאו סריס הוא, הילכך בעיא חליצה. **לא דכולי עלמא אמרי שמא אישתני** — ומספקינן פוגע באיסור אשת אח, ומיהו חליצה בעיא, דאמרינן מתייבמת — רבי אליעזר היא, דאמר בפרק "הערל" (יבמות פ,א): אשת סריס חמה מתייבמת, שכן במינן מתרפאין באלכסנדריא של מצרים. הילכך מזמה נפשך שרי לייבומה. ומאן דאמר לא מתייבמת — כרבי עקיבא. **ומאן האי תנא דאית ליה כרבי עקיבא** — ואמר: חולצת ולא מתייבמת. **סריס ודאי משוי ליה** — לטומטום, ואפילו חליצה לא תיבעי, דהא רבי עקיבא באשת סריס חמה לא בעי חליצה. **אלא רבי יוסי ברבי יהודה** — דשמא קאמר. הילכך חליצה בעיא — דשמא זכר הוא, ושמא אינו סריס. ולא מתייבמת — דשמא זכר הוא, וסריס הוא, ואינה זוקקה ליבם, ונמצאת פוגע באשת אח שיש לה בנים. **שמא יקרע נמי** — ובמקום אחיך קאמר דלא יחלוץ (וליחדוש) שמא סריס חמה הוא. אבל אין שם אחר — יחלוץ. ולא מיפטרא יבמתו בולא כלום, דשמא לאו סריס הוא. הילכך אשתו נמי בעיא חליצה — שמא לאו סריס הוא, ולא מתייבמת — דשמא סריס הוא. **אמו כל דמקרע זכר משתכחה** — דלא מספקא ליה אלא בסריס חמה, ובנקבה לא מספקא ליה **מאי ביניהו** — בין רבי יהודה לרבי יוסי בטומטום שמת אחיו הא תרוייהו לא יחלוץ קאמרי?

לפסול

לפסול במקום אחין — אם יש עמו אחים הגונים והלך הוא וחלץ לה. לרבי יהודה לאו כלום עבד, ולא פסלה מן האחין, רצה אחד מן האחין לייבם מייבם. ולרבי יוסי דמחזיק ליה בספק — פסלה מן האחין, דשמא חליצתו חליצה ואין אחד מן האחין יכול לייבמה, דכיון דלא בנה — שוב לא יבנה. אלא חזרין וחולצין לה. ולחלוץ **שלא במקום אחין** — אם אין אחין אלא טומטום. לרבי יהודה מיפטרא בולא כלום, דהא ודאי סריס הוא, וכליתיה דמי. ולרבי יוסי בעיא חליצה, שמא לאו סריס הוא, והאי דקאמר לא יחלוץ — במקום אחין קאמר.

הדרן עלך על אלו מומין

משנה **מומין אלו** — האמורין בבבור פוסלין לכהן לעבודה. **בין כבועין בין עוברין** — כל זמן שהן בו. **הכילון והליפתה** והמקבן — מפרש בגמרא. **ושראשו שקוט ומקריפת** — מפרש בגמרא. **ובעלי חבורות** — פלוגתא. אבל הנך כילון וליפתה וכולהו — דברי הכל. **חבורות** = חלדרוב"ש. **גמרא אמאי** — פסולין באדם. **והא יבלת** — דלא כתיבא באדם. **ותו דק תבלול** — דאמרן גבי מומי בבור הוא, ולא כתיב בבהמה. דבשלמא כולהו אינך דמנינן ביה, כמו חוטין וזנב דעגל שאינה מגעת לארבובה — מ"כ מום רע" נפקי. אלא דק ותבלול איכא למיפרך. מדרגילנהו רחמנא באדם, ובבהמה לא גילנהו — שמע מינה לא פסלי בבהמה! ומשנני: מילף ילפי מהדדי. **גרב דמאים** — מילפת, דקשה הוא כחרס, ומשקע בבשר ועושה חריצין. **וליכתבינהו רחמנא לבולהו** — מומי, או באדם או בבהמה. **וגרב וילפת הכא והכא** — גרב לגזירה שוה, וילפת לגלויי עלה דגרב דמופנה הוא. אמאי כתב עור ופסח ושבור הכא והכא **אהייא ליכתב** — בהי מינייהו לכתבינהו רחמנא, דלילף אידך מינה קלוט וחוטין **דליתנהו באדם** — דאדם אינו מפריס פרסה ואינן נוהגין בו מומי חוטין, דאדם יש לו שינים ואין נראין החוטין. ובהמה הוא (דאינו) [דאין] לה שיניים למעלה, ונראין החוטים, ונפסלת בפגימתן. **בבהמה נמי לא פסלי** — להכי כתב רחמנא מומים בבהמה, ומנה בה קלוט, וחוטין שנפגמו ושגגמו, דנפקי מ"חרוץ". **גבן וחרום דליתנהו בבהמה** — דגבן היינו שיש לו גבינים שקורין שורצי"ש, ובהמה לית לה גבינים. וחרום היינו שחוטמו בין שתי עיניו, ובהמה אין לה חוטם בין העינים. **והנך דליתנהו באידך** — דלא שייכי ביה, ליכתב באידך. **שנתחדש בה** — והכא איכא חידוש באדם — גבן וחרום. ובבהמה — קלוט וחוטין. **למה לי** — למיכתב דמומין פסולין באדם. דמומין פסולין בבבור, דכתיב (דברים טו): "רבי יהיה בו מום" וגו'. ומומין פסולין בקדשים. **אדם מכבור לא אתי** — כלומר, אי כתב בבבור ולא כתב בהנך — אדם מבבור לא אתי, מה לבבור — דין הוא שיפסלנו המום, שכן הוא עצמו קרב. **אדם מקדשים לא אתי** — כלומר, אי כתב בקדשים ולא כתב בהנך — הנך לא אתו מיניה. **קדושתן מרובה** — חזאות ואשמות עולות ושלמים. אדם קדושתו מרובה במצות. **איש השוה בזרעו של אהרן** — הוא דבעי מומא, הא אין שוה בזרעו של אהרן — בלא מומא נמי מיפסיל.

הא איכא יבלת — הכי נמי הוי מצי למיפרך מחרוץ, דלא כתיב באדם, ושייך באדם (חוטין) [חרוץ] ובמקום עצם כמו בבהמה. וכן נתוק וברות לא כתיב באדם. וגבן לא כתיב בבהמה, ואף על גב דשייך [ובבהמה], למאן דמפרש לקמן ששדרתו עקומה ולא מוקי לה בגביני עיניו. ואם תאמר: אין לו ביצים או שאין לו אלא ביצה אחת, דתנן לעיל (מ,א) גבי בהמה הרי זה [מום], ואין [זה] אלא מ"מרוח אשך" דקאמר תנא קמא לקמן בפירקין: אין לו ביצים או שאין לו אלא ביצה אחת — זהו "מרוח אשך" האמור בתורה, ולפנינו בהמה מאדם בגודה שוה דבסמוך — תינח לתנא קמא, אלא לרבי ישמעאל ורבי עקיבא דאמרי: "חסר אשך" מיבעי ליה, מנא להו? דאינהו גופייהו חשבי ליה מומא בפירקין דלעיל! ואי נפקא לן מממומין שבגלוי ואינן חוזרין, אם כן לתנא קמא למה לי קרא להכי? ואינהו נמי דוה מוקמי קרא להכי, אי לאו משום ד"חסר אשך" מבעי ליה. דאין לחלק בין אדם לבהמה משום דבהמה יש לה שני כיסין וחשיב מום טפי, דהא אפילו אין לו ביצים כלל (למעטי) מבעי ליה למעוטי מ"מרוח אשך"! ושמא יש לומר: בכי האי גוונא שייך לומר דנעשה בשביל דבר שנתחדש בה, כדרבי ישמעאל דבסמוך. וניחא נמי השתא, אפילו יש מומין שנבחנו, אף על גב דהוו נפקי ממום שבגלוי ואינו חוזר.

גרב דכתב רחמנא למה לי למעוטי — תימה: הא איצטריך לבדאמר רבא בפירקין דלעיל (מא,א) דלהכי כתב רחמנא גרב — למימר דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא! ומיהו, תרי גרב ותרי ילפת כתיבי, חד באדם וחד בבהמה, ואייתר חד לאפנויי. אבל על כרחך לא הוי מופנה אלא מצד אחד, ואיכא למאן דאמר בבא קמא (כה,ב) דמשיבין! ועוד, דמדנקט בברייתא: תלמוד לומר "גרב גרב" "ילפת ילפת", למה לי למעבד גזירה שוה בתרוויהו? משמע דנקיט הכי משום דבבל הני תרי דוכתי כתיב גרב בהדי ילפת לאפנויי! ויש לומר: דמשום דרשא דרבא דלעיל לא מפיק הפנאה מהכא, כיון דלפי דרשא לא מיתוקמא גרב לגופיה, אלא ללמוד (החרום) [החרוץ] במקום בשר. **גבן** וחרום דלא אינהו בבהמה — היינו לתנא קמא דלקמן בפירקין, דמוקי "גבן" בגביני עיניים. אבל לרבי חנינא בן אנטיגנוס, דאמר: שיש לו שני גבין ושני שדראות — שייך שפיר בבהמה, ולהכי לא קאמר נמי מרוח אשך, דליתיה לרבי חנינא בן אנטיגנוס דאמר: כל שמראיו חשודים. דלא איירי אליבויה.

למה לי דכתב רחמנא מום באדם מום בבבור מום בקדשים צריכי כו' — תימה: למאי דקאמר צריכי, דמשמע דלא ילפינן מהדדי — מנלן באדם ובקדשים כל מום שבגלוי ואינו חוזר? דגבי בבור הוא דדרשינן ליה לעיל בפרק "על אלו מומין" (לז,א) מכלל ופרט. וכן מומין דגבי אדם ובקדשים דלא כתיבי בבבור, דאיכא דלא נפקי מ"כל מום רע". כגון דק תבלול בדפירש בקונטרס בריש פירקין! ויש לומר: הואיל דגלי גלי. אמר

לְפַסּוֹל בְּמָקוֹם אַחִים וְלַחֲלוֹץ שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם אַחִים אֵיכָא בֵּינַיְיהוּ:

הדרן עלך על אלו מומין

מוּמִין אֵלּוּ, בֵּין קְבוּעִין בֵּין עוֹבְרִים - פּוֹסְלִין בָּאָדָם. וְיֶתֶר עֲלֵיהֶן: הַכִּילוֹן וְהַלִּפְתָּן וְהַמְּקַבָּן, וְשֶׁרֹאשׁוֹ שָׁקוּט, וּמְקֻרְקָפֶת, וּבַעֲלֵי חֲבָרוֹת - רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר, וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין. הַקָּרֵחַ - פָּסוּל. אֵיזֶהוּ קָרֵחַ - כָּל שֶׁאֵין לוֹ שִׂימָה שֶׁל שֵׂעָר מִקְּפָא מֵאוֹזֶן לְאוֹזֶן. אִם יֵשׁ לוֹ - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. **גמרא** אַמַּאי וְהָאֵיכָא יַבֶּלֶת דְּלָא כְּתִיב בְּאוֹרַיְיתָא בְּאָדָם! וְתוּ, דַּק תַּבְלוּל דְּלָא כְּתִיבִי בִּבְהֵמָה! מִילְּף יְלֵפִי מֵהֲדָדֵי. דְּתַנְיָא: בְּאָדָם לֹא נֶאֱמַר בּוֹ יַבֶּלֶת, בִּבְהֵמָה לֹא נֶאֱמַר דַּק תַּבְלוּל, מַנַּיִן לִיתֵּן אֶת הָאָמוּר שֶׁל זֶה בָּזֶה וְאֶת הָאָמוּר שֶׁל זֶה בָּזֶה תַּלְמוּד לוֹמַר: "גָּרָב", "גָּרָב", "יַלֶּפֶת" - "יַלֶּפֶת", לְגָזֵרָה שָׁוָה. מְפָנֵי, דְּאִי לָא מְפָנֵי אֵיכָא לְמֵימְרַךְ: אָדָם מִבְּהֵמָה לָא יָלִיף - שֶׁכֵּן הִיא עַצְמָהּ קְרֵיבָה לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, בְּהֵמָה מֵאָדָם לָא יָלְפָא - שֶׁכֵּן נִתְרַבְּתָה בְּמִצְוֹת. לְאֵי אַפְנוּיֵי מִפְּנֵי; לְכְתּוֹב רַחֲמָנָא יַלֶּפֶת וְלָא בְּעֵי גָּרָב, וַאֲנָא אֲמִינָא: וּמַה יַּלֶּפֶת דְּלָא מְאִיסָא הֲוֵי מוּמָא, גָּרָב דְּמְאִיס לֵיכָּא כָּל שֶׁכֵּן "גָּרָב" "גָּרָב" דִּיכְתּוֹב רַחֲמָנָא לָמָּה לִי - לְאַפְנוּיֵי. וְלִכְתְּבִינְהוּ רַחֲמָנָא כּוּלְּהוּ בְּחַד, וְגָרָב וְיַלֶּפֶת הָכָא וְהָכָא, וְלִילְפוּ מֵחֲדָא! - אַהֲנֵיָא, בְּהֵי לִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא אִי כְּתַב בְּאָדָם, הֲוָה אֲמִינָא: כָּל דְּפָסוּל בְּאָדָם - פָּסוּל בִּבְהֵמָה, קָלוּט וְחוּטִין דְּלֵיתְנְהוּ בְּאָדָם - בִּבְהֵמָה נַמִּי לָא לִיפְסְלוּ. וְלִכְתּוֹב רַחֲמָנָא כּוּלְּהוּ בִּבְהֵמָה - הֲוָה אֲמִינָא: כָּל דְּפָסוּל בִּבְהֵמָה - פָּסוּל בְּאָדָם, גֶּבֶן וְחָרוּם דְּלֵיתְנְהוּ בִּבְהֵמָה - בְּאָדָם נַמִּי לָא לִיפְסְלוּ. וְלִכְתְּבִינְהוּ רַחֲמָנָא כּוּלְּהוּ בְּחַד, וְהָנֵךְ דְּלֵיתְנְהוּ בְּאִידָךְ - לְכְתּוֹב רַחֲמָנָא בִּבְהֵמָה, וְהָנֵךְ דְּלֵיתְנְהוּ בְּאִידָךְ - לְכְתּוֹב בְּאָדָם, וְגָרָב וְיַלֶּפֶת - הָכָא וְהָכָא, וְלִילְפֵי מֵהֲדָדֵי! אֶלָּא כְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: כָּל פָּרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמְרָה וְנִשְׁנֵית, לֹא נִשְׁנֵית אֶלָּא בִּשְׁבִיל דָּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בָּהּ. אָמַר רָבָא: לָמָּה לִי דִּיכְתּוֹב רַחֲמָנָא מוּם בְּאָדָם, מוּם בְּקָדָשִׁים, מוּם בִּבְכוֹר צְרִיכָא, דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא מוּם בְּאָדָם - שֶׁכֵּן נִתְרַבָּה בְּמִצְוֹת, אָדָם מִבְּכוֹר בְּהֵמָה לָא אָתֵי - שֶׁכֵּן הוּא עַצְמוֹ קָרֵב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, קָדָשִׁים מִבְּכוֹר לָא אָתֵי - שֶׁכֵּן קְדוּשָׁתוֹ מְרֻחֶקֶת, אָדָם מְקֻדָּשִׁים לָא אָתֵי - שֶׁכֵּן הֵן עַצְמָן קְרֵיבִין, בְּכוֹר מְקֻדָּשִׁים לָא אָתֵי - שֶׁכֵּן קְדוּשָׁתוֹ מְרוּבָּה. חָדָא מֵחָדָא לָא אָתְיָא, תֵּיתֵי חָדָא מֵהָנֵי תְּלָתָא! מַהֵי תֵּיתֵי לָא לְכְתּוֹב רַחֲמָנָא בִּבְכוֹר וְתֵיתֵי מֵהָנֵךְ - מַה לְּהָנֵךְ שֶׁכֵּן קְדוּשָׁתָן מְרוּבָּה וְנוֹהֲגִין בְּפִשׁוּטָן; בְּקָדָשִׁים וְתֵיתֵי מֵהָנֵךְ - מַה לְּהָנֵךְ שֶׁכֵּן קְדוּשָׁתָן מֵאֲלֵיהֶן; בְּאָדָם וְתֵיתֵי מֵהָנֵךְ - מַה לְּהָנֵךְ שֶׁכֵּן הֵן עַצְמָן קְרֵיבִין לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, צְרִיכִי. "יֶתֶר עֲלֵיהֶן בְּאָדָם". מָנָא הָנֵי מִילֵּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר קְרָא: "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוּם מִזֶּרַע אַהֲרֹן" - אִישׁ שֶׁשָּׁוֶה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אַהֲרֹן.

אמר רבא לא שנו כו' – יש גירסא אחרת בספרים לבד גירסת הקונטרס. **כבהמה** אסור באכילה – פירש בקונטרס: דלא מהני ליה שחיטה מטעם נפל. משמע דאיירי כשיצא לאויר העולם. ואי אפשר לומר כן, דבפרק "המפלת" (נדה כד,א) מוקי לה במנמצא במעי אמו, דלא מישתרי לבעל בשחיטת אמו, ושמואל פליג עליה התם ושרי ליה בשחיטת אמו. אבל ביצא לאויר – אסור אפילו לשמואל. ופריך רב שימי התם ומתניתין דהכא. ופירש שם בקונטרס: אתרוייהו פריך, לרב ושמואל, דתך רבי חנינא בן אנטיגנוס גבי מומי בהמה מתניא, ומיפסל ליה לגבוה – מכלל דלהדיוט שרי. והקשה עליו רבינו תם, דבהדיא תני ליה הכא גבי מומי אדם! אלא לרב דוקא פריך, דאמר: באשה אינו ולד, (אלמא) דלא חיי. ומדפסל ליה הכא לעבודה – מכלל דחיי. וכן משמע דלרב דוקא פריך. **סבי** שמע – מפרש בגמרא: סני שמש, כדפירש בקונטרס: ששונא את השמש ואינו יכול לראות מקום שהחמה זורחת שם, ר"סבי" הוא לשון חסוכי שמש, שנמנע ממנו אור השמש. **ושנשרו** ממנו ריסי עיניו – משמע שקורא "ריס" לשערות שרגילים להיות נשרין מרוב דמעה, כי ההוא דרבן גמליאל ב"חלק" (סנהדרין קד,ב) גבי "בבה בבבה". וזימנין דקרי "ריס" – ער המקיף את העין, כי ההוא דפרקין דלעיל (לח,א): ריס שנקב ושנסדק, ומפרש: תורא ברא דעיניה מדחי

מֵאי אִיכָּא בֵּין מוּמָא לְשָׁאֵינוֹ שָׁוֶה בְּזוּזֵי שֶׁל אַהֲרֹן - אִיכָּא מְשׁוּם אַחוֹלֵי לְעָבוֹדָה, מוּמָא - מַחֵיל לְעָבוֹדָה, דִּכְתִיב: "מוּם בּוֹ וְלֹא יַחֲלֹל"; שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה בְּזוּזֵי שֶׁל אַהֲרֹן - לָא מַחֵיל לְעָבוֹדָה. מֵאי אִיכָּא בֵּין שֶׁאֵינוֹ שָׁוֶה בְּזוּזֵי שֶׁל אַהֲרֹן וּמְשׁוּם מַרְאִית הָעַיִן - אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ עֲשֵׂה. "כִּילּוֹן" - דִּדְמֵי לְאָכְלָא. "לַפְתָא" - דִּדְמֵי לְיַרְשִׁיה לְנַדְגִּלִידָא דִּלְיִפְתָא. תָּנָא: וְצִוָּארוֹ עוֹמֵד בְּאֶמְצַע רֹאשׁוֹ. "מְקֻבָּן" - דִּדְמֵי לְיַרְשִׁיה לְמַקָּבָן. "וְשֶׁרֹאשׁוֹ שָׁקוּט" - מְלָפְנִיו. "וְסִקְיפַת" - מֵאֲחוֹרָיו, כִּדְאָמְרִי אֵינָשֵׁי שָׁקִיל פִּיכָא. תָּנָא: וְצִוָּארוֹ שָׁקוּט וְשָׁמוּט. שָׁקוּט - דְּחָבֵיא מֵחָבָא, שָׁמוּט - דְּאָרִיךְ וְשָׁמוּט. "וְכַעֲלֵי חֲטָרוֹת רַבִּי יְהוּדָה" כו'. דְּאִית בֵּיהּ עֲצֵם - כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּפַסְלָא, כִּי פְּלִיגִי דְּלֵית בֵּיהּ עֲצֵם; מָר סָבַר: הָא אֵינוֹ שָׁוֶה בְּזוּזֵי שֶׁל אַהֲרֹן, וּמָר סָבַר: קַרְקָפְתָּא דְּבִישְׁרָא בְּעָלְמָא הוּא. "הַקִּרְחַת פְּסוּלָה". אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ לְאַחֲרָיו וְיֵשׁ לוֹ לְפָנָיו, אֲבָל יֵשׁ לוֹ לְאַחֲרָיו - כָּשֵׁר, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְאַחֲרָיו וְאֵין לוֹ לְפָנָיו, וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי אַסֵּיפָא: וְאִם יֵשׁ לוֹ - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר. אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְאַחֲרָיו וְאֵין לוֹ לְפָנָיו, אֲבָל יֵשׁ לוֹ בֵּין לְאַחֲרָיו בֵּין לְפָנָיו - פָּסוּל, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְפָנָיו וְאֵין לוֹ לְאַחֲרָיו, יִדְאַיִן לוֹ כְּלָל - דְּפָסוּל. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַקָּרְחָנִין וְהַנַּפָּנִין וְהַזַּבְלֻגָנִין - פְּסוּלִין, לְפִי שֶׁאֵינָן שָׁוֶה בְּזוּזֵי שֶׁל אַהֲרֹן. - קָרְחָנִין - תָּנֵינָא! נַפָּנִין - תָּנֵינָא! זַבְלֻגָנִין אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאַשְׁמוּעִינָן, וְהָהוּ דְּתִימָא מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן. - וְהָא כָּל הֵיכָא דְּאִיכָּא מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן! - מְהוּ דְּתִימָא: תָּנֵי חֲדָא וְהוּא הַדִּין לְכוּלְּהוּ. - וְהָא כָּל הֵיכָא דְּאִיכָּא מִיהַדַּר וּמִיתְּנָא, קָא הָדַר וְתָנֵי: וְשֶׁנִּיטְּלוּ שִׁנָּיו - פָּסוּל מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן! אֶלָּא לְאַפּוּקֵי מַהָא דְּתָנֵיא, דְּתַנְיָא: הַקָּרְחָנִין וְהַנַּפָּנִין וְהַזַּבְלֻגָנִין - כְּשֵׁרִים, וְלֹא אָמְרוּ פָּסוּל אֶלָּא מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן. מַאן הַאי תַּנָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "הַכֹּהֲנִים" - לְרַבּוֹת הַקָּרְחָנִין.

משנה אֵין לוֹ גְּבִינִין אוֹ אֵין לוֹ אֶלָּא גְּבִין אֶחָד - זֶהוּ "גֶּבֶן" הָאָמוּר בְּתוֹרָה. רַבִּי הוֹשַׁעְיָא אוֹמֵר: שְׁנֵי גְּבִינִין שׁוֹכְבִין. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אַנְטִיגְנוֹס אוֹמֵר: שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי גְּבִין וּשְׁתֵּי שְׂרָרוֹת. **גמרא** "גֶּבֶן" דְּאֵין לוֹ מַשְׁמַע וּרְמִינְהוּ: "גֶּבֶן" - שֵׁשׁ לוֹ גְּבִינִין הַרְבֵּה; אֵין לוֹ גְּבִינִין אוֹ אֵין לוֹ אֶלָּא גְּבִין אֶחָד מַנַּיִן תַּלְמוּד לוֹמַר: "אוֹ גֶּבֶן"! אָמַר רָבָא: זֶהוּ מְדֻרָּשׁ "אוֹ גֶּבֶן". "רַבִּי הוֹשַׁעְיָא אוֹמֵר" כו'. לְמֵימְרָא דְּחַיֵּי וְהָא אִיתְּמַר: הַמַּפֶּלֶת בְּרִיָּה שֵׁשׁ לָהּ שְׁנֵי גְּבִין וּשְׁתֵּי שְׂרָרוֹת, וְאָמַר רַב: בְּאִשָּׁה - אֵינוֹ וָלָד, בִּבְהֵמָה - אִסּוּר בְּאֲכִילָה! - כְּבָר רָמָא נְיָחֲלִיהּ רַב חִיָּיא לְרַב, וַאֲמַר לֵיהּ: שִׁמְעִי אַתְּ אֶלָּא בְּשֶׁשָּׁדְרָתוּ עֲקוּפָה. **משנה** הַחֲרוּם פָּסוּל. אֵיזֶהוּ חָרוּם - הַכּוֹחֵל שְׁתֵּי עֵינָיו בְּאַחַת. שְׁתֵּי עֵינָיו לְמַעְלָה, וּשְׁתֵּי עֵינָיו לְמַטָּה, עֵינוֹ אַחַת לְמַעְלָה וְעֵינוֹ אַחַת לְמַטָּה, רוֹאֶה אֶת הַחָרֵד וְאֶת הָעֲלָיָה כְּאֶחָד, סָכֵי שָׁמֵשׁ, וְהַזּוֹגֵדָן, וְהַצִּיצָרִן, וְשֶׁנִּשְׁרוּ רִיסֵי עֵינָיו - פָּסוּל מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנָן: "חָרוּם" - שֶׁחוֹטְמוֹ שָׁקוּעַ; חוֹטְמוֹ סוֹלֵד, חוֹטְמוֹ בּוֹלֵם, חוֹטְמוֹ נוֹטֵף, מַנַּיִן תַּלְמוּד לוֹמַר: "אוֹ חָרוּם". רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין חָרוּם אֶלָּא הַכּוֹחֵל שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאַחַת. אָמְרוּ לוֹ: הַבְלִגְתָּ, אַף

מֵאי אִיכָּא בֵּין כהן הנפסל במום גמור, לכהן הנפסל משום שאין שוה בזרעו של אהרן, דהיינו כילון וליפתן וכל הנך. **משום מראית העין** – כגון הנך דקחשיב במתניתין משום מראית העין, שמאוסין לראות, כגון שנשרו ריסי עיניו ושנטלו שיניו. **עשה** – מי שאינו שוה בזרעו של אהרן עובר ב"עשה" אם עבד. דהכי משמע: השוה בזרע אהרן דוי בהן ויעבוד, שאינו שוה לא יעבוד, ולאו הבא מכלל עשה – עשה. **לאכלא** – לכסוי של חבית (מלמעלה), שחד מלמעלה ורחב מלמטה. וחבירו בסנהדרין בפרק "זה בורר לו אחד" (כה,ב): "בי אכלא לדנא". **לנדגלידא דליפתא** – לראש הלפת, שראשה רחב והולכת ובלה למטה. **באמצע הראש** – שראשו בולט לאחוריו בלפניו. **למקבא** – לקרדום, ששרפו עגול וקצר ברוחב. **שקוט מלפניו** – שראשו משופע מלפניו באלכסון, כעין כלי של נגר שקורין בשגו"ג. **מאחוריו** – שגובה ראשו חסר מאחוריו. **שקיל פיכא** – שנראה כמי שניטל ממנו חתיכה. **דחביא מיחבא** – שראשו מוטל בין כתפיו, ודומה כמי שראשו שמוט אשלוחיי"ר. קרקו"א – חתיכה. **לא שנו אלא שאין לו** – שיטה של שער מקפת מאזן לאזן לאחוריו, ויש לו לפניו. **אבל יש לו לאחריו ולפניו בשר וכל שכן שיש לו לאחריו ואין לו לפניו** – דטפי הוי נוי בשיש לו לאחריו ולא לפניו, יותר מכשיש לו סביב כל הראש ובאמצע הוי קרח. **ואיכא דמתני לה אסיפא** – דמתניתין: לא שנו דיש לו בשר אלא שיש לו לאחריו שיטה מקפת מאזן לאזן, ולא לפניו. אבל יש לו נמי לפניו – פסול, וכל שכן שאין לו כלל. **זבלגנין** – שעיניהם זבות וזולגות מים. **נגבין תניא** – במתניתין: הקפח והנטען והחרש. **זבלגנים איצטריכא ליה** – דלא תנן. **ומהו דתימא נו'** – כלומר, והנך נמי איצטריכו, דמהו דתימא: הא דפסיל להו במתניתין – משום מראית העין פסיל להו, ולא עברו ב"עשה" אי פלחי. להכי אשמעינן רבי יוחנן דמשום שאינו שוה בזרעו של אהרן, **ריסי עיניו** – שערו שבבבת העין. **והוא הדין לבולהו** – מבעלי חסרות ואילך. דסלקא דעתך אמינא: הא דאפיקנא ממי שאינו שוה בזרעו של אהרן לעיל – לא קאי אלא אסיפא דאיכול ולפיפתן ומקבן והנך דבבבא קמייתא. **והא כל היכא דאיכא אחריתי משום מראית העין הדר תני ליה דקתני סיפא ושנטלו שיניו נו'** – ומההיא ידעינא דרישא דתנא מראית העין, לא קאי אלא אנשרו ריסי עיניו. דאי אבולהו קאי – למה ליה למיהדר ומיתנא **אלא** – הא דאתא רבי יוחנן. **לאפוקי מהאי תנא אתא** – דלא פסיל להו אלא משום מראית העין. וקא משמע לן רבי יוחנן דהלכתא כמתניתין, דפסלא להו משום דאין שוין בזרעו של אהרן. **הכהנים** – "ועברו בני אהרן הכהנים" (ויקרא א). **לרבות** את הקרחנים – שכשרים לעבודה. על פסוק זה מצאתיה בתורת כהנים. **משנה נגבים** = שורצי"ש. שנבינין שוכבין – ששערות בגיניו גדולים ומוטלין על פניו. **גמרא נגבים הרבה** – ששני גבות עיניו מצטרפות, ואין הפרש חלק בין זו לזו. **זהו מדרש או נגן** – והכי קאמר: זהו "או גבן" האמור בתורה (שם כא). ורבי דוסא פליג עליה ולא דריש "או". **למימרא דחיי** – מי שיש לו שני גבין ושתי שדראות, דפסיל רבי חנינא בן אנטיגנוס. **אינו וולד** – ואינה טמאה לידה. **אסור באכילה** – בנבילה דנפל הוא וכמות דמי ולא מהניא ליה שחיטה. **כבר רמא ניחליה** – במסכת נדה. **שימי את** – חכם גדול במורך אינו יודע לתרץ מתניתין, דמשמע חיי – לאו בשני גבנין ממש קאמר, אלא ששדרתו עקומה, ומיחזי כגבין ושדראות הרבה. וכי קאמינא אנא בשני גבין ממש. **משנה** הכוחל שתי עיניו באחת – שאין לו כלל חוטם בין שתי עיניו, וכשהוא כוחל עיניו במכחול יכול למשוך המכחול מעין לעין, ואין החוטם מעכבו. **שתי עיניו למעלה** – כדמפרש בגמרא. **סכי שמש** – שאינו יכול להסתכל בנגד החמה. **זגדן וציירן** – מפרש בגמרא. **ריסי עיניו** – שערות שבבבת עיניו. **מפני מראית העין** – אנשרו ריסי עיניו קאי. **גמרא שקוע** – למעלה בין עיניו. **בולד** = רטי"ה, שקצר באורכו. **בולם** – נסתמו נקביו. **נוטף** – ארוך ותלוי מלמטה משפתו. **הפלגתה** – יותר מדאי אמרת. אף על פי שאינו משוקע כל כך דוי חרום.

חֲנַנְיָה בֶּן אָחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עִיבֵּר בְּחוּצָה לָאָרֶץ. שָׁלַח לֵיהּ רַבִּי שְׁלֹשָׁה אִיגְּרִין גַּבֵּי רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי נָתָן. בַּחֲדָא כָּתַב: לְקִדּוּשַׁת חֲנַנְיָה. וּבַחֲדָא כָּתַב: גְּדָיִים שֶׁהִינַּחְתָּ - נַעֲשׂוּ תְיָישִׁים. וּבַחֲדָא כָּתַב: אִם אֵין אַתְּ מְקַבֵּל עָלֶיךָ, צֵא לְךָ לְמִדְבַּר הָאָטָד וּתְהִי שׁוֹחֵט

[דף ו' ע"א]

וּנְחוּנְיָין זוֹרֵק.

קָרָא קַדְמַיְיתָא וְאוֹקְרוּן תְּלִיתָא בָּעֵי מְבַפְּרְתְּהוֹן. אָמְרִין לֵיהּ: לֵית אַתְּ יָכֵיל דִּכְבַר אוֹקַרְתָּנִין. קָם רַבִּי יִצְחָק וְקָרָא בְּאוֹרַיְיתָא: אֵלֶּה מוֹעֲדֵי חֲנַנְיָה בֶּן אָחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ! אָמַר: **אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדַי ה'!** אָמַר לוֹן: גַּבָּךְ! קָם רַבִּי נָתָן וְאַשְׁלִים: כִּי מְכָבֵּל תֵּצֵא תּוֹרָה, וּדְבַר ה' מִנְּהַר פְּקוֹד. אָמְרִין לֵיהּ: **כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תּוֹרָה וּדְבַר ה' מִירוּשָׁלִם!** אָמַר לוֹן: גַּבָּךְ! אֲזַל קְבַל עֲלַיְיהֶן קַמֵּי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה לְנְצִיבִין. אָמַר לֵיהּ: אַחֲרֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם.

אָמַר לֵיהּ: לֵי נָא יָדַע מַה תַּמָּן, מָה מוֹדַע לִי דְּאִינּוּן חַכְמִין מַחֲשָׁבָה דְּכְוָותִי? מִכַּיוָן דְּלָא יָדְעֵי מַחֲשָׁבָה דְּכְוָותֵיהּ, יִשְׁמְעוּן לֵיהּ?! וּמִכַּיוָן דְּאִינּוּן חַכְמִין מַחֲשָׁבָה דְּכְוָותֵיהּ, יִשְׁמַע לוֹן! קָם רָכַב סוּסְיָא, הֵן דְּמָטָא – מְטָא, וְהֵן דְּלָא מְטָא - נָהֲגִין בְּקִילְקוּל.

כְּתִיב (ירמיהו כט, א): **אֵל יֶתֶר זִקְנֵי הַגּוֹלָה.** אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: בְּיוֹתֵר הֵם עָלַי זִקְנֵי הַגּוֹלָה. חֲבִיבָה עָלַי בַּת קְטַנָּה שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יוֹתֵר מִמַּנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה שֶׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ.

כְּתִיב (מלכים ב, כד, טז): **הֶחָרָשׁ וְהַמַּסְגֵּר אֶלֶף,** וְאַתְּ מַר הָכֵין? רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חֶלְבּוֹ, וְרַבָּנָן. רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי חֶלְבּוֹ אָמַר: הֶחָרָשׁ - אֶלֶף, וְהַמַּסְגֵּר – אֶלֶף. וְרַבָּנָן אָמְרֵי: כּוּלְהוֹן אֶלֶף. רַבִּי בֶּרֶכְיָה בְּשֵׁם רַבִּי: אֵילּוּ הַחֲבֵרִים. וְרַבָּנָן אָמְרִין: אֵלּוּ הַבּוּלְבּוּטִין. רַבִּי הוֹשַׁעְיָה כַּד הֲוָה מְקַבֵּל סָהֲדֵיָא בְּעֵינֵי טָב, הֲוָה אָמַר לוֹן: הַווּ יוֹדְעִין כַּמָּה עֲדוּת יוֹצֵא מִפִּיכֶם, כַּמָּה שְׂכַר בָּתִּים יוֹצֵא מִפִּיכֶם.

אָמַר רַבִּי אָבִין: וְאֵין בֵּינִי אֲפִילּוּ בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת! בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, בָּא עָלֶיהָ - הֲרֵי זֶה בִּסְקִילָה. נִמְלְכוּ בֵּית דִּין לְעַבְּרוֹ, וּבָא עָלֶיהָ - אֵינוֹ בִּסְקִילָה.

אָמַר רַבִּי אָבִין: **אֶקְרָא לֵאלֹהִים עֶלְיוֹן לָאֵל גֹּמֵר עָלָי** (תהלים נז, ג). בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, נִמְלְכוּ בֵּית דִּין לְעַבְּרוֹ - הַבְּתוּלִין חוֹזְרִין, וְאִם לָאו - אֵין הַבְּתוּלִין חוֹזְרִין.

סְמִיכַת הַזְּקֵנִים וַעֲרִיפַת הָעֶגְלָה – בִּשְׁלֹשָׁה; דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּחֲמִשָּׁה. מַה טַּעֲמֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? **וְסָמְכוּ** (ויקרא ד, טו) - שְׁנַיִם, וְאֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן אֶחָד - הֲרֵי שְׁלֹשָׁה. מַה טַּעֲמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה? **וְסָמְכוּ** - שְׁנַיִם, **זִקְנֵי** - שְׁנַיִם, אֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד - הֲרֵי חֲמִשָּׁה.

וּבְעֶגְלָה עֲרוּפָה מַה טַּעֲמֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? **זִקְנֶיךָ** - שְׁנַיִם, **וְשֹׁפְטֶיךָ** - שְׁנַיִם, אֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד - הֲרֵי חֲמִשָּׁה. מַה טַּעֲמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה? **זִקְנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ** - שְׁנַיִם, אֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד - הֲרֵי שְׁלֹשָׁה.

אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּעָרוּפָּה, דְּלָא דָּרֵישׁ **וְיָצְאוּ**. וְנִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּסְמִיכָה, דְּלָא דָּרֵישׁ **וְסָמְכוּ**. אִין תֵּימַר נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בַּעָרוּפָּה כְּמוֹ דּוּ דָּרֵשׁ **וְסָמְכוּ**, יִדְרוֹשׁ **וְיָצְאוּ**! אַשְׁכַּח תֵּימַר **וְיָצְאוּ** - שְׁנַיִם, **זְקָנֶיךָ** – שְׁנַיִם, **וְשׁפְטֶיךָ** -שְׁנַיִם, אֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד - הֲרֵי שִׁבְעָה! מַה מְקַיֵּים רַבִּי שִׁמְעוֹן **זְקָנֶיךָ וְשׁפְטֶיךָ**? זְקֵנֶיךָ שֶׁהֵן שׁוֹפְטֶיךָ.

תָּנֵי: רַבִּי לְיֵעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: **זְקָנֶיךָ** - זֶה בֵּית דִּין הַגָּדוֹל. **וְשׁפְטֶיךָ** – זֶה מֶלֶךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל.

תָּנֵי: הַסְּמִיכוֹת – בִּשְׁלֹשָׁה. לֹא סְמִיכָה הִיא סְמִיכוּת? תַּמָּן קְרֵי לְמִנּוּיָיה סְמִיכוּתָא.

אָמַר רַבִּי בָּא: בָּרְאשׁוֹנָה הָיָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְמַנֶּה אֶת תַּלְמִידָיו, כְּגוֹן רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּיי מִינָּה אֶת רַבִּי לְיֵעֶזֶר וְאֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֶת רַבִּי עֲקִיבָה. וְרַבִּי עֲקִיבָה אֶת רַבִּי מֵאִיר וְאֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר: יֵשֵׁב רַבִּי מֵאִיר תְּחִילָּה,

[דף ו' ע"ב] נִתְבַּרְכְּמוּ פְּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָה: דַּיֶּיךָ שֶׁאֲנִי וּבוֹרְאֲךָ מַכִּירִין כּוֹחֶךָ.

חָזְרוּ וְחָלְקוּ כָּבוֹד לַבַּיִת הַזֶּה, אָמְרוּ: בֵּית דִּין שֶׁמִּינָּה שֶׁלֹּא לְדַעַת הַנָּשִׂיא - אֵין מִינּוּיוֹ מִינּוּי. וְנָשִׂיא שֶׁמִּינָּה שֶׁלֹּא לְדַעַת בֵּית דִּין - מִינּוּיוֹ מִינּוּי. חָזְרוּ וְהִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יְהוּ בֵּית דִּין מְמַנִּין אֶלָּא מִדַּעַת הַנָּשִׂיא, וְשֶׁלֹּא יְהֵא הַנָּשִׂיא מְמַנֶּה אֶלָּא מִדַּעַת בֵּית דִּין.

תָּנֵי: בָּרְאשׁוֹנָה הָיוּ כּוֹתְבִין שִׁטְרֵי חֲלִיצָה: בְּמוֹתַב פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי חָלְצָה פְּלוֹנִית בַּת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי בְּפָנֵינוּ, דִּקְרַבְתְּ לֶקֳדָמָנָא, וּשְׁרַת סֵינֵיהּ מֵעֵילָּוֵי רֵיגְלֵיהּ דִּימִינָא, וּרְקַת קֳדָמָנָא רוֹקָא דְּמִיתְחֲזֵי לָנָא עַל אַרְעָא, וַאֲמַרַת: **כָּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו.**

תָּנֵי: בָּרְאשׁוֹנָה הָיוּ כּוֹתְבִין שִׁטְרֵי מֵיאוּנִין: בְּמַעֲמַד פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי מֵיאֲנָה פְּלוֹנִית בַּת פְּלוֹנִי בְּפְלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי בְּפָנֵינוּ, לָא רָעֵינָא בֵּיהּ, לָא שָׁוְיָיהֲנָא לֵיהּ, לָא צְבֵינָא לְהֵיתְנָסְבָא לֵיהּ.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֶקְדֵּשׁ שֶׁפְּדָיוֹ יוֹתֵר עַל דָּמָיו - הֲרֵי זֶה פָּדוּי. וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁפְּדָיוֹ יוֹתֵר עַל דָּמָיו - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ פָּדוּי. מַה בֵּין הֶקְדֵּשׁ מַה בֵּין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְלֹא כְּבָר נֶאֱמַר טַעֲמָא! הֶקְדֵּשׁ - יֵשׁ לוֹ תוֹבְעִין, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - אֵין לוֹ תוֹבְעִין. רַבִּי יוֹנָה בְּעָא: כְּמַאן דָּמַר: אֵינוֹ כִּנְכָסָיו. בְּרַם כְּמַאן דָּמַר: כִּנְכָסָיו הוּא - מַה בֵּין הֶקְדֵּשׁ, מַה בֵּין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְלֹא כְּבָר נֶאֱמַר טַעֲמָא! הֶקְדֵּשׁ - יֵשׁ לוֹ תוֹבְעִין, מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - אֵין לוֹ תוֹבְעִין. רַבִּי זֵירָא בְּעָא קוֹמֵי רַבִּי אַמִּי: נִבְדַּק אוֹתוֹ הָאִישׁ, וְאָמַר: "לֹא נִתְכַּוַּונְתִּי"? אָמַר לֵיהּ: לְכִי בְּדַק.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֶקְדֵּשׁ שֶׁפְּדָיוֹ וְלֹא הוֹסִיף חוֹמֶשׁ - הֲרֵי זֶה פָּדוּי. וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁפְּדָיוֹ וְלֹא הוֹסִיף חוֹמֶשׁ - אֵינוֹ פָּדוּי. מַה בֵּין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְהֶקְדֵּשׁ? אָמַר רַבִּי לָא: שֶׁכֵּן אָדָם מְצוּי לְהִיוֹת מַרְבֶּה בְּהֶקְדֵּישׁוֹ. רַבִּי יוֹנָה בָּעֵי: כְּמַאן דָּמַר: אֵינוֹ כִּנְכָסָיו. בְּרַם כְּמַאן דָּמַר: כִּנְכָסָיו - מַה בֵּין הֶקְדֵּשׁ לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי וְלֹא כְּבָר אַתְּ אָמַר טַעַם שֶׁאָדָם מְצוּי לְהַרְבּוֹת בְּהֶקְדֵּישׁוֹ.

תָּנֵי: **הַהֶקְדֵּישׁוֹת** - **בִּשְׁלֹשָׁה.** הָדָא דְּתֵימַר: בְּמֵקְדִּישׁ גּוּף הַשָּׂדֶה. אֲבָל אִם אָמַר: "הֲרֵי עָלַי מָנֶה לְהֶקְדֵּשׁ"? נִישְׁמְעִינָהּ מֵהָדָא: עֲרָכִים הַמְּטַלְטְלִין - בִּשְׁלֹשָׁה. וְכִי יֵשׁ עֲרָכִים שֶׁאֵין מְטַלְטְלִין? רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר וָוה בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה: הָאוֹמֵר: "עֶרְכִּי עָלַי", וּבָא לְסַדְּרוֹ מִקַּרְקַע

- שָׁמִין לוֹ בַּעֲשָׂרָה. מִמְּטַלְטְלִין -בִּשְׁלֹשָׁה. הָאוֹמֵר: "עֶרְכִּי עָלַי" - אֵינוֹ כְּאוֹמֵר: "דְּמֵי שָׂדִי עָלַי"?! אֶבָל אִם אָמַר: "חֲרֵי עָלַי מָנָה לְהֶקְדֵּישׁ - שָׁמִין לוֹ בִּשְׁלֹשָׁה. לְכְשֶׁיַּעֲשִׁיר - נִידּוֹן בְּהֶשֵּׂג יָד.

תָּנֵי: הָעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַמְּטַלְטְלִין - אֵין לָהֶן אֵיגְרוֹת בְּקוֹרֶת. רַבִּי יוּדָן בֶּן פַּזִּי אָמַר: אַבְרָזָה. עוּלָּא בַּר יִשְׁמָעֵאל אָמַר: עֲבָדִים -שֶׁלֹּא יִבְרְחוּ, הַשְּׁטָרוֹת וְהַמְּטַלְטְלִין - שֶׁלֹּא יִגָּנְבוּ.

רַבִּי בָּא בַּר כַּהֲנָא בְּעָא קוֹמֵי רַבִּי יוֹסֵי: לֵית הָדָא אָמְרָה: שֶׁעֲבָדִים נִפְדִּין בִּשְׁלֹשָׁה? אָמַר לֵיהּ: אִין! וְהָתְנֵינָן: בְּקַרְקָעוֹת - תִּשְׁעָה וְכֹהֵן, וְאָדָם - כַּיּוֹצֵא בָּהֶן!

[דף ז' ע"א]

אָמַר לֵיהּ: אָכֵין, אָדָם דְּכָא - בֶּן חוֹרִין הוּא.

חֲנַנְיָה בַּר שָׁלֶמְיָה אָמַר בְּשֵׁם רַב: אָתָא עוּבְדָא קוֹמֵי רַבִּי וּבָעָא לְמֶיעְבַּד כְּרַבָּנָן. אָמַר לֵיהּ רַבִּי לְעָזָר בֶּן פַּרְטָא בֶּן בֶּן רַבִּי לְעָזָר בֶּן פַּרְטָא: רַבִּי! לֹא כֵן לִימַּדְתָּנוּ מִשּׁוּם זְקֵנֶיךָ: אֶלָּא אִם עָשׂוּ אִיגֶּרֶת בִּיקוֹרֶת! אָמַר לֵיהּ: אִין! וְחָזַר וְעָבַד כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל.

פִּיסְקָא. **דִּינֵי נְפָשׁוֹת בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה.** רַבִּי אַבָּהוּ שָׁאַל: שׁוֹר הַנִּסְקָל כְּרַבִּי מֵאִיר, מַהוּ לִיתֵּן הַכֶּסֶף בִּשְׁלֹשָׁה, וְיִסָּקֵל בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה? אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בּוֹן: שׁוֹר הַנִּסְקָל - כּוּלּוֹ מָמוֹן הוּא, וּגְזֵירַת הַכָּתוּב שֶׁיִּסָּקֵל.

אַגְּנָטוֹס הֶגְמוֹן שָׁאַל לְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: (שמות כא, כט) **הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת!** אָמַר לֵיהּ: שׁוּתָּף לִיסְטִים - כְּלִיסְטִים.

וּכְשֶׁיָּצָא, אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבִּי! לָזֶה דָּחִיתָה בְּקָנֶה, לָנוּ מַה אַתְּ מֵשִׁיב? אָמַר לָהֶן: כְּתִיב: **הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת** – כְּמִיתַת הַבְּעָלִים כֵּן מִיתַת הַשּׁוֹר. חִקּוּשׁ מִיתַת בְּעָלִים לְמִיתַת הַשּׁוֹר, מַה מִיתַת בְּעָלִים - בִּדְרִישָׁה וַחֲקִירָה, בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, אַף מִיתַת הַשּׁוֹר - בִּדְרִישָׁה וַחֲקִירָה, בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה.

הֲלָכָה ג' מתני' אֵין דָּנִין לֹא אֶת הַשַּׁבָּט, וְלֹא אֶת נְבִיא הַשֶּׁקֶר, וְלֹא אֶת כֹּהֵן גָּדוֹל, אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. וְאֵין מוֹצִיאִין לְמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת, אֶלָּא עַל פִּי בֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. וְאֵין מוֹסִיפִין עַל הָעִיר וְעַל הָעֲזָרוֹת, אֶלָּא עַל פִּי בֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד.

אֵין עוֹשִׂין סַנְהֶדְרָיוֹת לַשְּׁבָטִים, אֶלָּא עַל פִּי בֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. וְאֵין עוֹשִׂין עִיר הַנִּדַּחַת, אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. וְאֵין עוֹשִׂין עִיר נִדַּחַת בַּפֶּפֶר. וְלֹא שָׁלֹשׁ עִיר נִדַּחַת, אֲבָל עוֹשִׂין אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם.

גמרא אֵיתָא חֲמֵי - שְׁנַיִם - אֵין דָּנִים, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שֶׁבֶּט? אָמַר רַבִּי מַתַּנְיָה: בִּנְשִׂיא שְׁבָטִים - הִיא מַתְנִיתָא. אָמַר רַבִּי לֵיעֶזֶר: בְּחוֹרֵשׁ שֶׁבֵּין שְׁנֵי שְׁבָטִים - הִיא מַתְנִיתָא.

אָמַר רַבִּי זֵירָא: נֶאֱמַר כָּאן (דברים יז, יב) **זָדוֹן,** וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (דברים יח, כב): **זָדוֹן, בְּזָדוֹן דִּבְּרוֹ הַנָּבִיא.** מַה זָדוֹן שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן - בִּנְבִיא הַשֶּׁקֶר הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אַף זָדוֹן שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן - בִּנְבִיא הַשֶּׁקֶר הַכָּתוּב מְדַבֵּר.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה: נֶאֱמַר כָּאן דִּיבֵּר, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן: **אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנָּבִיא בְּשֵׁם ה׳**. מַה דִּיבֵּר שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן - בְּנָבִיא הַשָּׁקֶר הַכָּתוּב מְדַבֵּר, אַף דִּיבֵּר שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן - בְּנָבִיא הַשָּׁקֶר הַכָּתוּב מְדַבֵּר.

פִּיסְקָא. **אֵין מוֹצִיאִין לְמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד וְכוּ׳**. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּתְּחִילָה, **וַיַּעַל דָּוִיד כְּדָבָר גָּד** (שמואל ב, כד, יט) – זֶה מֶלֶךְ וְנָבִיא. **וַיָּחֶל שְׁלֹמֹה לִבְנוֹת אֶת בֵּית ה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר הַמּוֹרִיָּה אֲשֶׁר נִרְאָה** (דברי הימים ב, ג, א) – אֵלּוּ אוּרִים וְתוּמִּים. **לְדָוִד אָבִיהוּ** - זֶה סַנְהֶדְרִין, **שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ** (דברים לב, ז).

הַשִּׁיר,

[דף ז׳ ע״ב] וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵיהֶם הוֹשַׁעְיָה וַחֲצִי שָׂרֵי יְהוּדָה תּוֹדוֹת וְאַעֲמִידָה שְׁתֵּי תּוֹדוֹת גְּדוֹלוֹת וְתַהֲלֹכֶת לַיָּמִין מֵעַל לַחוֹמָה לְשַׁעַר הָאַשְׁפּוֹת (נחמיה יב, לב). אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יוּדָן: מַה כְּתִיב ״מְהַלְּכוֹת״, לֹא **תַּהֲלוּכוֹת**! אֶלָּא, בְּנִיטָלוֹת עַל יְדֵי אַחֵר

רַב הוּנָא בַּר חִיָּיה בְּשֵׁם רַב מֵיתִיתִי לָהּ דְּבַר תּוֹרָה: **כְּכֹל אֲשֶׁר אֲנִי מַרְאֶה אוֹתְךָ אֶת תַּבְנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל כֵּלָיו, וְכֵן תַּעֲשׂוּ** (שמות כה, ט) - בֵּן תַּעֲשׂוּ לְדוֹרוֹת. מֹשֶׁה - זֶה מֶלֶךְ וְנָבִיא. אַהֲרֹן - אֵלּוּ אוּרִים וְתוּמִּים. **אֶסְפָּה לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל** (במדבר יא, טז) – זֶה סַנְהֶדְרִין, שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ וְגוֹ׳. הַשִּׁיר - **וַיֵּלֶךְ אַחֲרֵיהֶם הוֹשַׁעְיָה וַחֲצִי שָׂרֵי יְהוּדָה.** תּוֹדוֹת – **וְאַעֲמִידָה שְׁתֵּי תּוֹדוֹת גְּדוֹלוֹת וְתַהֲלֹכֶת לַיָּמִין מֵעַל לַחוֹמָה לְשַׁעַר הָאַשְׁפּוֹת.**

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר יוּדָן: מַה כְּתִיב ״מְהַלְּכוֹת״ לֹא **תַּהֲלוּכוֹת**! אֶלָּא בְּנִיטָלוֹת עַל יְדֵי אַחֵר. כְּיצַד הָיוּ מְהַלְּכוֹת? רַבִּי חִיָּיה רַבָּה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי. חַד אָמַר: זוּ כְּנֶגֶד זוּ. וַחֲרָנָה אָמַר: זוּ אַחַר זוּ. וּשְׁנֵיהֶן מִקְרָא אֶחָד דּוֹרְשִׁין. **וְהַתּוֹדָה הַשֵּׁנִית הַהוֹלֶכֶת לְמוּל וַאֲנִי אַחֲרֵיהָ** (נחמיה יב, לח). מַאן דָּמַר: זוּ כְּנֶגֶד זוּ - **וְהוּא יֹשֵׁב מִמְּלִי** (במדבר כב, ח). וּמַאן דָּמַר: זוּ אַחַר זוּ - **וּמָלַק אֶת רֹאשׁוֹ מִמּוּל עָרְפּוֹ** (ויקרא ה, ח).

וּמַאן דָּמַר: זוּ כְּנֶגֶד זוּ - נִמְצָא כָּל מָקוֹם וּמָקוֹם מִתְכַּפֵּר בְּתוֹדָה אַחַת. וּמַאן דָּמַר: זוּ אַחַר זוּ - נִמְצָא כָּל מָקוֹם וּמָקוֹם מִתְכַּפֵּר בִּשְׁתֵּי תּוֹדוֹת. מַאן דָּמַר: זוּ אַחַר זוּ, יָאוּת. דְּתָנֵינָן: הַפְּנִימִית – נֶאֱכֶלֶת, וְהַחִיצוֹנָה – נִשְׂרֶפֶת. וּמַאן דָּמַר: זוּ כְּנֶגֶד זוּ, אֵי זוּ הִיא הַפְּנִימִית? זוּ שֶׁשְּׁמוּכָה לַבַּיִת. רַבִּי יֶמָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עַל פִּי נָבִיא נֶאֱכֶלֶת.

אָמַר רַבִּי זֵירָא: תָּנֵיי תַּמָּן: נָבִיא יֵשׁ כָּאן, אוּרִים וְתוּמִּים לָמָּה אֲנִי צָרִיךְ? אַשְׁפַּח תָּנֵי: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: צָרִיךְ אוּרִים וְתוּמִּים.

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: אִתְפַּלְגוּן רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ. חַד אָמַר: בּוֹנִין וְאַחַר כָּךְ מַקְדִּישִׁין. וַחֲרָנָה אָמַר: מַקְדִּישִׁין וְאַחַר כָּךְ בּוֹנִין. מַאן דָּמַר: בּוֹנִין וְאַחַר כָּךְ מַקְדִּישִׁין - אֵין רוֹאִין אֶת הַמְּחִיצוֹת כְּיִלּוּי הֵן עוֹלוֹת.

בִּיקְשׁוּ לְהוֹסִיף עַל הֵיכָל, בַּמֶּה מוֹסִיפִין? בְּשֶׁתֵּי הַלֶּחֶם. וּמַקְדִּישִׁין בְּיוֹם טוֹב? אֶלָּא בְּלֶחֶם הַפָּנִים. וּמַקְדִּישִׁין בְּשַׁבָּת? אֶלָּא בַּלַּיְלָה. וּמַקְדִּישִׁין בַּלַּיְלָה? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בּוֹן: בְּמִנְחַת מַאֲפֶה.

נִיחָא בַּעֲלִייָתָן מִן הַגּוֹלָה - שֶׁהִקְרִיבוּ וְאַחַר כַּךְ קִידְּשׁוּ. בְּהַכְנָסָתָן לָאָרֶץ - בַּמֶּה קִידְּשׁוּ? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בּוֹן: בִּשְׁתֵּי תּוֹדוֹת

[דף ח' ע"א]

הַבָּאוֹת מִגֹּב וְגִבְעוֹן.

אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: שְׁתֵּי בִיצִים הָיוּ שָׁם: הַתַּחְתּוֹנָה. וְהָעֶלְיוֹנָה - אֵין קְדוּשָּׁתָהּ גְּמוּרָה. הַתַּחְתּוֹנָה - נִתְקַדְּשָׁה בְּכוּלָּן. וְהָעֶלְיוֹנָה - בַּעֲלֶיהָן מִן הַגּוֹלָה, לֹא בַּמֶּלֶךְ, וְלֹא בָּאוּרִים וְתוּמִים. לְפִיכָךְ: הַתַּחְתּוֹנָה - עַם הָאָרֶץ אוֹכְלִין שָׁם קָדָשִׁים קַלִּין וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וַחֲבֵרִים אוֹכְלִים שָׁם קָדָשִׁים קַלִּין אֲבָל לֹא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וְהָעֶלְיוֹנָה - עַם הָאָרֶץ אוֹכְלִין שָׁם קָדָשִׁים קַלִּין אֲבָל לֹא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וַחֲבֵירִים אוֹכְלִין שָׁם קָדָשִׁים קַלִּין וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי.

מִפְּנֵי מָה לֹא קִדְּשׁוּהָ? מִפְּנֵי שֶׁהָיְתָה תּוּרְפַּת יְרוּשָׁלַיִם שָׁם וְהָיְתָה יְכוֹלָה לִיכָּבֵשׁ מִשָּׁם.

וְאֵין עוֹשִׂין סַנְהֶדְרָיוֹת לַשְּׁבָטִים. תַּלְמוּד לוֹמַר (דברים יז) **לִשְׁבָטֶיךָ, וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם.**

אֵין עוֹשִׂין עִיר הַנִּידַּחַת. רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן שֵׁם רַבִּי הוֹשָׁעְיָה: תְּלָתָא אָמוֹרִין. חַד אָמַר: אַחַת – עוֹשִׂין, שְׁתַּיִם - אֵין עוֹשִׂין. וַחֲרָנָה אָמַר: הַפְּמוּכוֹת – עוֹשִׂין, הַמְפוּזָּרוֹת - אֵין עוֹשִׂין. וַחֲרָנָה אָמַר: מְפוּזָּרוֹת - אֵין עוֹשִׂין כָּל עִיקָּר, שֶׁמָּא יָפוּצוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וְיָבוֹאוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאִית דְּבָעֵי מֵימַר: שֶׁמָּא יָפוּצוּ הָאוֹיְבִים וְיָבוֹאוּ לִידֵי קָרְחָה.

הֲלָכָה ד' מתני' סַנְהֶדְרִין גְּדוֹלָה - הָיְתָה שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד, וּקְטַנָּה - שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. וּמִנַּיִן לַגְּדוֹלָה שֶׁהִיא שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד? שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יא): **אֶסְפָּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל,** וּמֹשֶׁה עַל גַּבֵּיהֶן - הֲרֵי שִׁבְעִים וְאֶחָד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שִׁבְעִים.

וּמִנַּיִן לַקְּטַנָּה שֶׁהִיא שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה? שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר לה): **וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה וְהִצִּילוּ הָעֵדָה,** עֵדָה שׁוֹפֶטֶת, וְעֵדָה מַצֶּלֶת - הֲרֵי עֶשְׂרִים. וּמִנַּיִן לָעֵדָה שֶׁהִיא עֲשָׂרָה? שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יד): **עַד מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה הַזֹּאת,** יָצְאוּ יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב.

וּמִנַּיִן לְהָבִיא עוֹד שְׁלֹשָׁה? מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כג) **לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרָעוֹת,** שׁוֹמֵעַ אֲנִי שֶׁאָמַר הָיָה עִמָּהֶן לְטוֹבָה, וְאִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר **אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטּוֹת**? לֹא כְּהַטָּיָתְךָ לְטוֹבָה הַטָּיָתְךָ לְרָעָה, הַטָּיָתְךָ לְטוֹבָה - עַל פִּי אֶחָד, וּלְרָעָה - עַל פִּי שְׁנַיִם. אֵין בֵּית דִּין שָׁקוּל, מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד - הֲרֵי כָּאן עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה.

וְכַמָּה יְהֵא בָּעִיר וּתְהֵא רְאוּיָה לְסַנְהֶדְרִין? מֵאָה וְעֶשְׂרִים. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: מָאתַיִם וּשְׁלֹשִׁים, כְּדֵי שֶׁרֵי עֲשָׂרוֹת.

גמרא רַבִּי בָּא רַבִּי יֵסָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: נֶאֱמַר כָּאן (במדבר לה): **עֵדָה,** וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (במדבר יד): **עַד מָתַי לָעֵדָה הָרָעָה.** מַה לָּעֵדָה הָאֲמוּרָה לְהַלָּן – עֲשָׂרָה, אַף כָּאן - עֲשָׂרָה.

אָמַר רַבִּי סִימוֹן: נֶאֱמַר כָּאן: **תּוֹךְ,** וְנֶאֱמַר לְהַלָּן: **תּוֹךְ.** מַה **תּוֹךְ** שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן – עֲשָׂרָה, אַף כָּאן - עֲשָׂרָה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יֵסָא בִּי רַבִּי בּוֹן:

[דף ח' ע"ב] אִם מִ**תּוֹךְ** אַתְּ יָלִיף לָהּ, סַגֵּין אִינּוּן! אֶלָּא נֶאֱמַר כָּאן: **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,** וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (בראשית מב, ה): **וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִשְׁבֹּר וְגוֹ'.** מַה **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן – עֲשָׂרָה, אַף כָּאן - עֲשָׂרָה.

וּמְנַיִין לְהָבִיא עוֹד שְׁלֹשָׁה כו'. תָּנֵי: אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בָּרִאשׁוֹנָה לֹא הָיוּ חוֹתְמִין עַל כְּתוּבַּת נָשִׁים כְּשֵׁירוֹת, אֶלָּא כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים הַמְשֻׁיָּאִין לַכְּהוּנָּה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בָּרִאשׁוֹנָה לֹא הָיְתָה מַחְלוֹקֶת יִשְׂרָאֵל! אֶלָּא סַנְהֶדְרִין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד הָיְתָה יוֹשֶׁבֶת בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית, וּשְׁנֵי בָתֵּי דִינִין שֶׁל שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה הָיוּ יוֹשְׁבִין, אֶחָד בַּחֵיל, וְאֶחָד בְּהַר הַבַּיִת, וּבָתֵּי דִינִין שֶׁל שִׁלְשָׁה וְעֶשְׂרִים הָיוּ יוֹשְׁבִין בְּכָל עָיָרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. צָרִיךְ אֶחָד מֵהֶן לִשְׁאוֹל דְּבַר הֲלָכָה, הָיָה בָּא וְשׁוֹאֲלָהּ בְּבֵית דִּין שֶׁבְּעִירוֹ. אִם שָׁמְעוּ - אָמְרוּ לוֹ, וְאִי לֹא - הָיָה הוּא וּמוּפְלָא שֶׁלָּהֶן בָּאִין וְשׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ בְּבֵית דִּין הַסָּמוּךְ לְעִירוֹ. אִם שָׁמְעוּ - אָמְרוּ לוֹ, וְאִי לֹא הָיָה הוּא וּמוּפְלָא שֶׁלָּהֶן בָּאִין וְשׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ בְּבֵית דִּין שֶׁבְּהַר הַבַּיִת. אִם שָׁמְעוּ - אָמְרוּ לָהֶן, וְאִי לֹא - הָיָה הוּא וּמוּפְלָא שֶׁלָּהֶן בָּאִין וְשׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ בְּבֵית דִּין שֶׁבַּחֵיל. אִם שָׁמְעוּ - אָמְרוּ לָהֶן, וְאִם לָאו - הָיוּ אֵילּוּ וָאֵילּוּ מִתְכַּנְסִין לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית, שֶׁמִּשָּׁם תּוֹרָה יוֹצְאָה וְרוֹוַחַת לְכָל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ז) **מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה' וגו'.**

סַנְהֶדְרִין שֶׁבְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד - לֹא הָיוּ פְּחוּתִין מֵעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. צָרִיךְ אֶחָד מֵהֶן לָצֵאת, הָיָה מִסְתַּכֵּל, אִם יֵשׁ שָׁם עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה - הָיָה יוֹצֵא, וְאִם לָאו - לֹא הָיָה יוֹצֵא.

וְהָיוּ יוֹשְׁבִין מִתָּמִיד שֶׁל שַׁחַר עַד תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וּבְשַׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים - הָיוּ יוֹשְׁבִין בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁבְּהַר הַבַּיִת. נִשְׁאֲלָה הֲלָכָה, אִם שָׁמְעוּ - אָמְרוּ לָהֶן, וְאִי לֹא - עוֹמְדִין עַל הַמְּנָיָן. רַבּוּ הַמְזַכִּין - זִיכּוּ. רַבּוּ מְחַיְּבִין - חִיְּבוּ. רַבּוּ הַמְטַהֲרִין - טִיהֲרוּ. רַבּוּ הַמְטַמְּאִין – טִמְּאוּ. שֶׁמִּשָּׁם תּוֹרָה יוֹצְאָה וְרוֹוַחַת לְכָל יִשְׂרָאֵל. מִשֶּׁרַבּוּ תַּלְמִידֵי שַׁמַּאי וְהִלֵּל שֶׁלֹּא שִׁמְּשׁוּ רַבּוֹתֵיהֶן כְּצוֹרְכָן - רַבּוּ מַחֲלוֹקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וְנַעֲשׂוּ שְׁתֵּי תוֹרוֹת.

וּמִשָּׁם הָיוּ שׁוֹלְחִין בְּכָל עָיָרוֹת שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכָל מִי שֶׁהָיוּ מוֹצְאִין אוֹתוֹ חָכָם, עָנָיו, שָׁפוּי, עַיִן טוֹבָה, נֶפֶשׁ שְׁפֵלָה, רוּחַ נְמוּכָה, לֵב טוֹב, יֵצֶר טוֹב, חֵלֶק טוֹב - הָיוּ מוֹשִׁיבִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁבְּהַר הַבַּיִת, וְאַחַר כָּךְ בְּבֵית דִּין שֶׁבַּחֵיל, וְאַחַר כָּךְ בְּבֵית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית.

סַנְהֶדְרִין - הָיְתָה כַּחֲצִי גּוֹרֶן עֲגוּלָה, וְהַנְּשִׂיא הָיָה יוֹשֵׁב בָּאֶמְצַע, כְּדֵי שֶׁיְּהוּ רוֹאִין אוֹתוֹ וְשׁוֹמְעִין קוֹלוֹ. אָמַר רַבִּי לְעָזָר בִּי רַבִּי צָדוֹק: כְּשֶׁהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל יוֹשֵׁב בִּיבְנֶה - הָיָה אַבָּא וְאָחִיו יוֹשְׁבִין מִימִינוֹ וּזְקֵנִים מִשְּׂמֹאלוֹ מִפְּנֵי כְּבוֹד הַזָּקֵן.

כַּמָּה הֵן שׁוֹפְטֵי יִשְׂרָאֵל? שֶׁבַע רִיבּוֹא וּשְׁמוֹנַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת. שָׂרֵי אֲלָפִים - שֵׁשׁ מֵאוֹת. שָׂרֵי מֵאוֹת - שֵׁשֶׁת אֲלָפִים. וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים - שְׁנַיִם עָשָׂר אֶלֶף. שָׂרֵי עֲשָׂרוֹת - שִׁשִּׁים אֶלֶף. נִמְצְאוּ שׁוֹפְטֵי יִשְׂרָאֵל - שִׁבְעָה רִיבּוֹא וּשְׁמוֹנַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת.

מַה טַּעְמָא דְּרַבִּי נְחֶמְיָה [דְּרַבָּנָן]? וְהוּא שֶׁיְּהֵא שָׁם בֵּית דִּין שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, וְהַנִּידוֹנִים, וְהָעֵדִים, וְזוֹמְמֵיהֶן, וְזוֹמְמֵי זוֹמְמֵיהֶן, וְחַזָּן, וְסוֹפְרֵיהֶן, וְשַׁמָּשׁ. מַה טַּעְמָא דְּרַבָּנָן? וְהוּא שֶׁיְּהֵא שָׁם שְׁנַיִם עָשָׂר סַנְהֶדְרָיוֹת שֶׁל שִׁנַּיִם עָשָׂר שְׁבָטִים, וּמֹשֶׁה עַל גַּבֵּיהֶן.

דִּבֵּר תַּקָּנָה עָשָׂה מֹשֶׁה, בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: **פְּקוֹד כָּל בְּכוֹר זָכָר בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל,** אָמַר: אֵי זֶה מְקֻבָּל עָלָיו לִיתֵּן חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים לְגוּלְגֹּלֶת? מַה עָשָׂה? נָטַל שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף

פִּיטְקִין וְכָתַב עֲלֵיהֶן בֶּן לֵוִי. וּמָאתַיִים שִׁבְעִים וּשְׁלֹשָׁה כָּתַב עֲלֵיהֶן חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים. וֶהֱטִילָן לַקַּלְפִּי. אָמַר לָהֶן: "בּוֹאוּ וּטְלוּ פִּיטְקֵיכֶם". כָּל מִי שֶׁעָלָה בְיָדוֹ בֶּן לֵוִי - הָיָה אוֹמֵר לוֹ: "כְּבַר פְּדָאֲךָ בֶּן לֵוִי". וְכָל מִי שֶׁהָיָה עוֹלֶה בְיָדוֹ חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים - הָיָה אוֹמֵר לוֹ: "מָה אֵעֱשֶׂה לְךָ, מִן הַשָּׁמַיִם הוּא"!

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה מְתִיב תַּנָּיָא לְחַבְרַיָּיא: אִילּוּ כְּתַבְתַּנִי לֵוִי סִילְקַת! אֶלָּא כָּךְ עֲשָׂה, נָטַל שְׁנַיִם וְעָשְׂרִים אֶלֶף פִּיטְקִין וְכָתַב לֵוִי, וּמָאתַיִים שִׁבְעִים וּשְׁלֹשָׁה וְכָתַב עֲלֵיהֶן לֵוִי, וּמָאתַיִים שִׁבְעִים וּשְׁלֹשָׁה כָּתַב עֲלֵיהֶן חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים, וֶהֱטִילָן לַקַּלְפִּי. אָמַר לָהֶן: "בּוֹאוּ וּטְלוּ פִּיטְקֵיכֶם". כָּל מִי שֶׁעָלָה בְיָדוֹ בֶּן לֵוִי - אָמַר לוֹ: "כְּבַר פְּדָאֲךָ בֶּן לֵוִי". וְכָל מִי שֶׁעָלָה בְיָדוֹ חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים - הָיָה אוֹמֵר לוֹ: "מָה אֵעֱשֶׂה לְךָ, מִן הַשָּׁמַיִם הוּא". מְתִיב תַּנָּיָא לְחַבְרַיָּיא: הַגַּע עַצְמְךָ, שֶׁעָלוּ כּוּלָּם לֵוִי, אֲמַר לֵיהּ:

[דף ט' ע"א]

מַעֲשֶׂה נָם הָיָה, וּמְסוֹרָגִין עָלוֹ. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל: עַל דַּעְתֵּיהּ דְּתַנָּיָיא אַחוֹרָיָיא - מַעֲשֶׂה נִיסִּין. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּתַנָּיָיא קַדְמָיָיא – אֵינוֹ מַעֲשֶׂה נִיסִּין?! אָמַר לֵיהּ: כּוּלְּהוֹן מַעֲשֶׂה נִיסִּין הָיוּ, וּמְסוֹרָגִין עָלוֹ.

אַנְטוֹנִינוֹס הֶגְמוֹן שָׁאַל אֶת רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: בַּכָּלָּ חֲסִירִין, וּבַפָּרָט יְתֵירִין? אָמַר לֵיהּ: אוֹתָן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת יְתֵירִין - בְּכוֹרֵי בְהוּנָּה הָיוּ, וְאֵין קוֹדֶשׁ מוֹצִיא קוֹדֶשׁ.

כַּיּוֹצֵא בּוֹ: (במדבר יא) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֶסְפָּה לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל.** אָמַר מֹשֶׁה: אִם אֲטוֹל שִׁשָּׁה מִכָּל שֵׁבֶט - הֲרֵי שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם! עֲשָׂרָה מִשִּׁשָּׁה, וּשְׁנַיִם מֵחֲמִשָּׁה, אֵי זֶה שֵׁבֶט מְקֻבָּל עָלָיו לִהְיוֹת פָּגוּם! מַה עָשָׂה? נָטַל שִׁבְעִים פִּיטְקִין וְכָתַב עֲלֵיהֶן זָקֵן, וּשְׁנַיִם חָלָק, וֶהֱטִילָן לַקַּלְפִּי. אָמַר לָהֶן: "בּוֹאוּ וּטְלוּ פִּיטְקֵיכֶם". כָּל שֶׁעָלָה בְיָדוֹ זָקֵן - הָיָה אוֹמֵר לוֹ: "מְנוּחָה מִן הַשָּׁמַיִם". וְכָל מִי שֶׁעָלָה בְיָדוֹ חָלָק - הָיָה אוֹמֵר לוֹ: "וּמָה אֵעֱשֶׂה, וּמִן הַשָּׁמַיִם הוּא".

רַבִּי יוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה מְתִיב תַּנָּיָא לְחַבְרַיָּיא: אִילּוּ כְּתַבְתַּנִי זָקֵן סִלְקַת! אֶלָּא כָּךְ עָשָׂה, נָטַל שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם פִּיטְקִין וְכָתַב עֲלֵיהֶן זָקֵן, וּשְׁנַיִם חֲלָקִין. וֶהֱטִילָן לַקַּלְפִּי. אָמַר לָהֶן: "בּוֹאוּ וּטְלוּ פִּיטְקֵיכֶם". מִי שֶׁעָלָה בְיָדוֹ זָקֵן - אָמַר לוֹ: "כְּבַר מִינּוּחַ מִן הַשָּׁמַיִם". וּמִי שֶׁעָלָה בְיָדוֹ חָלָק - הָיָה אוֹמֵר לוֹ: "וּמָה אֵעֱשֶׂה, וּמִן הַשָּׁמַיִם הוּא".

מְתִיב תַּנָּיָא לְחַבְרַיָּיא: הַגַּע עַצְמְךָ, שֶׁעָלוּ כּוּלָּם זָקֵן! אֲמַר לֵיהּ: מַעֲשֶׂה נִיסִּין הָיָה וּמְסוֹרָגִין עָלוֹ. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל: קְשִׁיתֵיהּ קוֹמֵי רַבִּי אַבָּהוּ: עַל דַּעְתֵּיהּ דְּתַנָּיָא אַחֲרָיָא - מַעֲשֶׂה נִיסִּים. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּתַנָּיָא קַדְמָיָא - אֵינוֹ מַעֲשֶׂה נִיסִּים?! אֲמַר לֵיהּ: מַעֲשֶׂה נִיסִּין הָיוּ וּמְסוֹרָגִין עָלוֹ.

שָׁאַל אַנְטִינוּנָם הֶגְמוֹן לְרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: מֹשֶׁה רַבְּכֶם, אוֹ גַּנָּב הָיָה, אוֹ לֹא הָיָה בָּקִי בְּחֶשְׁבּוֹן! דִּכְתִיב (שמות לח): **בֶּקַע לַגֻּלְגֹּלֶת** (שמות לח) **וַיְהִי מְאַת כִּכַּר הַכֶּסֶף לָצֶקֶת וכו'.** וְשׁוֹאֵל הַהֶגְמוֹן, אִין תַּעֲבִיד קִינְטָרָא מֵאָה לִיטְרָא - וְחַד מִן אִישְׁתָּא גְּנַב. וְאִין תַּעְבְּדִינֵיהּ שִׁיתִּין לִיטְרִין - פַּלְגָא גְּנַב.

אָמַר לֵיהּ: מֹשֶׁה רַבָּן – גִּיזְבַּר נָאֶמָן וּבָקִי בְּחֶשְׁבּוֹן הָיָה. אָמַר לֵיהּ: וְהָכְתִיב (שם): **וּנְחֹשֶׁת הַתְּנוּפָה שִׁבְעִים כִּכָּר וְאַלְפַּיִם וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁקֶל,** וְהַיְינוּ לוֹן סָלְקִין תִּשְׁעִין וְשִׁית לִיטְרִין וְאִיתְּעֲבִיד לֵיהּ פְּרוֹטְרוֹט. אָמַר לֵיהּ: מְשׁוּם דְּלָא סָלֵיק קִינְטִירָא. וְאִין תֵּימַר דְּסָלֵק קִינְטִירָא, פַּלְגָא גְּנַב.

אָמַר לֵיהּ: וְהָכְתִיב (שם) **וְאֶת הָאֶלֶף וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים,** וְהַיְינוּ לוֹן סָלְקִין שִׁבְעִים וְחַד לִיטְרִין, וְאַתְּ עָבִיד לֵיהּ פְּרוֹטְרוֹט! אָמַר לֵיהּ: מְשׁוּם דְּלָא סָלֵיק קִינְטִירָא, פַּלְגָא גְּנַב.

[דף ט' ע"ב] אָמַר לֵיהּ: וְהָכְתִיב (יחזקאל מה) **וְהַשֶּׁקֶל עֶשְׂרִים גֵּרָה.** עֶשְׂרִים שְׁקָלִים, חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים שְׁקָלִים, עֲשָׂרָה וַחֲמִשָּׁה שֶׁקֶל, הַמָּנֶה יִהְיֶה לָכֶם. כִּבְרוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא – כָּפוּל הָיָה. אָמַר לֵיהּ: גִּיזְבַּר נָאֶמָן וּבָקִי בְּחֶשְׁבּוֹן הָיָה.

הֵדְרָן עָלָךְ פֶּרֶק דִּינֵי מָמוֹנוֹת

פֶּרֶק שֵׁנִי

הֲלָכָה א' מתני' כֹּהֵן גָּדוֹל – דָּן וְדָנִין אוֹתוֹ. מֵעִיד וּמְעִידִין אוֹתוֹ. חוֹלֵץ וְחוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ. וּמְיַיבְּמִין לְאִשְׁתּוֹ. אֲבָל הוּא אֵינוֹ מְייַבֵּם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אָסוּר בָּאַלְמָנָה.

מֵת לוֹ מֵת – אֵינוֹ יוֹצֵא לְאַחַר הַמִּיטָּה, **וְעַל כָּל נַפְשׁוֹת מֵת לֹא יָבֹא לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא** (ויקרא כא), אֶלָּא הֵן נִכְסִין וְהוּא גוֹלָה, הֵן נִיגְלִין וְהוּא נִכְסָה, וְיוֹצֵא עִמָּהֶן עַד פֶּתַח הָעִיר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ יוֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כא): **וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא.**

גמרא נֵיתָא דָּן, דָּנִין אוֹתוֹ? וְימָנֶה לֵיהּ אַנְטְלַר! הַגַּע עַצְמְךָ, שֶׁנָּפְלָה לוֹ שְׁבוּעָה. וְאַנְטְלַר בִּשְׁבוּעָה?

דִּינֵי מָמוֹנוֹת שָׁלוֹ בְּכַמָּה? בִּשְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים? נִישְׁמְעִינַהּ מֵהָדָא: אֵין מֻמְלָךְ יוֹשֵׁב בַּסַּנְהֶדְרִין, וְלֹא מֻמְלָךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל יוֹשְׁבִין בְּעִיבּוּר. רַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי מָנָא, חַד אָמַר: אֵין מֻמְלָךְ יוֹשֵׁב בְּסַנְהֶדְרִין, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. וְלֹא בְּעִיבּוּר, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. וְלֹא מֻמְלָךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל יוֹשְׁבִים בְּעִיבּוּר, שֶׁאֵין כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ לֵישֵׁב בִּשְׁבוּעָה. תָּא חֲמִי: בִּשְׁבוּעָה אֵין כְּבוֹדוֹ לֵישֵׁב, לֹא כָּל שֶׁכֵּן בִּשְׁלֹשָׁה! הֲדָא אָמְרָה: דִּינֵי מָמוֹנוֹת שָׁלוֹ – בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר: כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁחָטָא – מַלְקִין אוֹתוֹ, וְאֵין מַעֲבִירִין אוֹתוֹ מִגְּדוּלָּתוֹ. אָמַר רַבִּי מָנָא: כְּתִיב (ויקרא כא): **כִּי נֵזֶר שֶׁמֶן מִשְׁחַת אֱלֹהָיו אֲנִי ה'.** כְּבִיכוֹל, מַה אֲנִי – בִּקְדוּשָּׁתִי, אַף אַהֲרֹן – בִּקְדוּשָּׁתוֹ.

רַבִּי חֲנִינָה בָּתוֹבָא, רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רֵישׁ לָקִישׁ, כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁחָטָא – מַלְקִין אוֹתוֹ. אֵין תֵּימַר בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, נִמְצֵאת עֲלָיָתוֹ יְרִידָתוֹ.

וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: נָשִׂיא שֶׁחָטָא – מַלְקִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל שִׁלֹּשָׁה. מַה מַּחֲזָרָן לֵיהּ? אָמַר רַבִּי חַגַּיי: מֹשֶׁה! אֵין מְחַזְּרִין לֵיהּ דִּי קָטֵל לוֹן. שָׁמַע רַבִּי יוּדָן נְשִׂיָּא וְכָעַס, שָׁלַח גִּנְתָן לְמִיתְפּוֹס לְרֵישׁ לָקִישׁ, טָרְפוּן עָרַק לְדָא מוּגְדְּלָא, וְאִית דְּמָרִין לַהֲדָא כְּפַר חִיטַּיָּא. לְמָחָר סְלֵק רַבִּי יוֹחָנָן לְבֵית וַוּעֲדָא, וּסְלֵק רַבִּי יוּדָן נְשִׂיא לְבֵית וַוּעֲדָא. אָמַר לֵיהּ: לָמָּה לֵית מָרִי אָמַר לוֹן מִילָּא דְּאוֹרַיְיתָא? שָׁרֵי טָפַח בַּחֲדָא יְדֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: וּבַחֲדָא טָפְחִין? אֶלָּא אָמַר לֵיהּ: לֹא, וְלֹא בֵּן לָקִישׁ, לֹא.

[דף י' ע"א]

אָמַר לֵיהּ: אֶלָּא אָנוּ מִפְּתִחָה? אֲמַר לֵיהּ: בַּהֲדָא מִגְּדָלָא. אָמַר לֵיהּ: לְמָחָר אֲנָא וְאַתְּ נִיפּוֹק לְקֶדְמֵיהּ.

שָׁלַח רַבִּי יוֹחָנָן גַּבֵּי רֵישׁ לָקִישׁ: עָתִיד קָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהָבִיל לְיִרְיְתִכּוֹן, כְּדֵי אֲתָא רַחֲמָנָא לְמִיפְרוֹק יָת יִשְׂרָאֵל, לָא שָׁלַח לֵיהּ וְלָא מַלְאָךְ, אֶלָּא הוּא בְּעַצְמוֹ, דִּכְתִיב (שמות יב): **וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם** – הוּא וְכָל דַּרְגּוֹן דִּידֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: וּמַה חֲמִית מֵימַר הָא מִילְתָא? אֲמַר לוֹן: מַה אַתּוּן סָבְרִין, מָה דָּחֵיל מִינְכוֹן הֲוֵינָא מְנַע אוּלְפָנֵיהּ דְּרַחֲמָנָא?! דְּמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק: (שמואל א ב) **אַל בָּנָי כִּי לוֹא טוֹבָה הַשְׁמֻעָה.**

רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם כַּהֲנָא: לְמַעֲלָן – לְמַעֲלָן מִקְנֶה שָׁפָה. לְמַטָּן – לְמַטָּן מִקְנֶה שָׁפָה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לְמַטָּן – מַמָּשׁ.

רַבִּי יוֹחָנָן סְלֵק לְמִבְקְרָה לְרַבִּי חֲנִינָה גּוֹ אִיסְטְרָטָה. שָׁמַע דְּדִמַּךְ. אָמַר: שְׁלַח וְאַיְיתֵי מָנוֹי טָבַיָּיא דְּשׁוּבַּתָּא, וּבְוָעֵיהּ.

רַבִּי יוֹחָנָן פָּלֵיג עַל רַבִּי יוּדָן בְּתַרְתֵּי, וְאַתְיָיא דְּרַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם כַּהֲנָא. וְאִי בְּרַבִּי יוּדָה – לֹא יִפְרוֹם כָּל עִיקָּר. לָא אַתְיָיא דְּלָא אֶלָּא עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּתָנֵי: עַל כָּל הַמֵּתִים אֵין מַבְדִּיל קִנֶּה שָׁפָה, אֶלָּא עַל אָבִיו וְעַל אִמּוֹ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוּדָן אוֹמֵר: כָּל קֶרַע שֶׁאֵינוֹ מַבְדִּיל קִנֶּה שָׁפָה – חֲרֵי זֶה קֶרַע שֶׁל תִּפְלוּת.

מַאי כְּדוֹן? חוֹמֶר הוּא בְּכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁיְּהֵא [שֶׁאֵינוֹ] מַבְדִּיל קִנֶּה שָׁפָה.

כֹּהֵן גָּדוֹל מַקְרִיב אוֹנֵן וְלֹא אוֹכֵל; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: גּוֹמֵר כָּל הָעֲבוֹדָה שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ וּבָא לוֹ.

בֵּין רַבִּי מֵאִיר לְרַבִּי שִׁמְעוֹן חָדָא, בֵּין רַבִּי יוּדָא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן חָדָא, בֵּין רַבִּי מֵאִיר לְרַבִּי יוּדָה – הַכְנָסָה.

רַבִּי יַעֲקֹב בֶּן דְּסַאי מַפְסִיק בֵּינֵיהֶן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הָיָה בִּפְנִים – הָיָה יוֹצֵא, הָיָה בַּחוּץ – הָיָה נִכְנָס. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָיָה בִּפְנִים – הָיָה נִכְנָס, הָיָה בַּחוּץ – לֹא הָיָה נִכְנָס. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: גּוֹמֵר כָּל הָעֲבוֹדָה שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ וּבָא לוֹ.

רַבִּי יוֹסֵי בִּי רַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם רַב הוּנָא: מַתְנִיתָא לְרֵישׁ לָקִישׁ, **וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא,** עַמְּהֶן – אֵין יוֹצֵא, אֲבָל יוֹצֵא הוּא אַחֲרֵיהֶן, הֵן נִיכְסִין וְהוּא גּוּלְגֹּלֶת, וְיוֹצֵא עַמְּהֶן עַד פֶּתַח הָעִיר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוּדָן אוֹמֵר: אֵינוֹ יוֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: **וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא.** יָצָא – לֹא הָיָה חוֹזֵר.

רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: אֵין אֲנִינָה אֶלָּא לַמֵּת בִּלְבַד, דִּכְתִיב (ישעיה ג) **וְאָנוּ וְאָבֵלוּ פִּתְחֵיהָ.**

הֲתִיב חִייָה בַּר אַדָּא: וְהָכְתִיב (ישעיה יט) **וְאָנוּ הַדַּיָּגִים!** אָמַר רַבִּי חֲנִינָה:

[דף י' ע"ב] בֵּינִי מַתְנִיתָא: שֶׁאֵין אֲנִינַת טוּמְאָה אֶלָּא לַמֵּת בִּלְבַד.

תָּנֵי: אֵי זוּ הִיא אֲנִינָה? מִשָּׁעַת מִיתָה עַד שָׁעַת קְבוּרָה; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם.

אַשְׁכַּחְתְּ מַר קוּלְּתָ וְחוּמְרָת עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי, קוּלְּתָ וְחוּמְרָת עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבָּנָן. מַה מַּפְקָה מִבֵּינֵיהוֹן? מֵת, וְנִקְבַּר בְּשַׁעְתּוֹ. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבָּנָן – אָסוּר כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי – אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא אוֹתָהּ שָׁעָה בִּלְבַד.

מֵת, וְנִקְבַּר לְאַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבָּנָן – אָסוּר כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי – אָסוּר עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים.

אָתָא רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן וְרַב חִסְדָּא, תַּרְוַיְהוֹן מְרִין: מוֹדֶה רַבִּי לַחֲכָמִים, שֶׁאֵין אָסוּר אֶלָּא אוֹתוֹ הַיּוֹם בִּלְבַד. כַּהֲדָא דְּתָנֵי, רַבִּי אוֹמֵר: תֵּדַע לְךָ שֶׁאֵין אֲנִינוּת לַיְלָה תּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי אָמְרוּ: אוֹנֵן – טוֹבֵל וְאוֹכֵל פִּסְחוֹ לָעֶרֶב, וַהֲרֵי אָמְרוּ אֲנִינוּת תּוֹרָה! רַבִּי יָסָא בְּרַבִּי בּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי חוּנָא: תִּיפָּתֵר, שֶׁנִּקְבַּר בְּדִמְדּוּמֵי חַמָּה.

הֲלָכָה ב' מתני' וּכְשֶׁהוּא מְנַחֵם אֶת אֲחֵרִים – דֶּרֶךְ כָּל הָעָם עוֹבְרִין בָּזֶה אַחַר זֶה, וְהַמְּמוּנֶּה מְמַצְּעוֹ בֵּינוֹ לְבֵין הָעָם. כְּשֶׁהוּא מִתְנַחֵם מֵאֲחֵרִים, כָּל הָעָם אוֹמְרִין לוֹ: "אֲנִי כַפָּרָתוֹ". וְהוּא אוֹמֵר לָהֶן: "תִּתְבָּרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם". וּכְשֶׁמְּבָרְכִין אוֹתוֹ – כָּל הָעָם מְסוּבִּין עַל הָאָרֶץ, וְהוּא מֵיסֵב עַל הַמַּפָּקָל.

גמרא הֲדָא אָמְרָה: מַפָּקָל אֵין בּוֹ מִשּׁוּם כְּפִיַּית הַמִּיטָּה, כֹּהֵן גָּדוֹל חַיָּיב בִּכְפִיַּית הַמִּיטָּה.

תָּנֵי: אֵין מוֹצִיאִין אֶת הַמֵּת מָמוּךְ לִקְרִיַּת שְׁמַע, אֶלָּא אִם כֵּן הִקְדִּימוּ שָׁעָה אַחַת, אוֹ אֵיחֲרוּ שָׁעָה אַחַת, כְּדֵי שֶׁיִּקְרְאוּ וְיִתְפַּלֵּל. וְהָתַנֵּינָן: קָבְרוּ אֶת הַמֵּת וְחָזְרוּ: תִּיפָּתֵר: בְּאִינּוּן דַּהֲווֹן סָבְרִין דְּאִית בָּהּ עָנָה, וְלֵית בָּהּ עָנָה.

תָּנֵי: הַהֶסְפֵּד, וְכָל הָעֲסוּקִין בַּהֶסְפֵּד – מַפְסִיקִין לִקְרִיַּת שְׁמַע וְלֹא לִתְפִילָּה. מַעֲשֶׂה הָיָה, וְהִפְסִיקוּ רַבּוֹתֵינוּ לִקְרִיַּת שְׁמַע וְלִתְפִילָּה.

[דף י"א ע"א]

הָתַנֵּינָן: אִם יְכוֹלִין לְהַתְחִיל וְלִגְמוֹר: מַתְנִיתָא – בְּיוֹם רִאשׁוֹן, מַה דְּתָנֵי – בְּיוֹם שֵׁנִי.

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אַבְדוּמָא: זֶה שֶׁנִּכְנָס לַבֶּנֶסֶת וּמְצָאָן עוֹמְדִין לִתְפִילָּה, אִם יוֹדֵעַ שֶׁיָּכוֹל לִגְמוֹר עַד שֶׁלֹּא יַתְחִיל שְׁלִיחַ צִיבּוּר לָעֲנוֹת אָמֵן – יִתְפַּלֵּל, וְאִם לָאו – אַל יִתְפַּלֵּל.

בְּאֵי זֶה 'אָמֵן' אָמְרוּ? תְּרֵין אָמוֹרִין. חַד אָמַר: שֶׁל הָאֵל הַקָּדוֹשׁ, וְחַד אָמַר: שֶׁל שׁוֹמֵעַ תְּפִילָּה בְּחוֹל.

תָּנֵי, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הָיוּ כוֹלָן עוֹמְדִין בְּשׁוּרָה מִשּׁוּם כָּבוֹד – חַיָּיבִין. מִשּׁוּם אָבֵל – פְּטוּרִין. יָרְדוּ לִסְפֹּד, הָרוֹאִין פָּנִים – פְּטוּרִין, וְשֶׁאֵין רוֹאִין פָּנִים – חַיָּיבִין.

וַהֲדָא דְתָנֵינַן: כְּשֶׁמְּנַחֵם אֲחֵרִים – כָּל הָעָם עוֹבְרִין זֶה אַחַר זֶה, וְהַמְּמוּנֶּה מְמַצְעוֹ בֵּינוֹ לְבֵין הָעָם – כַּמִּשְׁנָה הָרִאשׁוֹנָה. וְהָא דְתָנֵינַן: הַפְּנִימִין – פְּטוּרִין, וְהַחִיצוֹנִין – חַיָּבִין כַּמִּשְׁנָה הָרִאשׁוֹנָה[1].

אָמַר רַבִּי חֲנִינָה: בָּרִאשׁוֹנָה, הָיוּ מִשְׁפָּחוֹת עוֹמְדוֹת וְהָאֲבִילִין עוֹבְרִין. מִשָּׁרַבָּת תַּחֲרוּת בְּצִיפֳּרִין, הִתְקִין רַבִּי יוֹסֵי: שֶׁיִּהוּ מִשְׁפָּחוֹת עוֹבְרוֹת וְהָאֲבִילִים עוֹמְדִין. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל דְּסוּפְּתָא: חָזְרוּ הַדְּבָרִים לְיוֹשְׁנָן.

הֲלָכָה ג' מתני' מֶלֶךְ – לֹא דָן, וְלֹא דָנִין אוֹתוֹ. לֹא מֵעִיד, וְלֹא מְעִידִין אוֹתוֹ. לֹא חוֹלֵץ, וְלֹא חוֹלְצִין אֶת אִשְׁתּוֹ. לֹא מְיַיבֵּם, וְלֹא מְיַיבְּמִין אֶת אִשְׁתּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רָצָה לַחֲלוֹץ וּלְיַיבֵּם – זָכוּר לְטוֹב. אָמְרוּ לוֹ: אִם רָצָה – אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

וְאֵין נוֹשְׂאִין אֶת אַלְמְנָתוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נוֹשֵׂא הוּא הַמֶּלֶךְ אַלְמְנָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּדָוִד שֶׁנָּשָׂא אַלְמְנָתוֹ שֶׁל שָׁאוּל, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב יב): **וָאֶתְּנָה לְךָ אֶת בֵּית אֲדֹנֶיךָ וְאֶת נְשֵׁי אֲדֹנֶיךָ בְּחֵיקֶךָ.**

גמרא לֹא דָן. וְהָכְתִיב (שמואל ב יב): **וַיְהִי דָּוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לְכָל עַמּוֹ,** וְתֵימַר הָכֵין? אֱמוֹר מֵעַתָּה: הָיָה דָּן הַדִּין, זִיכָּה הַזַּכַּיי, וְחִייֵב הַחַיָּיב, הָיָה הַחַיָּיב – עָנִי – נוֹתֵן לוֹ מִשֶּׁלּוֹ. נִמְצָא עוֹשֶׂה דִּין לָזֶה, וּצְדָקָה לָזֶה.

רַבִּי אוֹמֵר: הָיָה דָּן, וְזִיכָּה הַזַּכַּיי, וְחִייֵב הַחַיָּיב – מַעֲלֶה עָלָיו הַמָּקוֹם כִּילּוּ עָשָׂה צְדָקָה עִם הַחַיָּיב שֶׁהוֹצִיא גְּוִילָה מִיָּדוֹ.

וְלֹא דָנִין אוֹתוֹ. עַל שֵׁם (תהלים יז) **מִלְּפָנֶיךָ מִשְׁפָּטִי יֵצֵא.** רַבִּי יִצְחָק בְּשֵׁם רַבִּי: הַמֶּלֶךְ וְצִבּוּר נִידּוֹנִין לְפָנָיו בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א ח): **לַעֲשׂוֹת מִשְׁפַּט עַבְדּוֹ וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ.**

רַבִּי יוּדָן אוֹמֵר: אִם רָצָה לַחֲלוֹץ וּלְיַיבֵּם – זָכוּר לְטוֹב. אָמְרוּ לוֹ: אִם אוֹמֵר אַתְּ כֵּן נִמְצֵאתָ פּוֹגֵם כְּבוֹד הַמֶּלֶךְ.

אֵין נוֹשְׂאִין לֹא אַלְמְנָתוֹ וְלֹא גְרוּשָׁתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ. עַל שֵׁם: **וַתִּהְיֶינָה צָרֵרוֹת עַד יוֹם מוֹתָן אַלְמְנוּת חַיּוּת** (שמואל ב, כ, ג).

רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי בְּשֵׁם רַבִּי פַּזִּי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מְלַמֵּד שֶׁהָיָה דָּוִד מְקַלְקְלָתָן וּמְקַשְׁטָתָן וּמַכְנִיסָן לְפָנָיו בְּכָל יוֹם, וְאוֹמֵר לְיוֹצְרוֹ הָרַע: תְּאַבְתָּה דָּבָר הָאָסוּר לְךָ, חַייָךְ שֶׁאֲנִי מַתְאִיבְךָ דָּבָר הַמּוּתָּר לְךָ.

רַבָּנִין דְּקֵיסָרִין אָמְרִין: אֲסוּרוֹת מַמָּשׁ הָיוּ, וּמַה כְּלִי חֲדִיוֹט שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֲדִיוֹט – אָסוּר לַמֶּלֶךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. כְּלִי הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֲדִיוֹט – אֵינוֹ דִין שֶׁיְּהֵא הַמֶּלֶךְ אָסוּר לְשַׁמֵּשׁ בָּהֶן.

---

[1] יש גורסים: הָאַחֲרוֹנָה.

רַבִּי יוּדָן אוֹמֵר: נוֹשֵׂא הַמֶּלֶךְ אַלְמְנוֹת הַמֶּלֶךְ, שֶׁמָּצִינוּ בְּדָוִד שֶׁנָּשָׂא אַלְמְנוֹת שָׁאוּל, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב יב): **וָאֶתְּנָה לְךָ אֶת בֵּית אֲדֹנֶיךָ וְאֶת נְשֵׁי אֲדֹנֶיךָ בְּחֵיקֶךָ.** זוּ רִצְפָּה, וַאֲבִינָדָב, וּבַת שֶׁבַע.

[דף י"א ע"ב]

שִׁלֹּשָׁה בָּנִים הָיוּ לְחֶצְרוֹן, דִּכְתִיב (דברי הימים א ב, כט) **וּבְנֵי חֶצְרוֹן יֶרַחְמְאֵל וְאֶת רָם וְאֶת כְּלוּבָי.** הוּא יְרַחְמְאֵל גָּדְמוּ! אֶלָּא שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה גּוֹיָה לְהִתְעַטֵּר בָּהּ, דִּכְתִיב (שם שם, כו): **וַתְּהִי אִשָּׁה אַחֶרֶת לִירַחְמְאֵל וּשְׁמָהּ עָטָרָה הִיא אֵם אוֹנָם,** שֶׁהִכְנִיסָהּ אֲנִינָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ.

וְרָם הוֹלִיד אֶת עַמִּינָדָב וְעַמִּינָדָב הוֹלִיד אֶת נַחְשׁוֹן וְנַחְשׁוֹן הוֹלִיד אֶת שַׂלְמָא וְשַׂלְמָא הוֹלִיד אֶת בֹּעַז וּבֹעַז נָשָׂא אֶת רוּת. הָא נָבָל אָתֵי מִן דִּכְלוּבְי. אָמַר נָבָל, לֵית בְּיִשְׂרָאֵל כַּר טָבִין סַגִּין מִישְׁרָאֵל, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (שמואל א כה) **וְאִישׁ בְּמָעוֹן וּמַעֲשֵׂהוּ בַּכַּרְמֶל וְהָאִישׁ גָּדוֹל מְאֹד. וְהוּא כָלוּבִי** – דְּאָתֵי מִן כְּלוּבְי. **וַיִּשְׁמַע דָּוִד בַּמִּדְבָּר כִּי גֹּזֵז נָבָל, וַאֲמַרְתֶּם כֹּה לֶחָי,** לְקִיּוּמָא. **וְאַתָּה שָׁלוֹם וְגוֹ'.** אָמַר רַבִּי יוֹסְטָא בַּר שׁוּגֵם: נַעֲשׂוּ מַחֲנָה. **וַיַּעַן נָבָל אֶת עַבְדֵי דָוִד וְגוֹ'.**

וּמְנַיִין לְדִינֵי נְפָשׁוֹת שֶׁמַּתְחִילִין מִן הַצַּד? תָּנָא שְׁמוּאֵל הַזָּקֵן קוּמֵי רַבִּי אַחָא: (שם) **וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲנָשָׁיו וְגוֹ' וַיַּעַט בָּהֶם.** מַהוּ **וַיַּעַט בָּהֶם**? אַפְחוּן בְּמִילִין.

וְעַתָּה דְּעִי וּרְאִי מַה תַּעֲשִׂי וַתְּפַגֵּשׁ אֹתָם. גִּילַת שׁוֹקָהּ וְהָלְכוּ לְאוֹרָהּ. **וַתְּפַגֵּשׁ אֹתָם** – הוּקְרוּ כּוּלָּם. **וְדָוִד אָמַר אַךְ לַשֶּׁקֶר שָׁמַרְתִּי וְגוֹ' מַשְׁתִּין בַּקִּיר.** מַה עִיסְקֵיהּ דְּכַלְבָּא מַשְׁתִּין בְּכָתְלָא? אַפִּילּוּ עַל כַּלְבָּא לֵינָא חַיִּים.

וַתֵּרֶא אֲבִיגַיִל אֶת דָּוִד וְגוֹ'. אָמְרָה לֵיהּ: מָרִי דָּוִד, אֲנָא מַה עֲבַדִית? בָּנַיי מַה עֲבַדוּן? בְּעִירַיי מַה עֲבַד? אָמַר לָהּ: מִפְּנֵי שֶׁקִּילֵל מַלְכוּת דָּוִד. אָמְרָה לֵיהּ: וּמֶלֶךְ אַתָּה? אָמַר לָהּ: וְלֹא מְשָׁחַנִי שְׁמוּאֵל לְמֶלֶךְ?! אָמְרָה לוֹ: עֲדַיִין מוֹנִיטָה דְּמָרָן שָׁאוּל קַיָּים.

וַאֲנִי אֲמָתְךָ – מְלַמֵּד שֶׁתִּבָּעָהּ לְתַשְׁמִישׁ. מִיָּד הוֹצִיאָה כִּתְמָהּ וְהֶרְאָת לוֹ. אָמַר לָהּ, וְכִי רוֹאִין כְּתָמִין בַּלַּיְלָה? אָמְרָה לֵיהּ: וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָזְנֶיךָ מַה שֶּׁפִּיךָ מְדַבֵּר! כְּתָמִין אֵין רוֹאִין בַּלַּיְלָה, וְדִינֵי נְפָשׁוֹת דָּנִין בַּלַּיְלָה?! אָמַר לָהּ: כְּבַר נִגְמַר דִּינוֹ מִבְּעוֹד יוֹם. אָמְרָה לוֹ: **וְלֹא תִהְיֶה זֹאת לְךָ לִפּוּקָה.** אָמַר רַבִּי לְעָזָר: פִּקְפּוּקֵי דְּבָרִים הָיָה שָׁם.

רַבִּי לֵוִי הֲוָה עָבַר פָּרְשָׁתָא, וַהֲוָה רַבִּי זְעֵירָא מְפַקֵּד לְחַבְרַיָּיא: עֲלוֹן וְשִׁמְעוּן קָלֵיהּ דְּרַבִּי לֵוִי דָּרֵשׁ, דְּלֵית אֵיפְשָׁר לֵיהּ דְּהוּא מַפְקָא פָּרְשָׁתָא דְּלָא רִיבְוָון. עָאל וּמַר לוֹן "**לֹא**". וְשָׁמַע רַבִּי זְעֵירָא וּמַר: אוֹף בְּאַגַּדְתַּיָּה אִית רִיבְוָון.

לִפּוּקָה – פִּיקְפּוּקֵי דְּבָרִים הָיָה שָׁם. אָמְרָה לֵיהּ: כַּד תִּיפּוֹק פִּקְפּוּקָתָךְ, יְהוּ אוֹמְרִים עָלַיִךְ: שׁוֹפֵךְ דָּמִים אַתְּ. וּלְמִכְשׁוֹל עָוֹן אַתָּה עוֹמֵד לְהִכָּשֵׁל בְּאֵשֶׁת אִישׁ. מוּטָב אַחַת וְלֹא שְׁתַּיִם. עֲתִידָה רוּבָּהּ מִן הֶדָּא מַיְיתִי, לֹא תְּהֵא דָּא בְּדָא.

וְלִשְׁפּוֹךְ דָּם. עוֹמֵד אַתָּה לִמְלוֹךְ עַל יִשְׂרָאֵל, וְהֵן אוֹמְרִים עָלַיִךְ: שׁוֹפֵךְ דָּמִים הָיָה. וַהֲדָא דְּתֵימַר: כָּל הַמְקַלֵּל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד – חַיָּיב מִיתָה. אֲבָל מְחוּסָּר כִּפֻּא אַתְּ.

וְזָכַרְתָּ אֶת אַמְתָּךְ, מִלַּמֵּד שֶׁפִּקְּרָה עַצְמָהּ. וְכֵיוָן שֶׁפִּקְּרָה עַצְמָהּ – פְּנָמָהּ הַכָּתוּב. בְּכָל קָרָייָא אַתְּ קָרֵי אֲבִיגַיִל בַּר מְהֵדִין פְּסוּקָא: **וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲבִיגַיִל בָּרוּךְ הַשֵּׁם וְגוֹ' מִבּוֹא בְדָמִים** – דַּם נִידָּה וּשְׁפִיכוּת דָּמִים.

הֲלָכָה ד' מתני' מֵת לוֹ מֵת – אֵינוֹ יוֹצֵא מִפֶּתַח פַּלְטוֹרִין שֶׁלּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רָצָה לָצֵאת אַחַר הַמִּיטָּה – יוֹצֵא, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּדָוִד שֶׁיָּצָא אַחַר מִיטָּתוֹ שֶׁל אַבְנֵר, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב ג): **וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד הֹלֵךְ אַחֲרֵי הַמִּטָּה.** אָמְרוּ לוֹ: לֹא הָיָה הַדָּבָר אֶלָּא לְפַיֵּים אֶת הָעָם. וּכְשֶׁמַּבְרִין אוֹתוֹ – כָּל הָעָם מְסוּבִּין עַל הָאָרֶץ, וְהוּא מֵיסֵב עַל הַדַּרְגֵּשׁ.

[דף י"ב ע"א]

גמרא הָדָא אָמְרָה: דַּרְגֵּשׁ – יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם כְּפִיַּית הַמִּיטָּה. הַמֶּלֶךְ – אֵינוֹ חַייָב בִּכְפִיַּית הַמִּיטָּה.

אִית תַּנַּיי תָּנֵי: הַנָּשִׁים מְהַלְכוֹת תְּחִילָּה, וְהָאֲנָשִׁים אַחֲרֵיהֶם. וְאִית תַּנַּיי תָּנֵי: אֲנָשִׁים תְּחִילָּה, וְהַנָּשִׁים אַחֲרֵיהֶם. מַאן דָּמַר הַנָּשִׁים תְּחִילָּה – שֶׁהֵן גָּרְמוּ מִיתָּה לָעוֹלָם. מַאן דָּמַר הָאֲנָשִׁים תְּחִילָּה – מִפְּנֵי כְּבוֹד בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יְהוּ מַבִּיטִין בְּנָשִׁים.

וְהָכְתִיב (שמואל א ג): **וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד הֹלֵךְ אַחֲרֵי הַמִּטָּה.** אָמְרוּ: לֹא הָיָה דָּבָר אֶלָּא לְפַיֵּים. מַאן דַּהֲוָה מְפַיֵּים לִנְשַׁיָּא הֲוָה מְפַיֵּים לְגוּבְרַיָּיא, וּמַאן דַּהֲוָה מְפַיֵּים לְגוּבְרַיָּיא הֲוָה מְפַיֵּים לִנְשַׁיָּא.

כְּתִיב (שמואל א ו): **וַיַּסֵּב דָּוִד וְגוֹ'.** מַהוּ **אַחַד הָרֵיקִים**? אָמַר רַבִּי בָּא בַּר כַּהֲנָא: הָרֵיקִים שֶׁבָּרֵיקִים, זוּ אַרְכַּסְטָס. אָמְרָה לוֹ: הַיּוֹם נִגְלָה כְּבוֹד בֵּית אַבָּא! אָמְרוּ עָלָיו עַל בֵּית שָׁאוּל: שֶׁלֹּא רָאוּ אוֹתָן לֹא עֲקֵב וְלֹא גוּדָּל מִימֵיהֶן. הָדָא הוּא דִכְתִיב (שמואל א כד): **וַיָּבֹא אֶל גְּדֵרוֹת הַצֹּאן.** רַבִּי בּוֹן בַּר רַבִּי לְעָזָר: גָּדֵר לְפָנִים מִגָּדֵר הָיָה.

וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהָסֵךְ אֶת רַגְלָיו, הֲוָה חָמֵי לֵיהּ מְשַׁלְשֵׁל צִיבְחַר וּמְסַלֵּק צִיבְחַר. אָמַר: אָרוּר מַגַּע בְּהֲדֵין צְנִיעָה. הָדָא הוּא מַר לֵיהּ (שם פסוק י): **הִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וְגוֹ'.** וָאָחָם עָלֶיךָ אֵין כָּתוּב, אֶלָּא **וַתָּחָס עָלֶיךָ** – צְנִיעוּתְךָ הִיא חָסָה עָלֶיךָ.

וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל מִיכַל וְגוֹ'. וְעִם הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אָמַרְתְּ עִמָּם אִכָּבְדָה שֶׁאֵינָן אֲמָהוֹת אֶלָּא אִמָּהוֹת.

וּבַמֶּה נֶעֱנְשָׁה? **וּלְמִיכַל בַּת שָׁאוּל לֹא הָיָה לָהּ יָלְד.** וְהָכְתִיב (שמואל ב ג): **וְהַשִּׁשִּׁי יִתְרְעָם לְעֶגְלָה אִשְׁתּוֹ!** אֶלָּא שֶׁגָּעֵת כְּעֶגְלָה וּמֵתָה.

אֵין לְךָ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁבִּיזָּה עַצְמוֹ עַל הַמִּצְוֹת יוֹתֵר מִדָּוִד! מִפְּנֵי מָה בִּיזָּה עַצְמוֹ עַל הַמִּצְוֹת? שֶׁהָיוּ מַבִּיטִין בָּאָרוֹן וּמֵתִים, דִּכְתִיב (שמואל א ו) **וַיַּךְ בְּאַנְשֵׁי בֵית שֶׁמֶשׁ וְגוֹ'.** רַבִּי חֲנִינָה וְרַבִּי מָנָא, חַד אָמַר: **וַיַּךְ בָּעָם שִׁבְעִים אִישׁ** – זוּ סַנְהֶדְרִין, **וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף** – שָׁהָיוּ שְׁקוּלִין כְּנֶגֶד חֲמִשִּׁים אֶלֶף. וְחַד אָמַר: **וַיַּךְ בָּעָם שִׁבְעִים אִישׁ** – זוּ סַנְהֶדְרִין, **וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף** – מֵעַם הָאָרֶץ.

כְּתִיב (תהלים קלא) **שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד ה' לֹא גָבַהּ לִבִּי** – בְּשָׁעָה שֶׁמְּשָׁחַנִי שְׁמוּאֵל. **וְלֹא רָמוּ עֵינָי** – בְּשָׁעָה שֶׁהָרַגְתִּי אֶת גּוֹלְיָת. **וְלֹא הִלַּכְתִּי בִּגְדֹלוֹת** – בְּשָׁעָה שֶׁהֶעֱלִיתִי בָּאָרוֹן.

וּבִנְפְלָאוֹת מִמֶּנִּי – בְּשָׁעָה שֶׁהֶחְזִירוּנִי לְמַלְכוּתִי. אֲבָל, **אִם לֹא שִׁוִּיתִי וְדוֹמַמְתִּי נַפְשִׁי כְּגָמֻל עָלַי אִמּוֹ כְּגָמֻל עָלַי נַפְשִׁי.** כְּהַן יָנָקָא דְּנָחֵית מִמְּעֵי אִימֵיהּ, כֵּן הֲוָות נַפְשִׁי עָלַי.

הֲלָכָה ה' מִתְנִי' וּמוֹצִיא לְמִלְחֶמֶת הָרְשׁוּת עַל פִּי בֵית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד. וּפוֹרֵץ לוֹ דֶּרֶךְ, וְאֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ. דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ – אֵין לָהּ שִׁעוּר. וְכָל הָעָם בּוֹזְזִין וְנוֹתְנִין לְפָנָיו, וְהוּא נוֹטֵל חֵלֶק בָּרֹאשׁ.

גמרא דִּכְתִיב (במדבר כז) **עַל פִּיו יֵצְאוּ וְעַל פִּיו יָבֹאוּ.**

וּפוֹרֵץ לַעֲשׂוֹת לוֹ דֶּרֶךְ. דִּכְתִיב (שמואל א ח) **נָהֲגוּ לִפְנֵי הַמִּקְנֶה וַיֹּאמְרוּ זֶה שִׁלַּל דָּוִד.**

הוּא הָיָה עִם דָּוִד בְּאֶפֶס דַּמִּים. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בַּחֲקַל סוּמַקְתָּה. וְרַבִּי שְׁמוּאֵל אָמַר: שֶׁמִּשָּׁם נִפְסְקוּ דָּמִים.

וּפִלְשְׁתִּים נֶאֱסָפִים וְגוֹ'. רַבִּי יַעֲקֹב דִּכְפַר חָנָן אָמַר: עֲדָשִׁין הָיוּ, אֶלָּא שֶׁהָיְתָה עֲנָבָה שֶׁלָּהֶן יָפָה כְּשֶׁל שְׁעוֹרִים. אָמַר רַבִּי לֵוִי: אֵילּוּ הֵן הַפִּלְשְׁתִּים שֶׁהָיוּ בָּאִין זְקוּפִין כִּשְׁעוֹרִין, וְהוֹלְכִין לָהֶן נְמוּכִין כַּעֲדָשִׁין.

פְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: **וַתְּהִי שָׁם חֶלְקַת הַשָּׂדֶה מְלֵיאָה שְׂעֹרִים.** וּכְתִיב: **מְלֵיאָה עֲדָשִׁים.** רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר:

[דף י"ב ע"ב]

שָׁנָה אַחַת הָיְתָה וּשְׁתֵּי שָׁדוֹת הָיוּ, אַחַת שְׂעוֹרִים וְאַחַת עֲדָשִׁים. פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְאַבָּיֵי וְלִיתֵּן דָּמִים. דְּיִלְמָא פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְאַבָּיֵי שֶׁלֹּא לִיתֵּן דָּמִים, אֵי זֶה מֵהֶן יְאַבֵּד וְאֵי זֶה מֵהֶן יִתֵּן דָּמִים, שֶׁל עֲדָשִׁים וְשֶׁל שְׂעוֹרִין. אֲבָל שֶׁל עֲדָשִׁים – מַאֲכַל אָדָם, וְשֶׁל שְׂעוֹרִין – מַאֲכַל בְּהֵמָה. שֶׁל עֲדָשִׁים – אֵינָהּ חַיֶּבֶת בְּחַלָּה, וְשֶׁל שְׂעוֹרִין – חַיֶּבֶת בְּחַלָּה. עֲדָשִׁים – אֵין עוֹמֶר בָּא מִמֶּנָּה, שְׂעוֹרִין – עוֹמֶר בָּא מִמֶּנָּה.

וְרַבָּנִין אָמְרִין: שָׂדֶה אַחַת וּשְׁתֵּי שָׁנִים הָיוּ. הָיָה לְמֵד מִשָּׁל אֶשְׁתְּקַד! וְאֵין לְמֵדִין מִשָּׁנָה לַחֲבֶירְתָּהּ.

וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתוֹךְ הַחֶלְקָה וַיַּצִּילוּהָ. כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: **וַיַּצִּילוּהָ.** וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: **וַיַּצֵּלֶהָ.** אֶלָּא מְלַמֵּד: שֶׁהֶחְזִירָהּ לִבְעָלֶיהָ, וְהָיְתָה חֲבִיבָה עָלָיו כְּשָׂדֶה מְלֵיאָה פֵּרכּוֹם.

כְּתִיב (שמואל ב כג) **וַיִּתְאָו דָּוִד וַיֹּאמֶר מִי יַשְׁקֵנִי מַיִם מִבְּאֵר בֵּית לֶחֶם וְגוֹ'.** רַבִּי חִיָּיה בַּר בָּא אָמַר: הֲלָכָה נִצְרְכָה לוֹ.

וַיִּבְקְעוּ שְׁלֹשָׁה. וְלָמָּה שְׁלֹשָׁה? שֶׁאֵין הֲלָכָה מִתְבָּרֶרֶת פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה.

וְלֹא אָבָה דָּוִד לִשְׁתּוֹת. לֹא אָבָה דָּוִד שֶׁתִּיקָּבַע הֲלָכָה עַל שְׁמוֹ. **וַיַּסֵּךְ אֹתָם לַה'** – קִבְּעָהּ מַסֶּכֶת לְדוֹרוֹת, וּפוֹרֵץ לַעֲשׂוֹת לוֹ דֶּרֶךְ.

בַּר קַפָּרָא אָמַר: חָג הָיָה וְנִיסּוּךְ מַיִם, וְהָיוּ בָּמָה הָיָה.

וַיִּבְקְעוּ שְׁלֹשָׁה וְלָמָּה שְׁלֹשָׁה? אֶחָד הוֹרֵג, וְאֶחָד מְפַנֶּה הֲרוּגִים, וְאֶחָד מַכְנִיס צְלוֹחִית בְּטָהֳרָה.

כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: **וַיְנַסֵּךְ אֹתָם לַה׳**, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: **וַיַּסֵּךְ**. מַאן דְּמַר: **וַיַּסֵּךְ** – מְסַיֵּיעַ לְרַבִּי חִיָּיה בַּר בָּא. מַאן דְּמַר: **וַיְנַסֵּךְ** – מְסַיֵּיעַ לְבַר קַפָּרָא.

רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסֵי: חֵילְכוֹת שְׁבוּיִים נִצְרְכָה לוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי אוֹמֵר: בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִתְאַוָּוה.

הֲלָכָה ו׳

מתני׳ לֹא יַרְבֶּה לוֹ נָשִׁים, אֶלָּא שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַרְבֶּה הוּא לוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהוּ מְסִירוֹת אֶת לִבּוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִילּוּ אַחַת וְהִיא מְסִירָה אֶת לִבּוֹ – חֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׂאֶנָּה. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר (דברים יז) **וְלֹא יַרְבֶּה לוֹ נָשִׁים**? דַּאֲפִילּוּ כַּאֲבִיגַיִל.

וְלֹא יַרְבֶּה לוֹ סוּסִים אֶלָּא כְּדֵי מֶרְכַּבְתּוֹ. **וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יַרְבֶּה לוֹ,** אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּתֵּן אַפְּסַנְיָיא.

וְכוֹתֵב לוֹ סֵפֶר תּוֹרָה לְשְׁמוֹ. יוֹצֵא לַמִּלְחָמָה – וְהוּא עִמּוֹ. נִכְנָס – וְהוּא עִמּוֹ. יוֹשֵׁב בַּדִּין – וְהוּא אֶצְלוֹ. מֵיסֵב – וְהוּא כְּנֶגְדּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז): **וְהָיְתָה עִמּוֹ וְקָרָא בוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו.**

אֵין רוֹכְבִין עַל סוּסוֹ, וְאֵין יוֹשְׁבִין עַל כִּסְאוֹ, וְאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּשַׁרְבִיטוֹ. וְאֵין רוֹאִין אוֹתוֹ עָרוֹם, וְלֹא כְּשֶׁהוּא מִסְתַּפֵּר, וְלֹא בְּבֵית הַמֶּרְחָץ. שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז): **שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ** – שֶׁתְּהֵא אֵימָתוֹ עָלֶיךָ.

גמרא רַב כַּהֲנָא אָמַר: עַל שֵׁם: **הַשֹּׁשִׁי יִתְרָעֵם לְעֶגְלָה** (שמואל ב ג, ה). וּמַה כְּתִיב תַּמָּן (שם יב, ח) **וְאִם מְעַט, וְאֹסִפָה לְךָ כְּהֵנָּה וְכָהֵנָּה.**

לֹא יַרְבֶּה לוֹ סוּסִים אֶלָּא כְּדֵי מֶרְכַּבְתּוֹ. עַל שֵׁם: **וַיַּעֲקֹר דָּוִד אֶת כָּל הָרֶכֶב וגו׳.**

וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יַרְבֶּה לוֹ, אֶלָּא כְּדֵי לִיתֵּן אַפְּסַנְיָיא. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: וּבִלְבַד אַפְּסַנְיָיא שֶׁל שָׁנָה זוֹ בִּלְבַד.

אָמַר רַבִּי אַחָא: אָמַר שְׁלֹמֹה:

[דף י״ג ע״א]

שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים שָׁשָׁחַקְתָּ עֲלֵיהֶן מִידַּת הַדִּין – חִילַּלְתִּים. **לֹא יַרְבֶּה לוֹ נָשִׁים,** וּכְתִיב (מלכים א יח) **וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה אָהַב נָשִׁים נָכְרִיּוֹת.** רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אָמַר: אָהַב מַמָּשׁ לְזִנּוּת.

חֲנַנְיָה בֶּן אֲחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: עַל שֵׁם (דברים ז) **לֹא תִתְחַתֵּן בָּם.**

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לְמוֹשְׁכָן לְדִבְרֵי תוֹרָה וּלְקָרְבָן תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה. רַבִּי לִיעֶזֶר אוֹמֵר: עַל שֵׁם: (נחמיה יג) **גַּם אוֹתוֹ הֶחֱטִיאוּ הַנָּשִׁים הַנָּכְרִיּוֹת.** אַשְׁכַּח תֵּימַר: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי וַחֲנַנְיָה וְרַבִּי לִיעֶזֶר – חָדָא. וְרַבִּי יוֹסֵי פְּלִיג עַל תְּלָתֵיהוֹן.

לֹא יַרְבֶּה לוֹ סוּסִים. וּכְתִיב (מלכים א ה) **וַיְהִי לִשְׁלֹמֹה אַרְבָּעִים אֶלֶף אֲרֻוֹת סוּסִים לְמֶרְכָּבוֹ וּשְׁנֵים עָשָׂר אֶלֶף פָּרָשִׁים** – בַּטְלָנִים הָיוּ. וְהַהֲדְיוֹט – מוּתָּר בְּכוּלָּן.

וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא יַרְבֶּה לוֹ מְאוֹד. וּכְתִיב (מלכים א י) **וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם כָּאֲבָנִים.** וְלֹא הָיוּ גַּנְגְּבוֹת? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן חֲנִינָה: אַבְנֵי עֶשֶׂר אַמּוֹת וּשְׁמוֹנָה אַמּוֹת.

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת מְנָחוֹת פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מַה תַּלְמוּד לוֹמַר עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן? אֶחָד נִגְדָּשׁ וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ נִגְדָּשׁ, זֶה שֶׁהָיָה נִגְדָּשׁ בּוֹ הָיָה מוֹדֵד לְכָל הַמְּנָחוֹת. זֶה שֶׁלֹּא הָיָה נִגְדָּשׁ בּוֹ הָיָה מוֹדֵד לַחֲבִיתֵי כֹהֵן מָשִׁיחַ. וְכֻלָּן הָיָה שָׁם, לֹא מִדַּת שְׁלִשָּׁה דְּפַר וְלֹא מִדַּת שְׁנַיִם לָאַיִל, אֶלָּא אֲפִלּוּ שִׁשִּׁים פָּרִים וְשִׁשִּׁים אֵילִים, עִשָּׂרוֹן אֶחָד הָיָה מוֹדֵד לְכֻלָּן, שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא יד, כא): "לַמִּנְחָה וְלֹג שֶׁמֶן", שֶׁמֶן לְכָל מִנְחָה וְלוֹג שֶׁמֶן. שִׁבְעָה מִדּוֹת שֶׁל לַח הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, רְבִיעִית חֲצִי לוֹג, וְלוֹג רְבִיעַ הִין, וּשְׁלִישׁ הִין וְהִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הִין, וַחֲצִי הִין, וּשְׁלִישִׁית הִין, וּרְבִיעִית הִין לוֹג, וַחֲצִי לוֹג וּרְבִיעִית. רְבִיעִית מַה הָיְתָה מְשַׁמֶּשֶׁת? בְּהּ הָיָה מוֹדֵד לַחֲבִיתֵי כֹהֵן מָשִׁיחַ. חֲצִי לוֹג מַה הָיָה מְשַׁמֵּשׁ? בּוֹ הָיָה מוֹדֵד שְׁלִשֶׁת לוֹגִין וּמֶחֱצָה לַמְּנוֹרָה, וַחֲצִי לוֹג לְכָל נָר. לוֹג, בּוֹ הָיָה מוֹדֵד לְכָל הַמְּנָחוֹת, רְבִיעַ הִין מַה הָיָה מְשַׁמֵּשׁ? כָּל מִין צָאן, גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכֻּלָּן שָׁוִין בִּנְסָכִים, נִבְלָלִים זֶה בָּזֶה. שְׁלִישׁ הִין, הוּא הָיָה אוֹמֵר: עָנִי שֶׁבְּכֻלָּן לֹא הָיָה מְשַׁמֵּשׁ אֶלָּא בִּנְסְכֵי אֵילִים, בֶּן שְׁתַּיִם וּמֵהֶן לְמַעְלָה. חֲצִי הִין מַה הָיָה מְשַׁמֵּשׁ? כָּל מִין בָּקָר גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכֻּלָּן שָׁוִין בִּנְסָכִים, וְנִבְלָלִין זֶה בָּזֶה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לֹא הָיְתָה מִדַּת שִׁבְעָה בַּמִּקְדָּשׁ הִין, שֶׁאֵין נוֹתְנִין מִדָּה אַחַת לִשְׁנֵי פָּרִים, מִדָּה אַחַת לִשְׁנֵי אֵילִים, מַה הָיָה מֵבִיא תַּחְתֵּיהֶם? לוֹג וּמֶחֱצָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וְכִי הָיָה שָׁם חֲצִי לוֹג וְלוֹג? אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן: אִם כֵּן, יָכוֹל לְפָרְנֵס כֻּלָּן בִּרְבִיעִית אֶלָּא שֶׁאֵין מִדָּה בַּמִּקְדָּשׁ מְשַׁמֶּשֶׁת תַּחַת חֲבֶרְתָּהּ. רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר רַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר: אַרְבַּע מִדּוֹת שֶׁל לַח הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ: - רְבִיעִית, וַחֲצִי לוֹג, וְלוֹג, וְהִין, הָיָה שָׁם, וּשְׁנָתוֹת הָיוּ בַּהִין: - עַד כָּאן לַכֶּבֶשׂ, עַד כָּאן לָאַיִל, עַד כָּאן לַכֶּבֶשׂ, חֲצִי לוֹג לְתוֹדָה, וּרְבִיעִית לַנָּזִיר.

הַשָּׁלֵם

ב. אֵין מַקְדִּישִׁין בִּפְנִים אֶלָּא בַּחוּץ. אֵין מְעָרְבִין נִסְכֵּי כְבָשִׂים בְּנִסְכֵּי פָּרִים וְאֵילִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִנְחוֹת, בְּסֹלֶת, וּבְשֶׁמֶן. אֲבָל בַּיַּיִן מְעָרְבִים נִסְכֵּי יָחִיד בְּנִסְכֵּי יָחִיד, וְנִסְכֵּי צִבּוּר בְּנִסְכֵּי צִבּוּר, שֶׁל יָחִיד בְּשֶׁל צִבּוּר, וְשֶׁל יוֹם בְּשֶׁל אֶמֶשׁ, וְשֶׁל הַיּוֹם בְּשֶׁל מָחָר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא קִדְּשׁוּ בַּכֵּלִי, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁקִּדְּשׁוּ בַּכֵּלִי - אֵין מְעָרְבִים שֶׁל יוֹם בְּשֶׁל מָחָר, מִפְּנֵי שֶׁנִּפְסָלִים בְּלִינָה. כָּל בְּרוּצֵי מִדּוֹת הַלַּח בַּלַּח - קֹדֶשׁ. וּבַיָּבֵשׁ -חוֹל. מִפְּנֵי מַה בַּלַּח קֹדֶשׁ? מִפְּנֵי שֶׁנִּמְשָׁחוֹת מִבִּפְנִים. מִפְּנֵי מַה בַּיָּבֵשׁ חוֹל? מִפְּנֵי שֶׁאֵין נִמְשָׁחוֹת. כָּל בְּרוּצֵי מִדּוֹת הַלָּלוּ, אִם יֵשׁ שָׁם זָבַח אַחֵר - יִקָּרְבוּ עִמּוֹ. וְאִם לָאו - יִפָּסְלוּ בְּלִינָה. וְאִם לָאו - תֵּעָבֵר צוּרָתָן וְיֵצְא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. וְאִם לָאו - יִמָּכְרוּ לְחֲבֵרֵי זָבַח אַחֵר, יָבוֹא מֵהֶן קֵץ הַמִּזְבֵּחַ, מַה הֵן לוֹקְחִין בָּהֶן? עוֹלוֹת! וּמְקִיצִים בָּהֶן אֶת הַמִּזְבֵּחַ.

ג. כָּל קָרְבָּנוֹת צִבּוּר אֵין בָּהֶם סְמִיכָה, חוּץ מִפֹּר הַבָּא עַל כָּל הַמִּצְוֹת וּשְׂעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁהֵן טְעוּנִים סְמִיכָה; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: שְׂעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אֵין טְעוּנִין סְמִיכָה. מַה הָיָה מֵבִיא תַּחְתֵּיהֶן? שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן: וַהֲלֹא אֵין סְמִיכָה אֶלָּא בַּבַּעֲלִים. שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ סוֹמְכִין עָלָיו אַהֲרֹן וּבָנָיו כְּאֶחָד. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: אַף הֵן מִתְכַּפְּרִין בּוֹ. כְּלָל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: כָּל הַבָּא עַל עֲבֵרוֹת מִצְוָה יְדוּעָה וְדָמוֹ נִכְנָס לִפְנִים - טָעוּן סְמִיכָה, כָּל שֶׁאֵין בָּא עַל עֲבֵרוֹת מִצְוָה יְדוּעָה וְאֵין דָּמוֹ נִכְנָס לִפְנִים - אֵין טָעוּן סְמִיכָה. הֵיאַךְ וְאֶחָד עָשָׂר שֶׁבַּמַּעֲשֵׂר - הֲרֵי אֵלּוּ מְמִירִין, טְעוּנִין סְמִיכָה וְנִסְכִּים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הֵיאַךְ אֵינוֹ מֵמִיר וְאֶחָד עָשָׂר שֶׁבַּמַּעֲשֵׂר אֵינוֹ מֵמִיר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא תְּמוּרָה וְאֵין תְּמוּרָה עוֹשָׂה תְמוּרָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: אִלּוּ הָיָה תְּמוּרָה הָיָה קָרֵב, אֶלָּא זֶבַח הָיָה וּנְסָכִים הָיוּ בִּפְנֵי עַצְמָן, כֵּיצַד סוֹמֵךְ? זֶבַח עוֹמֵד בַּצָּפוֹן וּפָנָיו בַּמַּעֲרָב,

תּוֹסֶפְתָּא

סוֹמֵךְ בַּמַּעֲרָב וּפָנָיו בַּמַּעֲרָב, מְנִיחַ שְׁתֵּי יָדָיו עַל גַּבֵּי קַרְנָיו שֶׁל זֶבַח, וְלֹא הָיָה מְנִיחַ יָדָיו עַל גַּבֵּי זֶבַח, וְלֹא הָיָה מְנִיחַ יָדָיו זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ, וְלֹא הָיָה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין יָדִים לַקְּרָנוֹת, מִתְוַדֶּה עָלָיו עָוֹן עֲבֵרָה עַל חַטָּאת, עָוֹן חַטָּאת עַל אָשָׁם, עָוֹן אַשְׁמָה עַל עוֹלָה, עָוֹן לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה שֶׁאֵין לָהֶם וִדּוּי; דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָה: עַל מַה עוֹלָה מְכַפֶּרֶת? עַל דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עֹנֶשׁ? הֲרֵי זֶה עֹנֶשׁ אָמוּר, עַל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁלָּהֶן אֲמוּרָה, עַל מַה עוֹלָה מְכַפֶּרֶת? עַל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ קוּם עֲשֵׂה. סְמִיכָה נוֹהֶגֶת בְּכֹהֲנִים, וּלְוִיִּם, וְיִשְׂרְאֵלִים, וְגֵרִים, וַעֲבָדִים מְשֻׁחְרָרִין, חֲלָלִין, נְתִינִין, וּמַמְזֵרִין, סְרִיס אָדָם, סְרִיס חַמָּה, פְּצוּעַ דַּכָּה, וּכְרוּת שָׁפְכָה. אֵין נוֹהֶגֶת לֹא בְּעוֹבְדֵי כוֹכָבִים, וְלֹא בַּנָּשִׁים, וְלֹא בַּעֲבָדִים וְלֹא בַּקְּטַנִּים.

ד. חֲמִשָּׁה שֶׁהֲבִיאוּ זֶבַח אֶחָד - כֻּלָּן סוֹמְכִין עָלָיו. וְלֹא כֻלָּן כְּאֶחָד סוֹמְכִין עָלָיו, אֶלָּא כָּל אֶחָד וְאֶחָד סוֹמֵךְ וּמִסְתַּלֵּק. סְמִיכָה בִּשְׁלֹשָׁה. סְמִיכַת זְקֵנִים בִּשְׁלֹשָׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּחֲמִשָּׁה. לֹא כֻלָּן כְּאֶחָד סוֹמְכִין עָלָיו, אֶלָּא אֶחָד וְאֶחָד סוֹמֵךְ וּמִסְתַּלֵּק. אֵיל הַמִּלּוּאִים אַהֲרֹן וּבָנָיו כְּאֶחָד, כְּשֵׁם שֶׁהַסְּמִיכָה בִּטְהוֹרִין, כָּךְ שְׁחִיטָה בִּטְהוֹרִין, תְּכַף לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה, בְּמָקוֹם שֶׁסּוֹמְכִין שׁוֹחֲטִין. תְּנוּפָה נוֹהֶגֶת בַּכֹּהֲנִים, בַּלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים, בַּגֵּרִים וַעֲבָדִים מְשֻׁחְרָרִים, חֲלָלִים נְתִינִים מַמְזֵרִין, וּסְרִיס אָדָם וּסְרִיס חַמָּה, פְּצוּעַ דַּכָּה וּכְרוּת שָׁפְכָה - אֵין נוֹהֶגֶת, לֹא בְּעוֹבְדֵי כוֹכָבִים, וְלֹא בַּנָּשִׁים, וְלֹא בַּעֲבָדִים, וְלֹא בַּקְּטַנִּים. חֲמִשָּׁה שֶׁהֵבִיאוּ זֶבַח אֶחָד - אֶחָד מֵניף עַל יְדֵי כֻלָּן. הַמְשַׁלֵּחַ זְבוּחוֹ בְּיַד אַחֵר - כֹּהֵן מֵניף עַל יָדוֹ, וְהָאִשָּׁה - כֹּהֵן מֵניף עַל יָדֶיהָ.

ה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: הָעֹמֶר הָיָה בָּא בְּשַׁבָּת - מְשֻׁלָּשׁ סְאִין. וּבְחוֹל - מֻחְמָשׁ סְאִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד בְּשַׁבָּת וְאֶחָד בְּחוֹל - מְשֻׁלָּשׁ הָיָה. סְמִיכַת זְקֵנִים בִּשְׁלֹשָׁה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּחֲמִשָּׁה. לֹא כֻלָּן כְּאֶחָד סוֹמְכִין עָלָיו, אֶלָּא אֶחָד וְאֶחָד סוֹמֵךְ וּמִסְתַּלֵּק. אֵיל הַמִּלּוּאִים אַהֲרֹן וּבָנָיו כְּאֶחָד, כְּשֵׁם שֶׁהַסְּמִיכָה בִּטְהוֹרִין, כָּךְ שְׁחִיטָה בִּטְהוֹרִין, תְּכַף לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה, בְּמָקוֹם שֶׁסּוֹמְכִין שׁוֹחֲטִין. תְּנוּפָה נוֹהֶגֶת בַּכֹּהֲנִים, בַּלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים, בַּגֵּרִים וַעֲבָדִים מְשֻׁחְרָרִים, חֲלָלִים נְתִינִים מַמְזֵרִין, וּסְרִיס אָדָם וּסְרִיס חַמָּה, פְּצוּעַ דַּכָּה וּכְרוּת שָׁפְכָה - אֵין נוֹהֶגֶת, לֹא בְּעוֹבְדֵי כוֹכָבִים, וְלֹא בַּנָּשִׁים, וְלֹא בַּעֲבָדִים, וְלֹא בַּקְּטַנִּים. חֲמִשָּׁה שֶׁהֵבִיאוּ זֶבַח אֶחָד - אֶחָד מֵניף עַל יְדֵי כֻלָּן. הַמְשַׁלֵּחַ זְבוּחוֹ בְּיַד אַחֵר - כֹּהֵן מֵניף עַל יָדוֹ, וְהָאִשָּׁה - כֹּהֵן מֵניף עַל יָדֶיהָ.

ה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: הָעֹמֶר הָיָה בָּא בְּשַׁבָּת - מְשֻׁלָּשׁ סְאִין. וּבְחוֹל - מֻחְמָשׁ סְאִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד בְּשַׁבָּת וְאֶחָד בְּחוֹל - מְשֻׁלָּשׁ הָיָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּחֲמִשָּׁה. לֹא כֻלָּן כְּאֶחָד סוֹמְכִין עָלָיו, אֶלָּא אֶחָד וְאֶחָד סוֹמֵךְ וּמִסְתַּלֵּק. אֵיל הַמִּלּוּאִים אַהֲרֹן וּבָנָיו כְּאֶחָד, כְּשֵׁם שֶׁהַסְּמִיכָה בִּטְהוֹרִין, כָּךְ שְׁחִיטָה בִּטְהוֹרִין, תְּכַף לִסְמִיכָה שְׁחִיטָה, בְּמָקוֹם שֶׁסּוֹמְכִין שׁוֹחֲטִין. תְּנוּפָה נוֹהֶגֶת בַּכֹּהֲנִים, בַּלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים, בַּגֵּרִים וַעֲבָדִים מְשֻׁחְרָרִים, חֲלָלִים נְתִינִים מַמְזֵרִין, וּסְרִיס אָדָם וּסְרִיס חַמָּה, פְּצוּעַ דַּכָּה וּכְרוּת שָׁפְכָה - אֵין נוֹהֶגֶת, לֹא בְּעוֹבְדֵי כוֹכָבִים, וְלֹא בַּנָּשִׁים, וְלֹא בַּעֲבָדִים, וְלֹא בַּקְּטַנִּים. חֲמִשָּׁה שֶׁהֵבִיאוּ זֶבַח אֶחָד - אֶחָד מֵניף עַל יְדֵי כֻלָּן. הַמְשַׁלֵּחַ זְבוּחוֹ בְּיַד אַחֵר - כֹּהֵן מֵניף עַל יָדוֹ, וְהָאִשָּׁה - כֹּהֵן מֵניף עַל יָדֶיהָ.

הַשָּׁלֵם

וּבְקֻפָּה אַחַת. בַּחוֹל - בִּשְׁלֹשָׁה, וּבְשֶׁלֹּשׁ קֻפּוֹת וּבְשֶׁלֹּשׁ מַגָּלוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד חוֹל - בִּשְׁלֹשָׁה, בְּשֶׁלֹּשׁ קֻפּוֹת וּבְשֶׁלֹּשׁ מַגָּלוֹת. עֹמֶר הָיָה בָּא מִבִּקְעַת בֵּית מֶקֶלָּה שֶׁל נַחַל קִדְרוֹן, מֻקְדֶּמֶת הָיְתָה, וְיִשָּׁנָה, כְּבֵת שֶׁלֹּשׁ סְאִין הָיְתָה, וְחֲמָה זוֹרַחַת מְתוֹכָהּ וְשׁוֹקַעַת לְתוֹכָהּ, הָיָה נִיר לְחָצָיָהּ וְזוֹרֵעַ חָצָיָהּ. שׁוֹמְרֵי סְפִיחִין בִּשְׁמִיטִין וְיוֹבְלוֹת לְהָבִיא מֵהֶן עֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם - נוֹטְלִין שְׁכָרָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה. וּמִשָּׁם הָיוּ מְבִיאִין, בֵּין מֻרְבֶּה וּבֵין מְדֻבָּר מוּעָט, הֵן הָיוּ דְּמִים. הָרוֹצֶה לְהִתְנַדֵּב - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הָרוֹצֶה לְהִתְנַדֵּב - יְנַדֵּב, וּבִלְבַד שֶׁיִּמְסְרֵם לַצִּבּוּר.

ו. יוֹם הֶנֵף שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת - דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת בִּקְצִירַת הָעֹמֶר. כֵּיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? שְׁלוּחֵי בֵית דִּין יוֹצְאִין מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, נוֹטְלִין אֶת הַקֻּפּוֹת וְאֶת הַמַּגָּלוֹת, וּמְסָרְגִין שָׁם בָּעוֹמֶד שֶׁלֹּשׁ סְאִין, וּמַנִּיחִין אֶת הַקֻּפּוֹת וְאֶת הַמַּגָּלוֹת, וּבָאִין. יוֹם טוֹב סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה הָיוּ יוֹצְאִין, וְאוֹכְלוֹס גָּדוֹל הָיָה יוֹצֵא עִמָּהֶן, כֵּיוָן שֶׁחֲשֵׁכָה. אָמַר לָהֶן: בְּשַׁבָּת זוֹ? בְּשַׁבָּת זוֹ? בְּשַׁבָּת זוֹ? בְּקֻפָּה זוֹ? בְּקֻפָּה זוֹ? רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק מוֹסִיף: אַף, בְּמַגָּל זוֹ? בְּמַגָּל זוֹ? בְּמַגָּל זוֹ? - שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, וְהֵן אוֹמְרִין לוֹ: הֵן! הֵן! הֵן! אֶקְצֹר? אוֹמְרִים לוֹ: קְצוֹר! וְכָל כָּךְ לָמָּה? מִפְּנֵי בַּיְתוֹסִין, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִין: "אֵין קְצִירַת הָעֹמֶר בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב". קְצָרוּהוּ וְנָתְנוּהוּ לְקֻפּוֹת וְהֵבִיאוּ לָעֲזָרָה, הָיוּ מְהַבְהֲבִין אוֹתוֹ בָּאוּר, כְּדֵי לְקַיֵּם בּוֹ מִצְוַת קָלִי; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין לָשׁוֹן הוּא זֶה, אֶלָּא אַבּוּב שֶׁל נְחֹשֶׁת הָיָה מְנֻקָּב נְקָבִים, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא הָאוּר יוֹצֵא בְּכֻלּוֹ בְּעַזָּרָה, וְהָרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בּוֹ, וּנְתָנוּהוּ לָרֵחַיִם שֶׁל גְּרוֹסוֹת, לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ עִשָּׂרוֹן שֶׁמְּנוּפֶה בְּשֶׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה נָפָה. וְהַשְּׁאָר נִפְדֶּה וְנֶאֱכָל לְכָל אָדָם, וְחַיָּב בְּחַלָּה, וּפָטוּר מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב בַּחַלָּה וּבְמַעֲשְׂרוֹת. בָּא לוֹ לְעִשָּׂרוֹן, נָתַן שַׁמְנוֹ וּלְבוֹנָתוֹ, יָצַק, וּבָלַל,

תּוֹסֶפְתָּא

וְהֵניף וְהגִישׁ. קֶמֶץ וְהקְטִיר, וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים, מִשֶּׁקָּרֵב הָעֹמֶר - יוֹצְאִין וּמוֹצְאִין אֶת שׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁמָּלֵא קֶמַח וְקָלִי, שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בִּרְצוֹן חֲכָמִים הֵן עוֹשִׂין. מִשֶּׁקָּרֵב הָעֹמֶר - הַתֵּר הֶחָדָשׁ מִיָּד. הָרְחוֹקִין מַתִּירִין מֻחָצוֹת הַיּוֹם וּלְהַלָּן. מִשֶּׁקָּרַב הַבַּיִת, הַתִּקִּין רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, שֶׁיְּהֵא יוֹם הֶנֵף - כָּלוּ אָסוּר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וַהֲלֹא מִן הַתּוֹרָה הוּא אָסוּר! שֶׁנֶּאֱמַר (וַיִּקְרָא כג, יד): "עַד עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה"; מִפְּנֵי מָה הָרְחוֹקִין מַתִּירִין מֻחָצוֹת הַיּוֹם וּלְהַלָּן? מִפְּנֵי שֶׁיּוֹדְעִין שֶׁאֵין בֵּית דִּין מִתְעַצְּלִין בּוֹ. הָעֹמֶר - הָיָה מַתִּיר בַּמְּדִינָה. וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם - בַּמִּקְדָּשׁ. כֵּיוָן שֶׁקָּרְבוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, הִתְחִילוּ מְבִיאִין מִנְחוֹת וְנִסָּכִים מִכָּל מָקוֹם, אֵין נִמְנָעִין וְאֵין מְבִיאִין מִנְחוֹת בְּטוּבְלָן.

ז. הַמַּקְדִּישׁ קֶמַח לְמִנְחוֹת - פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מְקַטְּפִין לִפְנֵי הָעֹמֶר, וּמוֹכְרִין לְאַחַר הָעֹמֶר, וּמְבִיאִין מִנְחוֹת בְּטוּבְלָן. הַמַּקְדִּישׁ קֶמַח לַמִּנְחוֹת - פְּטוּרָה מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: אָסוּר בֶּחָדָשׁ לִפְנֵי הַפֶּסַח - מָתָר לִרְפוּאָה, לַאֲכִילַת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, לַאֲכִילַת כְּלָבִים. לֹא אָסְרוּ, אֶלָּא יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד. יִשְׂרָאֵל שֶׁאָכַל מִן הֶחָדָשׁ קֹדֶם לַפֶּסַח - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים. הָיָה מַכְנִיס בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר, וְנֶעֱקָרָה בְּיָדוֹ - שׁוֹתְלָהּ בְּמָקוֹם הַטִּינָא, אֲבָל לֹא בְּמָקוֹם הַגְּרִיד, שֶׁמִּקָּצָת הַיּוֹם כָּלוּ. אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אָסוּר לְקַצֵּר בֵּית הַשְּׁלָחִין שֶׁבֶּהָרִים, בֵּית הַבַּעַל שֶׁבָּעֲמָקִים, קוֹצְרִין מִפְּנֵי הַנְּטִיעוֹת וּמִפְּנֵי הָאֵבֶל וּמִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ. לֹא יְהֵא קוֹצֵר וְעוֹשֶׂה אוֹתָם כְּרֵיכוֹת, אֶלָּא קוֹצֵר וּמַנִּיחַ כְּדַרְכּוֹ. מָתָר לַעֲשׂוֹת בּוֹ שְׁבִיל, קוֹצֵר לִשְׁחַת, עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁלִישׁ - יַתְחִיל. מִשֶּׁהֵבִיא שְׁלִישׁ - לֹא יַתְחִיל. וְאִם הִתְחִיל - יִגְמֹר. עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁלִישׁ - פָּטוּר בְּלֶקֶט שִׁכְחָה וּבְפֵאָה, מִשֶּׁהֵבִיא שְׁלִישׁ - חַיָּב בְּלֶקֶט בִּשְׁכְחָה וּבְפֵאָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף מִשֶּׁהֵבִיא שְׁלִישׁ - פָּטוּר בְּלֶקֶט וְשִׁכְחָה, וְחַיָּב בַּמַּעֲשְׂרוֹת. מִצְוַת הָעֹמֶר, לְהָבִיא מִן הַקָּמָה, אֵין לוֹ - יָבִיא מִן הָעֳמָרִים. אֵין לוֹ - יָבִיא מִן הָאוֹצָר. וּמִן הַקּוֹצֵר, אֵין לוֹ - יָבִיא מִן הַלַּח. אֵין לוֹ - יָבִיא מִן הַיָּבֵשׁ. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם - מִצְוָה לְהָבִיא מִן הֶחָדָשׁ. אֵין לָהֶן - יָבִיאוּ מִן הָעֲלִיָּה.

מַסֶּכֶת מְנָחוֹת פֶּרֶק אֶחָד עָשָׂר

א. אַחַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְאַחַת לֶחֶם הַפָּנִים, לִישָׁתָן וַעֲרִיכָתָן בַּחוּץ וַאֲפִיָּתָן בִּפְנִים, וְאֵין דּוֹחוֹת אֶת הַשַּׁבָּת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל מַעֲשֵׂיהֶן בִּפְנִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל מַעֲשֵׂיהֶן בַּחוּץ, שֶׁהָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: לְעוֹלָם אַל תִּמְנַע לוֹמַר 'אַחַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְאַחַת לֶחֶם הַפָּנִים', כְּדֵרֶךְ שֶׁכְּשֵׁרוֹת בְּעַזָּרָה כָּךְ כְּשֵׁרוֹת בְּבֵית פָּאגִי. כְּדֵרֶךְ שֶׁנִּפְסָלוֹת בָּעַזָּרָה כָּךְ נִפְסָלוֹת בְּבֵית פָּאגִי, וּלְשִׁכְּפָה הָיְתָה לָהּ בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְהָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בְּתוֹכָהּ. תַּנּוּר הָיָה לָהּ כְּמִין מִזְרֶת מְרֻבָּע, שֶׁל שְׁתֵּי הַלֶּחֶם הָיָה מַחֲזִיק אֶחָד וְשֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים הָיָה מַחֲזִיק שְׁתַּיִם. שְׁלֹשָׁה דְּפוּסִים הָיוּ שָׁם: הָאֶחָד לַתַּנּוּר וְאֶחָד לַבַּצֵּק, וְאֶחָד שֶׁהוּא רוֹדֶה וְנוֹתְנוֹ לְאֶלְפֶּס כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַלְקְלוּ אֶת הַלֶּחֶם. מִנְחוֹת יֵשׁ בָּהֶן מַעֲשֶׂה כְּלִי בִּפְנִים, טְחָנָן וְהֶרְקִידָן בַּחוּץ, לִישָׁתָן וַעֲרִיכָתָן וַאֲפִיָּתָן בִּפְנִים, וּבִזְר - כְּשֵׁרוֹת, עַד שֶׁיְּבִיאוּ לְבֵית הַקְּמִיצָה.

ב. כָּל הַמִּנְחוֹת, אֵין דּוֹחוֹת, לֹא אֶת הַשַּׁבָּת וְלֹא אֶת הַטֻּמְאָה, חוּץ מֵחֲבִתֵּי כֹהֵן מָשִׁיחַ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְמַן קָבוּעַ. זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְמַן קָבוּעַ מִן הַתּוֹרָה, וְאֵין יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, וְכָל שֶׁאֵין לוֹ זְמַן קָבוּעַ מִן הַתּוֹרָה וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת - אֵין דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת.

ג. אַרְבַּע סְנִיפִין שֶׁל זָהָב דּוֹמֶה לְדָקְרָנִין הָיוּ שָׁם, שֶׁבָּהֶן הָיוּ סוֹמְכִין אֶת הַחַלָּה, מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמָה לִסְפִינָה כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא רוֹקֶדֶת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיוּ שָׁם סְנִיפִין, אֶלָּא גַּבָּהּ הָיָה לַשֻּׁלְחָן טֶפַח, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כה, כה):

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

״וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב״; אָמְרוּ לוֹ: וַהֲלֹא אֵין מִסְגֶּרֶת אֶלָּא מִן הָרַגְלַיִם.

ד. עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנָה קָנִים שֶׁל זָהָב חֲלוּלִין, מְקֻצָּלִין, מְקֻבָּלִין טְמְאָה - הָיוּ שָׁם.

ה. כָּל הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ אָרְכָּן לְאָרְכּוֹ שֶׁל בַּיִת, חוּץ מִן הָאָרוֹן, שֶׁהָיָה אָרְכּוֹ נָתוּן כְּנֶגֶד רָחְבּוֹ שֶׁל בַּיִת, כָּךְ הָיוּ בְּדֵיו נְתוּנִין כְּנֶגֶד רָחְבּוֹ, וְכָךְ הָיָה נִטָּל.

ו. עֲשָׂרָה שֻׁלְחָנוֹת עָשָׂה שְׁלֹמֹה, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-ב ד, ח): ״וַיַּעַשׂ שֻׁלְחָנוֹת זָהָב עֶשֶׂר״, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיוּ מִסְדְּרִין אֶלָּא עַל שֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-א ז, מט): ״וְאֶת הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים עֲשָׂרָה מְנוֹרוֹת זָהָב עָשָׂה שְׁלֹמֹה״, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-ב ד, ח): ״וַיַּעַשׂ מְנוֹרוֹת זָהָב עֶשָׂרָה״, אַף עַל פִּי כֵן לֹא הָיוּ מַדְלִיקִין אֶלָּא בְּשֶׁל מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-ב יג, יא): ״אֶת הַמְנוֹרָה וְאֶת נֵרוֹתֶיהָ לְבָעֵר בָּעֶרֶב בְּעֶרֶב״; מַה מְנוֹרָה שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה לֹא הָיְתָה צְרִיכָה שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, מִפְּנֵי שֶׁקְּדֻשָּׁה רִאשׁוֹנָה קִדְּשָׁה לְשָׁעָתָהּ וְקִדְּשָׁה לֶעָתִיד לָבֹא. רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַל כָּל הַשֻּׁלְחָנוֹת הָיוּ מַסְדִּירִין, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-א ז, מח): ״אֶת הַשֻּׁלְחָנוֹת וַעֲלֵיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב״. וּבְכָל מְנוֹרוֹת הָיוּ מַדְלִיקִין, שֶׁנֶּאֱמַר (דִּבְרֵי הַיָּמִים-ב ד, כ): ״וְאֶת הַמְּנֹרוֹת וְנֵרֹתֵיהֶם לִבְעֲרָם כְּמִשְׁפָּט לִפְנֵי הַדְּבִיר זָהָב סָגוּר״. מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ אָמְרוּ: מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״אֶת הַשֻּׁלְחָנוֹת וַעֲלֵיהֶם לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב״ - זֶה שֻׁלְחָן גָּדוֹל שֶׁל זָהָב שֶׁהָיָה לִפְנִים מִבַּהֵיכָל, וְשֻׁלְחָן שֶׁהָיָה בְּאוּלָם עַל פִּתְחוֹ שֶׁל בַּיִת, שֶׁעָלָיו הָיוּ נוֹתְנִין לֶחֶם הַפָּנִים יְשָׁנָה.

ז. כֵּיצַד מַכְנִיסִין לֶחֶם הַפָּנִים? עֶרֶב שַׁבָּת הָיָה פּוֹרְקָהּ מִדְּפוֹס וְנוֹתְנָהּ עַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן שֶׁהָיָה בָּאוּלָם עַל פִּתְחוֹ שֶׁל בַּיִת. בְּשַׁחֲרִית, כְּיָוֹן שֶׁנִּזְרַק דַּם הַתָּמִיד נָטְלוּ שְׁנֵי כֹהֲנִים שְׁתֵּי בְזִיכִין, וְנוֹתְנִין לְתוֹכָן שְׁנֵי קוֹמְצִין שֶׁל לְבוֹנָה. כָּל בְּזִיכִין שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ לֹא הָיוּ לָהֶן שׁוּלַיִם חוּץ מֵאֵלּוּ שֶׁהָיוּ לָהֶן שׁוּלַיִם, אֵלּוּ מוֹשְׁכִין טֶפַח וְאֵלּוּ מַנִּיחִין טֶפַח, טִפְחוֹ שֶׁל זֶה בְּתוֹךְ טִפְחוֹ שֶׁל זֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְלִין שֻׁלְחַן בְּלֹא לֶחֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כה, ל): ״לְפָנַי תָּמִיד״. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֶפְלּוּ פֵּרְקוּ יְשָׁנָה בַּבֹּקֶר וְהִכְנִיסוּ חֲדָשָׁה בֵּין הָעַרְבַּיִם, אֶפְלּוּ בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה מוֹצִיאִין אוֹתוֹ חוּץ לָעֲזָרָה אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״לְפָנַי תָּמִיד״ - כְּדֵי שֶׁלֹּא יְלִין שֻׁלְחַן בְּלֹא לֶחֶם, אֵלּוּ שְׁנֵי כֹהֲנִים שֶׁבְּיָדָם שְׁנֵי בְזִיכֵי לְבוֹנָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים יְשָׁנָה, הָיוּ נוֹתְנִין אוֹתָהּ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ עִם אִבְרֵי תָמִיד, כְּיָוֹן שֶׁהֶקְטִירוּ שְׁנֵי בְזִיכִין - נוֹתְנִין חֲצִיָּהּ חַלָּה לְכָל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר, וְהֵן חוֹלְקִין בֵּינֵיהֶן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: זֶה שֶׁהָיָה מְחַלֵּק לֶחֶם הַפָּנִים הָיָה עוֹמֵד עַל הָרִבֶּד שֶׁבָּאוּלָם, מַפְרִיס וּמַנִּיחַ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד בָּא וְנוֹטֵל חֶלְקוֹ, וּלְבַעֲלֵי מוּמִין שֶׁבַּכְּהוּנָה מוֹצִיאִין לָהֶן חֶלְקָן לַחוּץ, שֶׁאֵין יְכוֹלִין לִכָּנֵס בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ.

ח. כֵּיצַד מְסַדְּרִין לֶחֶם פָּנִים? נוֹתֵן שֵׁשׁ חַלּוֹת לְסֶדֶר זֶה, וְשֵׁשׁ חַלּוֹת לְסֶדֶר זֶה, וְאִם נָתַן שְׁמוֹנָה חַלּוֹת לְסֶדֶר זֶה וְאַרְבַּע חַלּוֹת לְסֶדֶר זֶה, אוֹ שֶׁעָשָׂה שִׁלְשָׁה סְדָרִים שֶׁל אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. עָשָׂה שְׁנֵי סְדָרִין שֶׁל אַרְבַּע עֶשְׂרֵה. רַבִּי אוֹמֵר: רוֹאִין אֶת הָעֶלְיוֹנוֹת כְּאִלּוּ אֵינָן וְהַתַּחְתּוֹנוֹת כְּשֵׁרוֹת.

ט. כֵּיצַד מְסַדְּרִין אֶת הַבְּזִיכִין? נוֹתֵן בָּזֶךְ אֶחָד עַל גַּבֵּי סֶדֶר זֶה, וּבָזֶךְ אֶחָד עַל גַּבֵּי סֶדֶר זֶה, אִם נָתַן בִּזְיכִין שֶׁל לְבוֹנָה, אוֹ לְבוֹנָה שֶׁל בְּזִיכִין, אוֹ שֶׁהָיָה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּין הַבְּזִיכִין לַלֶּחֶם, אוֹ בֵּין הַלֶּחֶם לַשֻּׁלְחָן - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: בְּתוֹךְ שְׁנֵי טְפָחִים שֶׁבֵּין הַסֶּדֶר לַחֲבֵרוֹ הָיָה נוֹתֵן, מַה אֲנִי מְקַיֵּם (וַיִּקְרָא כה, ז) ״וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה״? - שֶׁתְּהֵא כֻּלָּהּ סְמוּכָה לַמַּעֲרָכָה.

י. כֵּיצַד מְסַדְּרִין אֶת הַקָּנִים? אַחַר שַׁבָּת הָיָה נִכְנָס מִגְּבִיהַּ רֹאשָׁהּ שֶׁל חַלָּה, וְנוֹתֵן קָנֶה תַּחְתֶּיהָ, וּמִגְּבִיהַּ רֹאשָׁהּ שֶׁל שְׁנִיָּה, וְנוֹתֵן קָנֶה תַּחְתֶּיהָ, וְאָזוֹר בְּאֶמְצַע, וּשְׁלֹשָׁה תַּחַת

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

כָּל חַלָּה וְחַלָּה, וּשְׁנַיִם תַּחַת הָעֶלְיוֹנָה שֶׁאֵין עָלֶיהָ מַשּׁוּי, הַתַּחְתּוֹנָה נְתוּנָה עַל טָהֳרוֹ שֶׁל שֻׁלְחָן. הַקֻּטְרוּ וְאַחַר כָּךְ נִפְרַס הַלֶּחֶם - כְּשֵׁר. נִטְמָא לַחְמָהּ, בֵּין מִשֶּׁפְּרָקָהּ וּבֵין עַד שֶׁלֹּא פֵּרָקָהּ - הַלֶּחֶם פָּסוּל, וְלֹא הַקֻּטְרוּ בָּזִיכִין. סִדֵּר אֶת הַלֶּחֶם בְּשַׁבָּת וְאֶת הַבָּזִיכִין לְאַחַר הַשַּׁבָּת, וְהִקְטִיר אֶת הַבָּזִיכִין בְּשַׁבָּת - פְּסוּלָה. וְאֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם פִּגּוּל נוֹתָר וְטֻמְאָה. סִדֵּר אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַבָּזִיכִין בְּשַׁבָּת, וְהִקְטִיר אֶת הַבָּזִיכִין אַחַר שַׁבָּת - פְּסוּלָה, וְחַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל נוֹתָר וְטֻמְאָה. סִדֵּר אֶת הַלֶּחֶם וְאֶת הַבָּזִיכִין אַחַר שַׁבָּת, וְהִקְטִיר אֶת הַבָּזִיכִין בְּשַׁבָּת - פְּסוּלָה. אִם יֵשׁ שָׁם לַחְמָהּ מִן הַמַּבְחָר - יָבִיאוּ, וְאִם לָאו, יַמְתִּין לַשַּׁבָּת הַבָּאָה. הַלֶּחֶם מָתַר בְּאֲכִילָה, וְחַיָּבִין עָלֶיהָ מִשּׁוּם פִּגּוּל נוֹתָר וְטֻמְאָה.

מַסֶּכֶת מְנָחוֹת פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

א. הַמַּקְדִּישׁ אֶת הָעוֹף וְנוֹלַד בּוֹ מוּם - יֵשׁ לוֹ פִּדְיוֹן. הִקְדִּישׁוֹ בַּעַל מוּם - אֵין לוֹ פִּדְיוֹן, אֵין לְךָ שֶׁטָּעוּן פִּדְיוֹן אֶלָּא בְּהֵמָה בִּלְבַד. בְּבָכוֹר נֶאֱמַר: "לֹא תִפְדֶּה", בְּמַעֲשֵׂר נֶאֱמַר: "לֹא יִגָּאֵל". הֵרֵי עָלַי חֻלּוֹת וְהֵבִיא רְקִיקִין, רְקִיקִין וְהֵבִיא חֻלּוֹת - מַה שֶׁהֵבִיא הֵבִיא, וִידֵי חוֹבָתוֹ לֹא יָצָא. אֵלּוּ שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת לְהָבִיא בִּכְלִי אֶחָד, וֶהֱבִיאָם בִּשְׁנֵי כֵלִים - לֹא קִדְּשָׁם בִּשְׁנֵי כֵלִים. בִּשְׁנֵי כֵלִים וֶהֱבִיאָם בִּכְלִי אֶחָד - לֹא קִדְּשָׁם בִּכְלִי אֶחָד. בִּכְלִי אֶחָד - בֶּהֱבִיאָם בִּשְׁנֵי כֵלִים. אָמְרוּ לוֹ: בִּכְלִי אֶחָד נָדַרְתָּ - הֵרֵי זֶה לֹא יַחֲזִיר, וְאִם הֶחֱזִיר הֵרֵי הוּא כִּשְׁתֵּי מְנָחוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ. בִּשְׁנֵי כֵלִים וֶהֱבִיאָם בִּכְלִי אֶחָד, וְאָמְרוּ לוֹ: בִּשְׁנֵי כֵלִים נָדַרְתָּ - הֵרֵי זֶה לֹא יַחֲזִיר, וְאִם הֶחֱזִיר - הֵרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין.

ב. הֵרֵי עָלַי תּוֹדָה בְּלֹא לֶחֶם וְעוֹלָה בְּלֹא נְסָכִים - כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמֵבִיא תּוֹדָה וְלַחְמָהּ עִמָּהּ, וְעוֹלָה וּנְסָכֶיהָ עִמָּהּ. כֹּהֵן שֶׁאָמַר: הֵרֵי עָלַי מִנְחָה שֶׁתִּקָּמֵץ וְתֶאָכֵל. יִשְׂרָאֵל אָמַר: הֵרֵי עָלַי מִנְחָה שֶׁתַּעֲלֶה כֻּלָּהּ לְאִישִׁים - כּוֹפִין אוֹתָם, וּמֵבִיא מִנְחָה כְּתִקּוּנָהּ; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין.

הַשָּׁלֵם

ג. הֵרֵי עָלַי מִן הַמִּנְחָה מִן שְׁעוּרִין - כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמֵבִיא מִן הַחִטִּין; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִים. הֵרֵי עָלַי מִן הַחִטִּים - כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמֵבִיא מִן הַקֶּמַח; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין. הֵרֵי עָלַי חֲצִי עִשָּׂרוֹן - כּוֹפִין אוֹתוֹ וְיָבִיא עִשָּׂרוֹן שָׁלֵם; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין. הֵרֵי עָלַי עִשָּׂרוֹן אֶחָד לְהָבִיא בִּשְׁנֵי כֵלִים - כּוֹפִין אוֹתוֹ וְיָבִיא שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים בִּשְׁנֵי כֵלִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁלֹּא הִתְנַדֵּב כְּדֶרֶךְ הַמִּתְנַדְּבִין. הֵרֵי עָלַי עִשָּׂרוֹן וּמֶחֱצָה - כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמֵבִיא שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים שְׁלֵמִים, שֶׁאֵין מִתְנַדְּבִין כְּדֶרֶךְ חֲצָאִין. הֵרֵי עָלַי מֵאָה עֶשְׂרוֹנוֹת לְהָבִיא בִּכְלִי אֶחָד - כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמֵבִיא שִׁשִּׁים בִּכְלִי אֶחָד, וְאַרְבָּעִים בִּכְלִי אַחֵר, וְאִם הֵבִיא מֶחֱצָה בִּכְלִי אֶחָד וּמֶחֱצָה בִּכְלִי אַחֵר - לֹא יָצָא. בִּשְׁנֵי כֵלִים - מֵבִיא מֶחֱצָה בִּכְלִי אֶחָד וּמֶחֱצָה בִּכְלִי אַחֵר, וְאִם הֵבִיא שִׁשִּׁים בִּכְלִי אֶחָד וְאַרְבָּעִים בִּכְלִי אַחֵר - יָצָא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אָמְרוּ לִי חֲבֵרַי, מִפְּנֵי מָה הָאוֹמֵר 'עָלַי שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן' מֵבִיא בִּכְלִי אֶחָד. שִׁשִּׁים שִׁשִּׁים וְאֶחָד - מֵבִיא שִׁשִּׁים בִּכְלִי אֶחָד, וְאֶחָד בִּכְלִי אַחֵר? וְאָמַרְתִּי לָהֶן: אָמְרוּ אַתֶּם! אָמְרוּ: שֶׁכֵּן הַצִּבּוּר מֵבִיא בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת שִׁשִּׁים. אָמַרְתִּי לָהֶן: וַהֲלֹא שִׁשִּׁים וְאֶחָד מַקְרִיבִין? אָמְרוּ לִי: מֵעֵט יָחִיד מִן הַצִּבּוּר אֶחָד. אָמַרְתִּי לָהֶן: וַהֲלֹא אֵלּוּ קָרְבִין בַּבֹּקֶר, וְאֵלּוּ קָרְבִין בֵּין הָעַרְבַּיִם. דָּבָר אַחֵר: וַהֲלֹא יֵשׁ שָׁם מִנְחַת פָּרִים אֵילִים וּכְבָשִׂים, וְאֵין מַעֲרִבִין מִנְחַת פָּרִים וְאֵילִים וּכְבָשִׂים זֶה בָּזֶה. אָמְרוּ לִי: אִם לָאו, אֱמוֹר אַתָּה! אָמַרְתִּי לָהֶן: תַּלְמוּד לוֹמַר (במדבר כח, יג): "סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׁמֶן" - מִנְחָה שֶׁשּׁוֹלֶטֶת בָּהּ לְבוֹלְלָהּ. אָמְרוּ לִי: בְּשִׁשִּׁים - שׁוֹלֶטֶת, בְּשִׁשִּׁים וְאֶחָד - אֵינוֹ

תּוֹסֶפְתָּא

שׁוֹלֵט? אָמַרְתִּי לָהֶן: כָּל הַשְּׁעוּרִים שֶׁבַּתּוֹרָה קְצוּבִין הֵן, בְּאַרְבָּעִים סְאָה - הוּא טוֹבֵל, בְּאַרְבָּעִים סְאָה חָסֵר קְרְטוֹב - אֵינוֹ יָכוֹל לִטְבֹּל בָּהֶן. כַּבֵּיצָה מִטַּמֵּא טְמֵאַת אוֹכָלִין חָסֵר אֲפִלּוּ שׁוּמְשׁוּם - אֵין מִטַּמֵּא טְמֵאַת אוֹכָלִין. שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה טָמֵא מִדְּרָס, שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה חָסֵר נִימָא אַחַת - אֵין מִטַּמֵּא טְמֵאַת מִדְּרָס. הֵוֵי כָּל הַשְּׁעוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה קְצוּבִין הֵן.

ד. הַמִּתְנַדֵּב יַיִן כִּדְבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא - נוֹתְנִין לִסְפָלִים שֶׁמֶן, כִּדְבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן, קֶרֶב עַל גַּבֵּי הָאִשִּׁים. הַמִּתְנַדֵּב יַיִן כִּדְבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, אֵינוֹ מֵבִיא, לֹא אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם וְלֹא חֲמִשָּׁה, אֶלָּא מֵבִיא שִׁלשָׁה כְּדֵי שֶׁיִּקָּרְבוּ עִם הַכֶּבֶשׂ. אַרְבָּעָה - כְּדֵי שֶׁיִּקָּרְבוּ עִם הָאִשִּׁים. שִׁשָּׁה - כְּדֵי שֶׁיִּקָּרְבוּ עִם הַפָּר. שִׁבְעָה - כְּדֵי שֶׁיִּקָּרְבוּ עִם הָאַיִל וְעִם הַכֶּבֶשׂ, מִכָּאן וְאֵילָךְ, אַתָּה יָכוֹל לְחוֹלְקוֹ.

ה. ׳פֵּרַשְׁתִּי מִנְחָה וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה פֵּרַשְׁתִּי׳ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא חֲמֵשׁ מְנָחוֹת לַחֲמִשָּׁה מִינִים. ׳הֲרֵי עָלַי מִין מְנָחוֹת׳ - מֵבִיא שְׁתֵּי מְנָחוֹת מִמִּין אֶחָד. ׳שְׁנֵי מִינֵי מְנָחוֹת׳ - מֵבִיא שְׁתֵּי מְנָחוֹת מִשְּׁנֵי מִינִין. ׳הֲרֵי עָלַי מִין עֶשְׂרוֹנוֹת׳ - מֵבִיא שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת מִמִּין אֶחָד. ׳מִינֵי עֶשְׂרוֹנוֹת׳ - מֵבִיא שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנוֹת מִשְּׁנֵי מִינִין. ׳פֵּרַשְׁתִּי מִנְחָה שֶׁל עֶשְׂרוֹנוֹת וְאֵינִי יוֹדֵעַ מֵאֵיזוֹ מֵהֶן פֵּרַשְׁתִּי׳ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא חֲמֵשׁ מְנָחוֹת מֵחֲמִשָּׁה מִינִים שֶׁל שִׁשִּׁים עֶשְׂרוֹנוֹת, שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת עֶשְׂרוֹנוֹת. ׳פֵּרַשְׁתִּי מִנְחָה שֶׁל עֶשְׂרוֹנוֹת וְאֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁל כַּמָּה עֶשְׂרוֹנוֹת פֵּרַשְׁתִּי׳ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא מִנָּחוֹת שֶׁל עֶשְׂרוֹנוֹת, מֵאֶחָד וְעַד שִׁשִּׁים, שֶׁהֵן אֶלֶף וּשְׁמוֹנָה וּשְׁלֹשִׁים עֶשְׂרוֹנוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שֶׁל שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן. פֵּרַשְׁתִּי מִנְחָה שֶׁל עֶשְׂרוֹנוֹת, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מֵאֵיזֶה מִין פֵּרַשְׁתִּי, וְכַמָּה עֶשְׂרוֹנוֹת פֵּרַשְׁתִּי - הֲרֵי זֶה מֵבִיא חֲמֵשׁ מְנָחוֹת מֵחֲמִשָּׁה מִינִין, שֶׁל שִׁשִּׁים שִׁשִּׁים עִשָּׂרוֹן, מֵאֶחָד וְעַד שֶׁהֵן תִּשְׁעָה אֲלָפִים וּמֵאָה וַחֲמִשִּׁים עֶשְׂרוֹנוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: חֲמֵשׁ מְנָחוֹת מֵחֲמִשָּׁה מִינִין,

הַשָּׁלֵם

שְׁלִשִּׁים עִשָּׂרוֹן שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת עֶשְׂרוֹנִים. הֲרֵי עָלַי לְבוֹנָה - לֹא יִפְחוֹת מִן הַקֹּמֶץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מִשְׁקַל עֲשָׂרָה דִינָרִין. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: כֹּהֵן מְקַדְּשָׁהּ בִּכְלִי שָׁרֵת, וּמַקְטִירָהּ. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: ׳הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי בַּרְזֶל׳ - לֹא יִפְחוֹת מִכַּלְיָא עוֹרֵב שֶׁבַּהֵיכָל.

מַסֶּכֶת מְנָחוֹת פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

יג,א ׳הֲרֵי עָלַי עוֹלָה מִן הַבָּקָר׳ - יָבִיא עֵגֶל. ׳מִן הַצֹּאן׳ - יָבִיא כֶּבֶשׂ. ׳הֲרֵי עָלַי תּוֹדָה וּשְׁלָמִים מִן הַבָּקָר׳ - יָבִיא עֵגֶל. ׳מִן הַצֹּאן׳ - יָבִיא כֶּבֶשׂ. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם כְּדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא עֵגֶל - קַבֵּל הֵימֶנּוּ. אַיִל - קַבֵּל הֵימֶנּוּ. כֶּבֶשׂ - קַבֵּל הֵימֶנּוּ, שֶׁבְּכֻלָּן הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא נוֹתֵן אֶת הַטַּעַם, עֵגֶל - שֶׁיֵּד הַגְּבוֹהָ עַל הָעֶלְיוֹנָה, אַיִל - לֹא גָדוֹל וְלֹא קָטָן אֶלָּא בֵּינוֹנִי. כֶּבֶשׂ - הַמּוֹצִיא מַחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, כְּשֵׁם שֶׁהַמַּקְדִּישׁ סְתָם הֲרֵי זֶה מֵבִיא אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן, כָּךְ הָאוֹמֵר ׳הֲרֵי עָלַי סְתָם׳ - הֲרֵי זֶה מֵבִיא אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן. ׳הֲרֵי עָלַי לְמִזְבֵּחַ׳ - יָבִיא לְבוֹנָה, שֶׁסְּתָם הֶקְדֵּשׁ לְמִזְבֵּחַ - לְבוֹנָה. ׳הִפְרַשְׁתִּי לְמִזְבֵּחַ וְאֵינִי יוֹדֵעַ עַל מָה הִפְרַשְׁתִּי׳ - הֲרֵי זֶה מַפְרִישׁ וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיַּפְרִישׁ, שֶׁיָּבִיא מִכָּל מִין וּמִין הַקָּרֵב לְמִזְבֵּחַ. ׳סָלַע זוֹ לְמִזְבֵּחַ׳ - יָבִיא בָּהּ עֵגֶל. ׳הִפְרַשְׁתִּי לְמִזְבֵּחַ וְאֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי הִפְרַשְׁתִּיהָ׳ - הֲרֵי זֶה מַפְרִישׁ כְּנֶגְדָּהּ וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיָּבִיא מִכָּל מִין וּמִין הַקָּרֵב לְמִזְבֵּחַ. ׳עֵגֶל זֶה לְמִזְבֵּחַ, עֵגֶל זֶה לְמִזְבֵּחַ׳ - יְבִיאֵנוּ עוֹלָה. ׳הִפְרַשְׁתִּיו לְמִזְבֵּחַ׳, וְאֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי הִפְרַשְׁתִּיו - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּסְתָּאֵב, וְיִמָּכֵר וַיַּפְרִישׁ כְּנֶגְדּוֹ וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיָּבִיא מִכָּל מִין וּמִין הַקָּרֵב לְמִזְבֵּחַ.

ב. ׳הֲרֵי עָלַי קָרוֹן׳ וְהֵבִיא נִימוֹס, ׳נִימוֹס׳ וְהֵבִיא קָרוֹן - מַה שֶּׁהֵבִיא הֵבִיא וִידֵי חוֹבָתוֹ לֹא יָצָא. ׳הֲרֵי עָלַי שׁוֹר בְּמֵאתַיִם׳ וְהָלַךְ וְהֵבִיא שְׁנֵי שְׁוָרִים בְּמָנֶה מָנֶה - לֹא יָצָא. ׳הֲרֵי עָלַי שׁוֹר בְּמָנֶה׳ וְהָלַךְ וְהֵבִיא שׁוֹר בְּמֵאתַיִם - יָצָא, שֶׁבִּכְלָל מֵאתַיִם מָנֶה. רַבִּי אוֹמֵר: לֹא יָצָא. ׳שׁוֹר זֶה עוֹלָה וְנִסְתָּאֵב׳ -

תּוֹסֶפְתָּא

לֹא יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל, אֲבָל מֵבִיא בְּדָמָיו שְׁנֵי אֵילִים, וְרַבִּי אוֹסֵר, שֶׁאֵינָהּ הִיא חֲבִילָה. ׳אַיִל זֶה עוֹלָה וְנִסְתָּאֵב׳ - לֹא יָבִיא בְּדָמָיו כֶּבֶשׂ, אֲבָל מֵבִיא בְּדָמָיו שְׁנֵי כְּבָשִׂים, וְרַבִּי אוֹסֵר, שֶׁאֵינָהּ הִיא חֲבִילָה. ׳כֶּבֶשׂ זֶה עוֹלָה׳ וְנִסְתָּאֵב, אִם רָצָה - יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל. ׳אַיִל זֶה עוֹלָה וְנִסְתָּאֵב׳ - רָצָה יָבִיא בְּדָמָיו כֶּבֶשׂ, אֲבָל מֵבִיא בְּדָמָיו שְׁנֵי כְּבָשִׂים, וְרַבִּי אוֹסֵר, שֶׁאֵינָהּ הִיא חֲבִילָה. ׳כֶּבֶשׂ זֶה עוֹלָה׳ ! וְנִסְתָּאֵב, אִם רוֹצֶה - יָבִיא בְּדָמָיו אַיִל. ׳אַיִל זֶה עוֹלָה׳ ! וְנִסְתָּאֵב, רָצָה - יָבִיא בְּדָמָיו עֵגֶל. ׳עֵגֶל זֶה עוֹלָה׳ ! וְנִסְתָּאֵב, רָצָה - יָבִיא בְּדָמָיו שׁוֹר. ׳שׁוֹר מִן שׁוֹרָיו עוֹלָה׳, וְכֵן שׁוֹר שֶׁל עוֹלָה שֶׁנִּתְעָרֵב בְּשׁוֹרָיו - הֲרֵי זֶה מֵבִיא אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן עוֹלָה. וְהַשְּׁאָר - יִמְכְּרוּ לְחַיְבֵי עוֹלוֹת, וְדָמָיו חֻלִּין.

ג. ׳הֲרֵי עָלַי עוֹלָה׳ - יַקְרִיבֶנָּה בַּמִּקְדָּשׁ, וְאִם הִקְרִיבָהּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ - לֹא יָצָא, וְחַיָּבִין עָלֶיהָ כָּרֵת. ׳הֲרֵינִי נָזִיר׳ - יִגַּלַּח בַּמִּקְדָּשׁ, וְאִם גִּלַּח בְּבֵית חוֹנְיוֹ - לֹא יָצָא, וְחַיָּבִין עַל זְבָחָיו כָּרֵת. הַכֹּהֲנִים שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בְּבֵית חוֹנְיוֹ, אוֹ בְּמִקּוֹמוֹת אֲחֵרִים, בְּשָׁעַת אִסּוּר הַבָּמָה - אָסוּר. בְּשָׁעַת הֶתֵּר הַבָּמָה - מֻתָּר, שֶׁנֶּאֱמַר (מְלָכִים-ב כג, ט): ״אַךְ לֹא יַעֲלוּ כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת עַל מִזְבַּח ה׳ בִּירוּשָׁלַ͏ִם כִּי אִם אָכְלוּ מַצּוֹת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם״; יָכוֹל אִם אָכְלוּ מַצּוֹת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶן - יְהִיוּ אֲסוּרִין, אִם לָאו - יְהִיוּ מֻתָּרִים? אֱמוֹר מֵעַתָּה: כְּשֵׁרִין לְחַלֵּק וּפְסוּלִין לְקָרֵב, בְּבַעֲלֵי מוּמִין. הֲרֵי שֶׁהָיָה טָהוֹר בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה, וּבְשָׁעַת זְרִיקַת דָּמִים, וּבְשָׁעַת הֶקְטֵר חֲלָבִים, נִטְמָא - הֲרֵי זֶה חוֹלֵק בַּבָּשָׂר. רַבִּי נְהוֹרַאי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ טָהוֹר בְּשָׁעַת זְרִיקָה וּבְשָׁעַת הֶקְטֵר חֲלָבִים, נִטְמָא, אֵין חוֹלֵק בַּבָּשָׂר. לְעוֹלָם אֵין חוֹלֵק בַּבָּשָׂר, עַד שֶׁיִּהְיֶה טָהוֹר בְּשָׁעַת שְׁחִיטָה וּבְשָׁעַת זְרִיקַת דָּמִים וּבְשָׁעַת הֶקְטֵר חֲלָבִים. כֹּהֵן בָּא וּמַקְרִיב קָדָשָׁיו בְּמַשְׁמָר שֶׁאֵינוֹ שָׁלוֹ - עוֹרָן וַעֲבוֹדָתָן שָׁלוֹ, וְאִם הָיָה זָקֵן אוֹ חוֹלֶה - נוֹתְנִין לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה, עוֹרָן וּבְשָׂרָן שֶׁלּוֹ. וְאִם הָיָה בַּעַל מוּם - נוֹתְנִין לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר, עוֹרָן וַעֲבוֹדָתָן שֶׁלּוֹ. וְגֶזֶל הַגֵּר -

הַשָּׁלֵם

נוֹתְנִין לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה, וּשְׁדֵה אֲחוּזָה - נִתֶּנֶת לְאַנְשֵׁי מִשְׁמָר שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהַיּוֹבֵל נִכְנַס לְתוֹכָהּ.

ד. בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מַכְנִיסִין עוֹרוֹת קָדָשִׁים לְלִשְׁכַּת בֵּית הַפַּרְוָה, וְהָיוּ מְחַלְּקִין אוֹתוֹ בְּעַרְבִית לְכָל בֵּית אָב שֶׁבְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְהָיוּ גְּדוֹלֵי כְהֻנָּה בָּאִין וְנוֹטְלִין אוֹתָן בְּזָרוֹעַ, הִתְקִינוּ, שֶׁיְּהוּ מְחַלְּקִין אוֹתוֹ בְּעַרְבֵי שַׁבָּת לְכָל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר, וַעֲדַיִן הָיוּ גְּדוֹלֵי כְהֻנָּה בָּאִין וְנוֹטְלִין אוֹתָן בְּזָרוֹעַ, עָמְדוּ בְּעָלִים וְהִקְדִּישׁוּם לַשָּׁמַיִם. אָמְרוּ, לֹא הָיוּ יָמִים מוּעָטִין עַד שֶׁחִפּוּ כֹּהֲנִים פְּנֵי כָל הָאוּלָם בְּטַבְלָאוֹת שֶׁל זָהָב, מֵאָה עַל מֵאָה, וְעַל עִבְּי דִּינָר זָהָב, מַה שֶּׁמְּחַפִּין עַד הֶרֶגֶל, וּבֶרֶגֶל, מְקַפְּלִין אוֹתָן וּמַנִּיחִין אוֹתָן עַל גַּבֵּי מַעֲלוֹת בְּהַר הַבַּיִת, כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ הָעָם אֶת מְלַאכְתּוֹ שֶׁהִיא נָאָה. וְשֶׁלֹּא נָטָה בָּהּ כְּלוּם אַחַר הֶרֶגֶל - חוֹזְרִין וְקוֹבְעִין אוֹתָם בִּמְקוֹמָם. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: קוֹרוֹת שֶׁקָּמָה הָיוּ בֵּירִיחוֹ, וְהָיוּ בַּעֲלֵי אֶגְרוֹף בָּאִין וְנוֹטְלִין אוֹתָן בְּזָרוֹעַ, עָמְדוּ בְּעָלִים, וְהִקְדִּישׁוּם לַשָּׁמַיִם. אָמְרוּ, לֹא הִקְדִּישׁוּ בְּעָלִים לַשָּׁמַיִם אֶלָּא קוֹרוֹת שֶׁקָּמָה בִּלְבַד, עַל אֵלּוּ, וְעַל כֵּיוֹצֵא בָּהֶן, וְעַל דּוֹמֶה לָהֶן, וְעַל הָעוֹשִׂין כְּמַעֲשֵׂיהֶן, הָיָה אַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית, וְאַבָּא יוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַ͏ִם אוֹמֵר: אוֹי לִי מִבֵּית בַּיְתוֹס ! - אוֹי לִי מֵאַלְתָן ! אוֹי לִי מִבֵּית קַתְרוֹס ! - אוֹי לִי מִקַּלְמוֹסָן ! אוֹי לִי מִבֵּית אֶלְתָּן ! - אוֹי לִי מִבֵּית לְחִישָׁתָן ! אוֹי לִי מִבֵּית אֶלִישָׁע ! - אוֹי לִי מִקַּלְמוֹסָן ! אוֹי לִי מִבֵּית יִשְׁמָעֵאל בֶּן פָּאבִי ! שֶׁהֵם כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים, וּבְנֵיהֶם גִּזְבָּרִים, וַחֲתָנֵיהֶן אַמַרְכָּלִין, וַעֲבָדֵיהֶן בָּאִין וְחוֹבְטִין עָלֵינוּ בְּמַקְלוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן תּוֹרְתָא: מִפְּנֵי מָה חָרְבָה שִׁילֹה? - מִפְּנֵי בִּזָּיוֹן קָדָשִׁים שֶׁבְּתוֹכָהּ. יְרוּשָׁלַ͏ִם, בִּנְיָן הָרִאשׁוֹן, מִפְּנֵי מָה חָרְבָה? - מִפְּנֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּגְלוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים שֶׁהָיוּ בְתוֹכָהּ. אֲבָל בָּאַחֲרוֹנָה, מַכִּירִין אָנוּ בָּהֶן, שֶׁהֵן עֲמֵלִים בַּתּוֹרָה וּזְהִירִין בְּמַעֲשְׂרוֹת, מִפְּנֵי מָה גָּלוּ? - מִפְּנֵי שֶׁאוֹהֲבִין אֶת הַמָּמוֹן, וְשׂוֹנְאִין אִישׁ

תּוֹסֶפְתָּא

אֶת רֵעֵהוּ, לְלַמֶּדְךָ, שֶׁקָּשָׁה שְׁנָאַת אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וְשֶׁקָּלָה הַכָּתוּב כְּנֶגֶד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְגִלּוּי עֲרָיוֹת, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. אֲבָל בַּבִּנְיָן הָאַחֲרוֹן, שֶׁעֲתִידָה לִבָּנוֹת בְּחַיֵּינוּ וּבְיָמֵינוּ, מַה נֶּאֱמַר בּוֹ? ״וְהָיָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים נָכוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית ה׳ בְּרֹאשׁ הֶהָרִים וְגוֹ׳, וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לְכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה׳ וְאֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב״ וְגוֹ׳ (יְשַׁעְיָה ב, ג). וְאוֹמֵר (יִרְמְיָה לא, ה): ״כִּי יֵשׁ יוֹם קָרְאוּ נֹצְרִים בְּהַר אֶפְרַיִם קוּמוּ וְנַעֲלֶה צִיּוֹן אֶל ה׳ אֱלֹהֵינוּ״.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. הַכֹּל כְּשֵׁרִין לִשְׁחוֹט, אֲפִלּוּ כּוּתִי, אֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל עָרֵל, וַאֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֻמִּיר דָּתוֹ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. שְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. וּשְׁחִיטַת הַקּוֹף - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה; שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יב, כא): ״וְזָבַחְתָּ וְאָכַלְתָּ״ - לֹא שְׁזָבַח הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְלֹא שֶׁזָּבַח הַקּוֹף, וְלֹא שֶׁנִּזְבְּחָה מֵאֵלֶיהָ. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁחַט וּמֵרַק עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁחִיטָה עַל יָדָיו - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. שָׁחַט בָּהּ שְׁנַיִם אוֹ רֹב שְׁנַיִם - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁשָּׁחַט וּמֵרַק יִשְׂרָאֵל שְׁחִיטָה עַל יָדָיו - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. שָׁחַט בָּהּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ טְרֵפָה, וְיִשְׂרָאֵל בָּא וְגוֹמְרָהּ - מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהָיוּ אוֹחֲזִין בַּסַּכִּין וְשׁוֹחֲטִין, אֲפִלּוּ אֶחָד מִלְמַעְלָה וְאֶחָד מִלְמַטָּה - שְׁחִיטָתָן כְּשֵׁרָה.

ב. וְכֵן סוּמָא שֶׁיּוֹדֵעַ לִשְׁחוֹט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. קָטָן שֶׁיּוֹדֵעַ לִשְׁחוֹט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. לְעוֹלָם שׁוֹחֲטִין: בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה, בֵּין בִּסְפִינָה בֵּין בְּרֹאשׁ הַגָּג. בַּכֹּל שׁוֹחֲטִין: אֲפִלּוּ בְּצוּר, אֲפִלּוּ בַּזְּכוּכִית, אֲפִלּוּ בְּקָרוֹמִית שֶׁל קָנֶה. בַּכֹּל שׁוֹחֲטִין: בֵּין בְּדָבָר הַמְּחַבֵּר בַּקַּרְקַע, וּבֵין בְּתָלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע, בֵּין שֶׁהֶעֱבִיר סַכִּין עַל גַּבֵּי צַוָּאר, וּבֵין שֶׁהֶעֱבִיר צַוָּאר עַל גַּבֵּי סַכִּין וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ג. הַמַּרְגִּיל לָעוֹר וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. שֵׁן תְּלוּשָׁה אוֹ צִפָּרֶן תְּלוּשָׁה - שׁוֹחֲטִין בָּהּ.

הַשָּׁלֵם

מַגָּל קָצִיר כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ: בֵּית שַׁמַּאי פּוֹסְלִין, וּבֵית הִלֵּל מַכְשִׁירִין. אִם הֶחֱלִיקוּ שִׁנָּיָהּ - הֲרֵי זוֹ כַּסַּכִּין. תָּחַב סַכִּין בָּאָרֶץ, בְּאַטְלֵס, וְשָׁחַט בָּהּ - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. סַכִּין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ פְּגִימוֹת פְּגִימוֹת - הֲרֵי זוֹ כִּמְגָרָה. אִם יֵשׁ בֵּין פְּגִימָה לַחֲבֶרְתָּהּ, כְּמִלֹּא שְׁנַיִם בַּצַּוָּאר - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. אֵין בָּהּ אֶלָּא פְּגִימָה אַחַת, אִם הָיְתָה מְסַכְּסֶכֶת וְשׁוֹחֶטֶת - כְּשֵׁרָה. אִם חוֹנֶקֶת - פְּסוּלָה.

ד. זָרַק אֶת הַסַּכִּין וְאֶת הַפִּגְיוֹן, וְשָׁחַט - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן אָמְרוּ: כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ - כְּשֵׁרָה. וְשֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָהּ - פְּסוּלָה.

ה. מְצָוֹת שְׁחִיטָה: מוֹלִיךְ וּמֵבִיא. הוֹלִיךְ וְלֹא הֵבִיא, אוֹ הֵבִיא וְלֹא הוֹלִיךְ - כְּשֵׁרָה. וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא בַּסַּכִּין כְּדֵי הוֹלָכָה וְהוֹבָאָה. אִם הוֹלִיךְ וְהֵבִיא, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בַּסַּכִּין מְלֹא שְׁנַיִם בַּצַּוָּאר - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ו. מְצוֹת שְׁחִיטָה: מִן הַטַּבַּעַת וְעַד הָרֹאשׁ. מְגֹרֶמֶת - פְּסוּלָה. רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן אַנְטִיגְנוֹס מַכְשִׁיר. שִׁיֵּר בָּהּ כְּחוּט הַשַּׁעֲרָה סָמוּךְ לָרֹאשׁ, מָקַף אֶת כֻּלָּהּ - כְּשֵׁרָה. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה רֻבָּהּ מָקַף כֻּלָּבְנָה[1] - כְּשֵׁרָה. כָּל הַצַּוָּאר כָּשֵׁר לִשְׁחִיטָה.

ז. שְׁחָטָהּ מִלְמַעְלָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. מִלְמַטָּה וּמִן הַצְּדָדִין - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. וּמִן הָעֹרֶף - כָּשֵׁר לְמִלִּיקָה. מָלַק מִלְמַעְלָה - מְלִיקָתוֹ כְּשֵׁרָה. מִלְמַטָּה מִן הַצְּדָדִין - מְלִיקָתוֹ פְּסוּלָה. שְׁחִיטָה בִּכְלִי, מְלִיקָה בְּיָד. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: כָּשֵׁר בִּשְׁחִיטָה - פָּסוּל

---

[1] הַלְּבָנָה קֹדֶם שֶׁהִיא מְלֵאָה, נִרְאֵית כְּמוֹ שֶׁהִיא מַקֶּפֶת אִיזֶה שֶׁטַח. וְאוֹמֶרֶת הַהֲלָכָה בַּתּוֹסֶפְתָּא: שֶׁצָּרִיךְ שֶׁרֹב הַנִּשְׁחָט בְּתוֹךְ הַטַּבַּעַת יִהְיֶה בְּמָקוֹם אֶחָד כְּהֶקֵּף הַלְּבָנָה שֶׁהוּא כְּאֶחָד.

תּוֹסֶפְתָּא

בְּמִלֵּיקָה. כָּשֵׁר בְּמִלֵּיקָה - פָּסוּל בִּשְׁחִיטָה. שְׁחִיטַת הָעוֹף בִּפְנִים - פְּסוּלָה, וּמְלִיקָה - כְּשֵׁרָה. מְלִיקַת הָעוֹף בַּחוּץ - פְּסוּלָה, וּשְׁחִיטָה - כְּשֵׁרָה. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: מָקוֹם כָּשֵׁר בְּשְׁחִיטָה - פָּסוּל בַּמְּלִיקָה. מָקוֹם כָּשֵׁר בַּמְּלִיקָה - פָּסוּל בַּשְּׁחִיטָה.

ח. דַּם חַטָּאת בְּהֵמָה לְמַעְלָה, וְדַם כָּל הַזְּבָחִים לְמַטָּה. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: כָּשֵׁר בַּחַטָּאת - פָּסוּל בְּכָל הַזְּבָחִים. כָּשֵׁר בְּכָל הַזְּבָחִים - פָּסוּל בַּחַטָּאת. כָּשֵׁר בְּמִזְבַּח הַחִיצוֹן - פָּסוּל בְּמִזְבַּח פְּנִימִי. כָּשֵׁר בְּמִזְבַּח פְּנִימִי - פָּסוּל בְּמִזְבַּח חִיצוֹן. כָּשֵׁר בָּאֵלִּים - פָּסוּל בַּכְּבָשִׂים. כָּשֵׁר בַּכְּבָשִׂים - פָּסוּל בְּאֵילִים. הַפַּלְגִּיס[2] - בָּזֶה וּבָזֶה פָּסוּל.

ט. כָּשֵׁר בַּפָּרָה - פָּסוּל בָּעֶגְלָה. פָּסוּל בַּפָּרָה - כָּשֵׁר בָּעֶגְלָה. עֲבוּדָה - פּוֹסֶלֶת בָּזֶה וּבָזֶה. בְּנֵי יוֹנָה - מְשֻׁיָּעָלִין[3] אוֹ עַד שֶׁיַּצְהִיבוּ. תּוֹרִין - מְשֻׁיָּפְרִיחוּ. אֲפִלּוּ הֵן זְקֵנִים. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: כָּשֵׁר בַּתּוֹרִין - פָּסוּל בִּבְנֵי יוֹנָה. כָּשֵׁר בִּבְנֵי יוֹנָה - פָּסוּל בַּתּוֹרִין.

י. כֹּהֲנִים, מְשֻׁיָּבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, וַאֲפִלּוּ הֵן זְקֵנִים - כְּשֵׁרִים, וְהַמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶם. הַלְוִיִּם, מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה - כְּשֵׁרִים, וְאֵין הַמּוּם פּוֹסֵל בָּהֶם. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: כָּשֵׁר בַּכֹּהֲנִים - פָּסוּל בַּלְוִיִּם. כָּשֵׁר בַּלְוִיִּם - פָּסוּל בַּכֹּהֲנִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֹהֶל מוֹעֵד שֶׁבַּמִּדְבָּר; אֲבָל בְּבֵית עוֹלָמִים - אֵין הַלְוִיִּם נִפְסָלִין, אֶלָּא בְּקוֹל. כָּשֵׁר בְּכֹהֵן גָּדוֹל - פָּסוּל בְּכֹהֵן הֶדְיוֹט. כָּשֵׁר בְּכֹהֵן הֶדְיוֹט - פָּסוּל בְּכֹהֵן גָּדוֹל. כָּשֵׁר בִּבְגְדֵי זָהָב - פָּסוּל בִּבְגְדֵי לָבָן. כָּשֵׁר בִּבְגְדֵי לָבָן - פָּסוּל בִּבְגְדֵי זָהָב.

יא. מְנוֹרָה, אֵין כְּשֵׁרָה אֶלָּא מִן הָעֲשֻׂיָּה. עֲשָׂאָהּ מִן הַגְּרוּטָאוֹת - פְּסוּלָה. וּמִשְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת - כְּשֵׁרָה. חֲצוֹצְרוֹת, אֵינָהּ

[2] בֵּן י״ג חֹדֶשׁ.

[3] כששומטים מִמֶּנּוּ נוֹצָה בָּא דָּם.

הַשָּׁלֵם

כְּשֵׁרָה אֶלָּא מִן הַכֶּסֶף. עֲשָׂאָהּ מִן הַגְּרוּטָאוֹת - כְּשֵׁרָה. מִשְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת - פְּסוּלָה. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: פָּסוּל בַּמְּנוֹרָה - כָּשֵׁר בַּחֲצוֹצְרוֹת. פָּסוּל בַּחֲצוֹצְרוֹת - כָּשֵׁר בַּמְּנוֹרָה.

יב. אֲוִיר כְּלֵי חֶרֶס - טָמֵא, וְגַבּוֹ טָהוֹר. אֲוִיר כָּל הַכֵּלִים - טָהוֹר, וְגַבּוֹ טָמֵא. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: טָהוֹר בִּכְלֵי חֶרֶס - טָמֵא בְּכָל הַכֵּלִים. טָמֵא בְּכָל הַכֵּלִים - טָהוֹר בִּכְלֵי חֶרֶס. פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ טְהוֹרִין, וְגוֹלְמֵיהֶן טְמֵאִין. פְּשׁוּטֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת טְמֵאִין, וְגוֹלְמֵיהֶן טְהוֹרִין. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: טָהוֹר בִּכְלֵי עֵץ - טָמֵא בִּכְלֵי מַתָּכוֹת. טָהוֹר בִּכְלֵי מַתָּכוֹת - טָמֵא בִּכְלֵי עֵץ. וְהַמֵּבִיא אֲרוֹנוֹת וְתַנּוּרִין, סְפָלִין וּכְלֵי חֶרֶס, מִחוּצָה לָאָרֶץ עַד שֶׁלֹּא הוּסְקוּ - טְמֵאִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים, וּטְהוֹרִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶס. מִשֶּׁהוּסְקוּ - טְמֵאִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶס וּטְהוֹרִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: בְּשָׁעָה שֶׁטְּמֵאִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים - טְהוֹרִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶס. וּמְשָׁעָה שֶׁטְּמֵאִין מִשּׁוּם כְּלֵי חֶרֶס - טְהוֹרִין מִשּׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים. הַחוֹתָם[4], טָמֵא בִּיבֵשָׁה - טָהוֹר בְּרָטֹב. גַּרְעִינָן[5] - טְמֵאָה בְּרָטֹב וּטְהוֹרָה בִּיבֵשָׁה. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: טָהוֹר בִּיבֵשָׁה - טָמֵא בְּרָטֹב, טָהוֹר בְּרָטֹב - טָמֵא בִּיבֵשָׁה. שְׁקָדִים הַמָּרִים, קְטָנִים - חֲיָבִין. גְּדוֹלִין - פְּטוּרִין. וּמְתוּקִין, גְּדוֹלִים - חַיָּבִין. קְטַנִּים - פְּטוּרִין. נִמְצָאתָ אוֹמֵר: חַיָּב בַּשְּׁקֵדִים

[4] בְּגַרְגִּיר שֶׁל עֲנָבִים וּתְמָרִים יֵשׁ ״חוֹתָם״ שֶׁחוֹתֵם אֶת נֶקֶב הַפְּרִי וּבְרֹאשׁ הַחוֹתָם - עֹקֶץ. וּכְשֶׁהוּא יָבֵשׁ הוּא מִצְטָרֵף, דְּחָשִׁיב נִגְמָר, וְחָזֵי לַאֲכִילָה עִם הַתְּמָרָה.

[5] גַּרְעִין שֶׁל תְּמָרָה לַחָה רָאוּי לָמוֹץ אוֹתָהּ, וּמִצְטָרֵף עִם הָאֹכֶל וְהוּא טָמֵא.

תּוֹסֶפְתָּא

הַשָּׁלֵם

הַמָּרִים - פָּטוּר בַּמִּתּוּקִין. חַיָּב בַּמִּתּוּקִין - פָּטוּר בַּמָּרִים.

יג. כָּשֵׁר בַּגֵּט - פָּסוּל בִּפְרוֹזְבוּל. כָּשֵׁר בִּפְרוֹזְבוּל - פָּסוּל בַּגֵּט. כָּשֵׁר בְּאִשָּׁה - פָּסוּל בִּיבָמָה. כָּשֵׁר בִּיבָמָה - פָּסוּל בְּאִשָּׁה. כָּשֵׁר בִּגְרוּשָׁה - פָּסוּל בַּחֲלוּצָה. כָּשֵׁר בַּחֲלוּצָה - פָּסוּל בִּגְרוּשָׁה.

יד. בְּכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ תְּקִיעָה - אֵין הַבְדָּלָה. וְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ הַבְדָּלָה - אֵין תְּקִיעָה. בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת - תּוֹקְעִין וְלֹא מַבְדִּילִין. אַחַר שַׁבָּת - מַבְדִּילִין וְלֹא תוֹקְעִין. כֵּיצַד תּוֹקֵעַ? תּוֹקֵעַ פְּשׁוּטָה אַחַת וְלֹא מֵרִיעַ.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הַשּׁוֹחֵט שְׁנֵי חֲצָאִין בָּעוֹף - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁנֵי חֲצָאִין בַּבְּהֵמָה. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹסֵל לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּשְׁחֹט אֶת הַוֵּשֶׁט וּשְׁנֵי הַוְּרִידִין. שָׁחַט חֲצִי גַּרְגֶּרֶת בָּעוֹף, וְשָׁהָה כְּדֵי שְׁחִיטָה, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת כֻּלָּהּ - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. אֶחָד אוֹ רוֹב אֶחָד בָּעוֹף, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא לִזְמַן מְרֻבֶּה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. הָיָה שׁוֹחֵט וְחָתַךְ אֶת הָרֹאשׁ בְּבַת אַחַת, אִם נִתְכַּוֵּן לָכֵן - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. וְאִם לָאו - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. שָׁחַט אֶת הַוֵּשֶׁט, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁמְטָה הַגַּרְגֶּרֶת - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. נִשְׁמְטָה הַגַּרְגֶּרֶת, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת הַוֵּשֶׁט - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. שָׁחַט אֶת הַוֵּשֶׁט, וְנִמְצָא הַגַּרְגֶּרֶת שְׁמוּטָה, סָפֵק עַד שֶׁלֹּא נִשְׁחֲטָה סָפֵק מִשֶּׁנִּשְׁחֲטָה, זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: כָּל סָפֵק שְׁמוּטָה פְּסוּלָה.

ב. נִגְנְבָה תַּרְנְגֹלְתּוֹ וּבָא וּמְצָאָהּ שְׁחוּטָה, נִגְנְבָה בְּהֶמְתּוֹ וּבָא וּמְצָאָהּ שְׁחוּטָה; רַבִּי חֲנַנְיָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי פּוֹסֵל, וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר. אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי חֲנַנְיָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, בְּשֶׁמְּצָאָהּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת. וְדִבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּשֶׁמְּצָאָהּ בָּאַשְׁפָּה. הַמּוֹצֵא תַּרְנְגֹלֶת שְׁחוּטָה בַּשּׁוּק, וְכֵן מִי שֶׁנָּתַן תַּרְנְגֹלֶת לְאֶחָד מִן הַשּׁוּק לִשְׁחֹט, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה טִּיבוֹ - הוֹלְכִין אַחַר הָרֹב. נָפְלָה סַכִּין וּשְׁחָטָה, אוֹ שֶׁדָּרַס עָלֶיהָ וּשְׁחָטָה, אוֹ שֶׁטָּבְחָה מֵאֵלֶיהָ - נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא. הָיָה שׁוֹחֵט וְהִרְתִּית, אוֹ שֶׁעָף, אוֹ שֶׁדָּחָה חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁדָּחָתוּ הָרוּחַ, אוֹ שֶׁנָּפְלָה סַכִּין מִיָּדוֹ וְהִגְבִּיהָהּ, אוֹ שֶׁנָּפְלָה קֶרֶן טַלִּיתוֹ וְהִגְבִּיהָהּ, וְשָׁהָה כְּדֵי שְׁחִיטָה אַחֶרֶת - פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כְּדֵי בְּקוּר בְּהֵמָה אַחֶרֶת. שָׁחַט אֶת הַוֵּשֶׁט, וְשָׁהָה כְּדֵי שְׁחִיטָה, וְאַחַר כָּךְ פָּסַק אֶת הַוֵּשֶׁט, אוֹ שֶׁהֶחֱלִיד אֶת הַסַּכִּין תַּחַת הַוֵּשֶׁט וּפְסָקוֹ, אוֹ שֶׁהֶחֱלִיד אֶת הַסַּכִּין תַּחַת הַגַּרְגֶּרֶת וּפְסָקָהּ, אוֹ שֶׁהֶחֱלִיד אֶת הַסַּכִּין תַּחַת שְׁתֵּיהֶן וּפְסָקָן. רַבִּי יְשֵׁבָב אוֹמֵר: נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: טְרֵפָה וּשְׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ. אָמַר לוֹ רַבִּי יְשֵׁבָב: אִי אַתָּה זָכוּר, שֶׁהָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שׁוֹנֶה - כָּל שֶׁנִּתְנַבְּלָה בִּשְׁחִיטָתָהּ - נְבֵלָה וּמְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא; קֹדֶם לִשְׁחִיטָתָהּ - טְרֵפָה וּשְׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ?! חָזַר רַבִּי עֲקִיבָא לִהְיוֹת שׁוֹנֶה כְּדִבְרֵי רַבִּי יְשֵׁבָב. שָׁחַט מְעוּטוֹ שֶׁל וֵשֶׁט, וְשָׁהָה כְּדֵי שְׁחִיטָה, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת שְׁנֵיהֶם, אוֹ שֶׁנִּקַּב הַוֵּשֶׁט וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת שְׁנֵיהֶם - טְרֵפָה, וּשְׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ.

ג. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הַשּׁוֹחֵט בַּלַּיְלָה, וּבִשְׁחֵר עָמַד וּמָצָא כְּתָלִים מְלֵאִים דָּם - כְּשֵׁרָה, בְּיָדוּעַ שֶׁנִּזְקָקָה! רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: רַבִּי מֵאִיר הָיָה אוֹמֵר - אִם הִגִּיעָה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה - כְּשֵׁרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ: הָרוֹפֶפֶת בְּעֵינֶיהָ, וְהַמּוֹצִיאָה רַעִי בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה - כְּשֵׁרָה. פָּשְׁטָה יָדֶיהָ וְלֹא הֶחֱזִירָה - פְּסוּלָה, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא כְּהוֹצָאַת נֶפֶשׁ. וּבֶרֶגֶל, פָּשְׁטָה וְלֹא הֶחֱזִירָה, הֶחֱזִירָה וְלֹא פָּשְׁטָה - כְּשֵׁרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּדַּקָּה! אֲבָל בַּגַּסָּה, בֵּין בְּיָד וּבֵין בָּרֶגֶל, פָּשְׁטָה וְלֹא הֶחֱזִירָה, הֶחֱזִירָה וְלֹא פָּשְׁטָה - כְּשֵׁרָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בַּבְּהֵמָה, אֲבָל בָּעוֹף, אֲפִלּוּ לֹא כִּשְׁכְּשָׁה אֶלָּא בְּרֹאשׁ גַּפָּהּ, וּבְרֹאשׁ זְנָבָהּ - כְּשֵׁרָה.

תּוֹסֶפְתָּא

ד. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה לִזְרֹק אֶת דָּמָהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וּלְהַקְטִיר חֶלְבָּהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - הֲרֵי זֶה בְּשַׁר זִבְחֵי מֵתִים. אִם מִשֶּׁשְּׁחָטָהּ, וְזָרַק אֶת דָּמָהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְהִקְטִיר חֶלְבָּהּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים - זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה בְּקַסְרִי, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת חֲכָמִים, וְלֹא אָמְרוּ לֹא אִסּוּר וְלֹא הֶתֵּר. הַשּׁוֹחֵט בְּעֲזָרָה בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹפוֹת טְמֵאִין - אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּאֲכִילָה. בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹפוֹת טְהוֹרִין - מְתֻרִּין בַּהֲנָאָה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצֵאת טְרֵפָה, רַבִּי מֵאִיר אוֹסֵר בַּהֲנָאָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר בַּהֲנָאָה. הַשּׁוֹחֵט לִרְפוּאָה, לַאֲכִילַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְלַאֲכִילַת כְּלָבִים - אָסוּר בַּהֲנָאָה. הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, וְהַנּוֹחֵר וְהַמְעַקֵּר, שְׁחִיטַת עוֹבֵד כּוֹכָבִים - מֻתָּר בַּהֲנָאָה. הַשּׁוֹחֵט בְּעֲזָרַת נָשִׁים בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹפוֹת טְהוֹרִין - מְתֻרִּין בַּאֲכִילָה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּהֲנָאָה.

ה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: "טוֹב אֲשֶׁר לֹא תִדּוֹר מִשֶּׁתִּדּוֹר וְלֹא תְשַׁלֵּם" (קהלת ה, ד) - טוֹב מִזֶּה וּמִזֶּה שֶׁלֹּא תִדּוֹר כָּל עִקָּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: טוֹב אֲשֶׁר לֹא תִדּוֹר מִשֶּׁתִּדּוֹר וְלֹא תְשַׁלֵּם. טוֹב מִזֶּה וּמִזֶּה - מֵבִיא כִּבְשָׁתוֹ לַעֲזָרָה, וְסוֹמֵךְ עָלֶיהָ וְשׁוֹחֵט.

ו. הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם חַמָּה, לְשֵׁם לְבָנָה, לְשֵׁם כּוֹכָבִים, לְשֵׁם מַזָּלוֹת, לְשֵׁם מִיכָאֵל שַׂר צָבָא הַגָּדוֹל, וּלְשׁוּם שִׁלְשׁוּל קָטָן - הֲרֵי זֶה בְּשַׁר זִבְחֵי מֵתִים. אֵין שׁוֹחֲטִין: לֹא לְתוֹךְ יַמִּים, וְלֹא לְתוֹךְ נְהָרוֹת, וְלֹא לְתוֹךְ מַיִם עֲכוּרִין. אֲבָל שׁוֹחֵט לְתוֹךְ אַגַּן שֶׁל מַיִם. וּבַסְּפִינָה - שׁוֹחֵט לְתוֹךְ הַיָּם. וְאִם אֵין לוֹ מָקוֹם בַּסְּפִינָה - שׁוֹחֵט לְתוֹךְ לְטַנֵּף אֶת בֵּיתוֹ - שׁוֹחֵט לְתוֹךְ כְּלִי, אוֹ לְתוֹךְ גּוּמָא. וּבְשׁוּק לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁעוֹשֶׂה אֶת חֻקֵּי הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. אִם עָשָׂה כֵּן - צָרִיךְ בְּדִיקָה. בָּשָׂר שֶׁנִּמְצָא בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים - מֻתָּר בַּהֲנָאָה. בְּיַד הַמִּין - אָסוּר בַּהֲנָאָה. הֵיוֹצֵא מִבֵּית הַמִּין - הֲרֵי זֶה בְּשַׁר זִבְחֵי מֵתִים, מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ: שְׁחִיטַת הַמִּין לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים! וּפִתָּן - פַּת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. וְיֵינָם - יַיִן נָסֵךְ. וּפֵירוֹתֵיהֶן - טְבָלִים. וְסִפְרֵיהֶן - סִפְרֵי קוֹסְמִין. וּבְנֵיהֶם - מַמְזֵרִים. וְאֵין מוֹכְרִין לָהֶם, וְאֵין לוֹקְחִים מֵהֶם, וְאֵין נוֹשְׁאִין מֵהֶם, וְאֵין נוֹתְנִין לָהֶם, אֵין מְלַמְּדִין אֶת בְּנֵיהֶם אָמָּנוּת, וְאֵין מִתְרַפְּאִין מֵהֶן, לֹא רִפּוּי מָמוֹן וְלֹא רִפּוּי נְפָשׁוֹת. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן דָּמָא בֶּן אֲחוֹתוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שֶׁהִכִּישׁוֹ נָחָשׁ, וּבָא יַעֲקֹב אִישׁ כְּפַר סְכַנְיָא לְרַפְּאוֹתוֹ, וְלֹא הִנִּיחוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר לוֹ: אִי אַתָּה רַשַּׁאי בֶּן דָּמָא. אָמַר לוֹ: אֲנִי אֶבִיא לְךָ רְאָיָה שֶׁיְּרַפְּאֵנִי, וְלֹא הִסְפִּיק לְהָבִיא רְאָיָה עַד שֶׁמֵּת. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אַשְׁרֶיךָ בֶּן דָּמָא שֶׁיָּצָאתָ בְּשָׁלוֹם (מן) הָעוֹלָם, וְלֹא פָּרַצְתָּ גְּדֵרָן שֶׁל חֲכָמִים, שֶׁכָּל הַפּוֹרֵץ גְּדֵרָן שֶׁל חֲכָמִים - סוֹף פְּרָעָנוּת בָּא עָלָיו. שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת י, ח): "וּפוֹרֵץ גָּדֵר יִשְׁכֶּנּוּ נָחָשׁ". מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁנִּתְפַּס עַל דִּבְרֵי מִינוּת, וְהֶעֱלוּ אוֹתוֹ לַבָּמָה לָדוּן, אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הֶגְמוֹן: זָקֵן כְּמוֹתְךָ יַעֲסֹק בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ? אָמַר לוֹ: נֶאֱמָן דַּיָּן עָלַי, כַּסָּבוּר אוֹתוֹ הֶגְמוֹן, שֶׁלֹּא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֶלָּא לוֹ. וְלֹא נִתְכַּוֵּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֶלָּא נָגַד אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם. אָמַר לוֹ הוּאִיל וְהֶאֱמַנְתַּנִי עָלֶיךָ, אַף אֲנִי כָּךְ אָמַרְתִּי. אֶפְשָׁר שֶׁהַסַּבּוֹת[6] הַלָּלוּ טוֹעִים בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ, דִּימוֹס! - הֲרֵי אַתָּה פָּטוּר. וּכְשֶׁנִּפְטַר מִן הַבָּמָה הָיָה מִצְטַעֵר שֶׁנִּתְפַּס עַל דִּבְרֵי מִינוּת, נִכְנַס תַּלְמִידָיו לְנַחֲמוֹ, וְלֹא קִבֵּל. נִכְנַס רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר לוֹ: רַבִּי! אֹמַר לְפָנֶיךָ דָּבָר, שָׁמָא אֵין אַתָּה מֵצֵר? אָמַר לוֹ: אֱמוֹר! אָמַר לוֹ: שָׁמָא אֶחָד מִן הַמִּינִין אָמַר לְךָ דָּבָר שֶׁל מִינוּת וְהִנְאָךְ? אָמַר לוֹ: הֵן! אָמַר לוֹ: הַשָּׁמַיִם! הִזְכַּרְתַּנִי, פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בְּאַסְתְּרָטְיָא שֶׁל צִפּוֹרִי, מָצָאתִי אִישׁ כְּפַר סְכַנְיָא, וְאָמַר דָּבָר שֶׁל מִינוּת, וְהִנְאַנִי, וְנִתְפַּשְׁתִּי עַל דִּבְרֵי מִינוּת, שֶׁעָבַרְתִּי עַל דִּבְרֵי תוֹרָה (משלי ה, ח): "הַרְחֵק מֵעָלֶיהָ דַּרְכֶּךָ וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה" וְגוֹ'; שֶׁהָיָה

[6] הַזְּקֵנִים.

תּוֹסֶפְתָּא

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם בּוֹרֵחַ מִן הַכָּעוּר וּמִן הַדּוֹמֶה לְכָעוּר.

ז. הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם עוֹלָה, לְשֵׁם שְׁלָמִים, לְשֵׁם אָשָׁם תָּלוּי, לְשֵׁם פֶּסַח, לְשֵׁם תּוֹדָה - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַכְשִׁיר, לְפִי שֶׁאֵין כֵּיוֹצֵא בָּהֶן מִתְנַדְּבִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁם עוֹלָה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ עוֹלָה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַה אִם אָמַר 'הֲרֵי עָלַי עוֹלָה', שֶׁאַקְרִיבֶנָּה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן' שָׁמָּא עוֹלָה הִיא? לְפִיכָךְ הַשּׁוֹחֵט לְשׁוּם עוֹלָה - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ עוֹלָה. הַשּׁוֹחֵט לְשׁוּם חַטָּאת, לְשׁוּם אָשָׁם וַדַּאי, לְשׁוּם בְּכוֹר, וּלְשׁוּם מַעֲשֵׂר, וּלְשׁוּם תְּמוּרָה - שְׁחִיטָתוֹ כְּשֵׁרָה. זֶה הַכְּלָל: דָּבָר שֶׁנִּדַּר וְנִדַּב - הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁמוֹ פָּסוּל. וְדָבָר שֶׁאֵין נִדָּר וְנִדָּב - הַשּׁוֹחֵט לְשֵׁמוֹ כָּשֵׁר.

מַסֶּכֶת חֻלִּין פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. וְאֵלּוּ טְרֵפוֹת בִּבְהֵמָה: נְקוּבַת הַוֵּשֶׁט, וּפְסוּקַת הַגַּרְגֶּרֶת לָרֻחְבָּהּ - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף שֶׁנִּתְמַזְמֵז מוּחָהּ - פְּסוּלָה. נִשְׁבְּרָה שִׁדְרָה וְנֶחְתַּךְ רֻבּוֹ שֶׁל חוּט - פְּסוּלָה. נִימוֹקָה הֶרְאָה וְאֵין חוּט הַשִּׁדְרָה קַיָּם - פְּסוּלָה. רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: אֲפִלּוּ נִקַּב. נִטְלָה כְּבֵד וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה - פְּסוּלָה. כֶּרֶס הַפְּנִימִי שֶׁנִּקַּב אוֹ שֶׁנִּקְרַע רוֹב הַחִיצוֹנָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּגְּדוֹלָה - טָפֵחַ. וּבַקְּטַנָּה - בְּרֻבָּהּ. וְכַמָּה הִיא גְּדוֹלָה? טְפָחַיִם - הֲרֵי זוֹ גְּדוֹלָה. פָּחוֹת מִכֵּן - הֲרֵי זוֹ קְטַנָּה. אֵיזוֹ הִיא כֶּרֶס הַפְּנִימִי? הֵעִיד בֶּן שִׁילָא רֹאשׁ שִׁבְעִים בְּצִפּוֹרִי, מִשּׁוּם רַבִּי נָתָן: - זוֹ סַנְיָא דִּיבִי[7].

[7] הַמָּקוֹם הַשָּׁנְאוּי אַף עַל הַזְּאֵבִים. הֵינוּ הַמְעִי הֶעָשׁוּי סֵרוּס, וְכָתוּשׁ בְּרֹאשׁוֹ, שֶׁהוּא מָקוֹם כָּחוּשׁ וּמְאוּס, וְאַף הַזְּאֵבִים נִרְתָּעִים וּמוֹאֲסִים מִלְּאוֹכְלוֹ.

הַשָּׁלֵם

ב. דְּרוֹסַת הַזְּאֵב לְבֵית הֶחָלָל - פְּסוּלָה. דְּרוֹסַת הַנֵּץ לְבֵית הֶחָלָל - פְּסוּלָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: דְּרוֹסַת הַזְּאֵב בַּדֶּקֶה, דְּרוֹסַת אֲרִי בַּגַּבָּה, דְּרוֹסַת הַנֵּץ בְּעוֹף הַדַּק, וּדְרוֹסַת הַגֵּס בְּעוֹף הַגֵּס. נָפְלָה מִן הַגֵּג וְנִתְרַסְּקוּ אֵבָרֶיהָ, אוֹ רְצָצָתְהּ חֲבֶרְתָּהּ וְנִתְרַסְּקוּ אֵבָרֶיהָ, אִם שָׁהֲתָה מְעַט לְעֵת וּשְׁחָטָהּ- כְּשֵׁרָה. אִם עָמְדָה מִיָּד, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - כְּשֵׁרָה.

ג. נִשְׁתַּבְּרוּ רֹב צַלְעוֹתֶיהָ - פְּסוּלָה. וְכַמָּה הֵן רֹוב צַלְעוֹתֶיהָ? אַחַת עֶשְׂרֵה צְלָעוֹת בַּשִּׁדְרָה מִכָּאן, וְאַחַת עֶשְׂרֵה צְלָעוֹת בַּשִּׁדְרָה מִכָּאן. נִשְׁתַּבְּרוּ בָהּ שְׁנַיִם עָשָׂר מִן הַצְּדָדִין - פְּסוּלָה. נִשְׁתַּיְּרוּ בָהּ אַחַת עֶשְׂרֵה מִן הַצְּדָדִין - כְּשֵׁרָה. נִתְחַתְּכָה יָרֵךְ שָׁלָהּ, מִן הָאַרְכֻּבָּה וּלְמַטָּה - כְּשֵׁרָה. מִן הָאַרְכֻּבָּה וּלְמַעְלָה - פְּסוּלָה. נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְנִטַּל צֹמֶת הַגִּידִים שֶׁלָּהּ - פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מַכְשִׁיר, מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹלָה לִכְווֹת וְלִחְיוֹת. חֲרוּתָהּ בִּידֵי אָדָם - פְּסוּלָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בִּידֵי כָל הַבְּרִיּוֹת. הַגְּלוּדָה - רַבִּי מֵאִיר מַכְשִׁיר וַחֲכָמִים פּוֹסְלִין. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נָחַלַק רַבִּי מֵאִיר עַל הַגְּלוּדָה שֶׁהִיא פְּסוּלָה. הֵעִיד יְהוּדָה בֶּן יִשַׁעְיָה הַבַּסָּם לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי טַרְפוֹן עַל הַגְּלוּדָה שֶׁהִיא פְּסוּלָה. אֵיזוֹ הִיא הַגְּלוּדָה? כָּל שֶׁהִכְשִׁיט אֶת הָעוֹר וְלֹא שִׁיֵּר בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה. וְאִם שִׁיֵּר כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה - הַכֹּל מוֹדִים שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה. וְכַמָּה הִיא כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה? רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עַד כְּאִיסָר הָאִיטַלְקִי, מִבֵּית חֶלְלָהּ וְלֹא מִשְּׁאָר אֵבָרֶיהָ.

ד. יֵשׁ מִן הָאֵבָרִים שֶׁהֵן פְּסוּלִין: אֵבֶר מְדֻלְדָּל בִּבְהֵמָה אֵין בּוֹ לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה. בָּשָׂר מְדֻלְדָּל בַּבְּהֵמָה אֵין בּוֹ לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה. נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְיָצָא לַחוּץ, וְאֵין רֹב עוֹר וּבָשָׂר מַקִּיפִין אוֹתוֹ, כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? נוֹטְלוֹ וּמַשְׁלִים, וְהַשְּׁאָר - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. יֵשׁ מִן עֲבָרִין שֶׁהֵן פְּסוּלִין: בֶּן אַרְבָּעָה בַּדֶּקֶה וּבֶן שְׁמוֹנָה בַּגַּבָּה. יָצְאוּ לוֹ שְׁנֵי גַּבִּין וְלוֹ

תּוֹסֶפְתָּא

שְׁתֵּי שְׂדֵרָאוֹת, הוֹאִיל וְאֵין כַּיּוֹצֵא בּוֹ לְהִתְקַיֵּם בּוֹ - פָּסוּל. וְאֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת בַּבְּהֵמָה: נְקוּבַת הַגַּרְגֶּרֶת וּסְדִיקַת הַגַּרְגֶּרֶת לְאָרְכָּהּ - הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. נִשְׁבְּרָה שְׂדֵרָה וְלֹא נָחֲתַךְ רֻבָּהּ שֶׁל חוּט - כְּשֵׁרָה. נִטְלָה כָּבֵד וְנִשְׁתַּיֵּר בָּהּ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה - כְּשֵׁרָה. נִימוֹקָה הָרֹאשׁ וּקְרוּם שֶׁלָּהּ קַיָּם - כְּשֵׁרָה. נִטְלָה שַׁלְחוּפִית שֶׁלָּהּ - כְּשֵׁרָה. הִתְלִיעָה כָּבֵד שֶׁלָּהּ - כְּשֵׁרָה. הֶלְכָה זוֹ עָלוּ עָלֶיהָ בְּנֵי אַסְיָא שְׁלֹשָׁה רְגָלִים לְיִבְנֶה, בְּרֶגֶל שְׁלִישִׁי הִכְשִׁירוּ לָהֶן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַדַּקִּין שֶׁנִּקְּבוּ וְהַלֵּחָה סוֹתַמְתָּם - כְּשֵׁרָה. מַחַט שֶׁנִּמְצֵאת בְּעִבֵּי בֵית הַכּוֹסוֹת, בִּזְמַן שֶׁנִּרְאֵית מִצַּד אֶחָד - כְּשֵׁרָה. מִשְּׁנֵי צְדָדִין - פְּסוּלָה. אִם יֵשׁ בְּמְקוֹמָהּ קֶרֶט דָּם - בְּיָדוּעַ שֶׁלְּפָנֵי שְׁחִיטָה. אֵין בְּמְקוֹמָהּ קֶרֶט דָּם - בְּיָדוּעַ שֶׁלְּאַחַר שְׁחִיטָה. הִגְלִיד פִּי הַמַּכָּה - בְּיָדוּעַ לְפָנֵי שְׁחִיטָה שִׁלְשָׁה יָמִים. לֹא הִגְלִיד פִּי הַמַּכָּה - הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה.

ה. חֲרוּתָהּ בִּידֵי שָׁמַיִם - כְּשֵׁרָה. אֵיזוֹ הִיא חֲרוּתָהּ? כָּל שֶׁצָּמְקָה הָרֹאשׁ שֶׁלָּהּ. יֵשׁ מִן אֲבָרִין שֶׁהֵן כְּשֵׁרִין. אֵבֶר מְדַלְדֵּל בַּבְּהֵמָה - יֵשׁ בּוֹ לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה. בָּשָׂר מְדַלְדֵּל בַּבְּהֵמָה - יֵשׁ בּוֹ לְהַעֲלוֹת אֲרֻכָּה. נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְיָצָא לַחוּץ, וְרֹב עוֹר וּבָשָׂר מַקִּיפִין אוֹתוֹ - כָּשֵׁר. יֵשׁ כָּאן עֲבָרִין שֶׁהֵן כְּשֵׁרִין, בֶּן חֲמֵשׁ בַּדַּקָּה וּבֶן תֵּשַׁע בַּגַּסָּה, יָצְאוּ לוֹ חֲמֵשׁ עֵינַיִם וְלוֹ שָׁלֹשׁ רַגְלַיִם, הוֹאִיל וְכֵיוֹצֵא בּוֹ רָאוּי לְהִתְקַיֵּם - כָּשֵׁר.

ו. וְאֵלּוּ טְרֵפוֹת בָּעוֹף: נְקוּבַת הַוֵּשֶׁט וּפְסוּקַת הַגַּרְגֶּרֶת, לְרָחְבָּהּ - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. הִכְּתָה חֻלְדָּה עַל רֹאשָׁהּ, מָקוֹם שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה - פְּסוּלָה. נְקוּבַת הַמֹּחַ שֶׁנִּקַּב קְרוּם שֶׁלָּהּ - פְּסוּלָה. נְקוּבַת הַלֵּב לְבֵית חֲלָלוֹ - פְּסוּלָה. כֵּיצַד בּוֹדְקִין אוֹתָהּ? רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: בּוֹדְקִין אוֹתָהּ בְּיָד, וְאֵין בּוֹדְקִין בְּמַחַט. אִם נִקַּב הָעֶצֶם - פְּסוּלָה, אִם לְאוּ - כְּשֵׁרָה. נִפְלָה לְאוּר וְנֶחְמְרוּ בְנֵי מֵעֶיהָ - פְּסוּלָה, בְּאֵלּוּ בְּנֵי מֵעַיִם אָמְרוּ? בַּקָּרְקְבָנִין, בַּכָּבֵד וּבַלֵּב. אֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת בָּעוֹף: נְקוּבַת הַגַּרְגֶּרֶת וּפְסוּקַת הַגַּרְגֶּרֶת, לְאָרְכָּהּ - הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה. הִכְּתָה חֻלְדָּה עַל מָקוֹם שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה טְרֵפָה - כְּשֵׁרָה. נִקַּב הַלֵּב שֶׁלֹּא לְבֵית חֲלָלוֹ - כְּשֵׁרָה. נָפְלָה מִן הַגָּג, נִתְרַסְּקוּ אֵבָרֶיהָ, אוֹ רִצְצָתָהּ חֲבֶרְתָּהּ, וְנִתְרַסְּקוּ אֵבָרֶיהָ וְשָׁחֲטָהּ - כְּשֵׁרָה. אִם עָמְדָה מִיָּד, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - כְּשֵׁרָה. נִקַּב הַזֶּפֶק, רַבִּי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ נָטָל. וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. נִשְׁתַּבְּרוּ גַּפָּיהָ, נִשְׁתַּבְּרוּ רַגְלֶיהָ, נִמְרְטוּ כְּנָפֶיהָ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם נִטְלָה הַנּוֹצָה - פְּסוּלָה. אֲחוּזַת הַדָּם, הַמַּעֲשֶׂנֶת וְהַמְצֻנֶּנֶת, הִלְעִיטָהּ חִלְתִּית, הָרַדְפָנִי, סַם הַמָּוֶת, צוֹאַת הַתַּרְנְגוֹלִים - כְּשֵׁרָה. נִשּׁוֹכַת נָחָשׁ, נִשּׁוֹכַת כֶּלֶב שׁוֹטֶה, מְשׁוּם טְרֵפָה מְתֻּרֶת, וַאֲסוּרָה מִשּׁוּם סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. סִימָן לְטְרֵפָה - כָּל שֶׁאֵינָהּ יוֹלֶדֶת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם לֹא הָיְתָה מְכֻחֶשֶׁת וְהוֹלֶכֶת בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינָהּ טְרֵפָה. אִם הָיְתָה מְכֻחֶשֶׁת וְהוֹלֶכֶת - בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְרֵפָה. רַבִּי אוֹמֵר: אִם נִתְקַיְּמָת שְׁלוֹשִׁים יוֹם, בְּיָדוּעַ שֶׁאֵינָהּ טְרֵפָה, לֹא נִתְקַיְּמָת שְׁלוֹשִׁים יוֹם בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְרֵפָה. אָמְרוּ לוֹ: פְּעָמִים שֶׁמִּתְקַיְּמָת שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים.

ז. אֵלּוּ הֵן סִימָנֵי בְּהֵמָה (וַיִּקְרָא יא, ג-כו): "לְכָל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִוא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע פְּרָסֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ". כָּל מַעֲלַת גֵּרָה - אֵין לָהּ שְׁנַיִם שֶׁלְּמַעְלָה. אֵיזֶה שׁוֹר שֶׁקָּדְמוּ קַרְנָיו לִטְלָפָיו? זֶה פָּרוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים סט, לב): "וְתִיטַב לַה' מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מַפְרִיס". אֵלּוּ הֵן סִימָנֵי חַיָּה: כָּל שֶׁיֵּשׁ לָהּ קַרְנַיִם וּטְלָפַיִם. רַבִּי דּוֹסָא אוֹמֵר: יֵשׁ לָהּ קַרְנַיִם - אִי אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁאוֹל עַל הַטְּלָפַיִם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֵכֶר לַדָּבָר: "וְתִיטַב לַה' מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מַפְרִיס". רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲצֶבַע יְתֵרָה בְּעוֹף טָהוֹר, כָּל הָעוֹף הַדּוֹרֵס - טָמֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל הַקּוֹלֵט בְּאֲוִיר וְאֵין קַרְקָבָנוֹ נִקְלָף. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּר צָדוֹק אוֹמֵר: כָּל הַנּוֹתֵן עַל גַּבֵּי

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

הַשָּׁלֵם

מְשִׁיחָה. הַחוֹלֵק שְׁתַּיִם לְפָנָיו וּשְׁתַּיִם לְאֲחָרָיו - טָמֵא. אֲחָרִים אוֹמְרִים: הַשּׁוֹכֵן בֵּין הַטְּמֵאִין וְדוֹמֶה לְטָמֵאין - טָמֵא. הַשּׁוֹכֵן בֵּין הַטְּהוֹרִים, וְדוֹמֶה לְטְהוֹרִין - טָהוֹר. אַנְשֵׁי אִישׁ כְּפַר תַּמַרְתָּא שֶׁבִּיהוּדָה הָיוּ אוֹכְלִין אֶת הַזְּרִזִירִין, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהֶן זֶפֶק. אַנְשֵׁי שׁוּק הָעֶלְיוֹן שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ אוֹכְלִין אֶת סִינוּנְיָא לְבָנָה, מִפְּנֵי שֶׁקְּרְקְבָנָה נְקֵלָף.

ח. וּבַבֵּצִים, כָּל שֶׁכּוֹדֶרֶת וְעַגּוּלְגֹּלֶת בְּיָדוּעַ שֶׁל עוֹף טָמֵא, וְכָל שֶׁאֵינָהּ כּוֹדֶרֶת וְעַגּוּלְגֹּלֶת - בְּיָדוּעַ שֶׁל עוֹף טָהוֹר הוּא. לוֹקְחִין בֵּיצִים מִכָּל מָקוֹם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא שֶׁל נְבֵלוֹת וְשֶׁל טְרֵפוֹת הֵן. אֵין מוֹכְרִין בֵּיצִים שֶׁל נְבֵלוֹת שֶׁל טְרֵפוֹת לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ נְקוּפוֹת לַקֵּעָרָה. לְפִיכָךְ אָמְרוּ: אֵין לוֹקְחִין מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בֵּיצִים נְקוּפוֹת לַקֵּעָרָה.

ט. אֵלּוּ סִימָנֵי חֲגָבִים: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבַּע רַגְלַיִם וְאַרְבָּעָה סְנַפִּירִים, וְקַרְסוּלָיו וּכְנָפָיו חוֹפִין אֶת רֻבּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: וּשְׁמוֹ חָגָב. וְלֹא כְנִצָּרִין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן סִימָנִין הַלָּלוּ. סוּמְכוֹס אוֹמֵר: אַף הַמּוֹרֵד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין לוֹ עַכְשָׁו וְעָתִיד לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, כְּגוֹן הַחוּלְחָזָה - כָּשֵׁר. אֵלּוּ הֵן סִימָנֵי דָּגִים: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת, יֵשׁ לוֹ קַשְׂקֶשֶׂת - אִי אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁאוֹל עַל סְנַפִּיר. יֵשׁ לוֹ סְנַפִּיר וְאֵין לוֹ קַשְׂקֶשֶׂת - טָמֵא. אֵלּוּ הֵן קַשְׂקַשִּׂין: שַׁמְלְבָּשׁ בָּהֶן, וּסְנַפִּירִין שֶׁשָּׁט בָּהֶן, וְכַמָּה קַשְׂקַשִּׂין יִהְיֶה בּוֹ? אֲפִלּוּ אַחַת תַּחַת לֶחְיוֹ וְאַחַת תַּחַת זְנָבוֹ, וְאַחַת תַּחַת סְנַפִּיר שֶׁלּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁנֵי קַשְׂקֶשֶׂת אֵין לוֹ עַכְשָׁו, אֲבָל עָתִיד לְגַדֵּל לְאַחַר זְמַן, כְּגוֹן הַסּוּלְתָּנִית וְנַפְיָא - כָּשֵׁר. יֵשׁ לוֹ עַכְשָׁו אֲבָל עָתִיד לְהַשִּׁירָם כְּשֶׁעוֹלֶה מִן הַיָּם - כְּגוֹן הַקּוּלְיוּס הַסְּפִיתָאִים וְאַנְתִּינוּס. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן דּוּרְמַסְקָא אוֹמֵר: לְוִיָּתָן דָּג טָהוֹר הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב מא, ז-ח): "גַּאֲוָה אֲפִיקֵי מָגִנִּים סָגוּר חוֹתָם צָר"; "אֶחָד בְּאֶחָד יִגָּשׁוּ", וְגוֹ'. "תַּחְתָּיו חַדּוּדֵי חָרֶשׁ" וְגוֹ' (שָׁם פָּסוּק כב).

"גַּאֲוָה אֲפִיקֵי מָגִנִּים" - אֵלּוּ קַשְׂקַשִּׂין שֶׁלּוֹ. "תַּחְתָּיו חַדּוּדֵי חָרֶשׁ" - אֵלּוּ סְנַפִּירִין שֶׁלּוֹ.

25 OCT	ראשון Sunday	יד 14	**בבלי:** בכורות לז **ירושלמי:** סנהדרין ו **תוספתא:** מנחות י **נ״ך:** מלכים־ב ז **רמב״ם:** אסורי ביאה ו	עלות השחר 6:06 — סו״ז קר״ש - בג״א 9:22 — סו״ז תפלה - בג״א 10:28 — שקיעה 6:01 נץ החמה 7:19 — סו״ז קר״ש - גר״א 9:58 — סו״ז תפלה - גר״א 10:52 — צה״כ לשיטת ר״ת 7:14	
26 OCT	שני Monday	טו 15	**בבלי:** בכורות לח **ירושלמי:** סנהדרין ז **תוספתא:** מנחות יא **נ״ך:** מלכים־ב ח **רמב״ם:** אסורי ביאה ז	**תענית שני תנינא** עלות השחר 6:07 — סו״ז קר״ש - בג״א 9:23 — סו״ז תפלה - בג״א 10:28 — שקיעה 5:59 נץ החמה 7:20 — סו״ז קר״ש - גר״א 9:59 — סו״ז תפלה - גר״א 10:52 — צה״כ לשיטת ר״ת 7:12	
27 OCT	שלישי Tuesday	טז 16	**בבלי:** בכורות לט **ירושלמי:** סנהדרין ח **תוספתא:** מנחות יב **נ״ך:** מלכים־ב ט **רמב״ם:** אסורי ביאה ח	עלות השחר 6:08 — סו״ז קר״ש - בג״א 9:23 — סו״ז תפלה - בג״א 10:29 — שקיעה 5:58 נץ החמה 7:21 — סו״ז קר״ש - גר״א 9:59 — סו״ז תפלה - גר״א 10:53 — צה״כ לשיטת ר״ת 7:11	
28 OCT	רביעי Wednesday	יז 17	**בבלי:** בכורות מ **ירושלמי:** סנהדרין ט **תוספתא:** מנחות יג **נ״ך:** מלכים־ב י **רמב״ם:** אסורי ביאה ט	עלות השחר 6:10 — סו״ז קר״ש - בג״א 9:24 — סו״ז תפלה - בג״א 10:29 — שקיעה 5:57 נץ החמה 7:22 — סו״ז קר״ש - גר״א 10:00 — סו״ז תפלה - גר״א 10:53 — צה״כ לשיטת ר״ת 7:10	
29 OCT	חמישי Thursday	יח 18	**בבלי:** בכורות מא **ירושלמי:** סנהדרין י **תוספתא:** חלין א **נ״ך:** מלכים־ב יא **רמב״ם:** אסורי ביאה י	עלות השחר 6:11 — סו״ז קר״ש - בג״א 9:24 — סו״ז תפלה - בג״א 10:29 — שקיעה 5:55 נץ החמה 7:23 — סו״ז קר״ש - גר״א 10:00 — סו״ז תפלה - גר״א 10:53 — צה״כ לשיטת ר״ת 7:08	
30 OCT	ששי Friday	יט 19	**בבלי:** בכורות מב **ירושלמי:** סנהדרין יא **תוספתא:** חלין ב **נ״ך:** מלכים־ב יב **רמב״ם:** אסורי ביאה יא	עלות השחר 6:12 — סו״ז קר״ש - בג״א 9:25 — סו״ז תפלה - בג״א 10:30 — שקיעה 5:54 נץ החמה 7:24 — סו״ז קר״ש - גר״א 10:01 — סו״ז תפלה - גר״א 10:54 — צה״כ לשיטת ר״ת 7:07	הדלקת הנרות Candle Lighting **5:37**
31 OCT	ואשה אחת שב״ק Shabbos	כ 20	**בבלי:** בכורות מג **ירושלמי:** סנהדרין יב **תוספתא:** חלין ג **נ״ך:** מלכים־ב יג **רמב״ם:** אסורי ביאה יב	**וירא** עלות השחר 6:13 — סו״ז קר״ש - בג״א 9:26 — סו״ז תפלה - בג״א 10:30 — שקיעה 5:53 נץ החמה 7:25 — סו״ז קר״ש - גר״א 10:02 — סו״ז תפלה - גר״א 10:54 — צה״כ לשיטת ר״ת 7:06	זמן מוצש״ק Shabbos Ends **7:06**

וָועַן דוּ זָאָלְסְט עָס פַּאסִירְט אַן אוֹיסְערְגָעוֹועהְנְלִיכָע זַאךְ, זָאָלְסְטוּ נִישְׁט זָאגָן אַז סְ׳אִיז פּוּנְקְט אַזוֹי גֶעשֶׁעהְן, נָאר דוּ זָאָלְסְט גְלֵייבָּן אַז דָאס הָאט זִיכֶער דֶער אֱייבֶּערְשְׁטֶער גֶעפִּירְט אַזוֹי.

(סֵפֶר הַמִּדּוֹת אוֹת אֱמוּנָה סִימָן ג׳)